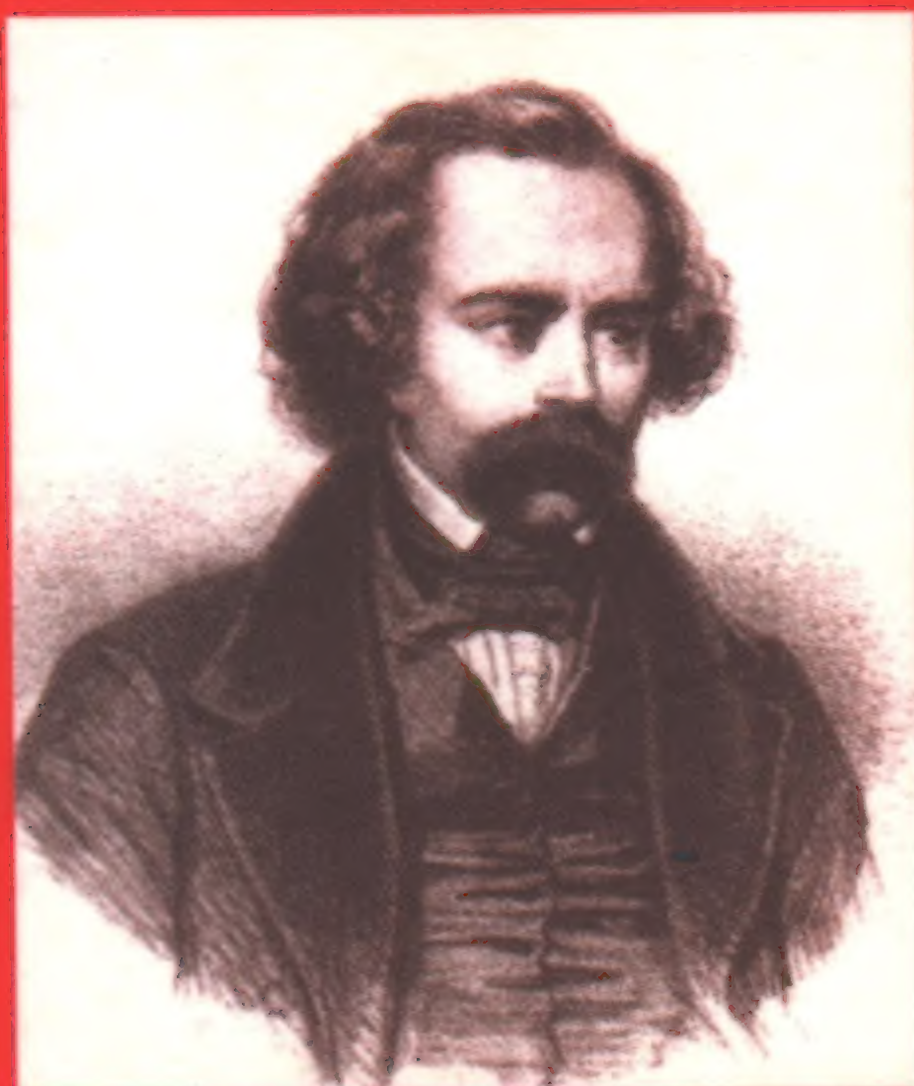

Romancier realist înainte de vreme, Soulié încearcă să facă cu mult înainte de Zola o descriere a „urâţeniilor societăţii". Astfel, în romanele sale, crimele de orice fel ocupă un loc important: omor, viol, incest, adulter, copii abandonaţi, paternităţi înşelătoare. Este de mirare că „Memoriile diavolului" oferă o paletă completă a tuturor faptelor reprobabile, posibile şi imaginare?

ISBN (10) 973-21-0788-X
ISBN (13) 978-973-21-0788-1
ISBN (10) 973-21-0779-0
ISBN (13) 978-973-21-0779-9

Biblioteca Pentru Toţi

serie nouă
36
(1566)
*

FREDERIC SOULIÉ memoriile diavolului

FREDERIC SOULIÉ

memoriile diavolului

*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
SOULIÉ, FRÉDÉRIC
Memoriile diavolului / Frédéric Soulié ; trad.: Teodora Popa Mazilu. - Bucureşti : Editura Minerva, 2006
4 vol.
ISBN (10) 973-21-0788-X ; ISBN (13) 978-973-21-0788-1
Vol. 1. -ISBN (10) 973-21-0779-0 ; ISBN (13) 978-973-21-0779-9

I. Popa-Mazilu, Teodora (trad.)

821.133.1-31=135.1

Noua serie a colecţiei „Biblioteca pentru toţi"
apare datorită cooperării dintre
Ministerul Culturii şi Cultelor,
Uniunea Scriitorilor din România,
MEGApress holdings S.A.

MINERVA S.A.
Redacţia şi sediul social:
Bd. Metalurgiei nr. 32-44, cod 041833, sector 4, Bucureşti
O.P. 82 – C.P. 38
Tel.: (021) 461.08.08, 461.08.10; Fax: (021) 461.08.09
www.edituraminerva.ro

Tipărit la *MEGApress holdings S.A.*

FRÉDÉRIC SOULIÉ

memoriile diavolului

•

volumul I – viziunea

Traducere de
TEODORA POPA-MAZILU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 2006
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

Coperta colecţiei: Cristina Dumitrescu
Ilustraţia copertei: Alexander Nasmyth,
Vedere a Castelului Tantallon (detaliu)

Textul ediţiei de faţă este reprodus
după FRÉDÉRIC SOULIÉ, *Les mémoires du Diable*,
Roman, vol. I, Éditions Michel Lévy, Paris, 1856

Notă

Redacţia îşi cere scuze colecţionarilor pentru regretabilele erori de numerotare a colecţiei.

Astfel, se vor considera:

Adela, Garabet Ibrăileanu
Serie nouă 35 Serie veche 1565

Avatar, Théophile Gautier
Serie nouă 42 Serie veche 1572

Viaţa la ţară / Tănase Scatiu, Duiliu Zamfirescu
Serie nouă 43 Serie veche 1573

Redactori: Dan-Sorin Manea, Iuliana Voicu
Tehnoredactare computerizată: Liviu Perţea,
Cristina Dumitrescu

TABEL CRONOLOGIC

1800 23 decembrie La Foix, se naşte viitorul scriitor Frédéric Soulié.

1824 După studiile efectuate la Nantes şi Poitiers, pleacă la Paris şi se înscrie la facultatea de Drept.

Îşi face debutul literar cu volumul de poezii *Iubiri franceze.*

1828 Traduce *Romeo şi Julieta* a lui William Shakespeare, care se va juca pe scena Teatrului Odeon.

1829 Publică drama *Christine de Fontainebleau.*

1832 Dupa ce participă la revoluţia de la 1830, publică romanul *Les deux cadavres* şi piesa de teatru *Clothilde,* care se va juca fără prea mare succes, la Comedia Franceză.

1835 Publică romanele *Le comte de Toulouse* şi *Le vicomte de Béziers.*

1837 Scrie romanul *Les Mémoires du diable* (Memoriile diavolului), considerat a fi opera sa capitală.

Această creaţie – apreciată, cu precădere, graţie inventivităţii narative debordante a autorului, dar şi stilului incisiv şi culorilor violente în care sunt zugrăvite faptele – îi aduce tânărului Soulié, consacrarea de scriitor.

1839 Scrie piesa *Diane de Chivry* care va contribui la afirmarea sa şi ca dramaturg de succes.

1841 Apare un nou roman *Le Lion amoureux.*

1846 Publicarea piesei *La Closerie des genêts* a reprezentat un nou triumf pentru Soulié.

Pe lângă romane, piese de teatru şi poezii, Frédéric Soulié se remarcă spre sfârşitul vieţii sale şi prin publicarea unor articole de critică literară în diverse reviste.

1847 23 septembrie. Frédéric Soulié moare la Bièvres.

I

Castelul din Ronquerolles

În 1 ianuarie 182... baronul François-Armand de Luizzi stătea în colţul unde ardea focul, în castelul său din Ronquerolles. Cu toate că n-am mai văzut acest castel de mai bine de douăzeci de ani, mi-l amintesc perfect. Contrar obiceiului castelelor feudale, acesta era aşezat în fundul unei văi; avea patru turnuri legate între ele prin patru corpuri de clădire, înălţate de nişte acoperişuri ascuţite, de ardezie, lucru rar în Pirinei. Aşa că atunci când priveai acel castel din vârful colinelor care-l înconjurau, părea mai curând o aşezare din secolele al şaisprezecelea sau al şaptesprezecelea, decât o fortăreaţă din anul 1327, epoca în care fusese construit.

În copilăria mea, am vizitat adesea interiorul acestui castel şi-mi amintesc că admiram mai ales dalele mari cu care erau pardosite podurile unde ne jucam. Acele dale care făceau de ruşine lespezile

amărâte din casa mea, apăraseră platformele castelului, când Ronquerolles fusese o fortăreaţă. Mai târziu, puseseră peste ele nişte acoperişuri ascuţite ca acelea care se văd la Poarta din Vincennes, dar fără a se atinge de construcţia iniţială.

Astăzi, când ştim că dintre toate materialele durabile fierul e cel care ţine cel mai puţin, mă voi feri să spun că Ronquerolles părea a fi fost construit din fier, până într-atât îl cruţase timpul; sunt însă dator să afirm că acea vastă clădire se păstrase într-adevăr foarte bine. Ai fi spus că era vorba de capriciul vreunui bogat amator de stil gotic, care înălţase în ajun acele ziduri intacte, din care nici măcar o piatră nu se degradase; care desenase acele arabescuri înflorite, din care nicio linie nu fusese ştearsă, niciun detaliu stricat. Totuşi, nimeni nu văzuse vreodată pe cineva lucrând la întreţinerea sau la repararea acelui castel. Suportase multe schimbări din ziua în care fusese înălţat, dar cea mai ciudată era cea care se observa când te apropiai de Ronquerolles venind dinspre sud. Niciuna din cele şase ferestre aflate pe această parte a clădirii nu semăna cu celelalte. Prima din stânga, cum te uitai la castel, era o fereastră în ogivă, cu o cruce de piatră cu muchiile tăiate, care o împărţea în patru compartimente împodobite cu vitralii neschimbate. Cea care urma era asemănătoare cu prima, cu excepţia

vitraliilor care fuseseră schimbate cu geamuri groase, albe, cu romburi de plumb, fixate în nişte rame mobile de fier. Cea de a treia fereastră îşi pierduse ogiva şi crucea de piatră. Ogiva părea să fi fost zidită cu cărămizi; şi o tâmplărie compactă, unde se deplasa ceea ce noi am numit mai târziu ferestre în formă de ghilotină, înlocuise geamurile cu ramă de fier. A patra fereastră împodobită cu două geamuri, unul interior, altul exterior, amândouă cu cremone şi cu ochiuri mici, era, în plus, apărată de un oblon vopsit în roşu. A cincea n-avea decât un geam cu pătrate mari şi cu o draperie verde. În sfârşit, a şasea era împodobită cu un vast cristal în dosul căruia se vedea un stor pictat în culori din cele mai vii. Această ultimă fereastră era, în plus, apărată de obloane îndesate cu câlţi. Zidul continua după cele şase ferestre dintre care ultima fusese zărită de locuitorii din Ronquerolles a doua zi după moartea baronului Hugues-François de Luizzi, tatăl baronului Armand-François de Luizzi, adică în dimineaţa zilei de întâi ianuarie 182..., fără ca cineva să poată spune cine străpunsese zidul şi meşterise fereastra aşa cum arăta ea.

Lucrul cel mai ciudat e că se povestea că toate celelalte ferestre apăruseră în acelaşi fel şi în împrejurări asemănătoare, adică fără să fi fost cineva văzut că execută, cea mai măruntă lucrare şi întotdeauna

a doua zi după moartea proprietarilor castelului. Fapt sigur era că fiecare dintre aceste ferestre aparţinea unuia dintre dormitoarele care fuseseră închise pentru a nu mai fi redeschise niciodată, din moment ce persoana care ar fi trebuit să le ocupe încetase să mai existe.

Probabil că dacă Ronquerolles ar fi fost locuit tot timpul de proprietarii săi, acest ciudat mister ar fi tulburat mult mai mult populaţia din jur; dar de mai bine de două secole fiecare nou moştenitor Luizzi nu-şi făcea apariţia decât douăzeci şi patru de ore în acel castel, după care îl părăsea pentru a nu se mai înapoia niciodată. Aşa făcuse şi baronul Hugues-François de Luizzi; iar fiul său François-Armand de Luizzi, sosit în întâi ianuarie 182..., îşi anunţase plecarea a doua zi.

Portarul nu aflase de sosirea stăpânului său decât atunci când îl văzuse intrând în castel; iar mirarea acelui om de treabă se preschimbase în groază atunci când – vrând să pregătească un apartament pentru noul sosit – îşi văzu stăpânul îndreptându-se către coridorul unde se aflau camerele misterioase despre care am vorbit, şi descuind, cu o cheie pe care o scosese din buzunar, o uşă pe care portarul încă n-o văzuse, uşă ce dădea spre coridorul dinăuntru, aşa după cum fereastra cea nouă dădea spre faţadă.

Aceeaşi deosebire putea fi observată şi la uşi ca şi la ferestre. Fiecare era de un stil diferit, iar ultima era din lemn de palisandru încrustat cu aramă. După ultima uşă, peretele continua pe coridor, aşa cum continua şi afară, faţada, după ultima fereastră. Între cele două ziduri goale şi impenetrabile se aflau, probabil, alte camere; dar destinate, desigur, următorilor moştenitori ai familiei de Luizzi, ele rămâneau, ca şi viitorul de care ţineau, ferecate şi inaccesibile. Cele pe care le-am putea numi „odăile trecutului“, erau la fel de ferecate şi de necunoscute, dar măcar îşi păstraseră uşile prin care se putea intra în ele. Camera cea nouă, „camera prezentului“ dacă vreţi, era singura deschisă; în tot timpul zilei de întâi ianuarie, toţi cei care voiau puteau intra în ea.

Coridorul, care nouă ni se părea că miroase un pic a alegorie, lui Armand de Luizzi i se păru că miroase a umezeală şi că e foarte friguros, aşa că porunci să se aprindă un foc zdravăn în căminul de marmură albă din noua sa cameră. Rămase acolo toată ziua, pentru a-şi pune în ordine actele de proprietate ale castelului Ronquerolles. În ceea ce priveşte castelul, nu erau prea multe bunuri de moştenit. Ronquerolles nu producea nimic şi nu costa nimic. Dar Armand de Luizzi avea în împrejurimi câteva ferme ale căror contracte expiraseră şi care trebuiau reînnoite.

Alţi oameni decât fermierii care fuseseră poftiţi în odaia lui Armand ar fi fost foarte surprinşi de moderna sa eleganţă. Această odaie era în întregime în stil Ludovic al XV-lea, cu alte cuvinte, la mobilarea ei îşi dăduseră mâna grotescul cu incomodul. Cum câteva case vechi din împrejurimi mai păstraseră unele mobile originale din acea epocă, s-a observat că eleganţa lui Luizzi trecea drept o vechitură în ochii gentilomilor noştri de la ţară, care socotiră toate ornamentele şi rococoul din noua cameră cu mult mai prejos decât comoda şi secreterul de acaju al nevestei notarului.

În concluzie, întreaga zi trecu în discuţii şi în încheierea noilor contracte cu ţăranii de pe moşiile sale, aşa că abia spre seară Armand de Luizzi rămase în sfârşit singur. După cum am mai spus, se aşezase în colţul unde se găsea căminul; alături se afla o masă, pe care ardea o singură lumânare. În timp ce Armand se cufundase în gândurile sale, pendula bătu mai întâi miezul nopţii, apoi douăsprezece şi jumătate, unu, unu şi jumătate. La bătaia care vesti această oră, Luizzi se ridică şi începu să se plimbe agitat prin odaie. Armand era un bărbat înalt; trupul lui dovedea forţă, iar expresia trăsăturilor sale vedea hotărâre. Totuşi, omul tremura şi agitaţia sa sporea pe măsură ce acele pendulei se apropiau de ora două. Din când în când, se oprea ca să asculte dacă nu se auzea vreun zgomot din

afară; dar nimic nu tulbura tăcerea solemnă de care era înconjurat. În sfârşit, Armand auzi acel mic declic care precede bătaia pendulei. O paloare subită şi profundă se răspândi pe chipul său; un moment, rămase nemişcat şi închise ochii ca un om ce nu se simte bine. În acea clipă, răsună prima bătaie a pendulei ce urma să anunţe ora două. Zgomotul păru să-l facă să-şi vină în fire; aşa că, înainte de a fi răsunat şi cea de a doua lovitură, Armand înşfăcă un clopoţel de argint de pe masă şi-l scutură cu putere, rostind un singur cuvânt: „Vino!“

Oricine poate avea un clopoţel de argint, oricine îl poate scutura la ora două noaptea rostind cuvântul „Vino!“, dar mai mult ca sigur că nu va sosi la nimeni cel care a sosit la Armand de Luizzi. Clopoţelul pe care-l scuturase cu putere nu scoase decât un clinchet slab şi nu sună decât o singură dată, un sunet care vibră trist şi fără rezonanţă. Când rostise cuvântul „Vino!“ Armand strigase cât îl ţinuse gura, ca şi cum ar fi chemat pe cineva de departe şi totuşi vocea, deşi puternică, nu avu nici pe departe acel ton poruncitor şi categoric pe care ar fi dorit el să i-l imprime. Aducea mai curând cu o rugăminte timidă ce-i scăpase de pe buze, încât se miră el însuşi de acel straniu rezultat, când iată că zări, în locul pe care abia îl părăsise, o fiinţă ce putea fi un bărbat, fiindcă avea un aer mult prea sigur

de el; dar care putea fi şi femeie, fiindcă avea chipul şi mâinile delicate; dar care era cu siguranţă diavolul, pentru că nu intrase pe nici o uşă, ci apăruse, pur şi simplu, ca din pământ. Era îmbrăcat într-un halat de casă cu mâneci drepte, din pricina căruia Luizzi nu-şi putu da seama de la început de sexul celui care-l purta.

Armand de Luizzi observă în tăcere ciudatul personaj, în vreme ce acesta se aşeză comod într-un fotoliu stil Voltaire, aflat aproape de foc. Nou-venitul se aplecă nepăsător în faţă şi-şi îndreptă către foc degetul mare şi arătătorul mâinii sale albe şi efilate; cele două degete se lungiră peste măsură, ca două vătraie cu care apucă un cărbune aprins. Diavolul, căci era chiar diavolul în persoană, îşi aprinse o ţigară pe care o luă de pe masă. Trase un fum, apoi aruncă ţigara cu silă, spunându-i lui Armand de Luizzi:

– N-ai nişte tutun de contrabandă?

Armand nu răspunse.

– În acest caz, te rog să-l accepţi pe al meu.

Şi dădu la iveală, din buzunarul halatului, un mic portţigaret, de un gust desăvârşit. Scoase două ţigări şi aprinse una cu tăciunele pe care continuase să-l ţină în mână, apoi i-o întinse lui Luizzi. Cum acesta îl refuză, diavolul îi spuse pe un ton foarte firesc:

– Aha, faci pe sfântul, amice! Cu atât mai rău!

Apoi începu să fumeze, cu trupul uşor aplecat înainte şi fluierând, din când în când, melodia unui contradans, acompaniindu-se cu o uşoară mişcare a capului, cât se poate de impertinentă.

Luizzi rămăsese ca o stană de piatră în faţa acelui diavol ciudat. În sfârşit rupse tăcerea şi, înarmându-se cu acea voce vibrantă şi sacadată care constituie melopeea dramei moderne, spuse:

– Fiu al infernului, te-am chemat ...

– Mai întâi, dragul meu, zise diavolul întrerupându-l, nu pricep de ce mă tutuieşti; e un lucru de cel mai prost gust. Un obicei pe care şi l-au luat toţi acei care-şi spun între ei „artişti“; prietenie falsă, care nu-i împiedică să se invidieze, să se urască şi să se dispreţuiască. E un fel de a vorbi prin care romancierii şi dramaturgii îşi exprimă pasiunile împinse dincolo de orice limită şi la care oamenii bine-crescuţi nu recurg niciodată. Dumitale, care nu eşti nici scriitor, nici artist, ţi-aş rămâne foarte obligat dacă mi-ai vorbi ca unui om civilizat, ceea ce-ar fi mai mult decât plăcut. Îţi atrag de asemenea atenţia că, numindu-mă „fiu al infernului“, repeţi una dintre acele prostii rostite în toate limbile pământului. Nu sunt „fiul infernului“, aşa cum nici dumneata nu eşti fiul odăii acestea, numai fiindcă locuieşti în ea.

– Eşti totuşi cel pe care l-am chemat, răspunse Armand cu o voce dramatică.

Diavolul îl privi pieziş şi replică, cu o superioritate voită:

– Eşti o puşlama! Ce, crezi că vorbeşti cu sluga dumitale?

– Vorbesc cu cel care e sclavul meu, strigă Luizzi punând mâna pe clopoţelul aflat în faţa lui.

– Cum doreşti, domnule baron, răspunse diavolul. Dar, pe legea mea, eşti într-adevăr un tânăr al epocii noastre, ridicol şi încăpăţânat. Pentru că ţii atât de mult să fii ascultat, ai fi putut foarte bine să-mi vorbeşti politicos, fiindcă nu te-ar fi costat nimic. De altfel, asemenea maniere nu li se potrivesc decât bădăranilor parveniţi care, dacă se lăfăie în fundul caleştii lor, îşi închipuie că sunt obişnuiţi de când lumea cu aşa ceva. Dumneata te tragi dintr-o veche familie, porţi un nume destul de aristocratic, ai un aer distins şi vrei să pari ridicol, numai ca să fii remarcat.

– Dracul îmi face morală! E ciudat şi ...

– Eu zic să n-o iei pe de lături, ca un ministru. Nu mă obliga să ascult nişte vorbe stupide, ca să am plăcerea de a ţi le întoarce. Eu nu fac morală cu ajutorul cuvintelor, e o treabă pe care am lăsat-o pe seama pungaşilor şi a femeilor întreţinute; urăsc şi-i blamez pe cei ridicoli. Dacă Cerul mi-ar fi acordat

cinstea de a avea copii, le-aş fi dat orice alte vicii, dar nu ridicolul.

– Şi totuşi, încurajezi ridicolul, nu?

– Mult mai puţin decât cel mai virtuos burghez din Paris. A profita de pe urma viciilor, nu înseamnă a le şi avea. A pretinde că diavolul are vicii, e ca şi cum ai afirma că medicul, care trăieşte de pe urma infirmităţilor tale, e bolnav, că avocatul, care se îngraşă de pe urma proceselor tale, e un şicanator, şi că judecătorul, care e plătit pentru a pedepsi crimele, e un criminal.

Dialogul avu loc între acel personaj ciudat şi Armand de Luizzi, fără ca vreunul dintre ei să se fi mişcat din locurile lor. Până în acel moment Luizzi vorbise mai mult pentru a nu arăta cât era de uluit, decât pentru a spune ceea ce dorea. Dar iată că încet-încet, începu a-şi veni în fire şi, după uluirea pe care i-o pricinuiseră chipul şi manierele interlocutorului său, se hotărî să abordeze un alt subiect, sigur că mult mai important pentru el. Luă deci un al doilea fotoliu, se aşeză în el de cealaltă parte a căminului şi-l examină pe diavol de aproape. Armand putu acum să admire mai bine eleganta subţirime a trăsăturilor şi formelor oaspetelui său. Dacă n-ar fi fost vorba de un diavol, cu greu ar fi putut afirma dacă acel chip palid şi frumos, acel trup gingaş şi nervos aparţineau unui

tânăr de optsprezece ani, devorat de dorinţe încă necunoscute, sau unei femeie de treizeci pe care plăcerile o epuizaseră. Cât despre voce, aceasta ar fi părut prea gravă pentru o femeie, dacă n-ar fi apărut între timp contraaltele, acea voce gravă feminină care făgăduieşte mai mult decât dă. Privirea, cea care ne trădează gândurile ori de câte ori îi privim în ochi pe cei din jur, privirea diavolului nu spunea nimic. Ochii acestuia nu vorbeau; vedeau. Armand îşi isprăvi în tăcere cercetarea şi, convins că o controversă cu acea fiinţă inexplicabilă nu i-ar fi reuşit, luă clopoţelul de argint şi sună încă o dată.

La acea poruncă, pentru că poruncă era, diavolul se ridică şi rămase în picioare în faţa lui Armand de Luizzi, ca un slujitor care aşteaptă ordinele stăpânului său. Acea mişcare, ce nu durase nici măcar o zecime de secundă, aduse o schimbare totală atât în fizionomia, cât şi în costumaţia diavolului. Fiinţa fantastică de mai înainte dispăruse şi Armand văzu în locul ei un bădăran în livrea, cu nişte mâini grosolane în mănuşi albe de bumbac, roşu de băutură în obraz ca şi jiletca roşie, cu picioare mari în nişte pantofi grosolani şi fără ciorapi sub ghetre.

– Iacă-mă, dom'le, zise nou-apărutul.

– Cine eşti dumneata? strigă Armand, ofensat de aerul de prostie insolentă, tipul universal al servitorului francez.

– Păi, nu-s valetul domnului? N-am să mai fac decât ce mi se spune şi decât ce mi se porunceşte.

– Şi ce vrei să faci aici?

– Aştept poruncile domnului.

– Nu ştii de ce te-am chemat?

– Nu, dom'le.

– Minţi!

– Mint, dom'le!

– Cum te cheamă?

– Cum veţi binevoi să-mi spuneţi.

– N-ai şi tu un nume de botez?

Diavolul nici măcar nu clipi. Dar întreg castelul începu să râdă, de la girueta de pe acoperiş, până jos, în pivniţă.

Armand se sperie, dar, pentru a nu lăsa să se vadă acest lucru, se mânie.

– În sfârşit, spune, n-ai şi tu un nume?

– Am atâtea câte doriţi. Am slujit sub toate felurile de nume. Un gentilom emigrat care m-a luat în slujba lui în 1814, mi-a spus Brutus, pentru a umili, în persoana mea, Republica romană. De la el am intrat la un academician, care mi-a schimbat numele de Pierre, pe care-l aveam, în cel de La Pierre, ca fiind mai

literar. M-a alungat pentru că am adormit în anticameră, în vreme ce stăpânul citea ceva, cu glas tare, în salon. Agentul de schimb care m-a luat apoi în slujba sa, a vrut să-mi dea, cu orice preţ, numele de Jules, pentru că aşa îl chema pe amantul nevesti-sii şi fiindcă bărbatul simţea o plăcere fără margini să-i spună soţiei sale: „Animalul ăsta de Jules! Bădăranul ăsta de Jules! Caraghiosul ăsta de Jules!" etc. Am plecat de la el de bunăvoie, sătul până în gât să tot trag ponoase pentru altul şi am intrat la o dansatoare, care întreţinea un pair al Franţei ...

– Poate vrei să spui că un pair al Franţei întreţinea o dansatoare?

– Vreau să zic ce-am zis! Nu e o poveste prea cunoscută, dar pe care am să v-o istorisesc într-o zi, dacă veţi avea chef să publicaţi un tratat despre morală.

– Iar te-ai apucat să faci morală?

– În calitatea mea de slugă, fac şi eu ce pot ...

– Eşti deci servitorul meu ...

– Am fost nevoit. Am încercat să mă prezint în faţa domniei voastre sub altă înfăţişare; dar mi-aţi vorbit ca unui lacheu. Neputându-vă sili să fiţi politicos, m-am hotărât să fiu insolent, aşa că iată-mă precum m-aţi vrut. Domnul n-are nimic să-mi poruncească?

– Da, am! Dar am să-ţi cer şi un sfat.

– Domnul să-mi îngăduie să-i spun că numai în comediile din secolul al şaptesprezecelea, stăpânii îşi consultau slugile.

– De unde ai aflat asta?

– Din foiletoanele publicate în ziarele mari.

– Deci, le-ai citit? Ei bine, ce părere ai?

– De ce vreţi să-mi aflaţi părerea despre nişte oameni fără cap?

Luizzi se opri, observând că n-avea s-o scoată la capăt nici cu noul personaj, după cum nu reuşise nici cu cel vechi. Aşa că puse mâna pe clopoţel. Dar, înainte de a suna din el îi spuse diavolului:

– Deşi eşti la fel de spiritual şi sub altă înfăţişare, nu pot discuta cu tine un subiect despre care trebuie neapărat să vorbim, atâta vreme cât îţi vei păstra acest aspect. Crezi că te-ai putea schimba?

– Sunt la ordinele domnului!

– Poţi să-ţi reiei înfăţişarea dinainte?

– Cu o condiţie: să-mi daţi una dintre monedele aflate în punga de colo ...

Armand se uită şi zări pe masă o pungă pe care n-o mai văzuse până atunci. O deschise şi scoase din ea o monedă. Era dintr-un metal deosebit de preţios şi avea ca inscripţie cuvintele: *„O lună din viaţa baronului François-Armand de Luizzi"*. Pricepând imediat despre ce fel de plată era vorba, Armand puse piesa la

loc, în punga ce i se păru foarte grea, ceea ce-l făcu să surâdă.

– Nu pot plăti atât de scump un simplu capriciu!

– Aţi devenit avar.

– Cum adică?

– Păi, până acum, aţi aruncat o droaie de monede din astea, pentru mult mai puţin decât v-am cerut eu.

– Nu-mi amintesc.

– Dacă-mi îngăduiţi să vă fac o socoteală, veţi vedea că nu există lună din viaţa dumneavoastră pe care să n-o fi dat pentru un lucru nechibzuit.

– Se poate! Dar cel puţin am trăit!

– Dacă ăsta-i sensul pe care-l daţi cuvântului „a trăi“ ...

– Există mai multe?

– Două, şi încă foarte diferite. A trăi, pentru unii oameni, înseamnă a-şi dărui viaţa tuturor cerinţelor ei. Cel care trăieşte astfel, cât timp e tânăr, se numeşte „un copil bun“; când se maturizează, e numit „un om de treabă“ şi, „un bătrân cumsecade“, când îmbătrâneşte. Cele trei apelative au un sinonim comun: cuvântul „înşelat“.

– Şi tu socoţi că eu am trăit ca un om înşelat?

– Socot că domnul gândeşte ca şi mine, fiindcă n-a venit în acest castel decât pentru a-şi schimba felul de a trăi şi a adopta un altul.

– Şi poţi să-mi spui care anume?

– Cum ăsta e subiectul târgului pe care urmează să-l facem împreună ...

– Împreună? Nu, răspunse Armand, întrerupându-l pe diavol, nu vreau să am de-a face cu tine, treaba asta îmi repugnă total. Iar felul cum arăţi îmi displace şi mai mult.

– E totuşi o şansă în favoarea dumneavoastră. Acorzi puţin celor care-ţi displac mult. Un rege care discută cu un ambasador care-i place, va face întotdeauna unele concesii periculoase; o femeie ce discută cu un bărbat căruia vrea să i se dăruiască, dacă bărbatul îi place, pierde întotdeauna jumătate din ceea ce se dă pentru astfel de lucruri. Un socru care încheie un contract de căsătorie cu un ginere care-i place, dă cel mai adesea, acestuia, dreptul de a-şi ruina nevasta. Ca să nu fii înşelat, e bine să faci afaceri cu oameni antipatici. În acest caz, sila ţine loc de raţiune.

– Şi m-ar ajuta să te izgonesc, zise Armand, sunând din clopoţelul magic care-l obliga pe diavol să i se supună.

Aşa cum dispăruse fiinţa androgină care apăruse la început, la fel dispăru nu diavolul, ci cea de a doua apariţie a sa, în livrea; Armand văzu în locul lui un tânăr destul de frumos. Acesta făcea parte din acea specie de oameni care-şi schimbă numele la fiecare

sfert de veac şi care în epoca noastră sunt „la modă". Întins ca un arc între bretelele sale şi elasticul pantalonilor albi trecut pe sub tălpile ghetelor, îşi pusese picioarele cu ghetele sale lăcuite şi cu pinteni pe marginea şemineului şi se lăsase pe spate în fotoliul lui Armand. În rest, înmănuşat corect; cu manşetele scoase exact atât cât trebuia din mânecile fracului, ca să i se vadă butonii de briliant, cu lornion la ochi şi cu baston cu mâner de aur în mână, avea aerul unui amic venit în vizită la baronul Armand de Luizzi. Această iluzie merse atât de departe, încât Armand îl privi ca pe o cunoştinţă oarecare.

– Am impresia că v-am mai întâlnit undeva.

– Niciodată! Nu mă duc nicăieri.

– Cred că v-am văzut călare prin pădure.

– Nu merg călare niciodată.

– Atunci v-am văzut în caleaşcă.

– Nu se poate! Nu conduc.

– Ei drăcie! Sunt sigur că am jucat cărţi cu dumneavoastră la doamna ...

– Nu, pun rămăşag.

– Dar aţi valsat tot timpul cu ea!

– Nu, eu galopez.

– Nu i-aţi făcut curte?

– Nu, nu i-am făcut ...

Luizzi simţi dorinţa de a-l şfichiui de câteva ori cu cravaşa pe acel domn, pentru a-l mai scoate puţin din tâmpenie.

Totuşi, făcând apel la raţiune, începu a-şi da seama că dacă va continua să discute cu diavolul sub toate înfăţişările pe care şi le lua acesta, nu va ajunge niciodată la ceea ce-l frământa. Aşa că Armand luă hotărârea să termine cu el, cum terminase şi cu ceilalţi care i se înfăţişaseră şi, sunând din clopoţel, strigă:

– Diavole, ascultă-mă şi slujeşte-mă!

Nici nu apucă să rostească bine aceste vorbe, că cel pe care Armand îl chemase se şi arătă în toată sinistra lui splendoare. Era, într-adevăr, îngerul cântat de poeţi. Frumuseţe ofilită de mâhnire, alterată de ură, degradată de desfrâu, păstra încă, atâta timp cât chipul îi rămânea nemişcat, o veche urmă a originii sale celeste; dar, de îndată ce începea să vorbească, trăsăturile sale lăsau să se întrevadă o existenţă frământată de cele mai urâte patimi. Din toate expresiile respingătoare care se iveau, rând pe rând, pe chipul său, o silă profundă părea că le domină pe toate celelalte. În loc să aştepte ca Armand să-l întrebe ceva, i se adresă el primul.

– Am venit ca să încheiem pactul pe care l-am făcut cu familia ta şi prin care sunt obligat să dau fiecăruia dintre baronii de Luizzi de Ronquerolles ceea ce-mi

vor cere. Presupun că ai cunoştinţă despre condiţiile acestui pact.

– Da, răspunse Armand. Fiecare dintre noi toţi îţi aparţine dacă nu poate dovedi că, timp de zece ani din viaţă, a fost fericit.

– Şi fiecare dintre strămoşii tăi, reluă diavolul, mi-a cerut ceea ce socotea el că înseamnă fericirea, doar-doar mi-o scăpa în ceasul morţii.

– Şi toţi s-au înşelat, nu-i aşa?

– Toţi. Mi-au cerut bani, glorie, ştiinţă, putere, dar şi puterea, şi ştiinţa, şi gloria, şi banii i-au făcut nefericiţi.

– Deci e un târg în folosul tău, pe care eu ar trebui să refuz să-l închei.

– Poţi să refuzi.

– Nu există nimic de cerut, care să te facă fericit?

– Doar un singur lucru.

– Sigur că tu n-ai să mi-l spui, ştiu asta! Dar îmi poţi spune măcar dacă-l cunosc?

– Îl cunoşti; de altfel, e amestecat în toate acţiunile vieţii tale, uneori e chiar în fiinţa ta, cel mai adesea îl găseşti la alţii şi pot să-ţi spun că nu-i nevoie de ajutorul meu pentru ca majoritatea oamenilor să-l posede.

– E vorba de o calitate morală? E ceva material?

– Ei, prea vrei să ştii multe. Hai, ai ales? Spune repede, pentru că mă grăbesc să plec.

– Adineauri nu erai chiar atât de grăbit.

– Pentru că adineauri apărusem într-una din miile de înfăţişări sub care îmi place să mă ascund, ca să pot suporta cât de cât prezentul. Când îmi întemniţez fiinţa în pielea unui om vicios sau demn de dispreţuit, mă aflu la înălţimea secolului acesta în care trăiesc şi nu mai sufăr din pricina rolului ticălos pe care trebuie să-l joc. A existat o fiinţă de teapa ta, care, ajuns rege al micului regat al Sardiniei, a avut imbecila vanitate de a se intitula şi rege al Ciprului şi Ierusalimului. Vanitatea se satisface prin vorbe mari; dar orgoliul vrea lucruri mari şi tu ştii că el a fost cauza căderii mele; niciodată n-am fost supus la o atât de grea încercare. Aşa că, înfăţişarea asta pe care m-ai obligat s-o iau, mi-e odioasă şi insuportabilă. Grăbeşte-te să-mi spui ce vrei!

– Încă nu ştiu. Am contat pe tine că ai să mă ajuţi să aleg.

– Ţi-am spus că una ca asta mi-e cu neputinţă.

– Poţi totuşi să faci şi pentru mine măcar ceea ce-ai făcut pentru strămoşii mei. Poţi să-mi arăţi, în toată goliciunea lor, patimile altor oameni, experienţele, bucuriile, durerile, secretele vieţii lor, ca să pot scoate din aceste învăţăminte lumina care să mă călăuzească.

– Pot face orice. Dar să ştii că strămoşii tăi s-au angajat să-mi aparţină, înainte de a le fi povestit ceva.

Uite hârtia asta: am lăsat în alb numele lucrului pe care mi-l vei cere, semnează, şi după ce mă vei fi ascultat, vei scrie tu însuţi aici ceea ce doreşti să fii sau ceea ce doreşti să ai.

Armand semnă, apoi spuse:

– Acum te ascult. Vorbeşte!

– Nu aşa. Solemnitatea pe care mi-ar impune-o o asemenea înfăţişare primitivă, ar obosi frivola ta atenţie. Ascultă-mă: amestecat în viaţa oamenilor, iau parte la ea mult mai mult decât cred ei. Îţi voi istorisi povestea mea, sau mai curând pe a lor.

– Aş fi curios s-o aflu.

– Abţine-te! Căci din clipa în care mă vei pune să-ţi povestesc ceva, va trebui să asculţi totul, cu răbdare, până la capăt. Vei putea totuşi refuza să mă asculţi, dacă-mi vei da o monedă din pungă.

– Sunt de acord, cu condiţia să nu fiu obligat să locuiesc tot timpul în acelaşi loc.

– Du-te unde vrei, eu voi fi întotdeauna acolo unde îmi vei porunci să te întâlnesc. Dar gândeşte-te că numai aici mă poţi vedea sub adevărata mea înfăţişare.

– Am dreptul să scriu ceea ce-mi vei povesti?

– Poţi face ce doreşti.

– Am dreptul să dezvălui confidenţele pe care mi le faci?

– Dezvăluie-le.

– Pot să le tipăresc?

– Tipăreşte-le.

– Le pot semna cu numele tău?

– Semnează-le cu numele meu.

– Când începem?

– Când mă vei chema, sunând din acest clopoţel, la orice oră, în orice loc, pentru orice vei dori. Adu-ţi aminte doar că, începând de azi, n-ai decât zece ani ca să alegi ce doreşti.

Pendula bătu ora trei şi diavolul dispăru. Armand de Luizzi rămase singur. Punga unde se aflau zilele sale rămăsese pe masă. Simţi dorinţa s-o deschidă ca să le numere, dar nu izbuti. Se culcă, deci, după ce-o puse, cu grijă, sub pernă.

II

Trei vizite

A doua zi, Luizzi părăsi castelul Ronquerolles. Deşi îi ceruse diavolului un răgaz atât de lung pentru a-şi afla fericirea, el acţionă ca un om care ştia precis, dinainte, ce anume are de făcut, fiindcă se grăbi să se reîntoarcă la Toulouse, pentru a pleca mai apoi imediat la Paris. Parisul este marea iluzie a tuturor celor care-şi închipuie că a trăi înseamnă a-ţi ruina sănătatea. Parisul este ca butoiul danaidelor: arunci în el iluziile tinereţii, planurile maturităţii, regretele pletelor albe; el înghite tot şi nu-ţi mai dă înapoi nimic. O, tineri, pe care hazardul nu v-a adus încă în devoranta sa atmosferă, dacă imaginaţia voastră simte nevoia unor zile de calm, de reverie a iubirilor pierdute, dacă vi se pare un lucru nespus de dulce să vă legaţi inima de o altă inimă ca s-o urmaţi şi s-o adoraţi, ei bine, nu veniţi la Paris, căci femeia care vă va urma, vă va duce

sufletul în infernul unei lumi urâte, vă va târî printre omagiile insultătoare ale rivalilor care îi vor vorbi în picioare, în timp ce voi o priviţi stând în genunchi, îi vor adresa vorbuliţe nostime, uşuratice, nepăsătoare care o vor face să surâdă, atunci când voi tremuraţi, vorbindu-i, dacă, bineînţeles, aveţi curajul să-i vorbiţi. Dacă în inima voastră a vibrat vreodată sunetul armonios al unui cântec, nu, nu veniţi la Paris! Nu împărtăşiţi mulţimii taina acelor delicii sfâşietoare, prin care sufletul îşi plânge toate bucuriile la care visează; veţi avea drept confidenţi nişte critici care vă vor muşca de mâinile întinse către cer, şi drept cititori nişte ageamii care vor râde de credinţele voastre pe care nu le vor înţelege. Nu, de o mie de ori nu! Nu veniţi la Paris, chiar dacă vă devorează ambiţia unei glorii sacre! Oricât de puternici aţi fi, nu veniţi la Paris, unde vă veţi pierde mai mult decât speranţele: vă veţi pierde puritatea inteligenţei! Ascultaţi-mă, dragi tineri: când veţi cere parizienilor să fie atenţi la cel care vorbeşte bine şi cinstit, îl veţi vedea înlăturat de povestirile grosolane ale unui scriitor trivial, de smintelile isterice ale unui mâzgălitor de hârtie, de poveştile îngrozitoare ale unei gazete care se ocupă de crime; veţi vedea acel public parizian, acel bătrân dezmăţat, cum surâde virginităţii muzei voastre, cum o murdăreşte cu surâsul lui impudic, pentru ca pe urmă

să-i strige: „Hai, curtezano, cară-te sau distrează-mă! Am nevoie de stimulente care să-mi ațâțe simțurile stinse; poți cumva să-mi istorisești niște incesturi furibunde, niște bacanale înfricoșătoare sau niște pasiuni imposibil de povestit? Atunci, vorbește! Te voi asculta un ceas, timp în care voi simți pana ta acră și veninoasă zgâriindu-mi sensibilitatea bătătorită și cangrenată; dacă nu, taci și du-te să-ți dai sufletul în mizerie și obscuritate!" Mizerie și obscuritate, pricepeți, tinerilor? Mizeria, acel cusur pedepsit cu disprețul celor bogați; obscuritatea, acel supliciu nu degeaba numit astfel. Obscuritatea, adică exilul departe de lumina soarelui, când faci parte dintre cei care au nevoie de razele lui, pentru ca inima să nu-ți moară de frig. Mizerie și obscuritate! Sigur că nu le doriți! Și-atunci, ce veți face, tinerilor? Veți lua o pană de scris și o foaie de hârtie și veți așterne pe ea titlul *Memoriile diavolului,* apoi veți spune secolului vostru: „Aha! Vrei lucruri crude care să te bucure; fie, monseniore secol, iată un fragment din istoria ta!" Și să ne ferească Domnul de două lucruri pe care chiar dacă lumea ni le-ar putea ierta, noi nu ni le vom ierta niciodată; deci, să ne ferească Domnul de minciună și de imoralitate. Minciună, la ce bun? Când viața reală e atât de insolent de ridicolă și de vicioasă, cum niciunul dintre noi n-ar putea-o inventa? Imoralitatea? Și cei

mici și cei mari și-o ascund în umbra singurătății lor. Femeile din lumea mare, la fel ca și grizetele, se prăpădesc după cărțile imorale pe care le ascund – primele, în budoar, celelalte, în mansardele lor. Și când conștiința lor e la adăpost, cu volumul sub perna de mătase sau sub mindirul de paie, împroașcă cu insulte și cu disprețul lor pe cei care se hazardează să discute o clipă cu ele despre aceste nevinovate depravări. Toate femeile se comportă față de o carte imorală la fel ca și contesa din *Legături primejdioase,* față de Préval: adică i se dăruiesc cu trup și suflet, apoi își sună lacheul, pentru a-l da pe ușă afară pe insolent, ca și cum ar fi vrut să le violeze. Să ne ferească bunul Dumnezeu nu de a fi vinovați, ci de a fi înșelați. Fiindcă aceasta este ultima dintre prostiile unei epoci, unde succesul constituie cea mai bună recomandare. Ceea ce vă vom spune, va fi deci moral și adevărat. Și nu va fi vina noastră, dacă uneori vom fi obligați să dezvăluim și lucruri necinstite sau prea puțin măgulitoare.

În vremea asta, în ciuda planurilor pe care și le făcuse Luizzi, povestirile sclavului său începură mult mai curând decât se aștepta acesta. Nenorocire celui căruia infernul îi dă puterea de a smulge vălul aparențelor de pe lucrurile omenești! Nu-și mai află odihna, până ce nu-și încearcă această primejdioasă

putere! Totuşi, Luizzi n-a fost împins de o dorinţă chiar atât de arzătoare, încât să-i ceară diavolului cel dintâi gât de otravă pe care acesta i l-a dat mai apoi cu toptanul. O întâmplare, pe care baronul era departe s-o prevadă, i-a stârnit această curiozitate pe care n-o socotea deloc primejdioasă, dar care l-a dus mult prea departe.

Luizzi se trăgea dintr-un neam foarte mare şi era foarte bogat; ca urmare a acestei situaţii, a început să fie poftit în cele mai de vază familii din Toulouse, oraş fecund în aristocraţie, şi a început să aibă de-a face cu mulţi din marii comercianţi din localitate. Luizzi se înrudea – de departe – cu marchizul du Val. Acel nume, deşi aduce a burghez când e scris fără particulă, aparţinea uneia dintre ramurile cadete ale unei vechi familii princiare din ţinut. Pe de altă parte, Luizzi avea interese şi cu comerciantul Dilois, negustor de lână. Căci acest Dilois cumpăra de obicei toată lâna minunatelor oi merinos crescute pe moşiile lui Luizzi. Înainte de a-i încredinţa girarea afacerilor sale unui intendent, Luizzi voi să-l cunoască el însuşi pe omul care-i devenea, în fiecare an, debitor, pentru nişte sume considerabile, aşa încât – chiar în ziua sosirii sale la Toulouse – se duse să-l vadă.

Când Armand se îndreptă către strada La Pomme, unde locuia Dilois, tocmai bătuse ora trei. I se arătă

care era casa negustorului, apoi – pe poarta pe unde intrau trăsurile – Luizzi pătrunse într-o curte pătrată, înconjurată de un corp de clădiri destul de înalte. Parterul, aflat în fundul curţii şi cele două laturi ale sale era ocupat de magazii. În partea de clădire ce dădea spre stradă se aflau birourile. Într-adevăr, printre barele de fier de la ferestre şi prin gemuleţele pătrate ale ferestrelor înalte se zăreau lucind colţurile de aramă şi etichetele roşii ale registrelor. Deasupra acestui parter se întindea o galerie cu balustradă de lemn, răsucită în două. Toate uşile de la primul etaj al casei dădeau în această galerie. Acoperişul cobora până la marginea respectivului coridor interior, adăpostindu-l.

Când intră, Luizzi zări în galerie o femeie tânără. În ciuda frigului, era îmbrăcată simplu, într-o rochie de mătase. Părul negru îi cădea în bucle lungi, de-a lungul obrazului; în mână, ţinea un carnet din care citea ceva, în vreme ce cinci sau şase ucenici mutau nişte baloturi, impulsionaţi de propriile lor strigăte, fapt ce reduce la jumătate munca meridionalilor, făcând o asemenea hărmălaie, că nu se mai înţelegea om cu om. Nimeni nu-l observă pe Armand; băieţii erau preocupaţi de treaba lor, doamna Dilois – căci ea era tânăra din galerie – îşi cufundase privirea în carneţel, iar tânărul frumos, cu plete blonde, care se afla în curte, n-avea

ochi decât pentru stăpâna lui. Luizzi, rămase deci în curte, începu a observa mai cu atenţie scena. Doamna Dilois îşi ridică privirea şi iată că tânărul care-o privise cu atâta atenţie scoase un strigăt ciudat:

– Heeeuah!

Toţi ucenicii se opriră din treabă; apoi, în liniştea profundă care se înstăpâni brusc, se auzi glasul dulce şi pur al tinerei femei:

– Baloturile cu lână brută 107 şi 108!

– În magazia numărul unu, răspunse vocea puternică a tânărului.

– Diseară să fie duse la spălat, zise doamna Dilois.

– Baloturile 107 şi 108, la spălat! strigă tânărul pe un ton poruncitor.

Tânăra îşi cufundă din nou privirea în carnet. Slujbaşul rămase cu ochii ţintă la ea, iar ucenicii se apucară să execute ordinele primite, reîncepându-şi strigătele.

După o clipă, doamna Dilois iar îşi ridică ochii.

– Heeeuah! strigă băiatul.

– O sută cincizeci de kilograme de lână scurtă; să fie luate din magazia numărul şapte şi trimise filaturii din Roque.

Tânărul repetă ordinul, cu vocea sa vibrantă şi poruncitoare. Apoi, apropiindu-se de una dintre ferestrele cu grilaj, bătu cu degetul într-un pătrat în

care se deschise un mic ochi de geam. Luizzi văzu un cap de copilă, cu faţa albă şi cu părul bălai. Tânărul spuse cu voce timidă:

– Factura pentru Roque, de o sută cincizeci de kilograme de lână.

– Am auzit! Strigi atât de tare … spuse o voce de copil.

Ochiul de geam se închise şi Luizzi, îndreptându-şi privirea către doamna Dilois, o văzu uitându-se cu atenţie spre ferestruică, apoi umbra unui surâs trist – care desigur că era adresat chipului dulce de dincolo de gemuleţ – pluti o vreme pe buzele sale. În aceeaşi clipă, şi doamna Dilois şi slujbaşul cel tânăr îl zăriră pe Luizzi. Tânărul făcu un pas către el, dar privirea stăpânei îl readuse la locul lui. Doamna Dilois se mai uită o dată în carnet, apoi îl închise şi-l vârî în buzunarul rochiei; sprijinindu-se în coate de balustrada galeriei, făcu un semn imperceptibil tânărului; acesta se căţără imediat pe câteva baloturi de marfă, ajungând într-o clipă lângă stăpâna sa ca să poată auzi ce-i spune, fiindcă jos era un zgomot infernal. Ea îi şopti ceva, tânărul dădu din cap în semn că a înţeles şi dădu să se întoarcă jos, când doamna Dilois îl opri şi i-l arătă pe Luizzi. Băiatul dădu din nou din cap, în semn că a înţeles şi, din vârful baloturilor, strigă:

– Trei sute de kilograme de lână merinos de pe moşiile Luizzi să plece la Castres.

Ucenicii se opriră şi un lucrător, cu chipul aspru, răspunse brusc:

– Te rog s-o cântăreşti dumneata, domnule Charles; eu nu mă mai apropii de ea! Niciodată afurisita asta de lână nu iese exact la cântar! Acum câteva zile am expediat o sută de kilograme şi n-au ajuns la destinaţie decât nouăzeci!

– Ba te rog frumos să cântăreşti marfa!

– Cântăreşte-o tu, Charles, zise doamna Dilois, care-l văzuse pe lucrător îndreptându-se de spate, cu un aer insolent, iar pe tânăr privindu-l ameninţător. Charles răspunse prin înclinarea din cap ce părea să fie singurul lui limbaj faţă de femeie; când doamna Dilois, i-l arătă pe Luizzi, băiatul fu jos dintr-o săritură, apoi, apropiindu-se de baron, îl întrebă politicos ce anume dorea.

– Aş vrea să vorbesc cu domnul Dilois, răspunse Luizzi.

– Săptămâna asta lipseşte, domnule. Dar dacă e vorba de afaceri, binevoiţi şi intraţi în birou, domnul casier vă poate da orice informaţie.

– Într-adevăr, de afaceri e vorba; dar cum cea pe care vin s-o propun e foarte importantă, aş fi preferat să tratez direct cu el.

– În acest caz, replică tânărul, iat-o pe doamna Dilois, cu care puteţi discuta.

Tânărul i-o arătă lui Luizzi pe doamna Dilois, care, văzând că era vorba despre ea, se grăbi să coboare, ieşind cu graţie înaintea baronului.

– Ce doriţi, domnule? zise ea.

– Vreau să vă rog, doamnă, să continuăm negoţul pe care eu îl consider avantajos, atâta vreme cât îl fac cu dumneavoastră.

Doamna Dilois surâse cu graţie; tânărul – care auzise această frază – încruntă din sprâncene. Doamna Dilois îi făcu semn să se îndepărteze şi-l întrebă pe baron, pe un ton plin de bunăvoinţă:

– Cu cine am onoarea să vorbesc?

– Sunt baronul de Luizzi, doamnă.

Auzind acest nume, ea se dădu un pas îndărăt iar Charles, frumosul şi tânărul Charles, îl examină pe Luizzi cu o curiozitate plină de nemulţumire şi de teamă. Dar acest lucru n-a durat decât o clipă, căci doamna Dilois l-a poftit pe baron în birou, spunându-i:

– Binevoiţi şi intraţi, domnule; sunt la ordinele dumneavoastră.

Luizzi intră; Charles, care îl urmărea, apropie un scaun de soba enormă ce încălzea tot parterul, iar el se aşeză la unul dintre birouri, unde îl aştepta corespondenţa din acea zi. Examinând interiorul acelei case,

Luizzi văzu, la o masă, pe fetiţa cea frumoasă care deschisese ochiul de geam. Copila scria, concentrată; putea să aibă nouă sau zece ani şi semăna atât de bine cu doamna Dilois, încât nu mai exista nicio îndoială că era fiica ei. În ciuda frumuseţii sale, ceva trist şi resemnat îmbătrânea parcă acel căpşor tânăr. „Oare să fie doamna Dilois atât de severă?" se întrebă Luizzi. Nu, pentru că o privea pe copilă cu prea multă dragoste. Fetiţa nu ridică ochii din hârtii, decât ca să-i spună unui slujbaş bătrân care scria în alt colţ al încăperii:

– Cât costă lâna trimisă la Roque?

– Doi franci, ca de obicei …

– E bine, zise Charles, întrerupând-o. Dă-mi mie factura aia, am s-o trimit eu însumi!

Dacă diavolul ar fi fost acolo, i-ar fi explicat lui Luizzi de ce tânărul n-o mai lăsase pe fetiţă să vorbească. Luizzi presupuse că tânărul era prost dispus. Frumosul Charles, care asculta orbeşte de doamna Dilois, era, după cum credea Armand, amantul ei sau, dacă nu, cel puţin îndrăgostit nebuneşte de ea. Apariţia elegantului baron probabil că-l alarmase şi Luizzi îşi închipui că tânărul era furios, fiindcă văzuse în el un rival. Din păcate, baronul se înşela. Tânărul n-o mai lăsase pe fetiţă să vorbească din motive strict negustoreşti. Nu vorbeşti – în faţa unui om care a venit să-ţi vândă lână – despre preţul cu care tu o vei revinde mai târziu. Iată de fapt ce semnificaţie avusese intervenţia lui Charles. Nu peste mult, sosi şi doamna Dilois. Acum Luizzi putu s-o privească de aproape: era o fiinţă încântătoare şi cadrul în care era plasată făcea să iasă şi mai bine în relief perfecţiunile persoanei sale. Înaltă, zveltă, fragilă, cu ochi languroşi acoperiţi de pleoape închise la culoare – văl voluptuos pe care se părea că numai mânia îl ridica în întregime; cu mâini albe şi unghii trandafirii, cu picioare lungi şi frumoase, doamna Dilois părea o străină rătăcită printre toate acele chipuri grosolane ale lucrătorilor, încât Luizzi îşi zise, şi pe bună dreptate, că acea încântătoare fiică a Evei coborâse dintr-o nobilime săracă şi intrase – printr-o mezalianţă – în burghezia opulentă. Adoptă deci faţă de ea un ton ca de la egal la egal, care i se păru vanitosului baron drept cea mai abilă măgulire. Răspunzându-i doar printr-un surâs plin de graţie, doamna Dilois îl rugă pe baron să binevoiască s-o urmeze şi, descuind o uşă cu una din cheile pe care le avea în buzunar, îşi introduse musafirul într-o odaie separată. Înfăţişarea, mişcările, felul languros de a fi al acelei femei, păreau ale unei îndrăgostite, încât baronul se aştepta să fie poftit într-un budoar bleu şi parfumat; numai că budoarul era tot un birou;

semiîntunericul ce domnea înăuntru se datora perdelelor de muselină ce acopereau ferestrele înalte, prevăzute şi ele cu bare groase. Un birou negru, o casă de bani cu trei rânduri de broaşte, un fotoliu de marochin, un raft cu dosare, câteva scaune de pai, iată care era tot mobilierul acelei odăi pe care Luizzi şi-o închipuise de o misterioasă suavitate. Sigur că aspectul odăii i-a năruit baronului orice iluzie. Dar, în lipsa templului, divinitatea rămase totuşi, şi doamna Dilois, aşezată comod în fotoliul de la birou, cu mâna pe registrele scrise şi cu picioarele mici puse sfios pe cărămida umedă şi rece de pe jos, i se păru lui Luizzi un fel de înger exilat, o floare printre mărăcini. Avu pentru ea acelaşi sentiment pe care-l încercase într-o zi faţă de un minunat trandafir alb pe care un cârpaci de cizmar îl pusese pe fereastră, între un ghiveci cu busuioc şi unul cu pir. Luizzi cumpărase trandafirul şi-l pusese într-un vas scump de porţelan, pe consola căminului din salonul său. Trandafirul se uscă, dar se uscă demn, iar Luizzi căpătă reputaţia de a avea în el ceva cavaleresc. Acum baronul era sigur că nu mai putea să cumpere floarea din faţa lui, dar poate că ar fi putut s-o culeagă. (Vă cer iertare şi pentru gând şi pentru expresie, dar Luizzi se născuse în timpul Imperiului.) Îl apucă deci fantezia, sau mai curând dorinţa de a fi ca o stea pe cerul întunecat al acestei

femei, de a lăsa o amintire strălucitoare în recea umbră a vieţii sale. Luizzi era frumos, tânăr şi avea în glas un accent drăgăstos; n-avea nici destul spirit ca să fie lipsit de inimă, nici destulă inimă ca să fie lipsit de spirit. Era unul dintre acei bărbaţi care au mare succes la femei. Astfel de bărbaţi sunt înflăcăraţi, dar prudenţi; le place să trăiască singuri, dar le place şi societatea. Iubesc şi nu compromit pe nimeni. Or, Luizzi văzuse de atâtea ori mediocritatea preferată celor mai măgulitoare şi mai devotate iubiri, încât era îndreptăţit să se creadă un foarte abil seducător. Aşa că Luizzi începu a o privi cu atâta atenţie pe femeia din faţa lui, încât ea lăsă, încurcată, ochii în jos şi-i spuse cu blândeţe:

– Presupun, domnule baron, că aţi venit să discutăm despre afaceri …

– Cu dumneavoastră? Nu, doamnă, răspunse Luizzi. Am venit să-l văd pe domnul Dilois. Cu el voi discuta despre cifre şi calcule, deşi mă pricep foarte puţin la astfel de treburi; mă tem, doamnă, că dacă aş discuta cu dumneavoastră astfel de treburi …

– Soţul meu mi-a dat mână liberă să discut … Şi vă rog să mă credeţi că nu vom ieşi în pagubă …

– Cine, doamnă?

– Păi, trag nădejde că amândoi … Tânăra se opri o clipă, apoi – cu privirea surâzătoare – reluă: Chiar

dacă nu vă pricepeţi la afaceri, domnule, eu sunt ... un om cinstit şi voi da dovadă de toată probitatea.

– Va fi totuşi o treabă dificilă, doamnă, pentru că, în mod sigur, voi fi păgubit ...

– În ce fel?

– Dacă nu ghiciţi, nu cutez să vă spun ...

– Oh, domnule, puteţi să-mi spuneţi. În meseria noastră suntem obişnuiţi să ni se pună cele mai ciudate condiţii!

– Cea despre care vreau să vă vorbesc, doamnă, va trebui s-o puneţi dumneavoastră ...

– Dar eu n-am vorbit despre nicio condiţie ...

– Deşi eu am acceptat-o dinainte ... Condiţia constă în a-mi aminti despre dumneavoastră ca despre femeia cea mai încântătoare pe care am întâlnit-o.

Doamna Dilois roşi, apoi replică pe un ton vesel:

– Pentru aşa ceva, n-am mână liberă de la soţul meu, domnule. Iar eu nu fac afaceri de una singură!

– Aţi putea pune, într-o astfel de afacere, multă generozitate, zise baronul.

– Sunt o femeie cinstită, replică doamna Dilois pe un ton sever, pentru a curma o astfel de discuţie. Apoi deschise o mapă şi scoase din ea o hârtie pe care i-o întinse baronului. Iată, spuse ea, contractul încheiat acum şase ani cu tatăl dumneavoastră. Dacă nu aveţi de gând să amelioraţi rasa oilor şi nici să le reduceţi

numărul, socot că cifra de afaceri poate rămâne aceeaşi. Uitaţi-vă, vedeţi că e semnat de tatăl dumneavoastră.

– Cu el aţi tratat? întrebă Luizzi, la fel de galant. Căci dacă ar fi aşa, eu ar trebui să mă las păgubaş.

– Nu, domnule, replică doamna Dilois, muşcându-şi uşor buza inferioară şi arătându-i lui Luizzi smalţul umed al dinţilor de o albeaţă strălucitoare. Liniştiţi-vă, acum şase ani încă nu eram măritată, încă nu eram doamna Dilois.

Nici nu-şi isprăvi bine fraza, că uşa se deschise încet şi un glas de copil rosti cu sfială:

– Mamă, domnul Lucas vrea neapărat să-ţi vorbească.

Era fetiţa de nouă sau de zece ani pe care Luizzi o văzuse în primul birou. Acea apariţie, chiar în clipa în care doamna Dilois îi spusese baronului că nu era măritată decât de şase ani, a fost ca o revelaţie pentru Luizzi. La apelativul de „mamă“, adresat doamnei Dilois, Luizzi o privi cu şi mai mult interes pe încântătoarea negustoreasă. Aceasta, roşie la faţă, îşi plecă ochii.

– E fetiţa dumneavoastră, doamnă? întrebă Luizzi.

– Eu îi spun „fiica mea“, domnule, răspunse simplu doamna Dilois. Apoi zise: Caroline, am să mă duc să vorbesc cu domnul Lucas. Acum lasă-ne ... Apoi

doamna Dilois îi spuse baronului: Iată contractul, domnule. Binevoiţi şi-l examinaţi pe îndelete. Soţul meu se întoarce peste opt zile şi atunci va avea onoarea să vă vadă.

– Peste puţină vreme plec din acest oraş. Am totuşi suficient timp ca să examinez acest contract dar, dacă răgazul pe care mi l-aţi acordat mă va lipsi de posibilitatea de a vă mai vedea, îl semnez chiar acum!

Regăsindu-şi deplina siguranţă, doamna Dilois îi răspunse:

– Sunt tot timpul acasă.

– Ce oră vi se pare mai potrivită?

– Cea pe care o veţi alege dumneavoastră.

Rostind aceste cuvinte, ea îi făcu baronului una din acele reverenţe prin care femeile par să-ţi spună: „Acum fă-mi plăcerea şi du-te!"

Luizzi se retrase. În primul birou toţi slujitorii erau la posturile lor. Conducându-l pe Luizzi, doamna Dilois dădu mâna cu un ţărănoi burduhos care stătea lângă sobă şi care îi spuse în mod jovial:

– Bună ziua, doamnă Dilois.

– Bună ziua, Lucas, îi răspunse ea cu acelaşi surâs încântător care-l vrăjise pe Luizzi. Acesta, văzând acelaşi surâs pe buzele ei, în clipa în care tocmai se întorsese să-şi ia rămas bun de la ea, se simţi grozav de umilit.

Ieşind de la negustorul Dilois, Luizzi se îndreptă către marchizul du Val. Dar marchizul du Val nu se afla în Toulouse. Luizzi întrebă de doamna marchiză. Servitorul îi răspunse că nu ştie dacă doamna poate fi văzută.

– Ei bine, du-te şi te informează, replică Luizzi, pe acel ton care dovedeşte imediat unei slugi că cel care vorbeşte obişnuieşte să fie ascultat. Spune-i, adăugă el, că domnul baron de Luizzi vrea să-i vorbească!

Valetul rămase un moment nemişcat, fără să iasă din anticameră. Părea să se gândească în ce chip să ajungă la stăpână-sa. Chiar atunci, trecu pe lângă el o femeie. Valetul o opri, îi spuse repede şi la ureche ceea ce-i zisese baronul, încântat din cale-afară că scăpase de sarcina ce-i fusese încredinţată. Camerista îi aruncă lui Luizzi o privire peste măsură de obraznică. Ba îl privi chiar cu un fel de resentiment ce părea să demonstreze că numele nu numai că-i era cunoscut, dar că-i amintea unele lucruri foarte crude. Aşa că întrebă cu o voce acră:

– Spui că domnul se numeşte …

– Numele meu n-are nici o importanţă, domnişoară ... Vreau să vorbesc cu doamna du Val şi vreau să ştiu dacă pot s-o văd …

– Ei bine, domnule, nu puteţi …

Era prea mult pentru baron ca vizita lui să depindă de bunăvoinţa unei cameriste, aşa încât replică:

– Bine, atunci am să mă informez eu însumi!

Şi o porni glonţ către salon, a cărui uşă era întredeschisă. Valetul o luă din loc, dar camerista se aşeză, trufaşă, în faţa uşii.

– Domnule, când îţi spun că nu poţi s-o vezi pe doamna … Zău că-i de mirare când îţi spun că …

– Ce se întâmplă acolo? strigă un glas din odaia aflată lângă salon.

– Lucy, spuse baronul cu glas tare, la ce oră te poate găsi omul?

– Ah, tu erai, Armand? spuse, mirată, doamna du Val.

Apoi, după ce închise în urma ei uşa camerei pe care o lăsase întredeschisă, se îndreptă spre el.

Armand îi ieşi înainte, îi sărută, tandru, mâinile, apoi amândoi se aşezară lângă foc. Lucy îl privi pe Armand cu un aer încântat şi protector. Doamna du Val era o femeie de vreo treizeci de ani, baronul avea douăzeci şi cinci şi acest fel de a-l examina era îngăduit unei femei care văzuse odinioară jucându-se alături de ea un băiat de paisprezece ani şi care acum devenise un bărbat superb. Marchiza îl examinase pe baron în tăcere, apoi chipul i se întristase profund; ba

chiar o lacrimă i se furişă din ochi, alunecându-i pe obraz.

Luizzi se înşelă în ceea ce privea motivul tristeţii sale.

– Regreţi desigur, ca şi mine, că fericirea de a ne revedea se datorează unui eveniment atât de trist şi că moartea tatălui meu …

– Nu plâng din pricina asta, spuse marchiza; l-am cunoscut prea puţin pe tatăl tău şi tu însuţi, stând departe de el vreme de zece ani, nu cred că ai simţit – la vestea morţii sale – acea durere profundă pe care ţi-o pricinuieşte pierderea unei fiinţe dragi, cu a cărei dragoste ai fost obişnuit vreme îndelungată.

Luizzi nu răspunse nimic. După un moment de tăcere, marchiza reluă:

– Nu, nu-i asta! Dar ai venit într-un moment … ei bine, într-un moment cum nu se poate mai nepotrivit … Un surâs trist rătăcit pe buzele femeii; ea continuă ca şi cum ar fi dorit să se amuze: într-adevăr, Armand, viaţa e un roman ciudat. Stai mult la Toulouse?

– Opt zile.

– Te reîntorci la Paris?

– Da.

– Ai să-l găseşti acolo şi pe bărbatul meu.

– Cum! Deputat abia de opt zile şi a şi plecat la Paris? Dar sesiunea nu începe decât peste o lună. Mi-am închipuit că veţi pleca împreună.

– Oh, eu rămân aici! îmi place oraşul Toulouse.

– Nu cunoşti deloc Parisul?

– Îl cunosc destul ca să nu mai vreau să mă duc acolo.

– De ce această antipatie?

– Oh, e ceva care mă priveşte numai pe mine. Nu mai sunt nici destul de tânără ca să strălucesc în saloane, şi nici încă destul de bătrână ca să mă apuc de intrigi politice.

– Eşti mult prea frumoasă şi prea deşteaptă ca să nu reuşeşti în tot ce vei face.

Marchiza clătină încet din cap.

– Nu crezi niciun cuvânt din ceea ce spui. Sunt bătrână, bietul meu Armand, şi mai ales inima mi-e bătrână.

Armand se apropie încet de verişoara lui şi-o întrebă în şoaptă:

– Nu eşti fericită, Lucy?

Ea aruncă o privire furişă în salon şi-i răspunse repede şi foarte încet:

– Vino diseară, la ora opt, să iei masa împreună cu mine şi să mai stăm de vorbă! Şi, cu un semn din cap,

îl rugă să plece. El îi luă mâna şi Lucy i-o strânse cu putere.

– Pe diseară! Pe diseară! îi spuse ea încet, după care intră repede în odaia ei. Uşa nu se deschise imediat, dovadă că în dosul ei se afla cineva care trăsese cu urechea şi care nu se îndepărtase destul de repede. Rămas singur, Luizzi, izbit de acest gând, mai adăstă o vreme; atunci, auzi dincolo de uşă vocea unui bărbat care părea foarte mânios. Bărbatul – când nu-ţi este nici soţ, nici frate, nici tată – înseamnă că ţi-e amant. Luizzi ieşi valvârtej, căci descoperirea făcută îl descumpănise. Un amant! Marchiza du Val să aibă un amant? Lui Luizzi nu-i venea să creadă. Aceste două idei se băteau cap în cap în mintea lui. Atâtea amintiri o ocroteau pe Lucy de o asemenea învinuire, încât se gândi să afle ce necazuri o putuseră lovi atât de crâncen pe nefericita lui verişoară. Căci o cunoscuse pe Lucy de când fata avea nouăsprezece ani şi când era nespus de nefericită din pricina unei iubiri în faţa căreia rezistase din toate puterile. Toate aceste amintiri îi veniră în minte baronului, în timp ce se îndrepta către domnul Barnet, notarul său pe care dorea să-l cunoască. Dar se pare că şi aici călcase cu stângul. A fost primit de doamna Barnet, o femeie scundă, slabă, uscată, cu părul castaniu, cu ochii de un albastru şters, cu buzele subţiri. Când servitoarea deschise uşa

dormitorului şi o anunţă că o caută un domn, doamna Barnet întrebă cu glas ascuţit:

– Cine-i domnul acela?

– Nu-i ştiu numele.

– Pofteşte-l să intre.

Luizzi se prezentă.

– Ce doriţi? întrebă ea, clipind din ochi, fiindcă doamna Barnet era cam mioapă; altfel, văzând eleganţa baronului, sigur că şi-ar fi îmblânzit glasul.

– Doamnă, răspunse Armand, sunt baronul de Luizzi, unul dintre clienţii domnului Barnet şi mi-ar fi făcut plăcere să-l cunosc.

– Domnul baron de Luizzi! strigă doamna Barnet. Vă rog să luaţi loc! Nu pe scaun, vă rog, pe fotoliu! Cum? Nu există niciun fotoliu în odaia mea? Nu-i aşa că-i ceva cam provincial să nu existe un fotoliu în odaia unei femei, domnule baron? Dar vă rog să mă credeţi că avem destule fotolii! Marianne, Marianne, adă un fotoliu din salon! Şi scoate-i husa!

Luizzi vru să pună capăt deranjului, spunându-i doamnei Barnet că un scaun îi era mai mult decât de ajuns, deoarece se grăbea. Dar notăreasa nu vru să audă nimic şi-şi dădu osteneala să ascundă după draperiile ferestrelor pantalonii vechi şi şalurile murdare şi unsuroase risipite prin cameră. Nu peste mult timp apăru şi Marianne cu un fotoliu de lemn pictat şi

îmbrăcat într-o străveche catifea de Utrecht, tocită şi roasă. Îl aşeză în colţul căminului în care bineînţeles că nu ardea niciun foc, apoi doamna Barnet strigă din nou:

– Marianne, adă un butuc şi fă focul!

– Doamnă, zău că vă deranjaţi degeaba! Plec imediat! Şi aşa nu aveam decât foarte puţin de discutat cu domnul Barnet.

– Domnul Barnet nu mă va ierta niciodată, dacă v-aş lăsa să plecaţi, fiindcă nădăjduiesc că domnul baron va binevoi să servească o ceaşcă cu supă …

– Sunt invitat în altă parte, doamnă; vă mulţumesc; am să vin mâine să-i cer domnului Barnet informaţiile de care am nevoie.

– Informaţii, domnule baron? Păi, pentru asta, nu-i nevoie să-l mai aşteptaţi pe soţul meu. Din fericire, cunosc oraşul Toulouse, ca să zic aşa, din pivniţă până în pod! Familia mea a lucrat tot timpul în notariat (tatăl doamnei Barnet fusese aprod) aşa că ştiu mai mult decât credeţi şi mai mult decât doriţi să aflaţi. Luaţi loc, domnule baron, căci sunt gata să vă dau orice informaţie doriţi.

La început, Luizzi nu avu de gând să profite de oferta pripită a doamnei Barnet; se aşeză totuşi, nădăjduind că, după câteva fraze insignifiante, se va putea ridica şi va pleca. Se simţea, într-un fel, încurcat,

fiindcă nu ştia ce s-o întrebe; dar gazda nu-i dădu răgazul să comită vreo stângăcie.

– Poate că domnul baron ar vrea să cumpere vreo proprietate; dacă doriţi să vă plasaţi fondurile într-o uzină, soţul meu v-ar putea ajuta să cumpăraţi topitoria domnilor Jasques; proprietarii au de rambursat treizeci şi unu de mii de franci, la sfârşitul lui noiembrie şi treizeci şi trei de mii şapte sute douăzeci şi doi, la sfârşitul lui decembrie. Trei rânduri de case, dintre care două în Bayonne, cu care domnii Jasques făceau afaceri serioase, au fost pierdute toate odată. Nu cred s-o mai poată duce decât cel mult până în februarie şi, cum sunt oameni cinstiţi, sunt sigură că dacă li s-ar oferi nişte bani peşin şi-ar vinde imediat topitoria, deşi nevasta lui Jasques cel tânăr, dacă ar vrea, ar putea să-l ajute. Ea are cinci ferme în arendă, pe care le-a moştenit de la maică-sa; ştiţi, coana Nanette, pentru care s-a ruinat contele de Fère. Sunt nişte bunuri care n-au costat-o prea scump, iar pe fiică-sa n-au costat-o nimic. Dar doamna Jasques a moştenit firea mamă-sii, se zgârceşte până şi la un ou şi sigur că n-o să-i îngăduie bărbatului ei să-i ipotecheze fermele.

Când doamna Barnet începuse să vorbească, Luizzi n-a prea ascultat-o. Dar iată că, brusc, a simţit dorinţa s-o întrebe unele lucruri. Asta s-a întâmplat când ea a trecut de la Jasques la nevasta lui. Abia atunci şi-a dat

seama că ar putea s-o întrebe unele lucruri pe care n-ar fi cutezat să le discute cu altcineva şi pe urma cărora n-avea decât s-o asmută pe doamna Barnet, pentru ca ea să-i spună tot ce dorea să ştie. Aşa că, atunci când doamna Barnet se opri, spuse:

– Nu doresc să fac noi achiziţii, cel puţin nu în acest moment; fiindcă sunt în relaţii de afaceri cu mai multe persoane din Toulouse, între alţii şi cu domnul Dilois.

Doamna Barnet se strâmbă.

– Nu cumva domnului Dilois îi merg prost afacerile?

– A făcut o singură afacere proastă, care durează şi acum.

– Care anume?

– S-a însurat cu nevastă-sa.

– Şi l-a ruinat?

– Asta n-am de unde să ştiu. Nu vreau să-l vorbesc de rău, fiindcă bietul om nu ştie nici pe departe câte ştiu eu. Nevastă-sa şi primul lui slujbaş, domnul Charles, ei bine, ei îi ţin socoteala banilor. Domnul Dilois e un om de treabă care se mulţumeşte cu ceaşca lui de ceai şi cu partidele de domino de la Herbola.

– Dar doamna Dilois se pricepe la comerţ?

– Ea se pricepe la tot ce vrei; o grizetă care a făcut copii cu toată lumea şi care s-a măritat cu cel mai mare

negustor de lână din Toulouse. Cred că până acum a dus de nas vreo treizeci de proşti ca bărbatu-său ...

– Şi pe domnul Charles?

– Domnul Charles e o altă pramatie; îl cunosc bine şi pe el, fiindcă a fost ajutor de notar la noi; apoi ne-a părăsit ca să devină primul slujbaş al domnului Dilois. Atunci i-am declarat lui bărbatu-meu că dacă-l mai reprimeşte pe derbedeul ăla, eu îi trântesc uşa în nas! Ah, domnule, la început, Charles a fost un tânăr încântător, atent, devotat, prevenitor.

– Dar poate că o fi rămas tot aşa faţă de doamna Dilois.

– Domnule baron, faţă de ea n-are decât să fie cum pofteşte. Asta nu-i treaba mea!

– Mi se pare că l-am zărit, e un băiat frumos, nu-i aşa?

– E frumos, dar nu şi sufleteşte, domnule baron, nu şi sufleteşte. După atâta bunătate câtă i-am arătat ...

– Sigur că domnul Barnet îl iubea mult, nu-i aşa? întrebă Luizzi, cu un aer candid.

– Bărbatu-meu? Nu putea să-l sufere!

– Voi profita de informaţiile preţioase pe care mi le-aţi dat în legătură cu familia Dilois, cu care, de altfel, n-am alte afaceri decât de vândut nişte lână. Dar am nişte bani pe care aş dori să-i plasez într-o ipotecă şi aş

vrea să cunosc situaţia financiară a unui om de vază din acest oraş. E vorba de domnul marchiz du Val ...

– Domnul marchiz du Val vrea să împrumute bani ipotecând ceva! strigă doamna Barnet cu un aer uluit. Nu se poate. Domnul marchiz du Val este clientul nostru, şi niciodată nu ne-a vorbit despre aşa ceva.

– Deci, domnul du Val este clientul dumneavoastră?

– Şi el şi alte mari familii din oraş, ca să nu mai vorbim de dumneavoastră, domnule baron. Biroul nostru de notariat se ocupă de afacerile familiei du Val, de mai bine de cincizeci de ani. Bărbatul meu a redactat, de altfel, contractul de căsătorie al actualului marchiz. A fost un lucru care m-a zguduit profund şi de care-mi aduc aminte ca şi cum s-ar fi întâmplat azi-dimineaţă. Parcă văd şi acum mutra bărbatului meu, când s-a întors acasă, după semnarea contractului ... Avea aerul unui nătâng ...

– Dar ce se întâmplase?

– Ah, asta, domnule baron, nu mai pot să v-o spun! Secretul unui notar e sfânt! Dacă-l ştiu, apoi acest lucru nu se datorează decât faptului că bărbatul meu era atât de tulburat, încât a vorbit fără să-şi dea seama ce spune!

– Sunt un om discret, doamnă ...

– Cel mai bun mijloc de a păstra un secret este să nu-l cunoşti.

– Aveţi dreptate, răspunse Luizzi. Nu vă mai întreb nimic. Dar presupun că, în prezent, doamna du Val e fericită.

– Numai Dumnezeu ştie, domnule baron, şi într-adevăr trebuie s-o ştie, fiindcă marchiza toată ziua se roagă …

– E evlavioasă?

– E fanatică, o ţine numai în posturi şi penitenţe. Dar, mă rog, nimeni n-are nimic de zis. Fiecare îşi duce viaţa cum crede de cuviinţă. Mă tem doar să nu se prăpădească din pricina asta!

Uitându-se la pendula de pe şemineu, Luizzi văzu că se făcuse aproape opt. Se ridică. Puţinul pe care-l aflase despre doamna du Val îi aţâţă curiozitatea şi totuşi nu dori să ştie mai mult. Înfăţişarea frumoasei Lucy trezise în inima lui Luizzi tandre amintiri din copilărie şi, fără să bănuiască ceea ce i-ar mai fi putut spune doamna Barnet despre ea, nu mai voi să audă nimic. De altfel, Luizzi nu venise acolo pentru Lucy. Dar cum aceasta îi era rudă, prietena lui din copilărie, visul său de adolescent, sigur că mândria lui de gentilom s-ar fi simţit jignită, dacă ar mai fi auzit cine ştie ce bârfe pe seama verişoarei sale. O salută, deci, până la pământ pe notăreasă şi, preocupat de evlavia marchizei şi de ceea ce i se păruse că observase la ea, se îndreptă spre casa acesteia.

III

Prima noapte. Noaptea din budoar

Armand se afla încă departe de poarta pe unde intrau trăsurile, când iată că se trezi abordat de o femeie care-l strigă pe nume. La lumina pe care o răspândeau magazinele din jur, Luizzi o recunoscu pe camerista care-l primise atât de obraznic la marchiza du Val.

Fata îi şopti repede:

– Mergi drept înainte, treci prin faţa casei, şi ai să mă găseşti la capătul străzii …

Fata îşi continuă drumul şi Luizzi – care o urmări o clipă, cu ochii – o văzu apucând-o pe o stradă alăturată. Luizzi nu mai ştia ce să creadă, văzând toată această manevră. Se hotărî totuşi să-i urmeze sfatul. Când trecu însă prin faţa porţii celei mari, aruncă o privire investigatoare în dreapta şi în stânga sa şi văzu, la câţiva paşi de el, un bărbat înfăşurat într-o mantie şi

care părea să supravegheze locuinţa. Luizzi fu ispitit o clipă să se îndrepte spre el şi să afle cine era acel om. Dar ar fi ieşit un scandal pe care n-avea niciun drept să-l provoace. De altfel, Luizzi ştia că în orice încăierare dintre doi bărbaţi din pricina unei femei, femeia era întotdeauna victima, dacă unul dintre cei doi adversari murea în duel. Îşi continuă, deci, drumul şi, la o distanţă apreciabilă de locuinţă, în colţul unei străduţe, se ivi camerista, care-i spuse baronului:

– Iute, după mine!

Fata mergea atât de repede, încât Luizzi abia se putea ţine după ea. Făcură mai multe ocoluri şi ajunseră într-o străduţă pustie, mărginită de zidul unei grădini. Din mers, camerista îi şopti:

– Intră, fără să te opreşti!

Şi, aproape în aceeaşi clipă, dădu năvală pe portiţa întredeschisă a grădinii, pe care o încuie cu multă precauţie, de îndată ce Luizzi intră înăuntru. Abia păşiră în grădină, că şi auziră nişte paşi repezi venind din capătul celălalt al străduţei; camerista îi făcu semn lui Luizzi să tacă şi amândoi rămaseră nemişcaţi. Omul se opri în faţa portiţei, ascultă un moment, apoi se îndepărtă; dar abia făcu doi, trei paşi şi se întoarse. Tremurând, camerista spuse cu un gest de spaimă:

– Sunt nebună! Am uitat să trag zăvorul!

Se năpusti spre portiţă şi se sprijini în ea cu toată puterea; apoi îi făcu semn lui Luizzi s-o ajute, iar acesta se supuse maşinal. Imediat auziră o cheie răsucindu-se în broască şi simţi cum cineva se împingea în poartă; aceasta şi începuse a ceda uşor, aşa că cel care voia cu orice preţ să intre îşi dădu seama că nu zăvorul era cel care-l împiedica să pătrundă în grădină. Împinse, deci, poarta cu şi mai multă putere, strigând:

– Mariette! Hei, Mariette!

Dar Mariette – fiindcă acum ştim cum o chema pe cameristă – izbutise între timp să tragă zăvorul. Fără să mai stea pe gânduri, îl luă pe Luizzi de mână şi se îndreptă spre casă, în vreme ce în broasca portiţei de afară cheia necunoscutului se tot sucea şi se răsucea întruna. Grădina era mare, iar noaptea destul de întunecoasă. Luizzi îşi urmă călăuza, fără să priceapă nimic din ceea ce se întâmpla. Nu avu nici măcar vreme să se mire, căci mirarea cere şi ea un oarecare timp de gândire. Nu ştia unde se duce, nici la cine, când iată că ajunse la colţul unui pavilion legat de locuinţă printr-o galerie. Camerista deschise o uşiţă. Luizzi urcă o scară în spirală acoperită cu un covor şi după douăsprezece trepte intră într-un salonaş luminat slab, apoi într-o altă odaie unde atârna o lampă de alabastru. În cămin ardea un foc zdravăn, două

tacâmuri erau gata pregătite pe masă şi un parfum pătrunzător umplea cămăruţa.

– Rămâi aici, îi zise Mariette, şi-l lăsă pe Luizzi singur. Înainte de a se gândi la ceea ce i se întâmplase, baronul privi maşinal în jurul lui. Locul unde se afla avea prin ce să-l surprindă. Era o ciudată îmbinare a unor obiecte de cel mai rafinat lux, cu semne ale unei credinţe exagerate. Pe tapetele de mătase, imagini de sfinţi şi scene din calvarul lui Hristos. Într-o bibliotecă doar cu câteva rafturi, volumele broşate ale unui nou roman, alături de cărţi religioase în legături scumpe. Pe o consolă, nişte vaze pline cu flori minunate, iar dedesubt, tabloul Sfintei Cecilia într-o ramă pe care se afla o crenguţă de merişor sfinţit. Luizzi privi acel budoar sau acel oratoriu, cu o tulburare stranie. Apoi fu brusc năpădit de tot felul de gânduri. Omul care supraveghea locuinţa, care forţase portiţa din grădină, care avea o cheie a ei, nu putea fi decât un amant. Dar el însuşi, el, Luizzi, nu părea a fi şi el tot un amant? Căci, dacă cineva l-a văzut intrând la marchiza du Val aşa cum intrase, nu era îndreptăţit să creadă acest lucru? Tocmai când îşi făcea astfel de gânduri, marchiza intră valvârtej în salon. Înfăţişarea, aspectul ei îl surprinseră pe Luizzi: nu mai era femeia tristă de dimineaţă. Avea pe chip o expresie îndrăzneaţă şi pătimaşă, de care n-ar fi crezut-o în stare. Ochii îi

străluceau într-un mod deosebit, iar pe buzele uşor agitate plutea un surâs mai curând amar, decât fericit.

– Foarte bine, foarte bine, îi spuse ea Mariettei care o însoţise şi care ieşi aruncându-i marchizei o privire scrutătoare.

Lucy du Val se aşeză în fotoliul din colţul căminului şi, fără să-i adreseze un cuvânt lui Luizzi, începu a privi ţintă la foc. Baronul era foarte încurcat şi foarte emoţionat. Cum această profundă preocupare a marchizei se prelungea, Luizzi o strigă de mai multe ori.

– Bine, foarte bine, răspunse ea fără să-şi întoarcă privirea. Da, foarte bine ...

– Lucy, ce-i cu tine, zise Armand, nu te simţi bine, ţi-e rău, eşti nefericită?

– Eu nefericită? răspunse ea, încercând să fie cât mai calmă cu putinţă. De ce-aş fi? Sunt bogată, sunt tânără, sunt frumoasă. Nu-i aşa că sunt frumoasă? Tu mi-ai spus-o, Armand! Ce mai poate dori o femeie, când are astfel de avantaje?

– Nimic, desigur ... Totuşi ...

– Totuşi ... reluă marchiza cu o nerăbdare plină de nervi. Îşi strânse pumnii, îşi muşcă buzele, şi, abia abţinându-se, continuă: Hai Luizzi, nu fi ca ceilalţi, nu mă chinui cu întrebări, cu observaţii, cu doleanţe, fiindcă sunt obsedată de un gând. Ştii că unei femei îi

trebuie foarte puţin, ca să-i sară ţandăra. Te-am invitat la masă, hai să mâncăm!

Se aşezară la masă şi marchiza începu a-l servi pe Luizzi; dar era, în mod vădit, tulburată, neîndemânatică.

– Şampania e lângă tine, îi spuse ea.

– Ai să mă laşi să beau singur?

Ea ezită, apoi îşi întinse paharul şi-l dădu pe gât dintr-o sorbitură; lăsă să-i scape un gest de dezgust. Luizzi crezu că băuse astfel ca să-şi alunge gândurile neplăcute care o obsedau. Dar, după câteva cuvinte privind plecarea lui Luizzi din Toulouse, baronul o văzu recăzând în apăsătoarea ei tristeţe. Interesul şi curiozitatea lui Luizzi fură puternic aţâţate. Încercă mijlocul pe care se pare că ea însăşi îl încercase pentru a-şi alunga gândurile negre.

– Îmi faci plăcerea să mai bei un pahar cu mine?

– Nu, Armand, nu; îmi face rău, mă arde, mă ucide! Şi totuşi, Dumnezeu mi-e martor că aş da oricât să pot muri! Apoi se ridică şi strigă: Da, să mor, să mor cât mai repede! Pe urmă, se prăbuşi pe divanul ce se afla în acel semialcov şi-şi ascunse faţa în mâini.

Luizzi se aşeză lângă ea şi încercă s-o determine să vorbească, dar Lucy nu-i răspundea decât prin lacrimi şi prin suspine. Baronul, care fusese prietenul din

copilărie al marchizei du Val, se aşeză în genunchi în faţa ei şi-i zise cu blândeţe:

– Hai, Lucy, spune-mi, ce ai? Dacă ai necazuri, spune-mi-le mie! Lucy, ştii ce sentimente mă leagă de tine! Cel care a cutezat cândva să te iubească, poate că te-a uitat, dar asta nu înseamnă că nu ţi-a rămas cel mai credincios prieten.

Lacrimile doamnei du Val încetară şi, privindu-l pe Luizzi care rămăsese în genunchi, îi răspunse, ca şi cum ar fi vrut să facă pe cocheta:

– Văzându-te în această postură, mai că nu-mi vine să cred că-mi eşti doar prieten ...

– Cine ar cuteza să spere la mai mult? zise Luizzi, surâzând.

– Cel care iubeşte, poate nădăjdui orice, replică marchiza cu o voce pătimaşă.

– În acest caz, am toate drepturile să sper, spuse Luizzi, jucându-se cu acele banalităţi ale galanteriei pe care nu punea mare bază. Dar mică nu-i fu surpriza, când marchiza îi răspunse, ridicând ochii spre cer:

– Oh, dacă ar fi adevărat ce spui ...

– Dacă ar fi adevărat, spui, Lucy? Dar a te iubi e un adevăr pe care toţi cei care te cunosc îl poartă ascuns în inima lor!

Marchiza se ridică, întoarse capul şi fu cuprinsă brusc de o agitaţie febrilă, care n-o mai părăsi.

– Totul e o nebunie! Hai să ne aşezăm la masă!

Se aşeză şi începu să mănânce, ca cineva care s-a hotărât să facă un lucru ce-i displace, dar care-l preocupă. Din nefericire pentru Lucy, tot ceea ce se petrecuse îi inspirase baronului o dorinţă fără margini de a cunoaşte taina acelui suflet zbuciumat. Se hotărî deci să-şi satisfacă acea dorinţă.

– Pleci curând, Armand? îl întrebă Lucy.

– În cel mult opt zile.

– Ţi-e dor de Paris, nu-i aşa?

– Ah, Lucy, Parisul înseamnă viaţa ...

– Da, viaţa oamenilor fericiţi.

– Nu, Lucy, la Paris te duci când suferi ... Când porţi în suflet o flacără pe care vrei s-o stingi, o dorinţă pe care vrei s-o înăbuşi, atunci te duci la Paris. Acolo mintea ţi-e tot timpul preocupată, urechile şi ochii îţi sunt tot timpul vrăjiţi ...

– Ai dreptate, răspunse Lucy. Trebuie să te simţi nespus de uşurat, când uiţi de tine. Ai fost îndrăgostit la Paris, Armand?

– Nu ca la Toulouse.

– Sunt soţi geloşi la Paris? întrebă ea.

– Deloc. Dar, la orice pas, întâlneşti rivali. Există întotdeauna cel puţin zece bărbaţi pe care o femeie ceva mai elegantă e obligată să-i primească pe toţi cu acelaşi

zâmbet şi cu aceleaşi vorbe. Printre cei zece îşi ascunde şi amantul ... Câteodată chiar doi, trei sau chiar patru ...

– Ei, calomniezi femeile ...

– Nu, Lucy, îţi spun adevărul! Şi când lucrurile stau astfel, nu le mai vrei, căci unele dintre ele sunt atât de neferícite ...

– Ai dreptate! Există femei care ascund, în viaţa lor, chinuri pe care niciun bărbat nu şi le-ar putea imagina. Numai că astfel de femei nu se consolează cu amanţi.

– Nu mă îndoiesc că ştii acest lucru mai bine decât mine!

Aceste cuvinte o răscoliră din nou pe marchiză. Îngândurarea şi tristeţea puseră iarăşi stăpânire pe ea. Luizzi încremeni; şi, neştiind cum să lege din nou discuţia, se agăţă de primul lucru care-i veni în minte.

– Lucy, tu eşti bolnavă ... Nu mănânci, nu bei ...

– Dimpotrivă, răspunse Lucy surâzând.

Şi, ca să-i dovedească baronului că se simţea bine, bău şampania pe care acesta i-o turnase în pahar ca să facă şi el ceva. Ochii marchizei străluciră, iar glasul îi deveni şovăielnic.

– Da, reluă ea cu un accent amar, un amant îţi umple, însă îţi şi tulbură viaţa. Dar trebuie să-l iubeşti pe acel amant ...

– Când nu-l mai iubeşti, îl dai pe uşă afară ...

– Mda! Dar nu când e vorba de un gelos, de un tiran care te ameninţă cu dezonoarea în orice clipă şi la orice-i spui; căruia cea mai neînsemnată vizită i se pare suspectă şi care se înfurie chiar atunci când vorbeşti mai familiar cu o rudă sau cu un prieten. Un laş ipocrit care îndepărtează din preajma ta întreaga familie, numai ca să-l excludă pe cel care are faţă de el unele bănuieli. Oh, e un chin îngrozitor … Dumnezeule! Când o femeie ajunge aici, nu-i mai rămâne altceva de făcut, decât să-şi pună capăt zilelor …

În timp ce vorbea astfel, marchiza se însufleţi. Baronul, care rămăsese calm, observă că dinţii îi clănţăneau. Bărbatul este implacabil. Aşa că Luizzi umplu, neglijent, paharele cu şampanie. Marchiza îl luă pe-al ei, îl duse la buze, apoi îl aşeză înapoi pe masă, cu un fel de spaimă.

– Eşti o copilă, Lucy, spuse Armand, sprijinindu-se de masă şi privind-o cu dragoste. Dacă întâlneşti un astfel de om, înseamnă că ai de-a face cu un ticălos căruia o femeie poate să-i astupe gura într-o clipă.

– În ce fel?

– Dacă e un laş, atunci n-are niciun merit în ochii celui care ia apărarea acelei femei, dacă e curajos, cu atât mai bine; dai dovadă de devotament, riscându-ţi viaţa ca să te baţi cu el!

Lucy surâse cu amărăciune, apoi strigă:

– Dar dacă este un …

Se opri brusc, strângând din dinţi, ca şi cum ar fi vrut să stăvilească vorbele ce i-ar fi putut ieşi din gură. Apoi se înroşi, parcă ar fi fost gata să se sufoce. Bău puţină şampanie, ca să-şi vină în fire; observând tulburarea crescândă a verişoarei sale, Luizzi îi spuse:

– Oricine ar fi, ticălosul poate fi redus la tăcere!

Lucy surâse cu aceeaşi expresie de îndoială şi disperare, iar Luizzi continuă:

– Da, Lucy, un bărbat care-şi asigură dragostea şi devotamentul printr-o astfel de încercare, un bărbat de care nu te îndoieşti este un confident căruia poţi să-i spui totul, căci va cuteza orice, pentru cea care îi încredinţează onoarea.

Marchiza râse cu amărăciune.

– Printr-o astfel de încercare, spui tu … Iar eu îţi spun că, la prima întrevedere, acest om va deveni bănuitor … Ezită un moment; apoi, privindu-l pe Luizzi ca şi cum ar fi vrut să-i citească în suflet, continuă: Pentru ca o femeie aflată într-o astfel de situaţie să se poată smulge din ea, ar trebui să găsească o inimă capabilă s-o înţeleagă pe loc, o generozitate care să nu se lase prea mult aşteptată …

– Din moment ce se pare că doreşti acest lucru, le ai pe amândouă la picioare.

– Prostii! Bărbaţii nu fac nimic, dacă nu obţin, ca răsplată a devotamentului lor, o dragoste …

– Care să fie pe măsura primejdiei prin care trec, răspunse Luizzi, apropiindu-se de marchiză.

– Şi când le ceri acest devotament pe loc, şi răsplata trebuie acordată la fel?

– Şi de ce n-ar fi aşa? zise Luizzi, lăsându-se antrenat de ciudăţenia unei asemenea discuţii şi de privirea rătăcită a doamnei du Val. De ce n-ar fi aşa? Crezi, Lucy, că n-ar exista un bărbat capabil să înţeleagă o femeie care i s-ar dărui spunându-i: „Îţi încredinţez fericirea, viaţa reputaţia mea. Şi, ca să nu te îndoieşti că tu eşti singura mea nădejde, îţi ofer fericirea, viaţa şi reputaţia mea! Ţi le pun la picioare, ca să fii stăpânul lor!"

– Oh, dacă aşa ceva ar fi cu putinţă ...

– Lucy, poate că pentru o mie de femei n-ar fi cu putinţă; dar când dai peste una frumoasă, nobilă, ca tine ...

Glasul baronului devenise pătimaş; se apropie şi mai mult de marchiză; Lucy îşi ascunse faţa în mâini. Dar după o clipă sări brusc în sus şi Luizzi odată cu ea.

– Dumnezeule! Cred c-am să înnebunesc!

– Lucy! strigă Armand.

– Da, am să înnebunesc! Am să înnebunesc! Ei bine, fie, voi face aşa cum vrei tu!

Cu o mişcare ce friza delirul, înşfăcă paharele pline rămase pe masă şi le bău dintr-o răsuflare, cu un fel de

furie. Apoi se întoarse spre Luizzi, cu ochii tulburi, cu privirea pierdută şi-i strigă, cu simţurile aţâţate şi răvăşite:

– Ei bine, ai curajul să mă iubeşti?

În tot timpul acestei scene, Luizzi fu uimit de ciudăţenia faptelor pe care le auzise şi le văzuse. Împrejurările, ocazia ivită, neprevăzutul acelor întâmplări năucitoare, îl făcură pe Luizzi să-i răspundă marchizei ca şi cum ar fi fost pe deplin convins de ceea ce-i spune:

– Să te iubesc? Dar e o bucurie fără margini, e fericirea, e însăşi viaţa!

– Da! Nu-i aşa că mă iubeşti?

Luizzi nu mai răspunse, ci o luă pe marchiză în braţe. Ea nu opuse nicio rezistenţă, ci şopti şovăielnic:

– Mă iubeşti, nu-i aşa? Mă iubeşti, nu-i aşa? tot repeta fără încetare şi, am putea spune, fără judecată.

Aceste cuvinte erau rostite cu atâta încăpăţânare de către marchiză, încât pentru ea păreau să nu mai aibă niciun sens. Murmură aceste cuvinte, până când Luizzi înfrânse acea rezistenţă instinctivă pe care toate femeile o opun dorinţei unui bărbat. Năuceala minţii, beţia care o făcuse să-şi piardă judecata, nebunia care o împinsese să săvârşească o greşeală pe care nici măcar dragostea n-o scuză, toate pieriră de la sine, după ce se întâmplă ce era de întâmplat; febra

sufletului nu-i cuprinsese şi trupul, gura, care mai înainte strigase şi râsese cu amărăciune sub impulsul mâniei, acum rămase rece şi tăcută şi nu mai răspunse cuvintelor de dragoste. Femeia care i se oferise lui Luizzi păruse o nebună sau o dezmăţată; cea care i se dăruise devenise o statuie sau o victimă. În toate astea, trebuie să se fi ascuns un mare secret. Acum, lui Luizzi îi fu ruşine şi începu a avea remuşcări pentru ceea ce făcuse. În budoar era o linişte deplină. Marchiza, aşezată pe divan, îşi reluase acea privire fixă şi pătrunzătoare pe care-o avusese la început. Luizzi urmărea atent orice mişcare de pe chipul ei; vru să-i vorbească, dar ea nu păru să-l audă; vru să se apropie de ea, dar Lucy îl respinse cu o putere care-l uimi; vru să-i ia mâinile, dar ea se ridică şi şi le smulse cu violenţă din mâinile lui, strigând:

– O, ce ticăloşie!

Şi, imediat, izbucni furtuna care bântuia de multă vreme inima şi trupul acelei femei, iar marchiza avu o criză de nervi înfricoşătoare. Scotea ţipete ascuţite, vorbea despre un blestem, despre iad, despre pedeapsa veşnică. Ori de câte ori Luizzi voia să se apropie de ea, se strângea în sine, ca şi cum ar fi simţit atingerea unui şarpe. Luizzi nu ştia ce să facă; dar iată că uşa budoarului se deschise brusc şi Mariette intră; ridicând din umeri, nepăsătoare, spuse:

– Eram sigură că aşa o să se întâmple!

Apoi se apropie de stăpână-sa şi-i vorbi pe un ton autoritar de care, se pare, marchiza obişnuia să asculte. Criza a fost lungă şi s-a isprăvit cu un soi de sfârşeală, din care Luizzi n-a mai cutezat s-o tulbure.

– E vremea să pleci, domnule, îi spuse Mariette baronului. Vino! Vreau să profit de acest moment de linişte ca să te conduc ...

Luizzi o urmă pe Mariette, care mergea repede, grăbită cum era să se întoarcă lângă stăpâna ei. Luizzi nu vru s-o întrebe nimic pe cameristă şi se retrase, după ce petrecuse cinci ceasuri, trecând din mirare în mirare. Străbătu grădina, ieşi afară şi ajunse acasă la el, atât de cufundat în gânduri, încât nu băgă de seamă că de la poarta grădinii marchizei şi până la locuinţa sa fusese urmărit tot timpul de un bărbat înfăşurat într-o mantie lungă. A doua zi, Armand se prezentă la marchiză, dar i se spuse că nu primea pe nimeni. Se duse de patru ori la ea, în aceeaşi zi, dar nu putu s-o vadă. A treia zi, îi scrise, dar nu primi niciun răspuns. Îi scrise din nou, dar scrisoarea îi fu înapoiată, fără ca măcar să fi fost deschisă. Ştia totuşi că marchiza nu era bolnavă. Fusese văzută la biserica din Saint-Sernin, ascultând slujba în fiecare dimineaţă, după cum îi era obiceiul. În fiecare seară se ducea la o mătuşă foarte evlavioasă, care urma să-i lase întreaga avere. Luizzi nu-şi mai venea în fire de mirare.

O respecta prea mult pe Lucy ca să se intereseze ce se întâmplase cu ea, stând de vorbă cu acea mătuşă, căreia sigur că nu-i putea povesti ce se petrecuse între ei. Totuşi, nevrând să fie luat drept prost, se hotărî să vorbească cu marchiza, indiferent ce mijloace ar fi folosit, ca să poată ajunge până la ea. Întâmplarea îl scuti de a se mai deranja să caute vreunul: află că într-o casă, unde avea oricând acces, urma să aibă loc o petrecere, că fusese invitată şi marchiza şi că ea făgăduise să vină. Luizzi nu ceru nicio invitaţie până în seara petrecerii, de teamă ca nu cumva marchiza, auzind că vine şi el, să se răzgândească. Cu siguranţă că va avea odată, în sfârşit, o explicaţie cu ea, se gândi la afacerile sale; deci, prin urmare, la doamna Dilois. Examină contractul pe care aceasta i-l dăduse şi i se păru convenabil. După cele auzite de la doamna Barnet, nu mai simţi dorinţa să discute cu doamna Dilois. Aşa se duse la alţi negustori de lână. Dar preţul care i se oferi era cu mult mai mic decât cel propus de negustorul Dilois. Interesul spunându-şi cuvântul, se întoarse, deci, la frumoasa negustoreasă.

IV

A doua noapte. Noaptea din odaia de culcare

Se duse la ea seara, la ora la care magaziile şi birourile erau închise, urmărind să intre astfel în viaţa doamnei Dilois, atunci când înceta de a mai fi negustoreasă. Fu introdus în casă de o servitoare foarte politicoasă, care, fără să-l anunţe, îl conduse la primul etaj, străbătu o odăiţă şi, fără să bată, deschise o uşă şi-l pofti pe baron într-o odaie, spunând:

– Doamnă, iată un domn care vrea să vorbească cu dumneavoastră.

Doamna Dilois păru surprinsă şi încurcată de acea vizită neaşteptată. Era aşezată într-o parte a căminului, iar frumosul Charles în cealaltă parte. Modesta, dar eleganta rochie de dimineaţă fusese înlocuită cu un halat de casă, sclipind de curăţenie şi care dovedea că nu se jena să i se înfăţişeze lui Charles în orice fel de toaletă. În odaie era acea dezordine plăcută care

vestește ceasul odihnei. Patul fusese făcut, pernele puse la căpătâi, cuvertura, pe deasupra. Obișnuit cu luxul societății înalte, Luizzi nu-și putu da seama că ceea ce-i lua ochii, în odaia aceea modestă, era albul strălucitor al așternutului. Printre pliurile de mătase și aurăriile unui pat de ducesă, abia dacă mai zăreai albeața pânzei. Dar în locuința modestă a unui mic-burghez din provincie, alături de mobila de nuc înnegrită de vreme sub perdelele întunecate ce atârnau deasupra patului, un așternut alb ca zăpada avea în el ceva feciorelnic. Luizzi, abia ieșit dintr-o aventură în care văzuse aruncându-i-se în brațe o femeie din înalta aristocrație, și față de care nutrea mai mult respect decât afecțiune, își spuse că putea ajunge cu atât mai ușor la acea mic-burgheză despre care auzise că ar fi ușuratică și cochetă. Așa că-și zise: „Ei drăcie, iată un loc care-mi place și pe care ar trebui să-l ocup eu la noapte!“ Deci chiar atunci, ați înțeles foarte bine, fiindcă există cuceriri care nu-ți măgulesc orgoliul decât prin rapiditatea lor. Între un bărbat ca baronul de Luizzi și o femeie ca negustoreasa de lână, o victorie după o curte asiduă făcută timp de o lună sau două și după o serie de dovezi de dragoste înflăcărată, o asemenea victorie nu putea avea în ea nimic măgulitor; dar să triumfi doar în câteva ceasuri asupra unei femei care sigur că era mult prea obișnuită cu astfel de

căderi, ca să nu cunoască toate șiretlicurile prin care să reziste o vreme, acest lucru i se păru baronului original, amuzant și vrednic de râvnit. De altfel, mai avea și un rival de înlăturat, un amant mult mai bine făcut decât bărbatul. Or, a convinge o femeie să-și înșele bărbatul, nu era cine știe ce, fiindcă ea rămânea tot în grădina acestuia; dar a o determina să-și înșele amantul, însemna s-o convingi să devină infidelă unei infidelități, ceea ce era cu mult mai imoral. Ei bine, o astfel de treabă merita orice strădanie!

– Oh, doamnă, începu Luizzi, dând glasului său niște inflexiuni dintre cele mai plăcute, adevărul e că mi s-a spus că dacă voi discuta cu dumneavoastră, voi discuta cu adevăratul stăpân al întreprinderii ...

– Domnule, nu pricep ce-mi ...

– Da, doamnă, cu adevăratul stăpân, în sensul că dacă negoțul dumneavoastră e înfloritor, apoi acest lucru se datorează numai voinței, inteligenței și superiorității dumneavoastră.

– Chiar așa și e, spuse Charles. Doamna Dilois se pricepe mai bine la afaceri decât cel mai grozav negustor din Toulouse, și fără ea întreprinderea noastră n-ar fi fost nici pe departe ceea ce este acum.

– Exact același lucru mi l-a spus acum două zile și doamna Barnet.

– Doamna Barnet! strigară într-un glas Charles şi doamna Dilois. O cunoaşteţi? întrebă aceasta din urmă.

– Domnul Barnet este notarul meu şi, ducându-mă la el cu unele treburi, am dat peste nevastă-sa.

– Ah, ce scorpie! spuse Charles cu dispreţ.

– Nu prea eşti recunoscător, tinere domn, zise baronul; femeia mi-a vorbit despre dumneata în cei mai măgulitori termeni. Chiar ţi-a adus şi un elogiu …

– Pe care Charles îl merită pe deplin, spuse doamna Dilois pe un ton înţepat.

– Poate că nu-l merită din partea ei, zise Luizzi, însoţindu-şi cuvintele de un surâs şi de o privire dintre cele mai semnificative.

Doamna Dilois răspunse printr-o privire şi printr-un surâs dintre cele mai ironice, apoi adăugă:

– După câte văd, aţi stat mult de vorbă cu doamna Barnet.

Apoi, privindu-l pe Charles care nu înţelegea nimic din acea discuţie, îi spuse cu un fel de milă protectoare:

– Cred, Charles, că ai nevoie mai mult de somn şi nu de discuţii privind afacerile. Du-te; vom discuta mâine despre contractul acesta!

– Da, doamnă, spuse Charles, ridicându-se supus. Luându-şi, cu destulă stângăcie, pălăria, o salută cu tristeţe, spunându-i de mai multe ori:

– Noapte bună, doamnă Dilois! Noapte bună! Noapte bună! Domnule, vă salut!

Doamna Dilois se ridică pentru a-i lumina drumul şi a-l conduce. Noroc că drumul fu scurt; dar Luizzi auzi câteva cuvinte schimbate în şoaptă. Doamna Dilois se înapoie în odaie; Luizzi, continuând să tragă cu urechea, nu auzi uşa de la intrare nici deschizându-se, nici închizându-se. Oare Charles să fi locuit chiar acolo, sau doar se ascunsese? Dar băiatul nu constituia o piedică menită să-l preocupe pe baron. Socotea că o cântărise destul de bine pe doamna Dilois, pentru a fi sigur că era una dintre acele femei care se pricep de minune să-i îndepărteze pe inoportuni, să deschidă o uşă şi să aibă la acea uşă două rânduri de chei. Totuşi, după ce doamna Dilois îşi reluă locul, Luizzi se grăbi să-i spună pe un ton cât mai convingător cu putinţă:

– Vă mulţumesc că i-aţi spus tânărului să plece.

– Aveţi dreptate! Fiindcă sunt sigură că el ar fi fost mai puţin îngăduitor în ceea ce priveşte condiţiile contractului, decât mine.

– Sunt convins că aşa s-ar fi întâmplat …

– Şi de ce, domnule baron?

– Oh, doamnă, şi eu aş fi fost sever şi asta din mai multe pricini; prima, pentru că n-aş fi cutezat să vă

spun de faţă cu el: „Faceţi cum doriţi, mă las la bunăvoinţa dumneavoastră!“ Şi apoi ...

– Şi apoi?

– Apoi, când prezenţa unui bărbat te irită, când înfăţişarea lui îţi poate sugera unele lucruri care te jignesc, când eşti gata de orice sacrificiu, nu-ţi prea vine să fii generos şi, ca să te simţi bine, trebuie să fii scutit de prezenţa unui astfel de bărbat.

Doamna Dilois ascultase cu foarte multă atenţie. Sigur că pricepuse imediat sensul acelei fraze atât de întortocheate, fiindcă se prefăcu a nu pricepe despre ce anume era vorba. Aşa că răspunse:

– Aveţi dreptate, domnule. Charles nu e un tânăr prea amabil. Ăsta e de altfel şi motivul pentru care nu-l folosim în relaţiile cu clienţii noştri. Totuşi e un băiat foarte cinstit şi foarte priceput.

– Doamnă, dar nu în calitate de client nu-mi place acest Charles al dumneavoastră!

– Dar în ce calitate?

– Nu bănuiţi?

– Nu vreau să bănuiesc nimic, domnule baron, spuse doamna Dilois, râzând cu atâta sinceritate, încât trebuia să fi fost sau o fiinţă prea îndrăzneaţă, sau prea neştiutoare.

– Mă siliţi să vă spun de-a dreptul!

– E ceva chiar atât de neplăcut de auzit?

– Nu, mi-e cam greu să mă fac înţeles ...

– În acest caz, să revenim la contractul nostru cu lâna, fiindcă se pare că sunt cam grea de cap ...

– Dacă şi inima dumneavoastră n-are acelaşi cusur, restul nu mă deranjează.

– Inima mea, domnule baron? Dar inima n-are niciun amestec în treburile noastre!

– A dumneavoastră poate că n-are, dar inima mea are!

– Inima dumneavoastră? Intră şi ea în preţul lânii? întrebă negustoreasa cu acea expresie şăgalnică a ochilor şi a vocii care e caracteristică mai tuturor femeilor din sudul Franţei.

– Nu, doamnă, răspunse baronul puţin înţepat, dacă o vând, vreau să-mi fie plătită.

– La ce preţ?

– La preţul obişnuit! Şi, apucând-o tandru de mână pe doamna Dilois, aruncă o privire insolentă şi insistentă către pat.

– Şi cum vreţi plata?

– Pe loc.

– Acum n-am bani, aşa că am să şterg acest punct din contract.

– Iar eu îl voi menţine; ori totul, ori nimic!

– Gata, domnule baron, ajunge cu glumele! Am vrut să mă amuz şi eu un pic, dar văd că aţi luat-o în serios!

– Când eşti atât de frumoasă, doamnă, gluma e primejdioasă.

– Gata! Nu vreau să vă mai aud! Dacă ar intra cineva acum, ce-ar zice, văzându-ne stând atât de aproape?

– Că discutăm despre afaceri …

– Dacă-i aşa, foarte bine, semnaţi contractul!

Baronul luă pana, semnă, apoi întorcându-se către doamna Dilois care părea foarte încântată, zise:

– Şi acum, mă bazez pe cinstea dumneavoastră!

Doamna Dilois se înroşi ca focul şi-i răspunse:

– Poftiţi, domnule baron! şi-i întinse obrazul brun şi trandafiriu.

Luizzi rămase încremenit, dar se aplecă totuşi şi o sărută pe obraz.

– Nu-i de-ajuns, spuse el încetişor.

– Nu zău! strigă doamna Dilois pe un ton degajat, ca o persoană care în sfârşit s-a achitat de o mare datorie. Şi ce-aţi mai dori, mă rog?

– Puţină fericire …

– Ce înţelegeţi prin asta?

– Păi, când un soţ lipseşte … spuse el, privind odaia de parcă ar fi vrut să se şi instaleze acolo.

– Da, şi când o servitoare stă de veghe?

– O trimiteţi să se culce!

– Fără să vă vadă ieşind din casă?

– Aveţi dreptate! Dar pot să intru din nou în casă, după ce pleacă ea.

– Mda … Văd că aveţi imaginaţie …

– Vă cer lucruri imposibile?

– Nu! Dar ca să puteţi intra din nou, mai întâi trebuie să plecaţi. Aşa că să începem cu asta!

– Cu asta ar trebui să isprăvim.

– Vai, domnule baron, zise doamna Dilois, de data asta aproape supărată.

– Bine, bine, gata, am înţeles, alungaţi-mă!

Doamna Dilois îşi muşcă buzele; apoi deschise uşa şi chemă pe cineva. Apăru imediat o servitoare care-i lumină baronului drumul. Când ajunse în stradă, auzi cum servitoarea încuia şi trăgea zăvoarele de la poarta cea mare. Tot bătând în lung şi-n lat strada pustie, cu paşii unui om mulţumit de sine, îl apucă, deodată, un râs cu hohote. În aceeaşi clipă, se auzi un râs scurt, batjocoritor, dar proaspăt şi gingaş, care parcă răspunsese hohotelor sale. Baronul se întoarse, privi în jurul său, privi în sus, în jos, totul era tăcut. Râsul acela ciudat îl tulbură. Prea răspunsese prompt râsului său, ca să nu aibă vreo semnificaţie. Dar de unde venise, Luizzi nu putu descoperi. Imediat, se apropie de poarta cea mică; dar poarta, cum era şi firesc, fusese încuiată. Nu se miră prea tare, pentru că abia ieşise din casă. Dar poarta nu se deschise nici după o jumătate de ceas, când

Luizzi se afla tot în stradă, pătruns de frig. Nerăbdarea şi mânia îl ajutară să se mai încălzească. Oare doamna Dilois îl înşelase sau se ivise cine ştie ce obstacol neprevăzut? Îi trebui cam mult până să înţeleagă că tânăra doamnă îşi bătuse joc de el. Îl lăsase ca pe un caraghios, în stradă, şi poate că între timp tânărul Charles îl pândea de după draperie şi râdea de el. Acest gând îl chinuia cumplit pe Armand. Căci acum nu se mai punea problema de a o avea sau nu pe acea femeie; ceea ce-l durea cel mai rău era faptul că fusese ridiculizat fără milă. Cred că nici Hamlet nu fusese mai tulburat decât el. Amorul-propriu e un animal care are mult mai multe capete decât hidra din Lerna şi care cresc mult mai repede decât ale ei. Armand epuiză toate presupunerile, înainte de a ajunge la concluzia că doamna Dilois îşi bătuse joc de el. După un ceas şi jumătate de aşteptare, ajunse totuşi la concluzia că intervenise ceva neprevăzut. După două, în sfârşit poarta se deschise. Baronul dădu fuga şi se trezi nas în nas cu tânărul Charles, care ieşea din casă. După ce se dădură câte un pas îndărăt, îşi aruncară unul altuia o privire atât de încruntată, încât, dacă s-ar fi putut, ar fi scăpărat în întuneric ca două fulgere.

– Vrei să intri atât de târziu? îl întrebă Charles.

– Nu mai târziu decât ai ieşit dumneata!

– Eşti aşteptat?

– După dumneata, după cum se pare! Dar, îţi jur, dragă domnule, că nu mai ai de ce te teme!

– Ce vrei să spui?

– Că, o singură dată, putea să-mi fi lăsat mie primul loc.

– Cutezi să spui una ca asta?

– Cutez să spun că stăpâna casei e amanta unui ...

– Nu spune asta, te conjur! strigă Charles, apucându-l cu putere de braţ pe baron.

Dar baronul se smuci, indignat.

– Ascultă, domnule, eşti nebun sau ai turbat?

Dispreţul cu care Luizzi rostise aceste cuvinte îl scoase din minţi pe Charles, care se năpusti spre baron.

– Ştii cine sunt?

– Un bădăran care apără o ...

– Taci! strigă Charles, taci! Ştii cât cântăresc vorbele pe care le-ai rostit?

– Cât cântăreşte pentru dumneata un balot de lână!

– Da, dar eu ştiu şi cât cântăreşte un glonţ şi în curând ai să afli şi dumneata!

– Un duel! Oh, nu, băiete! E de-ajuns că m-am păcălit o dată.

– Bagă de seamă! Dacă nu vrei, am să te silesc să te baţi!

– Ai avea curajul?

– Mai curând decât crezi … Mâine dimineaţă voi fi la dumneata acasă.

– Cum doreşti.

Charles se îndepărtă repede. Abia dispăru, că portiţa se întredeschise şi vocea tremurătoare a doamnei Dilois şopti:

– Intră, domnule, intră …

Luizzi se simţi tentat s-o refuze.

– Te rog intră, îi spuse doamna Dilois.

Charles era acum departe, aşa că baronul intră. Doamna Dilois îl apucă de mână. Biata femeie tremura ca frunza. Îl conduse pe Luizzi, pe o scară dosnică, în odaia ei. Calmul aproape virginal din acea odaie dispăruse; patul era răvăşit şi doar o lămpiţă ardea într-un colţ. La lumina ei tremurătoare, Luizzi văzu că negustoreasa era numai în cămaşă de noapte şi în picioarele goale.

– Ah, domnule, şopti ea, cu ce ţi-am greşit de ţii atât de mult să mă nenoroceşti?

– Eu, să vă nenorocesc? zise Luizzi râzând; văd că nu vă paşte nicio primejdie, sau în niciun caz din vina mea!

Luizzi era furios. Contase atât de mult pe o victorie, încât acum se simţea nespus de umilit, mai ales în proprii săi ochi. În afară de asta, era îngheţat, se simţea ridicol, aşa că fu fără milă.

– Cum, toată acea glumă de prost gust, tot ce-am discutat noi, dumneata ai luat în serios? zise doamna Dilois.

– Dar bănuiesc că oricare, în locul meu, ar fi făcut la fel.

– Oricare! Dar drept ce mă iei, domnule?

– Drept o femeie frumoasă căreia îi place să fie iubită.

– Credeai, într-adevăr, că eu te aştept?

– Da, într-adevăr, credeam că mă aşteptaţi!

– Dar ce fel de părere ai dumneata despre femei, domnule?

– Pe legea mea, doamnă, una mai bună decât merită, pentru că am crezut că mă aşteptaţi singură.

– Cum! Crezi că Charles …

– Hai, hai, doamnă! Destul cu gluma! Mi se pare prea mult să fii înşelat de două ori într-o singură noapte!

– Vai, nu vorbi astfel, domnule, şi te rog, iartă-mă! Am fost convinsă că nu vei da nici cea mai mică importanţă sporovăielii mele. Se opri şi, ridicând din umeri cu tristeţe, adăugă: Cum, domnule, un om pe care nu-l cunosc, pe care-l întâlnesc pentru prima oară … Şi dumneata ai crezut că … Nu, nu … nu e cu putinţă!

– Ba e foarte cu putinţă, din moment ce nu mi-am schimbat părerea.

– Şi te pomeneşti că l-ai mai şi ameninţat pe bietul Charles!

– Te rog să-l struneşti pe acest tânăr, ca să nu mă oblige să mă bat cu el în duel.

– Şi dacă-l voi împiedica, ce vei face?

– Ei, doamnă, asta-i cu totul altă treabă. Nu sunt discret decât atunci când e vorba de un secret, ori noi doi nu ştim să existe vreunul.

– Şi nici nu va exista, ţi-o jur!

– Cum doreşti, doamnă. Deci, să ne păstrăm fiecare libertatea!

– Dar eu sunt măritată, domnule!

Luizzi era furios, aşa că-i răspunse cu brutalitate:

– Şi aveţi şi copii; între alţii, şi o fetiţă foarte drăguţă.

– Oh, acum înţeleg! Mă dispreţuieşti atât de mult, încât atunci când ai venit ai tras nădejde că ... Vai, domnule, dacă e aşa, ia-ţi, te rog, contractul şi rupe-l ...

Doamna Dilois îi întinse baronului hârtia, apoi se întoarse cu spatele, ca să-şi ascundă lacrimile. Implacabil, baronul îi replică:

– Doamnă, aş prefera să fac ce mi-am propus şi te rog să mă crezi că nu va şti nici vântul, nici pământul ...

Doamna Dilois căscă ochii, îngrozită.

– Atunci, şopti baronul, îngăduie-mi să mă retrag ...

Ea luă o lumânare şi o aprinse; abia atunci văzu Luizzi cât era biata femeie de palidă şi de speriată. Îi făcu semn s-o urmeze, după ce se înfăşură într-un şal. Luizzi se simţi cumplit de jignit de a fi fost astfel dat afară.

– Gândeşte-te bine ...

– M-am gândit.

– Sunt un bărbat răzbunător.

– Iar eu o femeie nevinovată, domnule baron.

– Rămâi cu bine, doamnă!

– Adio, domnule!

Şi, fără alte vorbe, îl scoase în stradă, iar el se îndreptă spre locuinţa lui. Se culcă foarte agitat, mai ales foarte neliniştit de ceea ce urma să facă. În sfârşit adormi şi nu se trezi decât foarte târziu. De îndată ce-şi chemă servitorul, îl întrebă dacă nu-l căutase cineva.

– Nimeni, răspunsese omul.

„Aha, îşi zise el, domnul Charles şi-a băgat minţile în cap, sau iubita lui l-a obligat să şi le bage.“ Luizzi se sculă din pat, mâncă şi se întrebă cui i-ar putea povesti păţania sa de peste noapte. Nu avu nicio clipă remuşcări, pentru felul cum se comportase. Când lăudăroşenia bărbaţilor nu cruţă nici măcar iubirea pe care le-o dăruiesc femeile, cum credeţi că ar fi în stare să ierte bucuria pe care presupun că le-ar fi dăruit-o

altora? Numai că o astfel de confindență nu e un lucru chiar atât de ușor de făcut. Luizzi nu știa cui să se adreseze, când iată că servitorul intră și-l anunță pe notarul Barnet.

– Cerul te trimite, spuse Luizzi, strângând mâna notarului, care era, de altfel, demna pereche a nevestei sale. Barnet era un bărbat burduhos, cu un aer șiret și spiritual, cu maniere foarte politicoase.

– Mi-ați făcut onoarea de a trece pe la mine, domnule baron; soția mi-a spus că ați fi dorit unele informații privind averea marchizului du Val ...

– Adevărat ... Adevărat ... Dar informațiile date de doamna Barnet mi-au fost de-ajuns. De altfel, între timp mi-am schimbat planurile; acum însă aș vrea să știu ...

– Care-i situația averii lui Dilois? Vedeți că nevastă-mea mi-a spus tot. Firmă bună și de încredere, domnule baron, condusă de o femeie foarte bună și cinstită.

– Drace! Ai și bănuit ce voiam să te întreb ...

– Este probitatea personificată!

– Nu spun că nu e așa! Dar e oare și înțelepciunea personificată?

– Mi-aș pune capul pentru ea!

– Mai mult decât pentru soția dumitale? spuse Luizzi râzând. Apoi adăugă: Iartă-mă! eu am mai puțină încredere decât dumneata în virtutea femeilor.

Dumneata nu le vezi decât în ziua în care îți semnează contractele de căsătorie, iar în ziua aceea sunt numai unt și miere: drăgăstoase și cu gura plină de jurăminte de credință. Dar mai târziu ...

– Aveți vreun motiv să credeți că doamna Dilois ...

– Am să vă spun o povestioară ...

Și se apucă să-i povestească totul lui Barnet, râzând și ridiculizându-se, pentru a da impresia că se sacrificase; dibăcie josnică ce pătează mâinile călăului cu sângele victimei și încă în așa hal încât ai impresia că cel înjunghiat a fost călăul. Luizzi istorisi, așadar, aventura lui de peste noapte.

– N-aș fi crezut niciodată una ca asta! Niciodată, niciodată! strigă Barnet. Și cu cine? Cu Charles!

– Da, cu Charles, în vreme ce eu dârdâiam afară, în stradă.

– Și ați mai intrat ...

– Oh, degeaba, ți-o jur! E destul de neplăcut să urmezi după soț, dar să mai vii după ce locul fusese ocupat de amant, asta ar fi fost prea de tot.

– Un amant! Doamna Dilois și amant! repetă notarul, uluit.

Încântat de ceea ce făcuse, Luizzi adăugă, legănându-se cu fotoliul:

– Ce vrei, amice, de trei zile, de când mă aflu la Toulouse, am aflat mai mult decât voi toţi, despre aşa-zisele femei ireproşabile.

– Cine-ar fi spus … Cu tinerelul acela de Charles! Ah, Dumnezeule, femeile astea …

– Mi se pare că femeia asta şi-a început viaţa în aşa fel, încât puteaţi ghici ce-o să devină …

– Aveţi dreptate … Năravul din fire n-are lecuire şi apoi să nu uităm că şi mamă-sa … Dar, mă rog, ăsta e secretul notarului care nu se divulgă niciodată!

– Ah, da, uitasem; se pare că deţii un secret destul de curios şi despre marchiza du Val …

– Da, dar nimeni pe lume nu-l va afla. Biata femeie! Ei, iată, în sfârşit, una care şi-a îndurat calvarul cu virtute şi curaj …

Luizzi rânji, dar tăcu. Era mult prea gentilom ca să vorbească despre reputaţia unei femei din tagma sa, cu un pârlit de burghez cum era Barnet. A, dacă notarul ar fi fost măcar un viconte, acolo, Armand nu s-ar fi sfiit să-i spună adevărul şi despre Lucy du Val. De altfel, îşi aduse aminte că în aceeaşi seară trebuia s-o întâlnească pe marchiză, aşa că, satisfăcut de prima confidenţă, îl rugă pe notar doar să-i vândă lâna unei alte firme din Toulouse. Notarul, la rândul lui, venise să-i vorbească despre vânzarea unei bucăţi de pădure

şi să-i propună baronului să încheie afacerea cu domnul Buré.

– E însurat? întrebă Luizzi cu acea îngâmfare insolentă care transformă într-o insultă cea mai nevinovată întrebare.

– Da, şi are o nevastă de care răspund … Dar, mai bine tac, fiindcă zău dacă ştiu ce să mai cred despre femei. Oricum, asta trece drept o femeie cinstită şi virtuoasă …

– Vom vedea, spuse Luizzi, lăsându-l pe notar să plece.

Înnoptându-se, Armand se duse la serata unde ştia că o va găsi pe marchiză. Când îl zări, Lucy se făcu atât de palidă, încât lui Luizzi i se făcu milă.

Se apropie de ea, apoi se retraseră amândoi într-un colţ al salonului. Luizzi avu impresia că e suspectat.

– Lucy, nu vrei să mă asculţi? spuse el.

– Nu, dar vreau să te rog ceva. Cunosc întâmplarea ta cu Sophie.

– Dar cine-i Sophie asta?

– Doamna Dilois. Oh, te rog în numele Cerului, nu mai vorbi cu nimeni despre acest lucru!

– Într-adevăr, nu mă pot ocupa de doamna Dilois, când mă aflu lângă tine … Dar spune-mi, oare n-am dreptul să mă mir că refuzi să mă primeşti după …

Din palid cum era, obrazul marchizei se făcu roşu ca purpura.

– Armand, spuse ea, eu voi muri în curând … Cel puţin aşa trag nădejde. Atunci vei afla totul!

Lucy părea a fi atât de sigură de acest lucru, încât Luizzi fu aproape impresionat. Ea continuă:

– Te rog să nu încerci să mă mai vezi vreodată!

– Totuşi …

– Te rog acest lucru în genunchi, Armand …

Văzând-o pe marchiză atât de tulburată, Armand răspunse:

– Bine! Îţi făgăduiesc!

– Făgăduieşte-mi, de asemenea, reluă ea, ceva mai calmă, că n-ai s-o mai vorbeşti niciodată de rău pe doamna Dilois!

Luizzi se crezu destul de puternic pentru a-i interzice lui Barnet să spună cuiva ceea ce-i povesti el, aşa că-i făgădui şi acest lucru.

După o clipă, Lucy se retrase, salutată cu profund respect de toată lumea. Luizzi rămase pe gânduri. Câţiva tineri discutau încet, chiar lângă el, şi râdeau în gura mare. În acel moment, stăpâna casei se apropie de baron şi-l salută, spunându-i pe nume.

– Ei drăcie, zise unul dintre tineri, iată-l chiar pe eroul aventurii!

Luizzi nu se mai îndoi că ceea ce apucase el să-i spună lui Barnet, acum se afla pe buzele tuturor şi – lucru ce nu i se mai întâmplase încă niciodată – simţi o vie remuşcare pentru răul pe care i-l făcuse doamnei Dilois. Apoi, începu să tragă cu urechea la ce se vorbea în jur, deşi se prefăcea a fi atent la cu totul alte lucruri.

– Pe legea mea c-a fost nătâng, spuse careva. Să fi fost eu în locul lui, n-aş fi ieşit din odaie, până ce nu i-aş fi dovedit muieruştei că nu-ţi poţi bate joc astfel de un om cinstit!

– Charles ăla, mi se pare cel mai fericit dintre toţi, pentru că tânăra negustoreasă e frumoasă de pică …

Şi discuţia continuă astfel vreme îndelungată, parcă pentru a-l convinge pe Luizzi cât fusese de nepriceput şi cât de ridicole îi erau remuşcările. Printr-o înlănţuire firească a lucrurilor, trecu de la întâmplarea cu doamna Dilois la aventura pe care-o avusese cu Lucy şi-şi spuse din nou că fusese tras pe sfoară cu o neruşinată şiretenie şi ipocrizie. Apoi cineva începu a o ridica în slăvi pe marchiză, făcându-l pe baron să-şi schimbe din nou părerile. Nemaiputând suporta acea nelinişte care-l tulbura atâta, se hotărî să se retragă, pentru a lămuri tot acel mister cu ajutorul bizarului său confident. Luizzi trăgea nădejde să fie singur, dar, când ajunse acasă, i se spuse că-l aştepta un bărbat.

Era domnul Buré, un foarte bogat proprietar de forje din împrejurimile oraşului Toulouse, cel despre care îi vorbise Barnet baronului. Domnul Buré era un om în vârstă, dar părea să se bucure de o sănătate de fier şi de acel calm pe care ţi le dau viaţa sobră şi munca. Felul în care vorbi cu Luizzi despre afaceri, modul în care îi înfăţişă lucrurile, îl obligară pe baron să aibă o foarte bună părere despre capacitatea acelui om. Ascultă cu multă atenţie propunerea pe care i-o făcu domnul Buré de a se asocia cu el la o afacere foarte avantajoasă, şi consimţi să-l însoţească pentru a-i vizita topitoria. Luizzi era chiar bucuros să plece câteva zile din oraş, ca să mai iasă puţin din acel vârtej de taine în care picase. Începuse a-şi da seama, fără voia lui, că probabil existau nişte cauze cu totul ieşite din comun, în ceea ce privea trecutul persoanelor pe care le cunoscuse. Încă nu mai întâlnise asemenea caractere, nici nu mai trecuse prin asemenea aventuri, aşa că dori din tot sufletul să aibă două, trei zile de răgaz, pentru a putea reflecta în linişte la cele întâmplate.

După ce domnul Buré şi Luizzi se despărţiră, era mult prea târziu ca să-i mai poată cere unele lămuriri întunecatului său amic. De altfel, urma să plece imediat. După două ceasuri, se şi afla într-o trăsură de poştă şi abia pe la amiază ajunseră la topitoria

domnului Buré. Fără să-i lase timp de odihnă, după o masă luată în grabă, domnul Buré îl conduse pe baron la uzinele sale şi nu se înapoiară acasă decât la ceasurile trei, ca să se aşeze la masă, unde se adunase toată familia. Luizzi o privi pe doamna Buré; era o femeie plăcută, politicoasă şi plină de o dulce seninătate. Tatăl şi mama ei, tatăl şi mama domnului Buré erau şi ei acolo; două fetiţe – una de cincisprezece, alta de şaisprezece ani – stăteau lângă măicuţa lor, ca două flori ce se deschid sfioase într-o atmosferă curată, şi care nu ştiu încă nimic despre rău; căci, în această familie, nimeni nu le putea vorbi despre el. Se pare că toată lumea mai aştepta pe cineva: şi anume pe fratele tinerei doamne Buré, care fusese căpitan sub Imperiu şi păstra o ură profundă faţă de toţi cei care erau ataşaţi Bourbonilor. Cu titlul lui, sigur că baronul de Luizzi avea să-i displacă. Totuşi, căpitanul îl primi cu o francheţe plină de bonomie. În timpul mesei, nu se vorbi decât despre afaceri. După-masă, domnul Buré şi cumnatul său se reîntoarseră la ocupaţiile lor, iar Armand rămase singur cu doamna Buré, cu bătrânii părinţi şi cu cele două copile. Fiecare era ocupat, la rândul lui, cu diverse mici treburi, sau cu lecturi serioase. Armand, care se înarmase cu un ziar, putu să vadă cu câtă grijă se ocupau şi mama şi fiica Buré de toţi cei din jurul lor.

Luizzi fu de-a dreptul impresionat şi, lăsându-se pradă visării, îşi spuse că, în sfârşit, avea în faţa lui modelul unei vieţi cu adevărat fericite. Doamna Buré mai ales, i se păru o blândă şi desăvârşită întruchipare a tuturor afecţiunilor care-i umpleau inima, pentru ca apoi să le reverse asupra celor din jur, aidoma unei fântâni arteziene care, atunci când îşi umple cupa cu apă, o revarsă în juru-i mereu proaspătă şi pură. Luizzi se simţi din cale-afară de fericit, privind acel spectacol, şi când veni noaptea se retrase mulţumit în odaia sa. Ziua aceea contrasta atât de mult cu cele câteva de mai înainte, încât îşi zise în sinea sa: „Ce femeie e doamna Buré! Câtă distincţie, câtă graţie şi simplitate! Sigur că nimeni n-ar cuteza vreodată să tulbure un suflet atât de calm ca al ei, o viaţă atât de senină … În vreme ce marchiza şi doamna Dilois … “ Rostind în gând aceste două nume, îşi aminti de hotărârea pe care o luase, de a afla taina vieţii lor. Şovăi vreme îndelungată, căci, aflând acele secrete care-l frământau, avea convingerea că va pierde toată bucuria pe care o trăise în mijlocul familiei Buré. „Ce naiba, de ce ezit atâta, că doar nu mi-o fi frică de diavol! Din moment ce m-am hotărât să cunosc cele mai ascunse taine din viaţa unor oameni, acum să dau înapoi, când e vorba de povestea, probabil destul de obişnuită, a două târfe?“ Şi, zicând acestea, se ridică mândru, încuie uşa şi sună din

clopoţel. Într-o secundă, diavolul fu în faţa lui. Era îmbrăcat într-un elegant costum de vizită, mirosind frumos şi privind prin lornion; părea plictisit şi-l privi pe Luizzi, zâmbind ironic.

– Ei bine, zise el, ce vrei de la mine?

– Vreau să cunosc povestea vieţii marchizei du Val şi a doamnei Dilois.

– Sunt prea lungi …

– Avem vreme destulă.

– Şi la ce-ţi va ajuta acest lucru?

– Să cunosc femeile.

– Ai să afli secretul a două femei: ei şi? Voi, bărbaţii, sunteţi cam nebuni. Vă închipuiţi că viaţa stă într-o aventură! Virtutea femeilor, domnule baron, e ceva care ţine de împrejurări. Un hazard poate s-o facă să se clatine şi să-i dea putinţa de a alege, fără să aibă convingerea că a greşit.

– Mi se pare că purtarea marchizei du Val ar trebui să mă facă să mă gândesc că …

– Că a fost de o destrăbălare neruşinată, nu-i aşa?

– Ei bine, da! Să te dărui doar într-un ceas unui bărbat …

– Pe care-l cunoşti de atâta vreme şi care a mai şi iubit-o … Şi dacă s-ar fi dăruit primului venit?

– Păi atunci chiar că s-ar fi purtat ca o târfă!

– Câtuşi de puţin.

– Atunci ca o nebună!

– Ba deloc! Ascultă-mă bine! Ești amețit de aerul de puritate pe care-l respiri aici! Ei bine, am să-ți spun o istorioară care-ți va dovedi că felul vostru de a judeca femeile este de-a dreptul stupid.

– E vorba de doamna Buré?

– Da.

– Bănuiesc că e o femeie cinstită.

– Așa crezi ...

– A săvârșit vreo greșeală?

– Eu nu pot judeca. Dar cred că doamna Dilois a săvârșit o greșeală, nevrând să-ți cedeze!

– Păi de ce?

– Am să-ți spun povestea doamnei Buré ...

– Păi, ce legătură are cu doamna Dilois?

– Așa procedez eu! Cel mai bun mijloc de a judeca oamenii este să-i privești prin persoana altora. Dacă ai fi om politic, ai vedea cum l-ai judecat pe regele pe care l-ai iubit și ai fi drept cu cel pe care-l urăști, sau invers. Dacă te însori, adu-ți aminte ce-ai gândit despre nevestele prietenilor tăi și nu te mai mira că soția ta te înșală. Dacă-ți iei o amantă, consolează-te cu gândul că o întreții pentru alții; și, mai ales, să n-ai prosteasca manie de a te crede o excepție; orice bărbat e născut ca să-și mintă tatăl, ca să fie încornorat de nevastă și înșelat de copii. Cei care scapă de o astfel de

soartă sunt atât de rari, încât sunt gata să pun rămășag că încă n-ai întâlnit niciunul.

– Deci și doamna Buré și-a înșelat bărbatul?

– Ce înțelegi tu prin „a înșela“? I-a făcut un serviciu imens!

– Încornorându-l!

– Pun rămășag că, foarte curând, îți vei schimba părerea.

– Mă cam îndoiesc.

– E adevărat că nicio ființă vie nu te va putea convinge! Ceea ce i s-a întâmplat doamnei Buré e o taină pe care n-o știe decât ea și mormântul și nimeni pe lume nu ți-ar putea-o povesti, în afară de ea sau de mine. E vorba de o mică dramă, care n-are decât doi actori. Căci, omenește vorbind, eu n-am ce căuta pe lista personajelor, deși îmi vâr întotdeauna coada în astfel de lucruri.

– Vorbește! Te ascult, zise Luizzi.

V

O noapte în diligenţă

Şi diavolul începu astfel:

– Era în anul 1819, în curtea mesageriei din Toulouse, în ziua de 15 februarie, la ora şase seara; se întunecase şi o mulţime de călători aşteptau ceasul plecării. Surugiul sosi, înarmat cu o listă şi cu un felinar şi o strigă pe doamna Buré. Auzindu-se chemată, femeia înaintă şi se urcă sprintenă în cupeul unei diligenţe care mergea spre Castres. Până aici, toate bune; numai că atunci când se urcase, un bărbat tânăr, înalt şi frumos, care-i tot dădea târcoale, zări un picior de o eleganţă desăvârşită. Apoi, cum femeia se întoarse ca să primească din mâna surugiului un mic pachet, ea îi arătă tânărului şi obrazul rotunjor şi trandafiriu, buzele surâzătoare, şi dinţii de o albeaţă sclipitoare. De aici a început toată nenorocirea. Tânărul îşi scoase cascheta de pe cap şi-şi aruncă

ţigara din gură. O întrebă, cu multă politeţe, pe doamna Buré, dacă i se adusese tot ce trebuia şi, la răspunsul ei afirmativ, luă loc alături de ea, examinând-o cu atenţie, ca şi când ar fi vrut să ştie dacă putea sau nu să treacă la atac. Cum era vorba de un foarte frumos ofiţer de artilerie, care-şi însuşise la perfecţie principiile tacticii, probabil că nu făcea un pas, înainte de a cunoaşte perfect terenul către care trebuia să-şi îndrepte bateriile. Aşa că, de îndată ce trăsura ieşi din oraş şi începu să gonească pe drumul pustiu din Puylaurens, începu să se apropie de vecina sa. Cum nu era prea bine învelită, îşi scoase mantaua nouă-nouţă şi i-o puse pe picioare. Apoi, cum era şi firesc, intrară în vorbă. Nu apucaseră să parcurgă nicio milă şi doamna Buré află că tânărul se numea Ernest de Labitte, că se afla în garnizoană la Toulouse, dar că urma să părăsească în curând oraşul, pentru a se duce în nord. Afacerea pentru care se ducea la Castres putea fi rezolvată în cel mult un ceas, aşa că seara urma să se înapoieze la Toulouse. Auzind toate aceste lucruri, doamna Buré se lăsă dădăcită şi învelită de tânărul ofiţer, cu mult mai puţină rezervă decât până atunci. Frigul e de mare ajutor în astfel de treburi, iar Ernest de Labitte profită de el cât putu.

– Vai, doamnă, dar dumneavoastră nu sunteţi obişnuită să călătoriţi singură! Cum aţi putut comite o

asemenea imprudență? N-aveți nimic ce vă pune la gât! Am la mine câteva eșarfe de mătase, pe care servitorul mi le-a vârât în valiză. Îngăduiți-mi să vă ofer una.

– Vai, domnule, cât sunteți de galant!

– Galant, eu? Nicidecum! Alții cred că v-au spus cât sunteți de frumoasă, v-au făcut complimente, pe când eu …

Încurcată, doamna Buré tăcu. Ernest așteptă o clipă, apoi relua:

– Cuvintele mele v-au jignit cumva, doamnă?

– N-aș putea spune acest lucru, totuși, ar fi bine să vorbim despre altceva!

După o vreme, ofițerul întrebă:

– Doamnă, vă deranjează fumul de tutun?

– Nu cred, răspunse ea destul de rece, că e îngăduit să fumezi în trăsurile publice!

Acțiunea debutase atât de bine, încât Ernest fu foarte contrariat s-o vadă încetând atât de brusc. Apoi, foarte hotărât, își spuse: „Mai mult ca sigur că trebuie să fie vreo negustoreasă oarecare din Castres, căreia nu-i prea pasă de persoana ei, decât dacă se alege cu vreun profit. Trebuie neapărat să-i arăt că n-are de-a face cu un nătărău!“

De îndată ce Ernest luă această hotărâre, se decise s-o și pună în practică și, lăsându-se să alunece

încetișor pe perna trăsurii, se apropie de doamna Buré, până ce-i atinse genunchii. Femeia și-i retrase repede, strigând:

– Vai, domnule, se poate? …

Rușinat și dezolat, Ernest se reașeză la locul lui. Și astfel ajunseră la primul popas de poștă. Toți călătorii din celelalte compartimente ale trăsurii coborâră. Doamna Buré rămase singură și nemișcată: părea să fi adormit. Ernest nu cuteză să se miște. Când surugiul își vârî capul pe ușă, cu un felinar în mână, ca să caute ceva într-unul din buzunarele trăsurii, Ernest observă că doamna Buré aruncase mantaua de pe picioare și o pusese pe bancă, lângă el. Tot acolo se afla și eșarfa de mătase, pe care mai înainte o avusese la gât. Ernest fu atât de surprins, încât fu cât pe-aci să strige de supărare: gestul semăna cu o ruptură a relațiilor ce abia se înfiripaseră între ei. Tocmai când se gândea cum să facă să-i pună eșarfa în jurul gâtului, văzu mâna doamnei Buré căutând ceva pe perna trăsurii. El îi puse la îndemână eșarfa, pe care ea o luă și și-o puse la gât.

– Oh, doamnă, strigă Ernest, sunteți un înger!

Doamna Buré îi mărturisi că nu dormise și, punându-și mantaua pe picioare, îi spuse pe un ton de reproș:

– De ce, domnule, tratezi o femeie pe care n-o cunoşti ca pe o aventurieră?

Ernest nu răspunse. Apoi, după o vreme, zise:

– Iată, doamnă, mai adineauri mi-am spus în sinea mea că am fost un nepriceput, dar văd că am fost un bădăran. Acum, nu mai cutez să vă spun nimic, de teamă să nu vă supăraţi iarăşi …

– E ceva atât de ciudat?

– Da, este. Se opri, apoi spuse pe nerăsuflate: Doamnă, cred că m-am îndrăgostit de dumneavoastră!

Doamna Buré începu să râdă cu hohote. Ernest îi răspunse cu o bonomie plină de tandreţe:

– Ba chiar mai mult decât atât … N-aveţi decât să râdeţi de mine cât doriţi; dacă-mi veţi spune că sunt ridicol, poate că ar fi mult mai rezonabil. Dar ştiţi, mai adineauri, când am văzut că aţi aruncat eşarfa şi mantaua … ei bine, sunt un nătărău că vă spun ce-am simţit … dar treaba asta m-a durut … m-a durut până în adâncul sufletului, vă jur! M-am simţit umilit şi – ceea ce e şi mai grav – profund nefericit.

Doamna Buré nu mai râse, ci spuse:

– Aveţi o inimă foarte tânără, domnule!

– Vă mulţumesc că m-aţi făcut să simt acest lucru! Nu sunteţi o femeie obişnuită, doamnă! Nu ştiu, dar în jurul dumneavoastră pluteşte o atmosferă plină de farmec, poate prea fină, prea subtilă pentru oamenii

care vă înconjoară, dar care mi-a vrăjit inima. Spuneţi-mi, aţi fost vreodată îndrăgostită?

– O, nu …

Acest răspuns îi scăpă doamnei Buré, fără să-şi dea seama, fără să se gândească şi cu un asemenea accent de spaimă, încât se vedea cât de colo că acelei femei îi era teamă de inima ei pe care şi-o păstrase intactă, nedăruind-o unei iubiri legale şi temându-se cu atât mai mult s-o dăruiască unei iubiri vinovate. De fapt, răspunsul ei nu însemna altceva decât: „N-am iubit niciodată; m-am ferit de aşa ceva, tocmai pentru că aş fi iubit cu prea multă patimă!“

Ernest însă înţelese cu totul altfel lucrurile.

– A, deci, n-aţi iubit niciodată! strigă el. Cu atât mai bine. Atunci mă veţi iubi pe mine!

– Ceea ce spuneţi, e mai mult decât o nebunie!

– Nu se poate să nu mă iubiţi! Sunt tânăr, sunt bogat, sunt liber; cariera mea nu-i decât o simplă ocupaţie, ca să-mi umplu timpul, ocupaţie pe care o pot părăsi oricând. Nu vedeţi, doamnă, că vreau să-mi schimb viaţa asta insipidă, plină numai de exerciţii de matematică, de treceri în revistă, de pierdut vremea prin cafenele? Vreau s-o schimb cu un frumos roman cavaleresc, singurul roman cavaleresc din secolul nostru! Sunteţi castelana necunoscută pe care un biet cavaler rătăcitor a întâlnit-o, din întâmplare, într-o pădure şi căreia i se dăruie este cu trup şi suflet. În

câteva ceasuri, îmi veţi scăpa din mână şi n-am să mai ştiu unde vă pot găsi. Vă voi lăsa să fugiţi, fiţi sigură de asta! Dar vă voi lua urma. N-am să mai sun din corn la porţile tuturor castelelor, dar, în schimb, voi bate la uşile tuturor saloanelor. N-am să vă caut în turniruri, dar am să vă aştept la toate seratele elegante; n-am să vă cer să vă arătaţi frumosul chip la fereastra în ogivă a nu ştiu cărui turn, ci am să vă aştept sub un balcon încărcat de flori, să apăreţi la fereastra cu perdele subţiri de muselină; atunci voi cădea în genunchi şi vă voi spune: „Sunt eu, cel care vă iubeşte ca un nebun! Eu vă dau viaţa, iar dumneavoastră daţi-mi mâna ca să v-o sărut!"

– Ce nebunie! Şi ce imaginaţie!

– Ei bine, voi pune în practică şi nebunia, şi imaginaţia.

– Ascultă, domnule, nu poţi vorbi mai rezonabil?

– Într-adevăr, poate că nu vorbesc prea rezonabil; vorbesc însă foarte serios!

– Cred că nu pretinzi să mă convingi …

– Acuma? Nu! Dar în curând, da.

– Ei, domnule, dacă aş fi atât de nebună încât să mă pun la mintea dumitale, ştii că proiectele dumitale mi s-ar părea mai mult decât extravagante?

– Astăzi, încă mai aveţi dreptate. Dar când veţi vedea că le pun în practică? Atunci veţi spune că n-am putut face altfel şi că m-am lăsat târât de patimă …

– Aşadar, domnule, iată-mă într-o lume care mi-e cu totul necunoscută … Va trebui, deci – numai pentru că am avut neşansa să te întâlnesc – să fiu toată viaţa persecutată de dumneata? Şi, ca să vorbim serios, cine-ţi dă dreptul, domnule, să te amesteci în viaţa mea, în obiceiurile şi în îndatoririle mele? Cred că-ţi dai seama că, dacă te-am ascultat, am făcut-o ca şi cum cineva mi-ar fi citit un roman …

– Şi credeţi c-am să las acest roman fără sfârşit?

– Sigur că da …

– Pe cinstea mea, doamnă, vă înşelaţi; mai devreme sau mai târziu, va avea loc şi sfârşitul …

– Gata, domnule, gata! strigă doamna Buré, deschizând geamul şi chemându-l pe surugiu.

– Ce faceţi, doamnă?

– Vreau să mă mut în alt compartiment al trăsurii. Trebuie să existe în diligenţa asta un loc gol, măcar între un hamal şi o precupeaţă; oriunde mă voi simţi mai în siguranţă decât aici!

– Puteţi coborî, dacă vreţi! Dar hotărârea mea e luată şi vă jur pe onoarea mea că, mai devreme sau mai târziu tot vă voi găsi.

Doamna Buré închise fereastra, apoi spuse:

– Într-adevăr, cred că am devenit şi eu tot atât de nebună ca şi dumneata … Am început să fiu alarmată … M-am speriat … Am uitat că, de fapt, glumim …

Hai, domnule, isprăvește-ți povestea; zău că e amuzantă!

– Oh, nu glumiți, doamnă, căci vă iubesc prea mult, din moment ce vă rabd în felul acesta jignirile și ironiile. Nu vedeți că dumneavoastră nu aveți la dispoziție decât această noapte, ca să vă îndoiți de dragostea mea, în vreme ce eu am în față întreg viitorul, pentru a vă sili să recunoașteți această dragoste?

– Iar ai luat-o de la capăt, domnule?

– Da, doamnă, și am s-o iau mereu, oricând și oriunde vă voi întâlni …

– Ei bine, domnule, zise doamna Buré pe un ton grav, acum am să-ți vorbesc foarte serios, deși … deși mi-e rușine … Presupunând că spui adevărul, presupunând că mă iubești sau mai curând că ești destul de smintit ca să faci tot ceea ce ai spus, crezi că n-aș putea să mă apăr? Am un soț, domnule, care este un om de onoare; am un frate, care a fost un vechi ostaș al Imperiului; nu crezi că ar fi cam imprudent să te vâri între ei și mine?

– Vai, doamnă, căutați sprijin în dumneavoastră înșivă și nu mă amenințați, la vârsta mea, cu niște piedici, care abia că mă vor face să perseverez. Să-l amenințí pe iubit cu un soț, pe un ofițer al Restaurației cu un fost soldat al Imperiului, asta înseamnă luptă, înseamnă duel …

Ernest rosti aceste cuvinte pe un ton simplu și modest; doamna Buré își dădu seama că acum nu mai era vorba de glumă, așa că răspunse:

– Nu te-am amenințat, domnule, și nici n-aș face-o. Mă obligi să mă apăr singură, mă voi apăra și eu cum voi putea. Nu mă îndoiesc câtuși de puțin că ești un bărbat curajos și de onoare și că ți-ai expune viața pentru un cuvânt jignitor; dar pentru o iubire atât de frivolă ca a dumitale, ce rost ar avea?

– Iubirea asta prețuiește mult mai mult decât un cuvânt jignitor!

– Văd că ești abil și că ai răspuns la toate … Ei bine, domnule, aș vrea să te întreb ceva … Dar juri că vei fi sincer?

– Jur pe onoarea mea de ofițer!

– Dacă ți-aș spune cine sunt, dacă ți-aș mărturisi că sminteala-ți de om tânăr ar putea compromite pentru totdeauna o femeie onorabilă, că apariția dumitale în pustietatea noastră ar constitui un adevărat eveniment, că această urmărire ar fi un adevărat scandal care m-ar ucide, din pricina calomniei și a ridicolului, ai renunța la planurile pe care le ai?

Ernest reflectă îndelung, apoi răspunse:

– Nu.

– Nu?

– Nu, doamnă, pentru că atunci când veți coborî din această trăsură, veți duce cu persoana voastră însăși

viaţa mea. Aşa că am şi eu dreptul la viaţa dumneavoastră. Voi suferi din pricina dumneavoastră, aşa că e firesc să suferiţi din pricina mea. Vom fi, deci, uniţi prin aceeaşi durere. De altfel, durerea e o legătură tot atât de sacră ca şi fericirea.

Doamna Buré tresări, fiindcă desluşi în glasul lui Ernest o hotărâre irevocabilă.

– Dar cum aş putea scăpa, domnule, de dumneata? strigă ea cuprinsă de o sinceră disperare.

– Doamnă, spuse el uşor emoţionat de deznădejdea din glasul ei, nu-mi pot explica nici eu dorinţa smintită care mi-a cuprins inima în clipa în care v-am văzut. Dar această dorinţă este atât de puternică, încât e cu neputinţă ca să nu fim sortiţi unul altuia. Trebuie să fiţi a mea, doamnă!

– Domnule … !

– Trebuie să fiţi a mea, pentru că mi-aş da şi viaţa, ca să pot obţine acest lucru, iar dacă nu vreţi, am să vă urmăresc fără încetare …

– Nici nu cutez să înţeleg ce-ai spus, domnule …

– Doamnă, poate credeţi că joc teatru … Vă rog să puneţi mâna pe inima şi pe fruntea mea! Veţi vedea că fruntea îmi arde şi că inima îmi bate nebuneşte! Şi zicând acestea, Ernest luă mâna doamnei Buré, iar femeia simţi imediat tremurul care-l agita pe Ernest. Smulgându-şi mâna din mâna lui, începu şi ea să tremure, dar de o spaimă de neînchipuit.

– Vă e frică, spuse tânărul. Liniştiţi-vă! Deşi mintea mi-e înfierbântată, judecata îmi va rămâne limpede, ca şi inima de altfel, pentru că eu nutresc o speranţă: că foarte curând vă voi vedea.

– Fii generos, domnule … spuse doamna Buré, cu voce rugătoare şi întretăiată de lacrimi. Bine, cred că mă iubeşti … O fatalitate inexplicabilă ţi-a inspirat această patimă smintită … Dar de ce trebuie să sufăr eu? De ce să mă smintesc şi eu? Eu zic să te linişteşti şi să mai reflectezi … Ce vei gândi mâine despre femeia care a putut uita până într-atât de sine?

– Mâine, doamnă, mâine visul se va fi sfârşit, dacă nu cumva chiar va fi uitat … Mâine, între mine şi dumneavoastră se va întinde o prăpastie de netrecut.

– Ce siguranţă am eu că va fi aşa?

– Cuvântul pe care vi-l dau, doamnă, şi viaţa mea de care veţi putea dispune cum doriţi, dacă-mi voi călca acest cuvânt …

– Ascultă, Ernest, tot ceea ce mi-ai spus e pentru mine atât de nou şi de ciudat, încât nu mai ştiu nici ce să spun, nici ce să fac … Îmi juri că nu vei mai încerca niciodată să mă revezi?

– Da, jur, jur că niciodată … niciodată …

Ernest se apropie de doamna Buré, care murmură:

– Niciodată, nu-i aşa, niciodată?

– Niciodată! răspunse Ernest.

– O, Dumnezeule, fie-ţi milă de mine!

– Din nefericire, zise diavolul, nu Dumnezeu ci eu eram cea de a treia ființă în cupeul acelei trăsuri, iar mie nu mi-a fost deloc milă de biata femeie.

– Şi ce-a făcut Ernest, după ce diligența a ajuns la Castres? întrebă Luizzi.

– Şi-a ținut cuvântul dat, dar numai un ceas. A lăsat-o pe doamna Buré să plece, fără s-o urmărească, fără să se intereseze de ea.

– Şi pe urmă?

– Pe urmă a aflat că doamna Buré era soția unui bogat proprietar al unor topitorii aflate aproape de Quillan; a mai aflat că guvernul îi făcuse o comandă foarte mare, aşa că l-a rugat pe ministru să-l numească pe el supraveghetorul acelor furnituri. Ajungând în localitatea respectivă, află că familia Buré era foarte numeroasă, că era dată drept pildă în ceea ce priveşte viața patriarhală pe care o ducea; mai află că soțul şi fratele doamnei Buré erau doi dintre cei mai severi protestanți din sud, care-şi păstraseră credința austeră, impunând-o cu strictețe şi familiei. I se vorbi chiar despre unele nenorociri ciudate petrecute în acea familie, despre dispariția unei surori a domnului Buré, o tânără ce se pare că fusese înşelată de un băiat, pe care lumea o văzuse o vreme foarte nefericită, dar pe care, mai apoi, n-o mai văzuse deloc.

Dacă Ernest ar fi aflat că femeia care-i cedase nu era decât o aventurieră oarecare, ce se compromisese

cu el tot atât cât s-ar fi compromis cu oricare altul, n-ar mai fi simțit câtuşi de puțin dorința să se ducă la topitoria unde era ea stăpână. Dar fiind vorba de o femeie cinstită, de un soț cumplit şi de un frate şi mai cumplit, orgoliul lui de ofițer şi mai ales de mare seducător îl îmboldise să-şi calce cuvântul dat. Din fericire, numirea lui Ernest Labitte sosi înaintea lui, aşa că doamna Buré avu tot timpul să-şi vină în fire şi să-l primească cu multă politețe, cu un calm desăvârşit, ba chiar cu oarecare simpatie, încât Ernest se felicită în sinea lui că nu-şi ținuse făgăduiala. Deşi locuia la Quillan, doamna Buré îl pofti la masă. Tânărul ofițer se trezi deci în mijlocul acelei familii numeroase, pe care ai văzut-o şi tu, şi în care avea de gând să semene discordie şi dezbinare: bătrânii părinți cu plete albe, buni şi liniştiți, având în spatele lor un trecut nepătat; bărbații mai tineri, serioşi şi încrezători; fetițele candide şi discrete, copile timide şi respectuoase; iar în mijlocul tuturor, ca un magnet către care se îndrepta afecțiunea tuturor celor din jur, doamna Buré, blândă, bună, nobilă şi calmă. În loc să se întoarcă şi să plece, Ernest, dimpotrivă, avu josnicia de a-şi spune că, la adăpostul onorabilității acelei familii atât de cinstite, aventura lui amoroasă ar putea deveni şi mai ațâțătoare. Făcându-se seară, bărbații se duseră pe la treburile lor, bătrânii şi fetițele se retraseră

în odăile lor, aşa că Ernest rămase singur cu doamna Buré.

– Hortense, îi spuse el, m-ai iertat?

– Te mai îndoieşti? Totuşi sunt obligată să iau unele precauţii … Vezi că la capătul drumeagului de colo se află un mic pavilion care dă în parc. La noapte să fii acolo, iar eu îţi voi deschide uşa … Acum, retrage-te …

Ernest fu atât de fericit, încât aproape că-i fu ciudă că nu întâlnise niciun fel de rezistenţă. Dorind totuşi să fie prompt la întâlnire, la miezul nopţii bătu încetişor la uşa pavilionului. O femeie deschise fereastra şi întrebă:

– Tu eşti, Ernest?

– Da, eu.

– Va trebui să intri pe fereastră, fiindcă nu ştiu unde am pus cheia de la uşă …

Cum fereastra se afla doar la cinci sau şase picioare de la pământ, Ernest se prinse cu mâinile de marginea ei, pregătindu-se să-şi facă vânt şi s-o încalece. Dar chiar în clipa aceea simţi ţeava rece a unui pistol lipindu-i-se de frunte şi auzi aceste cuvinte:

– Eşti un ticălos, pentru că nu ţi-ai ţinut cuvântul!

Glonţul porni şi Ernest căzu mort la piciorul pavilionului. În acel ţinut plin de păduri şi înţesat de braconieri, o împuşcătură în toiul nopţii nu mira pe nimeni. Muncitorii ce supravegheau furnalele o auziră şi-şi strigară unul altuia:

– Poate că mâine vom mânca mai bine!

– Ce? întrebă domnul Buré, care-şi făcea ultimul control.

– Păi, iepurele sau mistreţul pe care l-a doborât vreunul dintre ai noştri, în pădure …

– Fiţi atenţi să nu-l prindă, fiindcă, de data asta, zău dacă vă mai plătesc eu amenda!

Domnul Buré îşi isprăvi inspecţia prin ateliere, apoi se întoarse acasă, unde-şi găsi nevasta dormind sau prefăcându-se că doarme adânc. Nimeni nu i-a putut descoperi pe asasini şi familia doamnei Buré a crescut sub ochii ei, fără ca cineva să mai tulbure vreodată afecţiunea care-i unea pe frate şi soră, pe soţ şi soţie, pe mamă şi pe copii.

Diavolul se opri şi-i spuse lui Luizzi:

– Ei, acum ce mai ai de zis?

Luizzi tăcu şi, după ce cugetă îndelung, răspunse:

– Femeia asta a salvat tihna şi onoarea familiei sale!

– Cu preţul unui adulter şi al unei morţi. Ce zici, e o femeie cinstită?

– E o femeie nefericită.

– Crezi? E cât se poate de liniştită şi de atrăgătoare.

– Spune-mi, marchiza du Val şi doamna Dilois au şi ele astfel de secrete?

– Într-o zi, am să ţi le dezvălui …

Şi diavolul dispăru şi-l lăsă pe Luizzi plin de mirare şi de îndoială.

VI

Viziunea

Părăsind orașul Toulouse, Luizzi dăduse ordin ca toată corespondența care-i va sosi între timp să-i fie trimisă la țară. Presupunea că în acest fel va fi informat despre tot ceea ce se întâmplase din pricina indiscreției sale în legătură cu doamna Dilois, fiind gata să plece oricând, fie ca să dezmintă, fie ca să susțină cele afirmate. Căci așa-i făcut bărbatul; sau, mai bine zis, așa a fost făcut bărbatul de către societatea în care trăiește; dacă doamna Dilois ar fi venit să-i ceară iertare lui Armand, Armand s-ar fi bătut în duel, pentru a dovedi tuturor că doamna Dilois era o femeie cinstită; dacă Charles ar fi venit să-i ceară să retracteze fie și un singur cuvânt calomnios la adresa doamnei Dilois, Luizzi s-ar fi bătut în duel, pentru a dovedi că doamna Dilois avea un amant; dacă veți întreba orice bărbat cinstit ce are de spus despre o astfel de purtare, v-ar răspunde că ar fi

procedat exact ca și Armand. Ei numesc curaj și demnitate, o asemenea comportare. Dar, dacă o veți privi mai de aproape, veți vedea că ea nu înseamnă decât o fărâmă de curaj și foarte multă prostie. Așa că, după ce a reflectat îndelung, Luizzi și-a zis că tot ceea ce afirmase despre doamna Dilois era ceva fără importanță și, mai ales, fără urmări, un fleac care până la urmă se va pierde în miile de zvonuri ale unui oraș atât de bârfitor și de gâlcevitor cum era orașul Toulouse. Pe de altă parte, Luizzi se lăsase influențat de ceea ce-i istorisise diavolul. Posesor, pentru prima oară, al unui secret datorită căruia putea acum s-o privească pe doamna Buré în adevărata sa lumină, se hotărî s-o analizeze pe îndelete. Încercă să-i descopere pe chip o cât de vagă umbră de reverie sau de remușcare, una din acele întoarceri neașteptate, în trecut, unde ochiul și sufletul, nedezlipite de conturul vag al unei fantome, rămân parcă pironite, până în clipa în care te strigă cineva sau îți pune mâna pe umăr; dar Luizzi nu văzu niciodată astfel de semne la doamna Buré; seninătatea inalterabilă a chipului ei n-a fost tulburată nici măcar o clipă, în toată acea perioadă petrecută de Luizzi în mijlocul familiei sale. Femeia aceasta era, tot timpul, atât de calmă, de bună, de prevenitoare, încât Luizzi aproape că ajunsese să se îndoiască de ceea ce-i spusese diavolul; pe de altă parte, atâta siguranță de sine

începuse a-l indigna şi încă în aşa măsură, încât, la un moment dat, se simţi ispitit să rostească, de faţă cu domnul Buré, numele lui Ernest de Labitte. Putea vorbi despre el ca despre un tânăr pe care-l cunoscuse, manifestându-şi regretul faţă de moartea lui timpurie şi susţinând că-l cunoscuse într-o epocă ce-ar fi putut s-o facă pe vinovată să tremure. Dar baronul rezistă în faţa acestei tentaţii. Dacă ar fi încercat să explice cuiva motivul acestei reţineri, sigur că i-ar fi făcut cinste; dar diavolul nu era dispus să-l lase să-şi facă iluzii, aşa că-i dădu baronului o lecţie foarte aspră în ceea ce privea „nobila sa discreţie". Şi iată şi cu ce ocazie o primi.

La trei sau patru zile de la sosirea lui, găsi familia Buré adunată în salon, la ora obişnuită; dar cum un aer de mare nemulţumire domnea pe toate chipurile, Luizzi se temu ca nu cumva să-i fi supărat cu ceva. Luizzi presupuse că, o familie în care se aflau o femeie şi două copile încântătoare, putea să se alarmeze din pricina unui bărbat tânăr şi frumos cum era el. Dar primele cuvinte pe care le auzi îi spulberară această măgulitoare părere despre sine.

– Sunt silit să vă părăsesc, domnule baron, îi spuse domnul Buré. Am aflat acum o clipă vestea unui faliment care m-ar putea face să pierd şi eu cincizeci de mii de franci; prezenţa mea la Bayonne poate salva

o mare parte din această sumă, aşa că nu mai am de pierdut nicio clipă.

Îl lăsă pe Luizzi într-un colţ al salonului şi continuă discuţia cu soţia şi cu tatăl lui. Dar iată că pe uşă se năpusti fratele doamnei Buré, căpitanul Félix, cu chipul palid şi cu un aer rătăcit.

– E adevărat, strigă el, că ticălosul ăla de Lannois şi-a suspendat plăţile?

– Da, e adevărat, zise doamna Buré.

– În sfârşit! strigă Félix cu o bucurie sălbatică. Plec la Bayonne! Asta-i o treabă care mă priveşte pe mine!

– Ba mai curând cred că pe mine, zise domnul Buré.

– Pe tine?

Domnul Buré îi făcu semn că Luizzi îi auzea, aşa că amândoi ieşiră afară. Doamna Buré tremura, bunicii erau tulburaţi. Numai cele două tinere păreau mirate. După ce soţul şi fratele ei ieşiră afară, în curte, doamna Buré părăsi salonul, urmată de bătrâni. Luizzi rămase doar cu cele două domnişoare Buré.

– E, într-adevăr, o mare nenorocire şi-mi dau seama de necazul tatălui şi al unchiului dumneavoastră. E cumplit ca, atunci când eşti un om cinstit, să te vezi înşelat, aşa că împărtăşesc întru totul indignarea lor.

– Oh, domnule, familia noastră a suferit pierderi mult mai mari, fără ca vreodată să-i fi văzut pe tata sau pe unchiul într-o asemenea stare …

– De altfel, unchiul trebuia să se aştepte la aşa ceva, zise cealaltă fată; l-am auzit spunând adesea că domnul Lannois nu se pricepe la afaceri şi, cu toate astea, tocmai el îl împingea mereu pe tata să încheie afaceri cu acel Lannois …

– Da, într-adevăr, e de mirare, zise soră-sa.

Luizzi repetă şi el:

– Într-adevăr, e de mirare!

Discuţia se opri aici şi, cum între timp veni vremea mesei, toată lumea se adună în jurul ei. Toţi erau acum calmi şi senini. Masa fu scurtă, pentru că domnul Buré trebuia să plece imediat. Înainte de plecare, îi luă pe Luizzi şi pe Félix, îi duse în ambrazura unei ferestre şi-i spuse baronului:

– Din moment ce eu trebuie să plec ca să duc la capăt o afacere pe care cumnatul meu se credea mai îndreptăţit s-o rezolve el, va încheia în locul meu afacerea pe care am început-o cu dumneavoastră, domnule baron.

Cei doi bărbaţi se înclinară, deşi se părea că şi unuia şi celuilalt le era silă să lucreze împreună.

Deşi era în plină iarnă, după-masă Luizzi ieşi să facă o plimbare prin parc. Văzu un servitor trecând cu

un cal pe care-l ducea de hăţ; omul îi spuse lui Luizzi că se ducea să-şi aştepte stăpânul la uşa unui mic pavilion ce dădea spre o scurtătură care micşora considerabil distanţa până la topitoria din Quillan. Acest amănunt îi aminti lui Luizzi de cele povestite de diavol. Îşi spuse că trebuia să fie vorba de pavilionul sub geamul căruia fusese găsit mort tânărul Ernest de Labitte. Deşi nu mai exista nicio urmă a acelei crime, Luizzi simţi dorinţa să vadă locul unde fusese comisă. Ajungând la pavilion, îl ocoli şi începu să cerceteze fereastra unde aventura doamnei Buré se încheiase cu o crimă. Luizzi înaintă câţiva paşi, intrând în pădurea aflată de cealaltă parte a drumului; se sprijinise de un copac şi, în acel loc, se apucă să filozofeze, în sinea lui, despre acea poveste cumplită. „Deci, aici, în acest loc, o femeie a cutezat să săvârşească, cu sânge rece, o crimă pe care nici cel mai hotărât dintre bărbaţi n-o făptuieşte decât cu groază! Cinstea, orgoliul situaţiei sale sunt, deci, sentimente foarte puternice la această doamnă. Aceste sentimente, cât se poate de aşezate şi care nu par deloc să-i zguduie sufletul, pot, deci, să ducă la aceleaşi rezultate ca ura, răzbunarea şi gelozia.“

Sigur că Luizzi ar fi emis o teorie completă privind aceste lucruri, dacă ar fi avut vreme să-şi continue monologul. Dar îi auzi apropiindu-se pe căpitan şi pe domnul Buré. Nici nu ajunseră bine la poartă, că-i şi

dădură drumul servitorului. Domnul Buré îşi trecu hăţul calului pe după braţ, după care şi el, şi cumnatul său se îndepărtară încet.

– Bagă de seamă, spuse căpitanul, te-ai jurat! Nicio iertare, nicio milă!

– Încrede-te în ura mea!

– Să-şi dea duhul la galere!

– Slavă Domnului, am de ce-l trimite acolo!

– Poate că atunci când Henriette va vedea condamnarea lui în jurnale, va sfârşi prin a ne crede.

– Nădăjduiesc, zise domnul Buré, căci chinul ei e înfricoşător şi dacă vreodată se descoperă …

Un gest al căpitanului îl opri pe Buré să continue, căci el tăcu brusc şi în curând Luizzi îi pierdu din vedere şi nu mai auzi nici măcar copitele calului răsunând pe drum. Profită de acel moment, pentru a reintra în parc. Sigur că în legătură cu ceea ce auzise, trebuia să fi existat o poveste cumplită şi tainică. Acei oameni, cu obiceiuri atât de patriarhale, puneau la cale dezonoarea unui om care poate că nici nu avea altă vină decât aceea de a fi nefericit; femeia ce părea atât de virtuoasă în aparenţă, dar care avea pe conştiinţă o crimă abominabilă, apoi numele de Henriette, amestecat în discuţie, toate astea i-au inspirat lui Luizzi o vie dorinţă de a cunoaşte secretele cele mai intime ale acelei familii. Aşa că, în loc să se întoarcă în salon, făcu

un lung înconjur ca să ajungă în casă, intrând printr-o portiţă care i-ar fi îngăduit să urce în odaia lui, fără să fie zărit. Aleea pe care apucase îl conduse însă tocmai în cealaltă parte a parcului, aproape de un pavilion ce semăna leit cu cel pe care tocmai îl părăsise: era locuinţa căpitanului, a domnului Félix Ridaire. Acel pavilion fu un nou prilej de meditaţie pentru Luizzi; într-adevăr, observase că nimeni, niciodată, nu se ducea să-l viziteze pe căpitan. Acesta se retrăgea întotdeauna destul de devreme şi-şi lua cu sine mâncarea în pavilion. O idee destul de bizară îl făcu pe Luizzi să presupună că acel pavilion – care, în parc, făcea pereche cu primul, pe care-l văzuse – trebuia să ascundă şi el o taină, care – în istoria familiei – făcea pereche cu cea a tânărului Labitte. Acest gând se înstăpâni cu atâta putere în mintea lui Luizzi, încât baronul se apropie de clădire, îi dădu ocol, trăgând cu urechea, în nădejdea că va auzi vreun glas acuzator sau plângăreţ. Nu auzi nimic şi se întoarse destul de dezamăgit, dând nas în nas cu Félix.

– Dumneavoastră aici, domnule baron? îl întrebă căpitanul, cu destulă bruscheţe, după ce lăsase să-i scape o exclamaţie de surpriză.

– Da, răspunse acesta foarte tulburat, nu mă simt prea bine şi am nădăjduit că aerul curat îmi va ajuta.

– Aerul curat nu e un leac, replică Félix, care se străduia să surâdă şi să vorbească cu volubilitate, pentru a-şi ascunde nemulţumirea.

– Pentru dumneata, zise Luizzi, ca pentru toţi oamenii obişnuiţi să trăiască în mijlocul pădurilor şi al câmpiilor, sigur că aerul curat nu e un leac; asta e starea dumneavoastră normală; ca averea pentru omul înstărit. Dar pentru noi, cei de la oraş, care ne petrecem viaţa în apartamente închise cu grijă, al căror aer îl înghiţim în câteva minute, un spaţiu larg, în care trupul se scaldă într-un aer tot timpul curat, e ca o hrană sănătoasă pentru un nevolnic. Aerul, căpitane, este, după libertate, prima speranţă a celui captiv, care gâfâie printre miasmele scârboase ale temniţei sau care locuieşte în casele scunde de pe străzile înguste din marile noastre oraşe; cel care are norocul să se plimbe la ţară, e ca săracul primit din întâmplare la masa bogatului.

Căpitanul îl ascultase pe Luizzi, cu o privire plină de o sumbră neîncredere. Apoi, pe măsură ce vorbea, lui Luizzi i se păru că Félix se tulbură. În sfârşit, la acel elogiu adus plimbării în aer liber, expresia de pe faţa căpitanului se adumbri şi mai tare; apoi răspunse pe un ton amar:

– Fără îndoială, numai că săracul admis din întâmplare la masa bogatului, se fereşte rar de excese.

Aşa că, băgaţi de seamă, domnule baron, indigestia îl pândeşte pe cel sărac, iar reumatismul pluteşte în aerul umed. Cred că e vremea să părăsiţi banchetul, căci s-a făcut frig.

– Ai dreptate, spuse Luizzi, simt cum mă pătrunde umezeala.

Şi, fără să mai aştepte, Luizzi se îndepărtă şi intră în apartamentul său. Odată singur, reflectă îndelung asupra a ceea ce avea de făcut. Prima oară când îl consultase pe diavol, povestirea acestuia îl amuzase într-un fel, dar îi deranjase viaţa. Liniştea încântătoare pe care o aflase în sânul acelei familii, îi bucurase inima lui Luizzi. Apoi, acea dulce senzaţie de moment dispăruse şi, fără voia lui, şederea sa la topitorie devenise un fel de inchiziţie tacită care-l obseda. Totuşi, afacerea ce i se propusese era mult prea avantajoasă, ca să renunţe la ea; analizând lucrurile cu atenţie, se hotărî să încheie afacerea, cu atât mai mult cu cât acum ştia cu cine urma să se asocieze. După o serie de reflecţii mature, socoti că n-ar fi rău să afle toate dedesubturile acelei familii şi, dând curs curiozităţii de care era devorat, scutură infernalul clopoţel. Dar diavolul nu se ivi. Luizzi aşteptă câteva minute, apoi sună din nou; fereastra se deschise cu zgomot şi un bărbat hidos îşi făcu apariţia. Era îmbrăcat în zdrenţe, dar nu în zdrenţele celor sărmani,

din care denotă mizeria, ci în zdrenţele unui om elegant, dedat viciilor. Un guler de catifea neagră, ros, împodobea haina jerpelită, închisă în aşa fel încât te făcea să te îndoieşti de existenţa cămăşii. Un pantalon tot negru, ridicat pe un şold şi atârnând pe celălalt, lăsa să se vadă că nu era prins decât într-o singură bretea. Veşmântul era plin de pete; cerneala încercase în zadar să înnegrească cusăturile decolorate, iar acul nu fusese folosit niciodată, ca să-i coasă marginile destrămate. Personajul era înarmat cu un baston care avea la capăt o măciucă enormă, îngreunat şi aşa de mulţimea de ţinte cu care era împodobit.

Cum Luizzi se trase îndărăt din faţa acelei apariţii, un surâs feroce apăru pe chipul celui din faţa sa.

– Cam abuzezi, Luizzi, îi spuse el; ţi-am spus că ne vedem peste opt zile, dar iată că nici n-am plecat bine, şi m-ai şi chemat ...

– Ei bine, vreau să aflu povestea căpitanului Félix şi pe cea a lui Lannois, pe care-l urmăreşte cu atâta înverşunare.

– Bine! Mâine!

– Nu! Acum!

– Luizzi, acceptă confidenţele mele, atunci când ţi le fac eu, şi nu mă obliga să-ţi povestesc ceea ce mai târziu nu vei mai vrea să ştii. Nu toate tainele sunt tot atât de

uşor de purtat pe umeri ca taina doamnei Buré ... Şi, fiindcă tot veni vorba, spune-mi, ce părere ai despre ea?

– Că fanatismul faţă de onoarea ei a împins-o la crimă.

– Nu, e vorba de un sentiment josnic şi vrednic de dispreţ.

– Care?

– Frica.

– Frica! Frica! După ce m-ai înşelat în ceea ce priveşte virtutea acestei femei, acum mă deziluzionezi până şi în ce priveşte crima ei. Nu mi-ai arătat întotdeauna numai laturile urâte ale vieţii?

– Acum îţi voi arăta adevărul gol-goluţ!

– Deci, într-adevăr, crezi că frica a făcut din ea o criminală?

– Da, aceeaşi teamă care te-a făcut şi pe tine să nu laşi să-ţi scape un cuvânt în faţa acestei femei care s-a asigurat atât de bine de discreţia celor ce-o pot compromite; aceeaşi frică ce te-a făcut să te retragi atât de repede din faţa căpitanului, când te-ai întâlnit cu el lângă pavilionul în care stă.

– Jupâne diavol, răspunse Luizzi dispreţuitor, eu nu sunt, totuşi, un laş, am dovedit-o.

– Eşti un francez curajos şi-atâta tot; o spadă, un pistol într-un duel, un tun într-o bătălie nu te vor face să dai înapoi, ştiu. Dar, în afară de asta, tremuri şi tu,

ca atâţia alţii, în faţa miilor de alte primejdii. Ai curajul morţii prompte şi în plină lumină; dar curajul de a înfrunta o moarte lentă şi ignorată, curajul de a înfrunta suferinţa de zi cu zi, curajul care te obligă să dormi într-un mormânt deschis, care se poate închide în timpul somnului, ei bine, curajul ăsta nu-l ai!

– Şi cine se măguleşte cu ideea că-l are?

– Cei care poate că n-au curajul tău.

– Vreun popă fanatic …

– Sau un tânăr care iubeşte; credinţa şi dragostea, cele două mari pasiuni ale omenirii.

– Numai că eu nu ţi-am cerut metafizică, ci o povestire.

– Ţi-o voi spune mâine.

– Acum! Acum vreau s-o aflu!

– N-am vreme.

– Vreau s-o aflu, strigă Luizzi, înşfăcând clopoţelul.

– Ei bine, zise diavolul, cutează şi priveşte!

În acel moment, fereastra – care rămăsese deschisă – se schimbă în uşa unei alte camere alături de a sa. La început, Luizzi nu văzu nimic, fiindcă odaia era slab luminată de o lampă; dar încet-încet, începu a distinge obiectele şi în curând zări în acea odaie o femeie aşezată într-un fotoliu larg, cu un copil dormind pe genunchii ei. Luizzi văzuse adesea asemenea fiinţe

palide şi bolnăvicioase, al căror aspect întristător îţi face milă. Dar niciodată un spectacol asemănător cu cel pe care-l avea în faţă nu-l impresionase atât. Femeia din faţa lui era albă, întocmai ca acele statui de ceară care n-au apucat încă să fie colorate cu diverse nuanţe de roz, menite să imite viaţa; chipul ei tânăr şi pur bătea în albastru; copilul pe care-l ţinea pe genunchi, palid ca şi ea, plăpând, slab, ar fi părut mort, fără mişcarea lentă şi dulce a respiraţiei.

Tânăra femeie părea împietrită, copilaşul dormea, aşa că Luizzi avu răgazul să-i contemple pe îndelete. Ochii i se obişnuiră cu lumina slabă din acea cameră şi văzu că era tapetată toată cu covoare groase, şi pe jos, şi pe pereţi, ba chiar şi pe tavan; că nu avea nici fereastră, nici şemineu, nici uşă şi totuşi vedea lumina lămpii tremurând, ca şi când ar fi venit de undeva un curent de aer; observă că aerul proaspăt de afară venea dintr-o deschizătură aflată jos, la nivelul solului, pe unde intra în odaie, iar cel din odaie ieşea printr-o altă deschizătură, aflată în tavan. Într-un colţ al camerei se aflau un pat şi un leagăn. Camera avea mobilă în bună stare şi se părea că fuseseră luate toate precauţiile pentru ca şederea prizonierei acolo să fie cât mai puţin crudă. Luizzi privi cu atenţie şi, în ciuda luminii slabe din acea

odaie sumbră, văzu până şi cele mai mici amănunte, de parcă ar fi fost iluminate într-un mod cu totul deosebit.

Uluit de ceea ce vedea, dădu să se întoarcă spre diavol, ca să-i explice ce era cu acel dureros tablou; dar acesta dispăruse şi Luizzi, mânios că cel care-i era sclav o ştersese, tocmai se pregătea să pună mâna pe clopoţelul suveran, când un lung oftat scos de tânăra femeie îi distrase atenţia, făcându-l să urmărească ceea ce se petrecea în odaie. Femeia se ridică, îşi puse copilul în leagăn şi, după ce ascultă o vreme tăcerea cumplită din odaie, ce aducea cu un zid de cetate ridicat între ea şi lumea de afară, ridică un colţ al unuia dintre covoare şi scoase la lumină o carte; apoi se aşeză în faţa mesei pe care puse lampa şi deschise volumul; îşi sprijini, îndurerată, fruntea în mână, apoi se aplecă spre cartea deschisă pe care păru a o citi cu atenţie.

Datorită puterii sale de pătrundere cu care-l înzestrase diavolul, Luizzi putu citi titlul lucrării, care-l miră peste poate. Cartea se intitula *Justine,* una dintre lucrările imunde ale marchizului de Sade, acea abominabilă adunătură a tuturor crimelor şi murdăriilor. Un gând dureros îi trecu prin minte baronului: oare acea fată să fie una dintre acele fiinţe pecetluite, în mod fatal, de infamie şi destrăbălare? Sigur că ceea ce citea nu putea avea nimic înduioşător, şi dacă Luizzi fusese surprins de cartea pe care nefericita o

ţinea în mână, el fu şi mai surprins de efectul pe care-l producea asupra ei. Acest lucru îl făcu pe Luizzi să se uite pe carte, unde, spre mirarea sa, descoperi sub fiecare rând tipărit câte un rând scris de mână. Scrisul era, de altfel, cu atât mai distinct, cu cât era scris cu roşu. Graţie puterii sale neobişnuite de pătrundere, baronul citi cu uşurinţă rândurile scrise cu litere stângace şi iată ce află:

„Aceasta este povestea vieţii mele; am scris-o cu sângele meu pe această carte, fiindcă n-am nici hârtie, nici cerneală. Dacă n-am mai şters rândurile acestei cărţi îngrozitoare pe care mi-am scris povestea, şi pe care un ticălos mi-a pus-o în mână ca să-mi ucidă sufletul, după ce mi-a ucis trupul, dacă nu le-am mai şters, am făcut-o din pricină că sângele mi s-a împuţinat atât de mult, încât abia mi-a mai rămas atât cât să-mi ajungă să-mi istorisesc nenorocirile şi să cer răzbunare … “

Citind această ultimă frază, sufletul lui Luizzi tresări. Îşi aminti de puterea pe care i-o insuflase diavolul, de a pătrunde dincolo de lucruri, dar îşi aminti şi de puterea omului de a salva acea nefericită fiinţă din temniţa cumplită; pentru a-şi ajunge scopul, baronul vru să cunoască motivele acelei nefericiri; ca să le cunoască, trebuia să citească manuscrisul pe care-l avea în faţa ochilor; se hotărî să facă acest lucru şi iată ce citi.

VII

Dragoste neprihănită

„Am mai încercat de două ori să istorisesc aceste lucruri, dar călăul meu m-a împiedicat; încerc din nou şi mă rog Domnului să-mi dea puterea să pot isprăvi; căci sufletul mi-e pe ducă, la fel ca şi trupul. E mult de când tot recitesc aceste lucruri, pentru ca amintirea celor pe care i-am cunoscut să nu se şteargă cu totul din mintea mea. Şi totuşi, în ciuda acestei legături constante cu amintirile mele, simt că le uit şi le încurc. Mă grăbesc deci ca atâta vreme cât mai rămâne o fărâmă de suflare în mine, să se afle cât am iubit şi cât am suferit. Da, am iubit şi am suferit! Sunt singurele două gânduri care-mi luminează, atât în trecut, cât şi în prezent, haosul durerilor din capul meu: da, cât am iubit şi cât am suferit! Doamne, Dumnezeule! Dacă lungul supliciu la care am fost condamnată nu mi-a luat minţile şi nu m-a făcut să-mi pierd memoria, dacă

e adevărat că-i ierţi pe toţi cei care au iubit şi au suferit cumplit, fie-ţi milă şi de mine, Doamne, şi ajută-mă să mor, să mor cât mai repede! Şi ca pruncul meu … Oare dacă voi muri, îmi vor ucide copilul? Da, îl vor ucide, aşa că mă voi strădui să trăiesc. Ajută-mă să trăiesc, Doamne, orice s-ar întâmpla. Pentru că simt, chiar dacă va fi să-mi pierd minţile, că voi fi întotdeauna stăpânită de ideea că o mamă trebuie să moară ca să-şi salveze copilul. Iată un lucru pe care trebuie să-l scriu cu litere groase la începutul fiecărei pagini din această carte, pentru ca să-l am tot timpul sub ochi şi să nu-l uit niciodată. *«O mamă e datoare să-şi dea viaţa, ca s-o salveze pe cea a copilului ei.»*“

Şi, într-adevăr, pretutindeni era scris astfel; nefericita îşi întoarse privirea către fiinţa plăpândă care dormea în leagănul ei, apoi îşi luă capul în mâini, în vreme ce Luizzi continuă să citească acel manuscris care apăru acum atât de clar, de parcă l-ar fi ţinut în mână şi i-ar fi întors el însuşi paginile.

Manuscrisul continua astfel:

„Până la vârsta de zece ani am trăit sub tutela părinţilor mei; în acea epocă, fratele meu s-a însurat cu Hortense, care abia împlinise cincisprezece ani. Devenită cumnata mea, Hortense a fost întotdeauna bună şi blândă cu mine. Nu cred că ea m-a trădat. Nu cutez s-o număr printre călăii mei. Tremură şi ea în

faţa fratelui ei Félix şi n-ar îndrăzni să-mi ia apărarea; de altfel, cred că suferă cumplit. Fiindcă mă iubea, totuşi, ca pe o soră, ba mă socotea chiar fiica ei. Într-adevăr, tata şi mama m-au dat în grija ei, cu toate că locuiam cu toţii în aceeaşi casă. Timp de şase ani nu-mi amintesc să fi intervenit ceva important în viaţa mea. Eram cu toţii fericiţi. Numai că fericirea nu lasă urme. E ca vara care, după ce a trecut, nu lasă nicio urmă: doar frunzele cad şi crengile rămân goale. Dar când furtuna şi trăsnetul le loveşte, urma rămâne, chiar când se face din nou primăvară. Pe vremea aceea eram fericită, da, fericită, iar acum îmi aduc aminte cum eram. Mă jucam cu cumnata mea atât de tânără şi cu cele două nepoate ale mele, care erau nespus de drăgălaşe. Trecutul şi viitorul se contopeau în mintea mea, cu râsul şi cu cântecul. Fusesem o copilă fericită şi iubită, iar într-o bună zi aveam să fiu o femeie fericită şi iubită! Ah, ce vise dulci îmi mai făceam despre viaţă! Împlinisem şaisprezece ani. Toată fiinţa mea năzuia către viaţă! O, şi ce plăcut şi frumos era să te plimbi în amurg, singură, să priveşti ultima rază de soare strălucind în zare, să auzi păsările ciripind şi strângându-se laolaltă în seara care cobora alene. Apoi să simţi o fiinţă nevăzută şi bună care merge alături de tine şi care-ţi spune: «Eşti frumoasă, vei fi fericită, şi vei iubi, vei iubi!»

A iubi! A iubi! Ce bucurie să-ţi dăruieşti sufletul unei inimi nobile, s-o venerezi pentru tot ceea ce are generos în ea, s-o îndrăgeşti pentru tot ceea ce are frumos, s-o admiri pentru tot ce are bun, s-o adori pentru tot ce are sfânt! Căci cel pe care-l iubeşti şi ţi se pare aproape sacru, e duhovnicul inimii tale. Cel care izbuteşte să deschidă acest tabernacul, trebuie să fie un bărbat care să se deosebească de toţi ceilalţi ... Aşa îmi închipuiam şi aşa a şi fost. Léon, Léon, oare mă mai iubeşti? Doamne, oare să mă mai iubească? Ai mei au încercat să mă facă să mă îndoiesc. E o crimă cumplită, e cea mai mare crimă a lor.

Aveam deci şaisprezece ani şi eram dornică de viaţă. Eram frumoasă, da, tinereţea mea era încă foarte proaspătă. Acum, când sunt ca şi moartă, când picioarele mele slabe se prăbuşesc sub puţina mea greutate, îmi aduc aminte – ca de o fericire de nespus – de acea bucurie fără egal de a simţi viaţa cu toate fibrele fiinţei tale. Ce aer respiram! Fiecare adiere a vântului de seară mi se părea că mă îmbată, ca vinul la un ospăţ. Mi se părea că acele adieri mă umpleau de speranţe şi de dorinţe care-mi invadau pieptul. Apoi, după ce stăteam nemişcată ceasuri în şir, gândindu-mă la ceva languros şi tainic, o luam la goană. Alergam cât puteam de repede şi părul îmi zbura în vânt. Picioarele îmi erau sprintene, băteam din palme şi cântam ca o

ciocârlie; îmi ascultam inima cum palpită, cum tresare. Mă vedeam devenind tot mai frumoasă, îmi juram în sinea mea să fiu la fel de bună şi speram, speram ... Eram nespus de fericită! Dar această fericire avea să se isprăvească. Într-o seară, totul a fost dat peste cap. Seara aceea îmi apare în faţa ochilor, ca şi cum ar fi fost ieri. Până atunci nu mi se întâmplase nimic rău. Dar, dintr-odată, am început să simt un fel de teamă care-mi strângea inima, o teamă pe care nu mi-o puteam explica şi pe care mă străduiam să mi-o înăbuş. Oh, vanitatea raţiunii îi face pe oameni să se smintească. Fiindcă Cel-de-Sus i-a lăsat fără apărare împotriva duşmanilor lor, ca pe cele mai slabe şi mai amărâte dobitoace. Cel puţin animalele au un instinct care le face să intuiască dacă o plantă este veninoasă, dacă se află prin apropiere vreun duşman care le ameninţă. Mielul nu se apropie de floarea otrăvitoare, câinele se zbârleşte tot, când simte fiara ce-şi adulmecă prada; omul are şi el presentimentul nenorocirii care-l pândeşte. Şi eu am avut acest presentiment; fiindcă eu, neprihănita şi blânda, am întors capul când a intrat acel om şi am început să tremur din cap până în picioare, când a rostit:

– Sunt căpitanul Félix şi vin de la oaste!

Oh, de ce nu m-am încrezut în instinct? De ce n-am nutrit şi n-am făcut să crească în mine aversiunea pe

care mi-a inspirat-o? De ce atunci când a început să ne vorbească despre marile bătălii ale Imperiului, despre prăbuşirea acestuia, despre toate acele lucruri pe care le-am tot auzit, de ce am spus în sinea mea: «Dar e un bărbat viteaz şi e credincios virtuţilor pe care le-a iubit: onoarea, probitatea şi curajul!» De ce când privirea lui severă a poposit pe fruntea mea, ca o rază de gheaţă, când chipul său aspru şi rece m-a făcut şi pe mine aspră şi rece, de ce mi-am spus că e o copilărie să mă iau după aparenţe? Fusesem totuşi avertizată, şi încă foarte serios; căci, începând din acel moment, speranţa – această viaţă a sufletului – s-a înceţoşat. Fericirea nu mi s-a mai părut un lăcaş apropiat, cu uşile larg deschise; ştiam de-acum că va trebui să străbat un meleag îndepărtat, să merg prin prăpăstii şi să bat poteci greu de trecut; şi când, într-o zi, fratele meu mi-a spus surâzând că va trebui să strângem legăturile de familie, măritându-mă cu fratele soţiei sale, Hortense, am simţit un fior de gheaţă străbătându-mă din cap până în picioare. Atunci mi-am zis:

– Iată nenorocirea!

Dar totuşi nu mi-a venit a crede.

Am ascultat toate acele zadarnice motive prin care mi-l recomandau pe Félix ca pe un bărbat virtuos, bun, onorabil, motive care mă făcură să mă ruşinez de spaima mea şi care păreau să mă acuze că nu ştiam ce

înseamnă virtutea, onoarea, probitatea. Eram nebună! Mi-au şi spus-o, ba mi-au şi repetat-o de nu ştiu câte ori, dar eu n-aveam ce răspunde nici mie însămi, nici altora, decât că acel om făcuse să mi se închidă inima, îmi tăiase aripile visurilor, îmi înăbuşise cele mai profunde aspiraţii ale vieţii. Puteam să-mi spun ceea ce nici eu însămi nu înţelegeam? Şi ştiu că nimeni nu mă va ierta, pentru că i-am îngăduit acelui om să-mi spună că mă iubea, pentru că i-am răspuns că mă voi strădui să-l iubesc şi eu şi pentru că am acceptat ca peste un timp oarecare să mă mărit cu el, spre bucuria familiei mele. Oh, toate astea mi-au fost fatale! Fiindcă simţeam în sinea mea că nu-l voi iubi niciodată. Iar el, el cum mă iubea? Nu mi-a spus-o niciodată şi iată lucrul care m-a pierdut. Da, îmi spuneam, dacă aversiunea pe care-o simt pentru el se datorează faptului că sentimentele noastre se bat cap în cap, înseamnă că nici el nu mă iubeşte; antipatia care îndepărtează fără niciun motiv două suflete, îl stăpâneşte şi pe el, cum mă stăpâneşte şi pe mine.

Pe atunci nu ştiam că un bărbat poate iubi o femeie, aşa cum îşi iubeşte tigrul prada, pentru a-i devora viaţa, a-i bea lacrimile, a o ţine, tremurând, în ghearele sale. Bărbaţii iubesc, spun ei, fiindcă sunt în stare să meargă până la crimă, pentru a obţine ceea ce doresc. Cum, Doamne, această dragoste sălbatică şi

nesănătoasă să fie iubire? A iubi înseamnă deci cu totul altceva decât a dărui fericirea?

Îi făgăduisem aşadar lui Félix să mă mărit cu el şi căsătoria urma să aibă loc în ziua când aveam să împlinesc optsprezece ani. Datorită acestei făgăduieli, îmi răscumpărasem doi ani de libertate; mi-am regăsit seninătate, dar nu şi speranţa. Oh, de ce n-am făcut atunci întregul sacrificiu! De ce nu m-am măritat cu Félix în acea epocă? Nu l-aş mai fi iubit pe Léon sau, dacă l-aş fi iubit, aş fi dat înapoi în faţa gândului de a-mi înşela bărbatul. Dar nici să faci din făgăduiala unei copile un legământ tot atât de sacru ca şi cel făcut în faţa unui preot! Şi totuşi, chiar dacă l-am iubit pe Léon, nu sunt câtuşi de puţin vinovată, n-am vrut să-l iubesc, am fost atât de inocentă … dar să spun cum mi s-a întâmplat aceasta.

Era în timpul uneia din acele zile ploioase din trista vară a anului 181…, într-o duminică, la prânz. Cutezasem să mă avânt singură prin umezeala caldă a zilei. Luasem pelerina de lână şi pălăria de pai a uneia dintre slujnicele noastre şi, în ciuda ploii care cădea fără încetare, mă dusesem să-l văd pe unul dintre muncitorii noştri care era bolnav. Părăsisem drumul principal ca să ajung la casa lui, situată la o oarecare distanţă, undeva, pe câmp, când m-am auzit strigată de un călăreţ, care, zărindu-mă de departe, îşi mânase

calul către mine. Felul în care mi-a vorbit m-a făcut să-mi dau seama că îmbrăcămintea mea îl indusese în eroare, fiindcă mi-a strigat din capătul potecii.

– Hei, fato! Fato!

M-am întors, iar el s-a apropiat de mine.

– Cu ce vă pot fi de folos?

M-a privit surâzând cu blândețe și m-a rugat cu veselie în glas:

– Te rog, frumoaso, să nu-mi spui și tu: «Drept înainte! Drept înainte!»

– Ce vreți să spuneți?

– Vreau să spun că de la ceasul patru de dimineață, de când sunt pe drum, am întrebat de treizeci de ori pe unde s-o apuc și absolut toată lumea mi-a spus: «Drept înainte! Ține-o drept înainte!» deși îți mărturisesc că aș fi apucat cu plăcere pe un alt drum.

– Adevărul e, domnule, că asta depinde de locul unde vreți să vă duceți.

– Vreau să merg la topitoria domnului Buré.

Nu m-am putut abține să nu râd și i-am răspuns:

– Ei bine, domnule, îmi pare rău pentru dumneavoastră, dar trebuie să mergeți drept înainte.

Nu știu ce mi-a venit să-i indic acelui tânăr drumul spre casa noastră; de ce am simțit nevoia să-i repet acele vorbe ce păreau să-i displacă atât de tare, cu un

fel de veselie malițioasă? Dar el îmi răspunse pe un ton de veselie triumfătoare:

– Te-ai supărat, frumoaso? Ei bine, află că eu sunt încântat ... După care, sări jos de pe cal și veni lângă mine.

Am priceput imediat că-mi făcuse un compliment, spunând că era încântat să meargă alături de mine. L-am oprit, râzând:

– Numai că nu trebuie s-o luați drept înainte pe aici, ci pe acolo, i-am spus, arătând cu degetul drumul pe care venise.

Abia am apucat să rostesc aceste cuvinte, că s-a înroșit ca focul. Și-a scos pălăria și mi-a spus emoționat:

– Vă mulțumesc, domnișoară.

Auzind aceste vorbe, m-am simțit tot atât de emoționată ca și el. Mi-am plecat ochii în fața privirii temătoare și blânde pe care a ridicat-o spre mine, i-am făcut, din obișnuință, o reverență ceremonioasă și mi-am continuat drumul. De ce tremurasem când l-am auzit pentru prima oară pe căpitanul Félix lăudându-se cu calitățile sale? Și de ce surâsesem când m-am întâlnit cu acel tânăr pe care nu-l cunoșteam? De ce, îndepărtându-mă, trăgeam atât de atentă cu urechea, să aud dacă bidiviul o apucase pe drumul pe care i-l indicasem stăpânului său? Și de ce, când am ajuns la

colţul potecii, m-am întors să văd dacă plecase şi de ce m-am simţit atât de fericită să constat că rămăsese ţintuit locului, cu pălăria în mână? Tânărul n-a făcut nicio mişcare; dar simţeam că mă privea şi că ochii săi nu mă părăsiseră nici măcar o clipă. Rămase aşa o bună bucată de vreme; îl vedeam printre tufişurile de pe marginea potecii; în sfârşit, după ce privi în jurul lui, făcu un gest pe care nu l-am putut vedea bine, s-a urcat pe cal şi s-a îndepărtat încet.

Îmi începusem acea plimbare cu inima uşoară şi fără să mă gândesc la altceva decât la vizita pe care urma s-o fac. Gânditoare, am ajuns la coliba muncitorului nostru şi, abia după ce am văzut cum se frământa Marianne, mi-am amintit că de fapt venisem să-i văd bărbatul bolnav.

– Eram sigură că o să veniţi, mi-a spus ea, vă pândeam din odaia de sus şi v-am recunoscut imediat, când aţi apucat-o pe potecă şi v-aţi oprit să vorbiţi cu domnul acela care era călare.

Auzind aceste vorbe, am simţit că roşesc, aşa că m-am grăbit să-i răspund:

– Era un străin care m-a rugat să-i arăt drumul spre forjă.

– Păi nu prea era grăbit să ajungă acolo, din moment ce-a rămas ţintuit locului mai bine de un sfert de ceas!

Noua observaţie a Mariannei m-a deranjat. Femeia a continuat:

– La urma urmei, a întrebat exact pe cine trebuia şi cred că a rămas foarte mirat când i-aţi spus cine sunteţi.

– Nu i-am spus nimic, m-a luat drept o ţărăncuţă oarecare.

– Vai de el; o să fie cumplit de încurcat, dacă s-o mai afla la forjă, după ce vă veţi întoarce acasă.

Aceste vorbe mă făcură să mă gândesc la faptul că aveam să-l revăd şi m-am simţit tot atât de încurcată ca şi când tânărul s-ar fi aflat în faţa mea. Eram atât de tulburată, încât Marianne, băgând de seamă, mi-a spus:

– Nu cumva domnul acela v-a zis ceva nelalocul lui?

– Nici pomeneală!

– Şi totuşi, treaba mi se pare cam ciudată ... Sunteţi prea stingherită, iar el a rămas locului, parcă ar fi fost bătut în cuie!

Vorbindu-mi astfel, Marianne mă privi cu atenţie; mi s-a părut că văd din privirile ei că nu crede o iotă din tot ce-i spusesem. M-am simţit jignită, aşa că i-am răspuns cam înţepată:

– Ia, te rog, lucrurile astea pe care le-am adus pentru bărbatul dumitale!

– Mulţumesc, mulţumesc, buna mea domnişoară, spuse ea cu o recunoştinţă atât de sinceră, încât şterse orice urmă de resentiment. Apoi adăugă: aş îndrăzni totuşi să vă cer o favoare: rugaţi-l pe domnul Félix să nu dea altcuiva locul de şef de atelier; l-a ameninţat pe bărbatul meu că, dacă în opt zile nu vine la lucru, îl dă afară.

– Fratele meu nu-i va îngădui una ca asta!

– Oh, domnişoară, de când domnul Buré i-a lăsat domnului Félix conducerea atelierelor, el nu mai vrea să se amestece în astfel de treburi.

– Ei bine, am să vorbesc cu căpitanul.

– Da, vorbiţi, răspunse ea cu tristeţe, ca şi când ar fi vrut să spună mai mult decât se cuvenea, determinată desigur de unele amintiri destul de crude, vorbiţi cu el pentru omul meu. Muncitorul e destul de amărât şi aşa, pentru ca să-şi mai piardă şi pâinea, fiindcă a avut ghinionul să se îmbolnăvească … Domnul Félix nu-i un om bun. De când a venit el, casa dumneavoastră s-a schimbat. Dacă aţi şti cum m-a primit, când m-am dus să-i cer un avans …

Femeia vorbea plângând, iar eu o ascultam cu spaima în suflet.

– Nevastă! Hei, nevastă! şopti muncitorul care zăcea în pat.

Marianne înţelese mai bine decât mine acele vorbe.

– Oh, vă rog să mă iertaţi, spuse ea. Am uitat că domnul Félix … mda, sigur, e un om de ispravă … un om care o să vă facă fericită …

Aceste ultime cuvinte mă făcură să tresar. Mai aveam doi ani până la măritiş, aşa că pur şi simplu uitasem că urma să mă căsătoresc cu Félix. Gândul acesta mi-a venit atât de brusc în minte, după ce tocmai mi se vorbise despre asprimea firii sale, încât, pur şi simplu, am avut senzaţia că îngheţ. M-am făcut albă ca varul. M-am simţit atât tulburată, încât m-am ridicat şi am plecat. Marianne a venit după mine.

– V-am supărat, mi-a spus ea. Iertaţi-mă … Vedeţi, noi suntem atât de sărmani, încât, pur şi simplu, mi-e frică …

Biata femeie plângea atât de tare, încât am început să plâng şi eu. Astăzi, când am răgazul să analizez pe îndelete tot ceea ce mi s-a întâmplat, n-aş putea să explic disperarea aceea care m-a apucat atunci. Căci am început să plâng cu hohote, fiindcă mi-am dat seama limpede că niciodată n-aveam să-l iubesc pe Félix. Să fi fost oare o presimţire că aveam să iubesc pe un altul? Nu ştiu. Dar în acea clipă am întrevăzut toată nenorocirea vieţii mele. Marianne se uita la mine şi nu pricepea nimic din durerea mea. De câte ori, pe vremea când eram mică, nu văzusem tinere de vârsta mea cuprinse de o disperare fără margini şi de câte ori nu-i auzisem pe cei bătrâni,

care uitaseră că fuseseră şi ei odată tineri: «Astea sunt mofturi, capricii ale tinereţii care trec cu vremea ... ». Şi chemau, de formă, câte un medic ...

Eu însămi, în acel moment în care Cerul părea să-mi arate clar viitorul, în faţa acelei spaime care mă pironise locului, am procedat ca acei bătrâni: am încercat să-mi înăbuş disperarea. Mi-am stăvilit lacrimile. N-am vrut să mă încred în inima mea care se răzvrătea şi am răspuns:

– Nu prea mă simt bine, mă încearcă o durere de cap cumplită ...

Ca şi cum ar fi fost mai firesc şi mai rezonabil să suferi cu trupul şi nu cu inima.

– Nu vreţi să vă conduc până acasă? întrebă Marianne.

– Nu, nu, am strigat brusc, mă duc singură!

Singură! Simţeam nevoia să fiu singură. Înainte, îmi plăcea să mă avânt liberă şi veselă, în visurile mele; în acel moment doream să plâng. M-am întors tristă, pe drumul către casă. Ajunsă la locul unde vorbisem cu acel tânăr necunoscut, m-am oprit fără să vreau, deşi nu mă gândeam la el. Poate ca să-mi smulg din suflet undele de simpatie care pluteau în aer! Oh, biată copilă ce eram! M-am oprit şi am privit tristă în jurul meu. De acest loc mă lega de acum o amintire pe care o căutam. Totul s-a petrecut repede şi pe

negândite: nu simţeam nici dorinţă, nici regret. Dar când am intrat în casă, mi s-a strâns inima. Disperarea m-a părăsit. Nu mai simţeam dorinţa să plâng, dar aş fi vrut să fiu, în continuare, singură. Hortense veni după mine, în salon, şi-mi spuse:

– Henriette, e vremea să te îmbraci! Avem pe cineva la masă!

– Pe cine? am întrebat-o curioasă, ca şi cum mi-ar fi dat o veste extraordinară.

– Un tânăr, domnul Lannois, pe care tatăl său l-a trimis să petreacă la noi câteva luni, ca să înveţe să conducă o topitorie.

– A, va rămâne mai multe luni aici? am spus.

– Sigur! Dar de ce pari atât de surprinsă? Doar lucrul acesta nu se întâmplă pentru prima oară! Hai, du-te şi te îmbracă!

Aveam şaisprezece ani. Toate gândurile mele triste se risipiră, bucurându-mă de sosirea domnului Lannois. Pentru ca bucuria să-mi fie cât mai deplină, am ţinut s-o vadă cât mai elegantă pe domnişoara pe care-o luase drept o ţărăncuţă oarecare. Aşa că am ales o rochie deosebit de frumoasă, cu cea mai aleasă broderie. Ţineam să apar cât mai somptuos îmbrăcată, pentru ca deosebirea să fie cât mai izbitoare. Dar, până la urmă, m-am răzgândit; am renunţat la ideea de a glumi, fie chiar şi în gând, cu acel necunoscut, aşa că

am pus la loc rochia cea strălucitoare. M-am îmbrăcat foarte modest, socotind că mă va găsi mai frumoasă astfel decât înveşmântată ca o prinţesă, frumoasă cum se cuvenea să fie o fată tânără şi serioasă, căci redevenisem serioasă. Când am coborât, tânărul se plimba prin grădină, discutând cu fratele meu. Când m-a văzut, a rămas uluit. S-a tulburat atât de tare, încât până şi fratele meu a observat acest lucru, iar eu am fost mai mult decât încântată.

– Ce aveţi? l-a întrebat fratele meu.

M-am apropiat de ei cu o siguranţă triumfătoare. Nu vă puteţi da seama ce sentiment de fericire am simţit, când l-am văzut tremurând astfel în faţa mea.

– Dumnezeule! spuse Léon, bâlbâindu-se de emoţie; domnule dragă, aflaţi că am avut nefericirea de a o întâlni pe domnişoara!

– Cum adică nefericirea? zise fratele meu râzând, la care, neputându-mă abţine, am râs şi eu.

Léon fu descumpănit. Pe măsură ce el îşi pierdea prezenţa de spirit, mi-o regăseam pe a mea. Copilă veselă, după ce trecusem prin emoţii necunoscute încă, râdeam din toată inima, fără să-mi dau seama că-i jigneam orgoliul. Tulburarea lui Léon se preschimbă în tristeţe; era şi el încă foarte tânăr, n-avea decât optsprezece ani. Veselia puţin malițioasă cu care-l întâmpinasem, îl jignise, aşa că nu mai răspunse nimic.

– Ei, zise fratele meu, ce s-a întâmplat?

Îmi plăcea atât de mult, aşa timid şi încurcat cum era, încât n-am vrut să-i vin în ajutor. În sfârşit, el a murmurat cu un glas nespus de dulce şi de rugător:

– Am întâlnit-o pe domnişoara învăluită într-o pelerină de lână; am luat-o drept o ţărăncuţă şi am întrebat-o pe unde s-o apuc, ca să ajung încoace …

– Dar sper că pe un ton respectuos, nu-i aşa?

– Nu cred să fi fost grosolan … dar, ştiţi …

– Da, răspunse fratele meu râzând, în ţinutul nostru se vorbeşte fără fasoane, aşa că de obicei se strigă: «Hei, fato!»

– Chiar aşa, domnule!

– Ei bine, cere-i scuze domnişoarei, care sunt sigur că te va ierta.

Fratele meu se îndepărtă indiferent, iar noi doi am rămas singuri, faţă în faţă. Léon nu cuteza să mă privească. Mi se păru că merge prea departe cu stânjeneala şi am început să mă simt şi eu stingherită. În sfârşit, l-am văzut cum îşi îndoaie, roşind, manşeta hainei, şi cum scoate din ea o brăţară împletită din fire de păr, pe care mi-o întinse.

– În locul unde v-aţi oprit, v-a căzut brăţara asta şi am socotit că ar fi mai bine să v-o dau înapoi.

Fără să acord vreo importanţă acestui fapt, nu m-am putut totuşi abţine să nu-l întreb:

– Când am pierdut-o?

– Am văzut-o căzând, când aţi scos mâna de sub pelerină.

– Şi de ce nu mi-aţi atras atenţia pe loc?

– Eram foarte tulburat. După ce v-am văzut mâna, o mână albă şi fină, mi-am dat seama că mă înşelasem. Abia atunci v-am spus «domnişoară» … Apoi, după ce mă purtasem atât de grosolan, n-am mai îndrăznit să vă vorbesc. De altfel, când am ridicat eu brăţara de jos, dumneavoastră eraţi departe.

– Aşa că, dacă nu v-aţi mai fi întâlnit cu mine, aţi fi păstrat-o!

Léon roşi ca un vinovat şi răspunse făcând apel la o scuză la care nu ne gândisem nici eu, nici el:

– Brăţara nu e un obiect care să aibă o valoare atât de mare, încât …

– Pentru dumneata poate că nu are, dar pentru mine are! Am făcut-o din părul meu, ca să mi-o pun în ziua în care s-a măritat cumnata mea şi de atunci n-am mai scos-o de la mână.

Léon admiră brăţara cu o privire plină de o tristeţe încântătoare şi răspunse mult mai dezgheţat:

– Am văzut imediat că e făcută din pletele dumitale şi tocmai de aceea …

– Ei bine, spuse fratele meu, apropiindu-se, v-aţi împăcat?

– Pe deplin, i-am răspuns sigură de mine.

Şi mi-am pus brăţara la mână. Printr-unul din acele ciudate imbolduri ale inimii, pe care atunci nu mi l-am putut explica, mi-am ridicat ochii spre Léon. Privirile sale erau îndreptate către mâinile mele şi fixau cu atenţie brăţara. Acele priviri mă împiedicară să mi-o mai pun la mână, aşa că am băgat-o în buzunarul rochiei. Un surâs trist înflori pe buzele tânărului. Mi-am dat imediat seama cât de mult ar fi dorit ca acea brăţară – care-i înconjurase mâna şi care acum urma s-o înconjoare pe a mea – să-i fie dăruită, dar n-am vrut să-i fac această favoare.

Toată spaima profundă pe care mi-o pricinuia Félix, nu-mi străpungea inima decât în orele de singurătate ale zilei. Dar emoţia pe care am simţit-o revăzându-l pe Léon, nu m-a lăsat să închid ochii toată noaptea. Şi totuşi, nu la el anume mă gândeam eu. Prin faţa ochilor mei închişi nu trecea imaginea lui; şi nici vocea lui nu era cea pe care o auzeam murmurându-mi la ureche. Mă obseda şi-mi vorbea o fiinţă necunoscută, fără formă. O singură dată în viaţa mea mai simţisem o tulburare asemănătoare: în ziua în care trebuia să mergem la munte ca să revedem acea splendidă şi minunată Grotă a Zânelor. Urma să ne sculăm cu noaptea în cap. N-am putut închide ochii toată noaptea, fiindcă nu vedeam decât munţi şi grote imaginare, dar

niciodată pe cea pe care urma s-o revedem. La fel mi s-a întâmplat şi în dimineaţa aceea, după ce m-am agitat atâta în timpul nopţii. M-am trezit înaintea tuturor, am deschis fereastra şi prima persoană pe care am văzut-o a fost Léon, pironit locului, cu ochii fixaţi asupra ferestrelor odăii mele. Atunci, dintr-odată, mi s-a părut că toate acele chipuri abia conturate în visele mele, că toate acele forme vagi, de năluci uşoare, care mă urmăriseră, se limpezesc, se concretizează, se desenează clar şi că-l recunosc în ele pe Léon, care rătăcise toată noaptea prin visele mele. Mi-a fost frică şi m-am retras de la fereastră. M-am tras îndărăt atât de repede, încât am căzut pe marginea patului, cu mâna pe inima care-mi bătea atât de tare, de parcă aş fi alergat vreme îndelungată. Făcusem, într-adevăr, un drum atât de lung în dragoste? Dar treburile de peste zi, treburile din zilele următoare, făcură să mi se potolească toate acele imbolduri tumultuoase, aşa că nu m-am mai simţit atât de agitată; numai că viaţa mea era de-acum ca o fântână peste care trecuse o furtună: unda se liniştise, dar nu mai era atât de limpede. Sufletul nu-mi mai era agitat, dar era tulburat. Pentru ca fântâna să-şi reaşeze, pe fund, mâlul tulburat de furtună, are nevoie de zile îndelungate, liniştite şi senine care să-i redea limpezimea. În ce mă priveşte, fiind încă foarte tulburată, nu mai vedeam clar în străfundul inimii mele

şi nici n-aveam răgazul necesar care să-i redea inocenta ei transparenţă. Timp de cincisprezece zile nu l-am văzut pe Léon decât la ceasurile mesei şi uneori seara, în timpul reuniunilor de familie. Era respectuos şi atent cu părinţii bătrâni, vesel şi serviabil cu Hortense, plin de sfaturi şi complezent cu cele două nepoţele ale mele care-l adorau. Doar faţă de mine era rezervat şi trist. Când îi vorbeam, roşea, când îi ceream câte un mic serviciu, el, atât de ager, de grăbit şi de îndemânatic, făcea totdeauna câte o boacănă. Auzisem adesea vorbindu-se despre dragoste că îmblânzise firile cele mai înverşunate sau dăruise graţie celor stângaci, aşa că am înţeles că acelaşi sentiment îi răpea lui Léon drăgălăşenia şi-l făcea să fie stingher. Simţeam că în ochii lui eu nu apăream la fel ca în ochii celorlalţi.

Totuşi, a venit şi ziua când nu m-am mai îndoit câtuşi de puţin de dragostea lui Léon, când acest sentiment s-a limpezit în sfârşit şi în ochii mei; şi asta s-a întâmplat în ziua în care am văzut cât de mult îl detesta pe Félix. Faptul a fost prilejuit de acel muncitor bolnav la care mă dusesem în ziua în care m-am întâlnit cu Léon pentru prima oară. Iată cum s-au petrecut lucrurile: era în timpul mesei de prânz. Félix şi Léon nu se întâlneau decât la ora de masă; seara, Léon lucra, aşa că nu apărea printre noi.

Adresându-se lui Léon, Félix l-a întrebat pe un ton aspru:

– Jean-Pierre a venit astăzi la lucru?

– Da, domnule.

– S-a dus şi la birou?

– Da, domnule.

– Şi şi-a primit leafa?

– Da, domnule.

– De la cine?

– De la mine.

– Şi din ai cui bani l-ai plătit, domnule Lannois?

Léon, care clocotea de mânie, bănui că Félix voia să conteste salariul de mizerie pe care i-l dăduse omului, aşa că, întorcându-i spatele lui Félix, îi răspunse cu dispreţ:

– Din banii mei, domnule.

Căpitanul fu atât de năucit de acest răspuns, încât păli. Dar, ţinând să aibă ultimul cuvânt, spuse totuşi:

– S-ar părea că Jean-Pierre ţi-a adus servicii importante.

Tonul cu care au fost rostite aceste cuvinte l-a smuls pe Léon din timiditatea lui, aşa că i-a replicat lui Félix, aproape cu un fel de exaltare:

– Da, domnule, da! Mi-a făcut un mare serviciu!

– În timpul bolii?

– În timpul bolii.

– Şi care, mă rog?

Léon surâse şi chipul său îşi schimbă expresia. Din mânios cum era, deveni blând şi trist. Punându-şi mâna pe inimă şi ridicându-şi pentru prima oară privirea către mine, a cutezat să vorbească, uitându-se în ochii mei:

– Ei, ăsta-i secretul meu, domnule.

– Şi desigur şi cel al lui Jean-Pierre, spuse căpitanul, şi aş fi foarte curios să-l aflu.

– N-aveţi decât să-l întrebaţi.

– Mă voi folosi cum trebuie de îngăduinţa dumitale.

– Nici nu mă îndoiesc, domnule.

Cât se rostiseră aceste ultime cuvinte, Félix mă privise cu insistenţă; fiindcă surprinsese privirea lui Léon şi acea privire mă tulburase. Eu, însă, înţelesesem despre ce anume era vorba. Masa se isprăvi în tăcere pentru că mica explicaţie avusese loc de faţă cu toată lumea şi fiecare se simţea acum jenat. Numai eu m-am prefăcut nepăsătoare. Cum înţelesesem mărturisirea lui Léon, înţelesesem şi bănuiala lui Félix. Şi pentru prima oară, simţeam o bucurie deosebită să-l înşel. Léon se retrase; eu am rămas cu ai mei, cu fratele şi cu soţia lui. Hortense se plânse încet soţului ei de asprimea lui Félix.

– Eu nu cutez să-i vorbesc, spuse ea. Dar tu încearcă să-l faci să fie mai cu judecată. Tânărul e bun, muncitor, dar Félix se poartă urât cu el.

I-am fost atât de recunoscătoare Hortensei, gândurile mi se citiră atât de clar în ochi, încât fratele meu, care se uita la mine, clătină încetişor din cap.

– Da, spuse el, Félix se poartă urât cu băiatul. Nu poate să-l sufere. Şi, cum nu vreau ca acest tânăr să se plângă de noi, am să găsesc un motiv ca să-l trimit acasă, la taică-său.

– Oh! am strigat eu şi mânioasă, şi îndurerată, ar fi un lucru nedrept!

– Ar fi lucrul cel mai rezonabil, mi-a răspuns sever fratele meu, privindu-mă scrutător.

Mi-am lăsat ochii în jos, iar el s-a îndepărtat, după ce i-a făcut un semn soţiei sale care mă privea curioasă. Dacă cumnata mea mi-ar fi întins mâna în acel moment şi mi-ar fi spus: «Henriette, îl iubeşti?» i-aş fi răspuns, aruncându-mă în braţele ei şi izbucnind în lacrimi, că nu-l voi mai iubi. Căci, conform ideilor familiei noastre, dragostea era o crimă. Dar Hortense, de obicei atât de bună şi de blândă cu mine, se arătă deosebit de severă. Socoti că era de datoria ei să fie de partea lui Félix, pe care tocmai îl blamase şi pe care acum voia să-l scoată basma curată în ochii mei:

– Henriette, n-am avut dreptate să-l ţin de rău pe fratele meu şi nici tu să-l condamni cu atâta uşurinţă.

Această admonestare mă jigni. Profitând de faptul că nu spusesem nimic care ar fi putut motiva acea observaţie, pe care, de altfel, fie vorba între noi, o meritam, i-am răspuns destul de acră:

– Eu să-l condamn pe căpitanul Félix? N-am scos o vorbă despre el, nici măcar nu i-am pronunţat numele!

Răspunsul meu a ofensat-o pe Hortense, care mi-a replicat sec:

– Ştii prea bine, domnişoară, ce vreau să zic!

– Ce vrei să zici … am repetat eu supărată, fiindcă mi se părea nedrept să-mi pună în cârcă ceva ce nu făcusem. Habar n-am ce vrei să zici! Ce amestec am eu în părerea pe care ţi-ai exprimat-o despre fratele tău? Ori ţii cu tot dinadinsul să mă convingi că eu l-am acuzat că e prea aspru?

– N-ai spus asta, dar ai gândit-o, atunci când ai strigat că ar fi o nedreptate să-l trimitem pe tânărul Lannois acasă.

– N-am făcut decât să repet ce-ai spus tu!

– Eşti foarte isteaţă, Henriette, spuse Hortense, cam aşa procedează întotdeauna cei care săvârşesc o nedreptate!

– Nedreptate! Ce nedreptate? Şi pe cine am nedreptăţit? i-am spus, simţind cum mi se umplu ochii de lacrimi.

– Henriette, draga mea, bagă de seamă, nu fi imprudentă şi aminteşte-ţi de ceea ce ai făgăduit. Félix te iubeşte!

Cât aş fi vrut să mă îndoiesc de inima mea, care îmi arăta atât de clar lucrurile! Da, acum îmi dau seama că, fără acel avertisment, neştiutoare cum eram, tulburarea ciudată mi s-ar fi potolit de la sine. Dar când cei din jur i-au spus acelui sentiment pe nume, când l-au numit dragoste, când l-au încununat cu o coroană de foc, când am aflat, în sfârşit, despre ce anume era vorba, am fost curioasă să-l simt, să-l văd, să-l privesc, fie chiar şi pentru a lupta împotriva lui. Înainte de acea zi, Léon sălăşluia în inima mea, dar nu ocupa un loc anume. Însă, odată cu acele cuvinte, el a ocupat primul loc. Îmi spuseseră că-l iubeam pe Léon; oare să fi fost adevărat? Mi-am cercetat inima şi atunci am făcut o descoperire ciudată: chipul lui Léon, ochii săi limpezi şi blânzi, pletele blonde, lungi şi frumoase, înfăţişarea sa nobilă, vocea suavă şi plăcută, graţioasele lui înclinări din cap când o făcea pe mâniosul, distrându-le pe nepoatele mele, toate acestea se întipăriseră în mintea mea, fără ca eu să-mi dau seama. Îl cunoşteam

mai bine decât pe tatăl sau pe fratele meu; îl cunoşteam mai bine decât pe toţi cei alături de care trăiam de atâţia ani! Cred chiar că aş fi fost în stare să vorbesc cu vocea lui, să gândesc cu gândurile lui, să-i imit reflexele, gesturile, până într-atât eram de preocupată de acea existenţă care nu era a mea. Văzându-mă atât de dominată de puterea altei fiinţe, la început m-am speriat. Mândria mea s-a răzvrătit de a fi astfel la bunul plac al unei existenţe pe care poate că eu n-o tulburam câtuşi de puţin şi spaima de a nu fi iubită a pus brusc stăpânire pe mine. Dragostea, oh, dragostea e ca toate puterile care ne depăşesc, se serveşte de orice, de părăsire, de rezistenţă … L-aş fi iubit pe Léon, dacă nu m-aş fi temut de el: acum îl iubeam, pentru că mă temeam. Şi, de altfel, puteam oare să nu-l iubesc? Există pante atât de abrupte, că oricât de tare te zbaţi să le urci, până la urmă tot cazi, tocmai pentru că sunt prea abrupte. Am încercat acest lucru pe pielea mea; căci chipul lui Léon mă înfricoşa, fiindcă-l zăream alături în fiecare noapte şi fiindcă se ţinea scai de mine în fiecare zi, încât ajunsese aproape să mă deranjeze, să mă enerveze. Pusese stăpânire pe mine şi-n sinea mea îl auzeam vorbindu-mi aproape ca unei iubite. Voiam cu orice preţ să mă sustrag de sub puterea lui. Dar tot ceea ce mă ajutase până atunci –

treburi, muncă, preocupări – toate păreau acum zadarnice fiindcă nu mă mai puteam sprijini pe ele. Erau asemenea nisipului de pe marginea prăpastiei, care alunecă, ori de câte ori vrei să te prinzi de el. Mi se părea că un soare de foc plutea pe deasupra capului meu şi preschimba totul în colb, în afară de dragoste. Din păcate, mă exprim prost! Atunci am luat o hotărâre îndrăzneaţă: ca timp de o lună de zile să-i fiu cât mai antipatică lui Léon. Teama pe care o aveam faţă de mine însămi trebuie să fi fost mult prea mare, pentru ca să n-am niciun pic de milă de tristeţea lui Léon. Căci, bietul de el, era atât de nefericit! Iar acea nefericire îmi arăta foarte clar cât de mult mă iubea, acea nefericire îmi plăcea pentru că, în taină, îmi plăcea şi mie să sufăr alături de el. Singura încercare pe care am îndurat-o greu, singura încercare în care am simţit cum îmi cedează curajul, a fost bucuria lui Félix. Că Léon era nefericit din pricina indiferenţei mele, era treaba mea, mai ales că suferеam şi eu alături de el, deşi nu i-o spuneam. Dar, printr-un acord tacit cu mine însămi, înţelegeam că am dreptul să-l jignesc pe cel pentru care ascunsesem, în adâncul inimii mele, atâtea mângâieri. Dar ca Léon să îndure privirile triumfătoare şi ironiile reci ale căpitanului, ei bine, acest lucru mă înfuria şi, de nu ştiu câte ori, am fost cât

pe-aci să-i spun lui Léon: «Mă prefac când nu mă uit la tine; mă prefac când te ocolesc; mint când îţi vorbesc rece şi când te ascult dându-ţi impresia că nu mă interesează ce-mi spui!» Da, l-aş fi avertizat, dacă nu l-aş fi iubit până într-atât încât simt că, dacă mi-aş fi deschis inima, toată răsuflarea din ea s-ar fi refugiat în inima lui. Şi el mă iubea şi ştiam acest lucru. Întâmplarea cu muncitorul Jean-Pierre îmi dezvăluise taina în aşa fel încât nimeni să n-o înţeleagă, în afară de mine. Félix îl luase la rost pe bietul om, dar acesta îi răspunsese cinstit că habar n-avea despre ce era vorba. Nu numai că nu-i făcuse niciun serviciu lui Léon, dar nici nu-l văzuse decât în ziua când îi plătise leafa. Aşa că Félix socoti răspunsul lui Léon drept o încăpăţânare copilăroasă. Numai eu ştiam ce serviciu îi făcuse Jean-Pierre. Nu mă îndreptam către coliba lui, când mă întâlnise Léon? Totuşi, iată că avea să vină şi ziua ce urma să pună capăt sarcinii pe care mi-o asumasem, de a mă purta urât cu Léon. Nimeni nu mai pomeni de trimiterea lui Léon acasă. Băiatul era atât de muncitor, de blând şi de supus! Acel nor al bănuielii care plutise pe deasupra lui şi a mea se risipise. Eu însămi îmi regăsisem într-un fel siguranţa, când un eveniment neprevăzut îmi demonstră că nu-mi regăsisem şi liniştea. Printre micile mele plăceri pe care le

păstrasem încă din copilărie, se număra şi aceea de a cultiva, cu mâinile mele, un colţişor îndepărtat din grădina noastră. Dar iată că, deschizându-se foarte aproape nişte magazine, negustorii ne-au cerut îngăduinţa să facă un drum mai drept, prin parcul nostru; or, acel drum sacrifica tocmai grădiniţa mea, plină de trandafiri, pe care-i sădisem şi îi crescusem cu grijă. Dacă fratele meu mi-ar fi spus simplu ce urma să se întâmple, poate că nu m-aş fi plâns de acest ghinion. Dar, din păcate, l-am auzit pe Félix dând poruncă grădinarului să-mi ia florile de acolo pentru ca muncitorii să poată începe a doua zi construirea drumului. M-am opus. El a râs de mine. Atunci i-am reproşat că nu urmărea decât să mă jignească. Se înfurie şi-mi răspunse grosolan; plângând, m-am închis în odaia mea. M-a lăsat în pace; dar l-am auzit rostind pe sub fereastra mea unele cuvinte care mi-au inspirat milă pentru cel ce le rostea.

– Eh, un biet moft de fetişcană, strigase căpitanul. Dar îl prefer pe ăsta decât altul! Nu-i nicio pagubă că-şi plânge trandafirii!

Hortense încercă să-l convingă să vină la mine şi să mă liniştească.

– Du-te! Vezi bine cât ţine la păcătoasele alea de flori!

– Ei, îi răspunse Félix, mâine sau poimâine am să le scot cu grijă şi am să le replantez unde-o vrea ea. Dar ca să-i cer iertare pentru ceea ce fac spre binele topitoriei, asta nu! N-am ajuns încă până acolo!

La început, nici tonul, nici cuvintele lui Félix nu mă înfuriară. Da, v-o spun cinstit, îmi era milă de acel om care distrugea cu atâta lipsă de îndemânare o inimă în care-şi pusese atâtea speranţe. Apoi, intervenind fratele meu, săvârşi imprudenţa de a-mi spune că ar trebui să fiu mişcată de gestul căpitanului care binevoia să-şi asume sarcina de a-mi păstra nenorocitele alea de flori. Or, a-i fi recunoscătoare lui Félix, a mărturisi că făcuse ceva în interesul meu, mi se păru o nefericire mai mare decât însăşi pierderea grădinii. N-aş putea spune de ce, dar acest lucru mă înfurie atât de tare, încât am luat hotărârea ca atunci când se va înnopta să mă duc în grădiniţă şi să distrug toţi trandafirii, pentru ca Félix să nu aibă ce replanta. Aş fi urât florile, dacă le-ar fi răsădit el. Am aşteptat deci să se culce toată lumea, apoi am ieşit încetişor din casă, m-am strecurat ca o vinovată de-a lungul aleilor şi, plină de mânie şi tristeţe, m-am apropiat de locul unde urma să distrug acele gingaşe tufişuri, tovarăşele mele încă din copilărie. Félix devenise pentru mine imaginea vie a nefericirii şi aşa cum îmi distrusese

cele mai frumoase visuri, îmi spuneam că tot aşa îmi devastase şi florile.

– Oh, omul ăsta e geniul meu rău!

Când mă aflam la câţiva paşi de micul strat spre care mă îndreptam, am auzit un zgomot uşor. Spaima de a fi surprinsă asupra a ceea ce mi se păruse, la început, drept o răzbunare îndreptăţită şi care acum mi se păru, dintr-odată, o mânie ridicolă, spaima deci mă făcu să mă ascund. Dar cum zgomotul continua, am vrut să văd despre ce anume era vorba. M-am furişat încet spre grădina mea de trandafiri. Cineva lucra acolo, un bărbat care stătea aplecat. Scotea, cu grijă, florile şi le aşeza cu o tandră atenţie într-o roabă, pe care apoi o împingea către un alt colţ al parcului. L-am recunoscut imediat: era Léon! Oh, aş putea spune ce-am simţit? O bucurie fără margini mi-a umplut inima; şi mi-a umplut-o în aşa măsură încât a dat pe dinafară şi m-a ameţit. Am simţit nevoia să mă sprijin de un copac şi, fără să vreau, am început să plâng. Florile, scumpele mele flori, cât le iubeam, dar cât de dragi îmi deveniseră acum! De îndată ce Léon s-a îndepărtat, am dat fuga spre cele care mai rămăseseră şi le-am privit rând pe rând; acum, gândul de a le zdrobi mă revolta, ba chiar mi se păru de o ingratitudine fără seamăn. Eram singură, învăluită în umbrele nopţii. Am ales un trandafir, pe cel mai frumos, l-am rupt şi, într-o pornire de dragoste

înflăcărată, dând curs pasiunii pe care de multă vreme o tot zăgăzuiam în inima mea, am sărutat cu patimă petalele florii. Apoi, aşteptându-l pe Léon, i-am aruncat floarea în cale, ca s-o vadă şi să-şi dea seama că fusesem acolo. Pe urmă, am rupt o altă floare ca s-o păstrez, ca şi când mi-ar fi dăruit-o el, după care am fugit, cu mintea şi cu inima în flăcări, ca şi cum acel schimb de flori făcut de mine ar fi constituit însăşi mărturisirea dragostei noastre.

A doua zi, străluceam de fericire. Léon mă iubea, Léon mă scutise de neplăcerea de a-i mulţumi lui Félix. Îl iubeam tot atât cât îl uram pe celălalt. Dar, cu toate astea, nu eram rea; dacă Félix ar fi vrut să-mi rămână prieten, l-aş fi apreciat la justa lui valoare. Dar parcă un duh rău îi inspira întotdeauna numai lucrurile care-l făceau să scadă în ochii mei şi să mă împingă pe drumul pe care n-aş fi vrut să păşesc niciodată. A doua zi, toată lumea observă ceea ce se întâmplase cu florile şi toţi discutau despre acest lucru, înainte ca eu să-mi fac apariţia. Cum treaba asta se întâmpla într-o duminică, toată lumea se strânsese la micul dejun. Félix intră în momentul în care, după ce-i sărutasem pe ai mei, tocmai îl salutam pe Léon. Căpitanul se opri în uşă şi, învăluindu-ne pe amândoi în aceeaşi privire, spuse – vrând să-şi ascundă mânia – cu un aer plin de voioşie:

– Sunt necăjit, Henriette; pregătisem un colţişor încântător unde să-ţi mut trandafirii, dar o mână mai abilă şi mai promptă mi-a luat-o înainte.

Privirea acuzatoare în care ne învăluia Félix mi-a inspirat brusc ideea de a deveni complicea crimei care-l jignise atât de tare.

– Într-adevăr, am rostit eu, făcând pe mirata, cine ar fi putut săvârşi un asemenea act nesocotit?

– Încă nu ştiu, răspunse Félix, pe un ton iritat, altfel i-aş fi mulţumit pentru această atenţie a lui faţă de tine.

Şi-şi îndreptă privirea ameninţătoare către Léon. Acesta tocmai se pregătea să-i răspundă, când am intervenit:

– Deci, te simţi îndatorat faţă de acea persoană?

– Destul, răspunse Félix, ca să-i dau o lecţie aşa cum merită.

– Aşa cum dau de obicei căpitanii? am întrebat, văzându-l pe Léon cum începe să se înfurie.

– De ce nu? răspunse Félix, privindu-l fix pe Léon.

– Ei bine, am spus eu, luând cele două săbii atârnate în sufragerie, sunt gata să primesc lecţia dumitale!

I-am întins una din săbii căpitanului, eu am scos-o din teacă pe cealaltă şi m-am pus în gardă:

– Cum! Tu? strigă Félix.

– Da, eu sunt vinovata! Hai căpitane, în gardă!

Am înaintat spre el, cu sabia scoasă. El s-a tras îndărăt, roşu de mânie. Familia mea, care luase totul drept o copilărie, începu să râdă. Tata şi Hortense strigară veseli:

– Hai, Félix, apără-te! Sau ţi-e frică?

Îmi dădeam seama de mânia lui Félix, pentru că-l făcusem ridicol în ochii celui pe care ar fi vrut să-l zdrobească. Totuşi, izbuti să se stăpânească şi rosti cu destulă prezenţă de spirit, fiindcă nu se îndoia nicio secundă că-l minţisem.

– Mânuieşti mai bine sabia decât hârleţul, dragă Henriette, fiindcă ţi-ai replantat cam ciudat toţi acei trandafiri la care ţii atâta.

Léon rămase mut. Dar eu, care ţineam să fie şi el tot atât de fericit ca mine, am răspuns:

– Mie îmi plac aşa cum sunt acum!

– Ei bine, zise tata, după ce mâncăm, să ni-i arăţi şi nouă!

De data asta, a fost rândul meu să rămân mută. Îl văzusem pe Léon ducându-mi trandafirii, dar habar n-aveam unde.

– Cu plăcere, le-am răspuns, socotind că mă voi putea ridica de la masă înaintea lor, ca să pot descoperi locul cu pricina.

În timpul mesei, m-am uitat la Léon. Nu cuteza să creadă ceea ce era de crezut. Poate că dacă l-aş fi văzut

radios, m-aş fi căit de cele mărturisite; dar faţa lui trecea atât de repede de la bucurie la incertitudine, încât nu mi-a părut deloc rău de imprudenţa mea. Sfiala nădejdii sale mă încântă. Cu cât cuteza să se uite mai puţin la mine, cu atât îl priveam mai intens.

În vremea asta, cum cei de la masă vorbeau tot despre trandafiri, careva mă întrebă în ce loc îi răsădisem.

– Într-un loc încântător, veţi vedea.

– În ce mă priveşte, zise Félix, n-aş fi avut decât să mă uit la urmele lăsate de roabă şi-l descopeream imediat.

Mi-am dat seama că acest indiciu putea să-mi fie de ajutor. Dar Félix adăugă:

– Din păcate, «grădinarul» a greblat aleile pe unde a trecut, aşa că va trebui să dibuim noul strat de trandafiri.

Cum parcul era foarte mare, mi-ar fi fost greu să descopăr florile. Am început deci să tremur pentru minciuna debitată:

– Dar unde naiba i-ai putut ascunde? zise tata.

– Am să vă duc acolo.

– Félix, spune-ne tu, adăugă tata.

– Nu voi comite o stângăcie în plus, răpindu-i Henriettei plăcerea de a vi-i arăta ea.

Deci, Félix nu voia să mă ajute. Léon habar n-avea de încurcătura în care mă aflam, fiindcă nu bănuia că

eu ştiam că el mutase trandafirii. Peste puţin, toată lumea se ridică de la masă. Léon dispăru. Eram foarte încurcată şi nu ştiam ce să fac. Cum toţi mă îmboldeau să mă grăbesc, i-am rugat să mă urmeze. Aveam de gând să-i las pe-ai mei în urmă, iar eu s-o iau înainte ca să caut stratul. Chiar atunci, însă, tata, obosit, mă luă de braţ.

– Să mergem, zise el, dar încet. Am picioare bătrâne, care nu ştiu de glumă!

Dar tocmai când mă aflam în culmea încurcăturii, o bănuială mă scoase din necaz. Cu toate că Léon nu-mi spusese nimic, cu toate că ştersese urma roabei de pe alei, am dat de urma firului invizibil care-l călăuzise pe tânăr. Mai mult ca sigur că Léon alesese acel colţişor din parc care-mi plăcea mie cel mai mult, un loc solitar şi acoperit de verdeaţă, unde mă duceam adesea să stau singură, pe o bancă de lemn. Deci, m-am îndreptat cu toată siguranţa într-acolo. Ceilalţi mă urmară, ajunserăm şi văzurăm trandafirii răsădiţi în jurul băncii unde mă gândisem de atâtea ori la fericire, cu mult înainte de a-i fi cunoscut atât pe Félix, cât şi pe Léon. Acest lucru a constituit o nouă bucurie pentru mine, nu atât din pricină că Léon alesese tocmai acel loc, ci pentru că-i ghicisem gândul. Dar, vai! toate aceste lucruri care pot părea atât de copilăreşti celor care le vor citi, au constituit

adevărate evenimente în viaţa mea. Întâi, am trăit singură cu dragostea mea. Apoi a venit şi ziua când ne-am mărturisit-o unul altuia. Începând din acea zi, stratul de flori deveni locul nostru de plimbare, în fiecare duminică după-amiază. Trandafirii mei deveniseră o proprietate aproape exclusivă încât, printr-o înţelegere tacită, nimeni n-ar fi cutezat să rupă vreunul, fără îngăduinţa mea. Tata îmi spunea adesea:

– Hai, Henriette, fă-ne onoarea şi dă-ne câte o floare.

Şi eu le dădeam câte un trandafir tuturor celor care erau de faţă. Cum Léon îi însoţise şi el de multe ori pe ai mei, îi dădeam şi lui câte o floare. Într-o zi, însă, veni după ce împărţisem florile şi tocmai părăseam stratul. N-am cutezat să mă întorc şi să rup una şi pentru el. Tânărul se apropie de mine, care mergeam în urma celorlalţi, împreună cu tata:

– Ai venit prea târziu, i-am spus.

– Deci, eu nu voi mai primi nimic?

N-am răspuns, dar am lăsat să-mi cadă trandafirul pe care-l aveam în mână. El l-a ridicat imediat şi l-a dus la piept. Aşteptam de multă vreme acel moment ca să mă plătesc de serviciul pe care mi-l făcuse, fiindcă nici acum nu-mi pot da seama prin ce vrajă îmi ghicise gândul şi mi-o luase înainte. I-am citit atâta bucurie în

ochi, încât am fost eu însămi bucuroasă. Începând de atunci, lui nu-i mai dădeam nicio floare, ci o lăsam întotdeauna să cadă pe a mea. Şi apoi, el îşi avea tufa lui de trandafiri, de unde nu rupeam flori decât pentru el. A spune cum, fără să ne vorbim, ne înţelegeam de minune, cu ajutorul vorbelor celorlalţi, cum o privire furişă dădea unui cuvânt indiferent rostit de o persoană indiferentă un sens pe care nu-l înţelegeam decât noi, ar însemna să scriu povestea vieţii noastre, ceas de ceas, minut de minut. Până atunci, totul fusese un fel de joacă nevinovată; acele daruri efemere pe care el le păstra cu atâta grijă, erau date fără rostirea vreunui cuvânt. Dar iată că a venit şi ziua când am primit şi am dat un dar care a rupt tăcerea dintre noi. Nu râdeţi de aceste amintiri atât de firave, singurele care mă mai ajută să suport povara nenorocirii care m-a lovit. Sunt singurele momente din trecut care îmi mai atenuează vina, nu pentru bucuria pe care mi-au adus-o, ci pentru cea pe care am dăruit-o, căci a iubi înseamnă a dărui fericire.

Era în ajunul zilei mele de naştere. Tata, mama, fratele, până şi cele două nepoţele mă tachinau, vorbindu-mi despre darurile pe care aveam să le primesc a doua zi.

– Nici nu-ţi trece prin minte ce-ţi voi dărui! spunea unul.

– Ai să vezi dacă-ţi cunosc gusturile, spunea altul.

Fiecare îşi propusese să-mi facă o bucurie cât mai mare. Numai Léon nu spunea nimic. Nu se lăuda, ci doar mă privea. Doamne, ce farmec pui în ochii celui pe care-l iubim? Ce lumină celestă, ce rază eterată ţâşnesc din ei şi pătrund în sufletul nostru, la fel ca aerul pe care-l respirăm şi ne înmiresmează viaţa? Léon mă privea şi eu simţeam cum mi se topeşte inima sub privirea lui. A doua zi, după ce toată lumea îmi aduse care flori, care bijuterii, am coborât în grădină. Léon era acolo. M-am apropiat de el; tremura. Tocmai se pregătea să deschidă gura, când iată că Félix se îndreptă spre mine şi-mi oferi o diademă. Léon se retrase, dar privirea mea îl chemă îndărăt. L-am văzut cum îşi face curaj, cum se hotărăşte.

– Iartă-mă, spuse el, uitasem ... Dimineaţă, trecând prin parc, am găsit batista asta; văd că are iniţialele dumitale; cred că-ţi aparţine, aşa că te rog s-o iei îndărăt.

La început m-am simţit jignită: găsise una dintre batistele mele, şi-n loc s-o păstreze, mi-o dădea înapoi! Am luat-o fără s-o privesc şi i-am mulţumit scurt. El s-a îndepărtat confuz. În acea clipă, Hortense veni lângă mine şi, smulgându-mi batista, spuse:

– Vicleană mică ce eşti, ţi-ai isprăvit frumoasa ta batistă înaintea mea! Ai lucrat toată noaptea ca s-o ai gata de ziua ta! Nu-i cinstit! Dar ce frumoasă e! N-aş fi crezut c-o să fie atât de frumoasă, fiindcă erai mult prea distrată când o lucrai!

N-am priceput imediat despre ce era vorba; dar, privind batista, am văzut că semăna leit cu cea la care lucram şi pe care încă n-o isprăvisem. Acesta era, deci, darul lui Léon, un dar pe care-l puteam păstra fără să-l ascund, o batistă care-mi aparţinea mult mai mult decât a mea, fiindcă numai eu ştiam din partea cui vine. Am aprobat spusele Hortensei şi m-am dus repede în odaia mea. Am înşfăcat batista neterminată, am aprins o lumânare şi am ars-o. Când am coborât la masă, Léon – visător, dar trist – se uită la mine. Am luat batista dată de el şi m-am şters uşor pe frunte; întregul chip i s-a luminat de bucurie. Auzisem adesea spunându-se că trebuie să te temi de vorbele de dragoste; dar nu de vorbele, ci de privirea lui trebuia să mă tem eu. Am tăcut mâlc, de teamă ca nu cumva Léon să se dea de gol. Apoi ne-am dus cu toţii să ne plimbăm. Pentru prima dată, ne însoţea şi Félix. Am împărţit trandafirii şi Léon îl primi pe ultimul care mai rămăsese în tufa lui. În ziua aceea i l-am dat, mulţumindu-i. El l-a primit încântat. În acel moment s-a apropiat şi Félix.

– Şi eu? Mie nu-mi dai nicio floare?

– Ba da, i-am răspuns. Şi m-am îndreptat spre o altă tufă.

– Oare să fiu mai puţin răsfăţat decât Léon, care a primit una dintre cele mai frumoase flori?

Eram mult prea fericită ca să nu-i fac pe plac. Am ales, deci, cel mai frumos trandafir şi i l-am dat. Félix mi-a mulţumit, încântat. M-am uitat la Léon, ca să-l rog, din priviri, să mă ierte. Dar el azvârlise cât colo floarea pe care i-o dădusem şi, dezamăgit, rămăsese ţintuit locului. Félix vorbea cu mine, dar eu abia îi răspundeam. Careva îl strigă şi el se îndepărtă. Lăsând la o parte orice prudenţă, m-am apropiat de Léon.

– De ce-ai aruncat floarea?

– Nu mai era a mea, din moment ce semăna cu toate celelalte!

– N-ai dreptate să vorbeşti astfel!

– Nici dumneata n-ai avut dreptate să procedezi astfel!

– Ce-ai zice dacă şi eu ţi-aş înapoia batista care nu e a mea?

– Oh, să nu faci asta! strigă el speriat. Tăcu o vreme, apoi spuse în şoaptă: Dă-mi însă voie să regret că n-am păstrat ceea ce într-adevăr am găsit.

Urmărindu-i privirea, am văzut că se uita intens la brăţara împletită din părul meu şi pe care mi-o înapoiase cu atâta timiditate. Fără să stau o clipă pe gânduri, am scos-o şi i-am întins-o.

– Poftim, i-am zis. Apoi am fugit. Mă temeam de bucuria lui …

Toţi pretind că femeile îşi pierd capul, din pricina mâhnirii pe care o văd pe chipul iubiţilor lor. Cu mine, lucrurile s-au întâmplat altfel. Ori de câte ori îi surâdeam lui Léon, îl priveam sau îi vorbeam, părea atât de ameţit de bucurie, încât exercita asupra mea o atracţie căreia cu greu îi puteam rezista. Însemna, deci, că-l iubeam: da, îl iubeam, din moment ce putea să fie atât de fericit.

Zilele care urmară au fost cele mai fericite din viaţa mea. Simţeam, în toată plinătatea ei, bucuria de a iubi şi a fi iubită. Eram totuşi conştientă de faptul că între mine şi Léon exista un obstacol de netrecut. Îl vedeam, îl priveam în faţă; dar nu-mi mai inspira spaimă. Ştiam că nu puteam schimba în niciun fel soarta care mă aştepta, dar nu-mi mai păsa. Iubeam şi eram iubită; dragostea îmi umplea inima. Această beţie a iubirii era atât de puternică, încât nu mai aveam nevoie nici de amintiri, nici de speranţe. Prezentul constituia toată viaţa mea. Nu mă mai interesa nici cine fusesem, nici ce avea să se întâmple cu mine. Îmi simţeam inima mai presus de orice calcul; viaţa şi raţiunea mea nu mai ţineau decât de această iubire. O, Léon, te-am iubit, te-am iubit cum n-ai să-ţi poţi închipui vreodată, din moment ce acum îmi dau viaţa pentru tine,

acceptând chinurile pe care le îndur; mă gândesc la viaţa mea irosită, la cinstea mea terfelită. O, Doamne, dragă Léon, cât de mult te-am putut iubi!

N-aş fi în stare să descriu cele petrecute între mine şi Léon, timp de o lună de zile, cât a durat fericirea. Totul îmi plăcea, totul mă năucea. Dacă el se afla lângă mine, pluteam; eram fericită chiar dacă se afla departe de mine; nu mă îndoiam de dragostea lui, nici dacă era prezent, nici dacă lipsea. Când îmi vorbea, glasul lui vibra în fiinţa mea şi isca un ecou atât de puternic încât îi auzeam clar vocea, chiar când nu mai vorbea. Să fi trăit, în acea epocă, sub un alt cer, într-o atmosferă necunoscută? Să fi trăit ca într-un vis în care numai dragostea veghea, iar prudenţa şi datoria adormiseră în inima mea? Da, a fost un vis, un delir, o încântare fără nume; fiindcă atunci când nenorocirea m-a smuls din acel vis, n-aş fi putut preciza niciun amănunt petrecut în acele zile atât de deosebite; simţeam doar un resentiment plin de un fel de bucurie amară. Inima mea căzuse din îmbrăţişarea celestă în care se legănase atâta vreme, puterile mi se topiseră ca ceara când o pui pe foc, iar sufletul mi se volatilizase ca aburul sub razele soarelui. Atunci ar fi trebuit să mor, da, atunci, şi nu acum. Căci aş fi murit nevinovată. Şovăi, şovăi dacă să continui istorisirea, căci de acum încolo totul nu e decât groază, disperare şi crimă. Da, Félix era

într-adevăr ceea ce bănuisem: tigrul care-şi apără prada, ca s-o devoreze în linişte, tigrul care se ghemuieşte sub strălucitoarele flori ale cactusului, unde blana lui vărgată nu se mai vede printre tufişurile dese; tigrul care pândeşte tăcut, vreme îndelungată, pentru ca apoi să sară pe neaşteptate şi să-şi înşface prada.

Într-o dimineaţă – între timp venise iarna – am coborât în parc şi am început să mă plimb pe una dintre aleile apropiate de locul unde lucra Léon, pe care-l văzusem pe fereastră. El mă văzu şi-mi strigă:

– Căpitanul ne-a zărit din odaia unde-şi are biroul. Cred că bănuieşte ceva în legătură cu noi, fiindcă-l văd îndreptându-se încoace. Sigur că te-a spionat …

Nici n-a apucat să isprăvească şi l-am şi văzut pe Félix îndreptându-se spre noi.

– Fugi! i-am strigat lui Léon.

– Nu, mi-a răspuns. Asta ar însemna să-i întăresc convingerea că-i ascundem ceva. Linişteşte-te şi răspunde-mi calm la ce te voi întreba.

Căpitanul ne văzuse, dar nu se grăbea; încetineala lui mă înfricoşă. Mi-am dat seama că era sigur de ceea ce bănuise şi, mai ales, că ştia precis ce avea de făcut. Când ajunse la câţiva paşi de Léon, acesta îmi spuse cu calm:

– Sigur, domnişoară, am să copiez bucata asta muzicală nouă.

– Ţi-aş rămâne îndatorată, i-am răspuns.

Félix se opri şi ne surâse cu milă şi dispreţ.

– Domnule Léon, n-ai vrea să mă urmezi? Am unele lucruri de discutat cu dumneata!

Cuprinsă brusc de dorinţa de a auzi ce avea să-i spună, am zis grăbită:

– Ei, eu vă las ...

M-am prefăcut că plec grăbită dar, la adăpostul unor carpeni deşi, m-am apropiat de locul unde rămăseseră cei doi bărbaţi. Căpitanul tăcea. Aştepta probabil să mă îndepărtez. Aşa că primul care vorbi fu Léon. Vocea lui mi se păru stranie, căci nu mai era cea pe care-o cunoşteam eu. Cea pe care o ştiam eu era blândă şi supusă, iar cea pe care o auzeam în acel moment era plină de mândrie şi de siguranţă.

– Ce ai să-mi spui, căpitane Félix?

– Un singur lucru, domnule, răspunse acesta cu un calm care mă uimi, şi anume că mâine vei pleca.

– N-am intrat la topitoria domnului Buré ca să mă ocup de alte treburi ...

– Nu vei pleca pentru «alte treburi», ci pentru ale dumitale. Socot că ţi-ai însuşit tot ce-ţi era necesar în munca dumitale, domnule Lannois, aşa că te poţi reîntoarce îndărăt la tatăl dumitale.

Această veste mă cutremură. Am fost obligată să mă sprijin de un carpen. Era cât pe-aci să leşin, când vocea lui Léon mă trezi, speriindu-mă:

– Cu alte cuvinte, mă alungi, domnule!

– N-am folosit această expresie, răspunse căpitanul pe un ton perfect calm.

– Fie, domnule, zise Léon pe un ton uşor ironic. N-am dreptul să te fac mai grosolan decât eşti!

– Injuriile dumitale sunt de prisos, micul meu domn, răspunse Félix pe un ton plin de dispreţ.

– Iar porunca dumitale e la fel de inutilă, teribilul meu căpitan, replică Léon, râzând.

– Va trebui totuşi să pleci!

– Da, dar când mi-o va cere însuşi stăpânul topitoriei!

– Stăpânul aici sunt eu!

– Încă nu, încă nu, domnule! Stăpânul este domnul Buré. Ştiu că ţi s-a promis că vei deveni asociat, dar asta numai după ce vei pune mâna pe zestrea Henriettei. E atât de comod să faci avere, însurându-te cu o fată bogată! Dar, deocamdată, căsătoria încă n-a avut loc. Până atunci, eşti şi dumneata un simplu funcţionar ca şi mine, domnule căpitan, şi, dacă dumitale îţi place să dai ordine, mie nu-mi place să le primesc.

Mă aşteptam la o explozie de mânie din partea lui Félix. Mi-am dat însă seama, după vocea lui, că se hotărâse să fie mai moderat.

– Dorinţa dumitale va fi satisfăcută, domnule. Mă duc să-l rog pe domnul Buré să-ţi repete ce ţi-am spus.

– Cu alte cuvinte, te duci să mă torni?

– Să te torn, domnule? Dar de ce? Te socot un om cât se poate de cinstit; nu-ţi lipseşte nici asiduitatea, nici inteligenţa; dar, ce vrei! Poate că aşa mi-a venit mie. Nu-mi place mutra dumitale! Mă calcă pe nervi!

– Ştii, căpitane, că aş putea socoti aceste vorbe drept o insolenţă?

– Şi la ce-ţi va folosi?

– Îţi pot cere satisfacţie …

– Nu-ţi pot face pe plac, amice. Tatăl dumitale te-a trimis la noi zdravăn şi sănătos; aşa că avem datoria să te trimitem în aceleaşi condiţii, ca nişte negustori cinstiţi ce suntem. După ce tatăl dumitale ne va înştiinţa că ai sosit cu bine, dacă vei mai avea chef să faci vreo plimbare pe aici, atunci îţi voi da câtă satisfacţie vrei.

– Am să mă întorc, răspunse Léon cu un dispreţ care aproape că-mi făcu plăcere, deşi eram atât de deznădăjduită, fiindcă în felul acesta îl umilea pe Félix. Am să mă întorc, amice, fii sigur de asta. Dar

până atunci, află, dragul meu prieten, că eşti un mare prost.

Toată stăpânirea de sine a căpitanului se topi auzind insulta.

– Ticălosule! izbucni el.

– Hai, căpitane, curaj, ştiu şi eu să mânuiesc spada!

– Nu, răspunse Félix, venindu-şi în fire, mai întâi trebuie să te gonesc.

Şi temându-se, desigur, să nu dea frâu liber mâniei, se îndepărtă cu paşi repezi. Am vrut să mă îndrept către Léon. Dar puterea care mă susţinuse până atunci m-a părăsit dintr-odată şi am leşinat. Când mi-am revenit, mă aflam în salonul casei noastre, înconjurată de întreaga familie. Toţi cei din jur mă priveau cu o asprime înverşunată. Doar fratele meu se uita la mine cu oarecare blândeţe. Nici n-am apucat să-mi vin bine în fire, că fratele meu m-a şi întrebat:

– Henriette, ai păcătuit sau nu?

Nenorocirea şi blestemul să cadă asupra tuturor celor care folosesc faţă de nişte fiinţe nevinovate un limbaj ce presupune crimă şi desfrâu! Pentru familia mea, cuvintele «Ai păcătuit», aveau desigur un cu totul alt înţeles decât pentru mine; pentru că, din răspunsul dat, ei au înţeles cu totul alt lucru, pe care eu nu l-am priceput decât mai târziu. Biet copil care iubea, dar care iubea încă precum un copil! Cum nu

mă gândeam decât la cel pe care voiau să-l alunge, la întrebarea: «Ai păcătuit sau nu?», eu am răspuns:

– Îndurare! Îndurare pentru Léon!

– Nefericito! strigă tata, ridicându-se.

– Vai, Henriette! şopti cumnata mea.

Tata, pe care mama abia mai putea să-l ţină, izbucni în înjurături. Am rămas încremenită. Sigur, mă simţeam vinovată pentru că nu-mi ascultasem familia; dar, totodată, mă ştiam complet nevinovată. Fără să ştiu ce însemna «a păcătui» în dragoste, îmi dădeam perfect de bine seama că nu-mi încălcasem îndatoririle. Aşa că, ridicându-mă, la rândul meu, m-am adresat tatei, cu curaj:

– M-aţi întrebat dacă am păcătuit, învinovăţindu-mă de nu ştiu ce crimă! E adevărat, sunt vinovată că-l iubesc pe Léon; sunt vinovată că i-am mărturisit acest lucru; dar dacă mai există şi alte crime în afară de astea, ei bine, eu nu le cunosc!

Apoi am ieşit imediat afară din salon, profund nemulţumită să văd în jurul meu doar chipuri severe şi acuzatoare, tocmai acum, când fericirea îmi fusese zdrobită. Mânia mi se amesteca cu disperarea. Mă irita faptul că nu auzisem nicio vorbă bună din gura celor care mă înconjuraseră şi care erau cu toţii atât de fericiţi. Îi acuzam la rându-mi, aşa cum mă acuzaseră şi ei, când iată că un fapt neprevăzut împinse acest

sentiment pe cea mai înaltă treaptă. Deschizând uşa odăii mele, l-am văzut pe Félix în faţa secreterului meu larg deschis, scotocind prin sertare, cercetându-mi hârtiile. Am scos un strigăt de mirare şi de spaimă:

– Ce s-a întâmplat? întrebă fratele meu, care venea după mine împreună cu Hortense.

– O slugă care mi-a forţat sertarele! am strigat în culmea furiei.

– Henriette! strigă Félix, care, uimit de violenţa epitetului, n-a avut nici când să mai roşească pentru josnicia faptei sale.

– Ieşi afară, i-am strigat, ieşi imediat afară din odaia mea! Te gonesc din camera asta!

Văzându-mă cum arăt, auzindu-mă cum vorbesc, fratele meu şi soţia sa rămaseră încremeniţi în pragul uşii. Chipurile lor încurcate îl făcură pe Félix să înţeleagă că le era ruşine de ceea ce făptuise. Mânia mă făcuse să am un ton plin de atâta dispreţ, încât Félix ieşi fără să rostească un cuvânt, cu fruntea palidă, cu furia în ochi. Privirea pe care ne-am aruncat-o unul altuia, atunci, purta pecetea sentimentelor pe care aveam să le nutrim toată viaţa: ura şi dispreţul meu veşnic faţă de el; răzbunarea şi ura lui veşnică faţă de Léon şi faţă de mine. Abia a apucat Félix să iasă şi eu să închid uşa, că l-am şi auzit spunându-i fratelui meu:

– N-am găsit nicio dovadă!

Dovezi! Ce fel de dovezi? Privind dragostea mea? Nu mai era nevoie; o mărturisisem eu, o strigasem în gura mare. Căuta probabil dovezi ale necinstei mele, ale dezonoarei mele! Astăzi ştiu ce dovezi căuta Félix. Ştiu ce înseamnă cuvântul dezonoare. Dar atunci, şi Cel-de-Sus ştie, gândul meu îmi era tot atât de neprihănit ca şi trupul şi acea iubire pe care ei o socoteau o ruşine era ca un înger cu aripi albe, ce încă nu atinsese pământul. În vremea asta, eram aproape sigură că învinuirea alor mei nu se va opri unde se oprise «greşeala» mea, aşa că – în furia în care mă aduseseră asprimea unora şi îndrăzneala insultătoare a altora – ajunsesem să doresc acea «greşeală»; să regret că n-o săvârşisem. Furia şi febra puseseră cu totul stăpânire pe mine. Dar m-am liniştit repede, datorită durerii care m-a copleşit. Îl pierdusem pe Léon, îl pierdusem dintr-odată, fără să mai apuc să-mi iau rămas bun, fără să-i fi putut spune ceva, fără să mai apucăm să ne zicem unul altuia: «Suferim, dar să nu ne pierdem speranţa!» De mai multe ori am vrut să cobor să-i văd pe tata, pe fratele meu, pe Hortense, ca să le spun că eram nevinovată, ca să-i rog să nu-l lase pe Léon să plece sau măcar să-mi îngăduie să-l văd. Acum eram nebună de durere, după cum mai înainte fusesem nebună de mânie. Alteori aş fi vrut să ies, să

mă plimb la întâmplare prin parc, ca să-l întâlnesc sau măcar să-l văd de departe. N-aş fi putut face însă aşa ceva. Oprită pe prima treaptă a scării pe care ar fi trebuit s-o cobor, m-aş fi tras îndărăt, v-o jur. Dar, într-un moment în care această idee începuse să mă preocupe, am vrut totuşi să ies din odaie; uşa însă era încuiată, încuiată bine, pe dinafară, de familia mea!

Fie ca Cel-de-Sus să-mi ierte greşeala la care tocmai familia mea m-a împins din toate puterile. Pentru o durere cu totul nevinovată, n-am găsit la ai mei nici cea mai mică mângâiere, pentru o durere care putea fi vinovată, niciun sfat, nicio aluzie la dragostea pe care le-o purtam, nicio rugăminte să nu-i supăr, nici măcar o poruncă să le respect numele! Un zăvor tras şi atât! Un zăvor, ca unui vinovat înrăit! O temniţă ca «pentru o fată condamnată». Ei bine, ai mei ar fi meritat «să greşesc» şi n-aş fi avut nici măcar de ce să mă mai căiesc. Atitudinea lor m-a pierdut. Uşa fiind încuiată, am deschis fereastra. Nu-mi puteau întemniţa şi privirea, aşa că, în ciuda lor, l-am văzut pe Léon, dar pe Léon care pleca; Léon, călare pe cal, ajunsese la capătul drumului ce se întindea în faţa mea. Deci, pentru el – exilul, pentru mine – temniţa. Şi toate astea într-un ceas! Până şi călăii sunt mai puţin grăbiţi. De îndată ce l-am pierdut din vedere pe cel care se îndepărta astfel, am auzit trăgându-se zăvoarele care

mă ţineau prizonieră. Mi se reda libertatea pentru că ai mei mă socoteau acum ferită de cel pe care-l iubeam. Am refuzat această libertate a lor. Libertatea mea nu m-ar fi îndemnat să-mi fac decât speranţe deşarte; tot nu l-aş mai fi revăzut pe Léon, chiar dacă m-ar fi lăsat liberă ca să-l pot căuta. Ei n-au înţeles acest lucru, n-au înţeles de ce mă încăpăţânam să nu ies din odaie. Şi, deşi siguri de nevinovăţia mea – fiindcă am aflat după aceea că nobilele proteste ale lui Léon îi lămuriseră că eram nevinovată – nu veniră nici unul să se scuze că mă bănuiseră pe nedrept; mă lăsară cu acea pecete a ruşinii pe frunte, pentru că Félix îi sfătuise că nu trebuie să cedeze în faţa iubirii unei puştoaice şi a mâniei unei copile. Am rămas deci convinsă că ei mă socoteau vinovată. Liniştiţi în privinţa castităţii mele, nu catadicsiră să-mi aducă la cunoştinţă că mă iertaseră. Poate că ar fi trebuit să mă duc eu să-i rog să mă ierte. Dar, a le cere iertare însemna să mă justific în faţa lui Félix, or, acest lucru, era peste puterile mele. Oh, am simţit atunci, în toată intensitatea lor, cele două mari pasiuni din inimile femeilor: dragostea şi ura. Îl iubeam pe Léon, până la a-mi da viaţa pentru el şi aş fi fost gata să mor, ca să nu prilejuiesc nici cea mai mică bucurie călăului meu. Venind ora mesei, puteau să mă cheme; dar n-o făcură. Continuau deci să mă pedepsească. Eram atât de tânără ... Uitaseră că

iubeam şi că dragostea ţine loc de foame. Am râs de pedeapsa lor. Deci, nimeni nu voia să-şi amintească de mine. Nici măcar Hortense, care la mai puţin de şaisprezece ani se măritase cu fratele meu, nu voia să-şi aducă aminte că fusese femeie şi mamă la o vârstă la care pe mine încă mă mai tratau ca pe un copil capricios. Totuşi, cineva a venit la mine: o servitoare cu o tavă cu mâncare. Eram gata s-o trimit înapoi, când ea mi-a strecurat în mână, pe furiş, o hârtie pe care erau scrise în grabă câteva rânduri cu creionul: *«Plec, dar mă voi reîntoarce diseară. Trebuie să-ţi vorbesc şi trebuie să scăpăm de aici. La ora zece voi fi la portiţa din parc. Ai să vii, nu-i aşa? Te aştept.»*

Printr-o întâmplare destul de ciudată, nu văzusem niciodată scrisul lui Léon. Biletul nu era semnat. Totuşi, nu m-am îndoit nicio clipă că n-ar fi al lui, aşa că am scris în josul biletului *«Da»,* şi i l-am dat servitoarei. Trebuie să mărturisesc că am făcut acest lucru care mi-a hotărât soarta, fără să mă gândesc. Femeia se afla în faţa mea, aşteptând; Léon aştepta şi el. Şi apoi, simţeam nevoia să-l văd în acel moment pe Léon, nu pentru dragostea lui, nu, v-o jur, ci să-l întreb ce se va întâmpla cu mine, să-l întreb ce avea de gând să facă: voiam să mă sfătuiesc cu el în acea clipă dificilă. Abia după ce femeia a plecat, mi-am dat seama că, de fapt, îmi dădusem întâlnire cu Léon şi totuşi n-aş

fi putut spune că era vorba de o întâlnire de dragoste. Cu o zi înainte, Léon putea să-mi fi cerut în genunchi să mă întâlnesc cu el şi n-aş fi acceptat. În ziua aceea, dacă nu mi-ar fi luat-o el înainte, i-aş fi cerut eu să vină. La un moment dat, tot gândindu-mă la acest lucru, am început să mă tem ca nu cumva să fie vorba de o cursă pusă la cale de Félix. Dar la ce bun? Ca să mă determine să săvârşesc o greşeală? Ei bine, eram hotărâtă s-o săvârşesc şi v-o jur pe sufletul meu că această greşeală pe care voiam s-o comit, nu însemna decât o nesupunere în plus, o revoltă împotriva lui Félix, un mijloc de a încerca să-i scap din mână.

Timpul trecea; se făcu în sfârşit noapte şi aşteptam fără niciun fel de teamă clipa când urma să părăsesc odaia. Dar chiar atunci mă cuprinse un tremur: vagi imagini ale unei fiice seduse care fuge din casa părintească îmi trecură ca nişte năluci prin faţa ochilor, în vreme ce coboram scara ce scârţâia sub paşii mei. Vedeam tablouri în care era înfăţişat acest lucru, ele apăreau în întuneric şi toate fetele aveau chipul meu. Dacă aş fi ştiut şi eu mai multe lucruri, poate că aş fi dat îndărăt în faţa acelor sumbre avertismente. Dar eu n-aveam habar de nimic, iar simţurile nu mă îmboldeau în niciun fel. Biet copil ce eram! Toată viaţa mea se redusese doar la inimă şi încă nu ştiam că inima poate fi dezonorată! Am străbătut grădina şi am

ajuns la portiţa din parc. Am deschis-o, Léon era acolo. Intră şi mă luă de mână. Era prima oară când mă atingea. Eram atât de tulburată, încât n-am simţit nicio emoţie.

– Vino, zise el, în pavilionul de colo; vom fi astfel la adăpost de orice întâlnire neplăcută. Nu-i exclus ca pe căpitan să-l apuce plimbatul prin parc! Vino!

L-am urmat pe Léon, fiindcă îmi era frică de Félix. Am intrat în pavilion, unde era întuneric beznă. Léon mă aşeză pe o canapea, apoi luă şi el loc lângă mine. Dacă aş fi vorbit prima, cuvintele pe care le-aş fi rostit ar fi fost următoarele:

– Şi acum ce-o să se întâmple cu noi?

Dar primul a vorbit Léon. Părea să fi uitat nefericirea noastră, fiindcă îmi spuse:

– O, Henriette, de multă vreme ardeam de dorinţa de a-ţi vorbi. De şase luni, de când te iubesc, de şase luni de când privirea ta mă arde şi mă farmecă, nu te-am putut întâlni o dată singură, ca să-ţi pot vorbi despre chinul meu; a fost o adevărată nenorocire.

Aceste cuvinte, accentul cu care au fost rostite, m-au tulburat şi m-au înfricoşat. Nu venisem ca să-mi spună că mă iubeşte. Asta o ştiam şi încă destul de bine. Şi apoi îl iubeam şi eu atât de mult … Pentru prima oară, când şi-a mărturisit deschis gândurile, inimile noastre nu mai erau la unison. Oare să mă fi

iubit mai puţin din moment ce simţea nevoia să mi-o spună?

– Léon, i-am zis, ceea ce mi s-a întâmplat e o adevărată nenorocire.

– Nu, şopti el, nu, dacă mă iubeşti şi tu aşa cum te iubesc şi eu! Plec, pentru că trebuie să plec. Dar mă voi întoarce curând. Tata are o avere imensă, iar dragostea lui faţă de mine e fără margini. Îi voi mărturisi totul, iar el va veni să-ţi ceară mâna; ai tăi nu vor cuteza să-l refuze.

– Eşti sigur?

– Da, sunt sigur c-o voi obţine, dacă tu vei rămâne a mea.

– Léon, i-am spus, luându-l de mână, îţi jur, chiar dacă va trebui să mor, nu mă voi mărita cu nimeni, decât cu tine!

El îmi strânse mâinile şi trăgându-mă spre el, spuse:

– Deci, mă iubeşti, Henriette? Mă iubeşti ... Juri că vei fi a mea?

I-o jurasem. Dar iată că dintr-odată am simţit în mine o tulburare ciudată. Inima ba mi se strângea până la durere, ba mi se dilata până la a mă înăbuşi. Simţeam cum îmi tremură mâinile în mâinile lui Léon, cum îmi tremura întreg trupul, cum începusem a gâfâi

uşor. Iar el, trăgându-mă din ce în ce mai aproape, mă întreba întruna:

– Mă iubeşti, nu-i aşa? Mă iubeşti ...

O tulburare neaşteptată mi se urcă de la inimă la cap, mi se păru că mintea mi se goleşte; am simţit un fel de ameţeală care m-a făcut să cad pe pat şi am rostit cu o voce pe care mi-am putut-o smulge din piept:

– Lasă-mă ... Lasă-mă ...

Dar el nu ţinu seama de spaima mea şi mă luă în braţe. L-am respins, fără să-mi dau seama.

– Nu, i-am spus, nu!

– Mă iubeşti şi vei fi a mea, rosti el, a mea, Henriette, iubita mea ... a mea, acum, fiindcă cred în dragostea ta, cred că mă iubeşti, aşa cum te iubesc şi eu, că viaţa ta îmi aparţine, aşa cum îţi aparţine viaţa mea!

– Da, i-am răspuns, am jurat că voi fi a ta! Léon, nu crezi că e de-ajuns?

– De ce mă respingi astfel? zise el, slujindu-se de puterea sa pentru a mă imobiliza. Apoi i-am simţit buzele sărutându-le pe ale mele.

M-am ridicat, tremurând pierdută.

– Nu, nu, nu! i-am spus, încercând să alung mai curând tulburarea din mine, decât dorinţa lui. Căci, mă jur pe bunul Dumnezeu, habar n-aveam ce-mi cerea.

– Henriette, Henriette, şopti el.

– Ah! am strigat, încercând un sentiment neaşteptat de spaimă, Léon, tu nu mă iubeşti!

Apoi am început să plâng.

– Henriette, cum poţi spune una ca asta, rosti el trist, trăgându-mă spre el. Eu să nu te iubesc! Păi numai pentru această dragoste am îndurat timp de şase luni de zile obrăznicia acelui căpitan cu care ar trebui să te măriţi. Ca să nu existe vărsare de sânge între noi, nu l-am ucis pe acel bădăran care a cutezat să-mi spună că vei fi a lui.

– Nu voi fi niciodată a lui!

– Niciodată, spui? Dar el rămâne şi eu plec şi toată familia ta va fi în jurul tău, te va ruga, te va ameninţa, îţi va spune că eu nu te iubesc, mă vor vorbi de rău … Şi cine ştie dacă nu cumva, într-o zi, de îndoială, de spaimă, de slăbiciune, nu vei ceda şi nu mă vei trăda?

– Niciodată, Léon!

– Văd că eşti prea pornită împotriva iubirii mele, ca să nu dai dovadă de slăbiciune faţă de ura lor! Henriette, nu mă iubeşti atât cât te iubesc eu!

Şi iată că, dintr-odată, inima reîncepu să-mi bată cu putere, m-a apucat un tremur; nu mai gândeam, nu mai judecam. Mă aflam în braţele lui Léon. Răsuflarea lui îmi ardea obrajii, buzele sale le regăsiră pe ale mele. Şi, cu toate că întunericul era profund, am închis ochii. Mă lăsam târâtă într-un păcat despre care nu ştiam

nimic, dar pe care mi se părea că nu trebuia să-l văd. Nu leşinasem, dar în mâinile lui Léon eram un trup inert şi fără vlagă. O sfârşeală dureroasă a trupului şi a spiritului mă silea să mă las în voia lui, fără să încerc a mă apăra. Cred că ar fi putut să mă şi omoare, fără să crâcnesc. Nu mai simţeam nimic. Léon strângea în zadar în braţe acel trup fără suflet, se străduia să-mi audă bătăile inimii şi mă ruga să rostesc un cuvânt. Simţeam că mor, atâta tot. Iată-mă, în sfârşit, dezonorată şi pângărită! Da, acum eram dezonorată şi pângărită!

Strigătul de bucurie al lui Léon mă trezi din acea amorţeală. Am vrut să-l resping, să-l blestem, dar cuvintele mi-au murit pe buze, înăbuşite de sărutările lui, ca şi lacrimile şterse de buzele sale. Acum eram a lui. Am plâns pentru că-mi pierdusem iluziile. Acum ştiam şi eu ce înseamnă pentru bărbaţi fericirea. Fericirea! Era, deci, profanarea iubirii? Biet înger dezamăgit, mă prăbuşisem din cerurile mele! Da, bucuria fără margini a lui Léon mă linişti, mai ales când, în genunchi, mi-a spus:

– Îţi mulţumesc, sufletul şi viaţa mea! Acum îmi aparţii precum pruncul, mamei sale. Acum sau îmi vor acorda mâna ta, sau vom muri împreună! Henriette, Henriette, spune-mi că mă ierţi!

I-am înţeles bucuria: acum era într-adevăr sigur că-l iubeam! Oh, nu există gaj mai nenorocit al iubirii decât cinstea unei femei! Mi-am înăbuşit remuşcările şi n-am vrut să păstrez în inima mea decât bucuria pe care i-o dăruisem. Abia atunci Léon a început să-mi vorbească despre viitor şi despre planurile sale. L-am lăsat să vorbească. Nu-mi mai rămânea decât să am încredere în el, pierdusem dreptul de a-i mai da sfaturi, de a mai trage nădejdi. În ce mă privea, nu mai aveam nicio grijă. Voise să mă aibă, mă avusese; acum el era răspunzător de viaţa mea. Pe urmă, ne-am despărţit. El a plecat, iar eu am intrat în casă. Noaptea aceea în care am plâns tot timpul, a fost urmată de o zi de chin. Căci îşi poate oare cineva închipui o pedeapsă mai cumplită? Ajutorul care m-ar fi putut salva, ei bine, acel ajutor mi-a fost dat când de-acum era prea târziu. Hortense, tata, mama, alarmaţi de încăpăţânarea mea de a nu ieşi din odaie, veniră dis-de-dimineaţă în cameră la mine şi-mi spuseră că numai gelozia lui Félix îi determinaseră să se poarte atât de aspru cu mine. Că ei ştiau că nu mă făcusem vinovată decât de o dragoste curată, pe care mi-o trecuseră cu vederea, că mă lăsaseră o vreme să plâng şi să mă chinui, nădăjduind că dorinţa de a reda familiei mele pacea şi liniştea mă vor ajuta să înving acea iubire mai mult imprudentă decât vinovată. A doua zi, Dumnezeule, a

doua zi, tata, atât de bătrân, mama, atât de virtuoasă, cumnata mea atât de bună, şi fratele meu atât de onest, adunaţi cu toţii în jurul patului meu, rosteau aceste cuvinte cu lacrimi în ochi şi cu indulgenţă în glas, iar eu nu le puteam striga: «Smintiţilor şi călăilor, e prea târziu! V-aţi lăsat copila să cadă în noroi, iar acum veniţi să-i întindeţi mâna. Nu mai am nevoie de ea!» Nu le puteam spune aceste vorbe. Auzindu-i cum încearcă să mă mângâie, plângeam şi mă zvârcoleam. Socotind că încă nu mă liniştisem, mă lăsară singură. Dacă în acel moment aş fi ştiut unde se afla Léon, aş fi fugit de acasă, m-aş fi dus la el şi i-aş fi spus: «M-ai vrut, dă-mi un acoperiş deasupra capului, o familie, o bucată de pâine şi un nume; căci în momentul de faţă nu mai am nimic, toate cele cerute de mine, ei bine, află că le fur cu neruşinare, nimic nu mai e al meu!» Noroc că boala m-a smuls din acea disperare, m-a cuprins febra şi am zăcut douăzeci de zile. Când mi-am venit în fire, am devenit laşă, neavând curajul decât să mint şi să tremur. N-am redevenit demnă de a trăi, decât atunci când un sentiment neaşteptat, un sentiment mai puternic, mai sfânt, mult mai greu de explicat decât dragostea, veni să-mi înmoaie inima: am ghicit, înainte de a simţi, că devenisem mamă. Înainte ca semnele obişnuite ale sarcinii să mă avertizeze de starea mea, pântecele meu mi-a strigat că

n-am dreptul să mor. O nădejde vagă începuse a-mi umple ceasurile de singurătate. Nu ştiu de ce, am început să-i privesc altfel pe copiii cumnatei mele. Încercam să-mi amintesc chipurile şi ţipetele lor din primele zile după ce se născuseră, îi luam cu dragoste, pe genunchi, şi-i legănam, încercând să-mi aduc aminte cântecele de leagăn ale doicii lor. Apoi, într-o seară, în timp ce mă aflam în genunchi, rugându-mă Domnului cu fervoarea disperării, cerându-i să îndepărteze de mine nenorocirea pe care o presimţeam, făgăduindu-mi, în sinea mea, să-mi răscumpăr greşeala printr-o viaţă de penitenţă şi virtute, am simţit o nouă viaţă agitându-se în mine. Acest fapt m-a readus la viaţă, smulgându-mă din deznădejdea cumplită în care mă lăsasem să cad. De două luni, de când Léon plecase, nu mai ştiam nimic de el, cu toate că-mi dădeam seama, din şuşotelile celor din jur, că familia era cât se poate de preocupată de soarta mea. Eram pregătită pentru orice; ştiam că-mi vor ascunde toate drepturile lui Léon, până când acesta avea totuşi să răzbească peste toate obstacolele care ne despărţeau. Aveam răbdare, pentru că aveam încredere în el. Dar când n-am mai fost singură, când a trebuit să mă tem pentru două vieţi lovite de aceeaşi nenorocire, spaima mea a devenit cumplită, neliniştea mi-a furat somnul şi am încercat în zadar să pătrund

misterul de care eram înconjurată. A trecut astfel o lună încheiată, o lună în care n-am putut afla nimic despre intenţiile familiei mele. Eram socotită de ei drept o copilă tristă din pricina unei iubiri nefericite, pe care o laşi, de milă, pradă tristeţii sale. Altfel, erau destul de afectuoşi cu mine, străduindu-se să-mi împlinească orice dorinţă, când întâmplarea făcea să rostesc vreun cuvânt care semăna a dorinţă. Nici mama, nici tata, nici Hortense nu s-au apropiat o dată de mine ca să-mi întindă mâna, să-mi spună că ceea ce simţeam eu nu mai era o simplă dragoste de copilă, din moment ce suferéam atâta. Această atitudine mi-a devenit, la un moment dat, insuportabilă. Ce făcea Léon? Cum de nu găsise niciun mijloc de a mă înştiinţa despre planurile lui? Cum de eu însămi nu-l informasem despre starea în care mă aflam? Toate astea începură din nou să mă tulbure, după ce, de bine, de rău, mă mai liniştitsem. Servitoarea care-mi adusese bileţelul lui Léon mă evita, temându-se ca nu cumva să fie învinuită că ar fi fost înţeleasă cu mine. Am aflat într-o zi că, în urma unui cuvânt de milă rostit la adresa mea, fusese ameninţată că va fi dată afară.

– Biata domnişoară, spusese ea, o să moară în mâinile lor şi ei nici nu vor băga de seamă!

Când acea femeie rostise aceste vorbe, avusese dreptate: dacă m-ar fi lăsat, aş fi murit. N-am vrut să

mă sinucid; am rezistat şi încă rezist. Dar cât va mai dura acest chin?

Timpul trecea şi nimeni nu mă înştiinţa că nu fusesem părăsită. Oh, ce zile de chin, ce spaime, unele bruşte, altele lente, ce groază cumplită! Dacă cineva rostea fără nicio intenţie, vreun cuvânt care se potrivea, din întâmplare, cu starea mea, îmi venea să leşin. Când eram singură, îmi imaginam clipa în care va trebui să le spun adevărul sau, mai bine-zis, clipa în care aveau să descopere adevărul atunci, în nopţile mele de nesomn, întrezăream tablouri înfricoşătoare, în care mă vedeam stând în genunchi, strigând şi plângând, blestemată de întreaga familie. Dar, printr-o întâmplare ciudată, niciodată Félix nu-mi apărea nici în visele, nici în nopţile mele de veghe. Mi se părea doar că o fantomă plutea undeva, deasupra capului meu, rânjind hidos. Oare inima mea să fi presimţit că blestemele şi ameninţările însemnau prea puţin lucru pentru el şi că imaginaţia mea nu era totuşi în stare să-şi închipuie supliciul demn de cruzimea acelui om? În acea perioadă, sufeream totuşi atât de mult, încât socoteam că ajunsesem la capătul puterilor. Încă nu cunoşteam acea forţă a inimii care te ajută să înduri orice.

Într-o zi, ne aflam cu toţii în salon, tristă reuniune unde chiar şi nepoţelele mele erau tăcute, până

într-atât îi deranja pe toţi mohorâta mea deznădejde. O slugă, deschizând uşa cu teamă, spuse timid:

– La poartă s-a oprit trăsura unui domn, iar acel domn vine încoace.

– A spus cine e? întrebă fratele meu.

– Da, domnule.

– Ei, şi cine e?

Sluga şovăi, apoi rosti încet, privindu-mă ţintă:

– Păi, a zis că se numeşte domnul Lannois.

– Léon! am strigat, sărind în sus.

– E tatăl său, spuse servitorul, retrăgându-se.

Auzindu-mă strigând astfel, toţi îşi întoarseră privirile spre mine.

– Probabil că nu eşti în toate minţile, spuse tata, privindu-mă ameninţător. E anunţat domnul Lannois şi tu, în faţa slugii, strigi: «Léon!» Du-te în odaia ta! Du-te! Cred că a sosit vremea să punem lucrurile la punct!

L-am văzut pe tata care abia se abţinea să nu explodeze. Am ieşit, cu capul plecat, murmurând:

– Ah, dumneata, dumneata eşti cel care m-ai făcut să-mi pierd minţile!

Dar, după ce-am ieşit din odaie, am simţit o dorinţă irezistibilă de a-l vedea pe acel Lannois, tatăl lui Léon, trimis de Léon, şi care era de fapt ultima mea speranţă. Am vrut să-l văd pe acel om pe care mi-l închipuiam a fi un bătrân venerabil şi bun, un bătrân care aducea cu sine

îngăduinţa şi ocrotirea. M-am strecurat deci într-un cabinet alăturat şi de acolo, ascunsă după o draperie, l-am putut vedea şi auzi pe domnul Lannois. Era un bărbat încă tânăr. Avea un obraz vesel şi roşu, era scund şi îndesat, cu un fel de a fi pretenţios şi grotesc, cu o voce ascuţită şi comună. Să nu vă miraţi că l-am privit cu atâta atenţie; pentru că fiecare din trăsăturile pe care vi le-am descris îmi îngheţa, rând pe rând, inima. Dacă acel om ar fi avut un chip auster şi implacabil, aş fi tremurat sau aş fi fost deznădăjduită. Dar nu o deznădejde ruşinoasă, fiindcă acum îmi dădeam seama că rugămintea mea nu avea să aibă niciun ecou în inima lui. Te poţi ruga în genunchi până şi în faţa morţii, dar n-are niciun rost să te milogeşti în faţa unuia atât de mulţumit de mărginirea sa. Simt nevoia să redau întocmai cuvintele pe care le-a rostit la adresa mea, pentru că acele cuvinte mi-au adâncit şi mai mult durerea şi m-au făcut să roşesc, nu de ruşine, ci de dezgust.

Cum era şi firesc, la început avu loc între acel Lannois şi familia mea un schimb de politeţuri, apoi o discuţie de afaceri; în sfârşit, aşezându-se pe un fotoliu, strigă:

– Ei, dar mi se pare mie sau parcă mai lipseşte cineva de aici?

– Cine să lipsească?

– Ei, drace, adorata Henriette.

– Domnule, te rog … începu tata.

– Las-o mai moale, bunicule, ştrengarul de Léon mi-a mărturisit toată povestea. O iubeşte pe puştoaică, ea, la rândul ei, probabil că-l iubeşte şi ea, că doar îmi cunosc progenitura. Aşa că vă sfătuiesc să-l luaţi aşa cum e. Altul nu mai am, fiindcă nevasta mi s-a prăpădit.

– Domnule, spuse tata şocat de tonul musafirului, domnule, o astfel de propunere … şi în asemenea termeni.

– Fleacuri! Aici nu-i vorba de termeni, ci de bani, răspunse trufaş Lannois. Îi dau ştrengarului de Léon cincizeci de mii de scuzi …

– Noi avem alte planuri cu Henriette, zise tata.

– Tot ce se poate … Dar tinerii se iubesc, pricepi? Şi ca să fac un calambur, cei ce se iubesc[1], sfârşesc prin a culege roadele.

Sigur că dintre toţi cei care ascultau aceste cuvinte fără perdea, eu eram cea mai inocentă şi mai puţin obişnuită cu murdăria unor asemenea echivocuri; şi totuşi am înţeles ce voia să spună. Nemaifiind în stare să ascult, am fugit şi m-am ascuns în parc. Aveam impresia că am să înnebunesc. Familia mea refuzase propunerea lui Lannois şi nu mă puteam plânge

[1] În franceză, „se iubesc" *(s'aiment)* se pronunţă la fel ca şi „seamănă sămânţa" *(sèment)*.

nimănui despre acest refuz. Mă plimbam deci prin parc, năucită de gânduri sinucigaşe. Dacă în acel moment s-ar fi deschis în faţa mea o prăpastie, o mare, n-aş fi ezitat o secundă şi m-aş fi aruncat în ele. Dar mă aflam printre flori, pe iarba proaspătă, ştergându-mi ochii de lacrimi, când iată că l-am văzut pe Lannois ieşind din casă agitat şi mâniat, şi îndreptându-se spre poartă, unde îl aştepta trăsura. Oricât de crude şi de brutale ar fi fost vorbele lui, el era totuşi ultima mea speranţă. M-am îndreptat deci în goană spre el şi, în durerea mea sufletească, i-am strigat:

– Cum! Plecaţi, domnule?

Eram atât de disperată, glasul meu avea în el ceva atât de sfâşietor, încât Lannois s-a întors şi m-a privit o clipă, cu mirare. Apoi a rostit pe acel ton menit să spulbere orice nădejde, ca roata unei maşinării care zdrobeşte fie bucata de fier pusă sub ea, fie pe nenorocitul prins în angrenajul ei.

– Ei drăcie! Mă întrebi dacă plec … Ce-ai vrea să fac cu adunătura asta de nerozi ipocriţi? Zi-le protestanţi şi bonapartişti şi cu asta ai spus tot!

– Domnule, am strigat, uitaţi că plecând mă condamnaţi la moarte?

– Pe dumneata? Dar cine eşti, fetiţo?

– Eu sunt Henriette, domnule.

– A, Henriette, prietena dragă, prinţesa lui Léon! Păi, drăguţa mea, du-te şi cere un bărbat pretenţioşilor dumitale părinţi!

Şi respingându-mă cu mâna, s-a îndepărtat. L-am oprit din nou.

– Domnule, i-am spus, împreunându-mi mâinile, dar Léon mă iubeşte şi-l iubesc şi eu!

– Te sfătuiesc să păstrezi taina pentru dumneata, ca să-i poţi duce de nas cu două luni!

L-am privit pe acel om care-mi distrugea viaţa, sănătatea, bucuria; apoi, eu, sărmana fată pierdută, l-am apucat de haină şi, ţinându-l zdravăn, i-am spus încet, dar răspicat:

– Am păcătuit, domnule … Aştept un copil …

Şi am căzut la picioarele lui. Lannois m-a privit, în timp ce abia îmi mai trăgeam răsuflarea, apoi, începând să fluiere, s-a întors şi a plecat.

Am căzut cu faţa în jos, trăgând nădejde că voi muri, atât de tare mă sufocau lacrimile. Între timp, cei din casă văzându-ne, tata, fratele meu şi Félix se îndreptară spre noi, pentru a pune capăt acelei scene umilitoare, pe care-o socoteau degradantă atât pentru mine, cât şi pentru ei. Ajunseră exact în clipa în care domnul Lannois, fluierând, dădea să plece.

Când Félix mă ridică de jos, Lannois strigă, rânjind trufaş:

– Încet-încet … Fiţi atenţi cu copilul …

– Ce vrei să spui, domnule? întrebă fratele meu.

– Vreau să spun, repetă Lannois, că tinerii care se iubesc, dau roade!

Félix mi-a dat drumul jos şi, în clipa aceea, am văzut aplecându-se asupra mea chipul înspăimântător al acelei năluci pe care o tot visasem mereu. De fapt, cel care mă privea astfel era Félix. Chipul i se contractase îngrozitor. Apoi, ridicându-se de jos şi privindu-l pe Lannois în faţă, îi zise:

– Eşti un infam şi un calomniator! Minţi cu neruşinare!

Lannois păli şi începu să tremure. Acel om atât de grosolan mai era şi laş!

– Pe legea mea că nu mint! Ea mi-a zis!

– Nu vezi că nefericita asta e nebună?

– N-am ştiut, zise Lannois, dar îi voi spune acest lucru fiului meu, care se va vindeca sigur de patima lui prostească. O nevastă nebună! Hm! Asta ne mai lipsea!

Am încercat să mă ridic şi să strig, căci Lannois părea convins de spusele lui Félix, cu atât mai mult cu cât purtarea mea părea să-i fi întărit convingerile. M-am târât la picioarele lui, am încercat să vorbesc, dar n-am mai fost în stare … “

VIII

Semiconcluzie

Luizzi citise acea povestire cu o atenţie deosebită; nimic nu-l putuse distrage, nici mişcările Henriettei, nici plânsul copilului ei, o biată fiinţă plăpândă, născută, fără îndoială, în acea cumplită temniţă. Cu ochii ţintă la manuscris, îl urmărea cu atenţie cu care-şi supraveghează o bucătăreasă bucatele, sau cu atenţia cu care o tânără frumoasă devora vreunul din romanele lui Paul de Kock, când iată că nefericita captivă luă manuscrisul şi-l ascunse repede în locul de unde-l scosese. După câteva clipe, Luizzi văzu cum una dintre tapiserii se mişcă, dezvăluind în zidul din faţă o uşă pe unde intră Félix, cu un coş în mână. O mânie cumplită puse stăpânire pe Luizzi când îl zări pe căpitan. Aproape că era gata să strige. Dar îşi aminti prin ce miracol asista la o scenă care se petrecea

departe de el, aşa că începu a privi cu atenţia unui om căruia nu voia să-i scape nici cel mai mic amănunt.

Căpitanul scoase din coş o serie de alimente pe care le aşeză pe masă şi abia acum înţelese Luizzi de ce Félix nu mânca niciodată împreună cu ai săi şi de ce poposea în fiecare seară în pavilion. Câteva minute, după ce intră Félix, fu linişte. Totuşi, acesta avea un aer mult prea triumfător, ca să păstreze tăcere prea multă vreme.

– Ei bine, Henriette, zise căpitanul, în fiecare zi mă vei primi astfel?

– „În fiecare zi", ai spus? Deci, mai există zile şi nopţi? Pentru mine nu există decât o umbră veşnică, o nenorocire care nu mai are nici trecut, nici viitor. Sufăr tot atât cât suferearn şi înainte şi cât voi suferi şi de acum încolo. Gândesc la fel ca în trecut, la fel cum voi gândi întotdeauna. În viaţa obişnuită, ziua care trece şi noaptea care vine pot uneori să-ţi schimbe gândurile; dar eu, eu nu mai am nici zi, nici noapte, nici dimineaţă, nici seară. Viaţa mea înseamnă veşnic aceeaşi oră, acelaşi gând, aceeaşi durere.

– Henriette, zise Félix, privind-o drept în faţă, pentru a putea surprinde cea mai mică emoţie pe acel chip palid pe care durerea aproape că-l împietrise; Henriette, zise el, nici ziua, nici noaptea nu sunt cele care pot schimba o hotărâre atât de nezdruncinată ca a

ta. Iată, au trecut şase ani din ziua în care, profitând de leşinul tău, familia noastră a putut ascunde ruşinea slăbiciunii tale, în această temniţă de unde, doar cu un singur cuvânt, poţi ieşi ... Numai că acel cuvânt încă nu l-ai rostit ...

– Şi nici nu-l voi rosti vreodată, răspunse Henriette. Singura nădejde a vieţii mele a fost dragostea lui Léon, singura mea speranţă, în mormântul ăsta, tot în el mi-o pun.

– Şi totuşi, el ţi-a trădat aceste speranţe, fiindcă s-a însurat cu alta ...

– Nu, Félix, minţi! Léon nu şi-a dăruit inima unei alte femei, atâta vreme cât trăiesc eu!

– Ai uitat că, atât pentru el, cât şi pentru ceilalţi, eşti moartă?

– Atunci, Léon nu m-a trădat şi tu eşti singurul vinovat faţă de noi doi!

– Fie, îmi asum această crimă, pentru că ea face să ţi se năruie orice speranţă.

– De altfel, ţi-am mai spus-o, domnule, că nu te cred. Nu, Léon nu s-a însurat. Cel care m-a vârât de vie în mormântul ăsta, cel care e tot atât de vinovat ca ucigaşii şi ca otrăvitorii, cel pe care legea ar trebui să-l trimită pe eşafod, n-a ezitat să aştearnă pe hârtie nişte minciuni, să trimită nişte scrisori false, numai ca să mă îndurereze şi mai mult ...

– Henriette, există şi lucruri pe care e cu neputinţă să le falsifici, replică Félix, şi anume hotărârile tribunalelor. Foarte curând am să ţi-o arăt pe cea care-l condamnă pe Léon Lannois la muncă silnică şi atunci vom vedea dacă-i vei mai păstra aceeaşi dragoste din care-ţi faci acum o virtute.

– Dacă ceea ce-mi spui ar fi adevărat, am să mor în mormântul ăsta, odată cu dragostea mea. Iar dacă cine ştie prin ce minune aş ieşi de aici şi aş vedea cu ochii mei că Léon a făptuit un lucru dezonorant sau că mi-a fost necredincios, ei bine, tot îl voi iubi, odată cu soţia lui, sau în fiarele în care ar fi cetluit.

– Henriette, zise Félix sumbru şi plimbându-şi în jur privirea înveninată, nu pricepi că şi răbdarea mea are o limită şi că, orice-ar fi, soarta trebuie să ţi se împlinească?

– Răbdarea ta n-a fost mai lungă decât durerea mea şi dacă trebuie să mor fără să mai văd lumina soarelui, omoară-mă chiar acum, ca să se isprăvească odată povestea asta! Căci dacă ai obosit să mă tot chinuieşti, află că şi eu am obosit să mai sufăr, aşa că moartea n-ar face decât să pună capăt suferinţelor mele.

– Henriette, ascultă-mă bine: îţi ofer, pentru ultima oară, viaţa; te-am înşelat, când ţi-am spus că toţi te socot moartă. Ceea ce i-am spus atunci bătrânului Lannois, cum că ai fi nebună, s-a aflat peste tot; am

profitat de acest lucru şi am spus tuturor că ai plecat din Franţa. Toată lumea crede că zaci în vreun ospiciu din Anglia sau din America, de unde sau nu vei mai reveni niciodată, sau te poţi întoarce chiar mâine. Dar trebuie să înţelegi, Henriette, că între noi doi se află păcatul săvârşit de tine, care e mult prea mare încât să nu-mi iau măsurile cuvenite care să te oblige să-ţi ţii gura şi să nu povesteşti nimic, nimănui, niciodată. Ai să reapari în lume, ca soţia mea, dar îmi vei lăsa în gaj copilul ăsta.

– Ai dreptate, Félix, răspunse Henriette, ne desparte un mare păcat. Dar păcatul ăsta va fi mult mai mare decât crezi. Crima aceasta, căci de fapt e vorba de o crimă, vreau s-o duci până la capăt. Chinul pe care-l îndur e de neînchipuit; dar eu nu-l voi scurta nici cu o zi, nici măcar cu un ceas. Aşa că va trebui să mă ucizi, Félix, va trebui să apari în faţa Domnului şi a oamenilor, cu mâinile pătate de sângele meu. Căci şi eu te-am minţit: află că nu mai cred în dragostea lui Léon şi nu din pricina lui am eu acest curaj al disperării. Nu te încrede în vreun moment de slăbiciune. Da, m-am gândit adesea să mă dăruiesc ţie, să te copleşesc cu mângâierile mele, până ce vei fi convins că te iubesc şi să-mi răscumpăr astfel un ceas de libertate, un ceas în care să te pot denunţa tribunalului. Dar am renunţat, nu în faţa unei

asemenea ticăloşii, ci de teama că nu voi fi în stare să te fac să crezi că te iubesc. Aşa că prefer să dau socoteală în faţa tribunalului ceresc, iar tu să rămâi pe veci un criminal.

Félix o ascultase pe Henriette arborând una din acele priviri implacabile care par să cântărească locul unde ar putea lovi mai precis victima, pentru ca aceasta să nu ţipe şi să nu se zbată. Apoi, apropiindu-se de uşa pe unde intrase, o închise ca şi cum ar fi vrut să îngroape şi mai adânc secretul acelui mormânt; pe urmă se întoarse spre Henriette şi-i spuse cu voce estompată:

– Henriette, crima nu va fi prea mare, nici remuşcările prea adânci. Voi fi, mai curând, neliniştit. Se află la noi un bărbat, un bărbat pe care l-am surprins plimbându-se prin preajma acestui pavilion şi care se miră, probabil, în sinea lui, cum de nu-i trece nimeni pragul. Mâine, omul ăsta va trebui să intre aici, pentru ca să nu încolţească în mintea lui vreo bănuială. Trebuie să intre aici, dar nu trebuie să audă niciun strigăt, niciun plânset din care să poată deduce că între aceşti pereţi e ascunsă o fiinţă vie. Henriette, pentru asta, ori vei fi a mea, ori vei muri!

– Voi muri! strigă Henriette.

– Nu uita, nefericito, că această crimă a mea este şi a familiei tale; că după ce mi-au îngăduit să te ascund

câteva zile, te-au lăsat să zaci aici săptămâni întregi, apoi luni, apoi ani. Crima mea, după cum vezi, acum a devenit a lor; crima pe care aş putea s-o săvârşesc, o vor împărţi cu mine. Nu uita deci că nu mă vei trimite pe eşafod numai pe mine şi că voi fi urmat de tatăl, de mama şi de fratele tău.

– Ei bine, fie! strigă Henriette; cei care mi-au pregătit moartea, cu mâinile tale, s-o ducă la capăt tot cu mâinile tale. Voi fi tot atât de nemiloasă cu ei cum voi fi şi cu tine şi, dacă voi putea, voi târî pe eşafod şi mamă, şi tată şi frate. Nu-ţi dai seama că mi-ai redat speranţa? Se află aici un bărbat, un bărbat pe care tu îl bănuieşti, un bărbat care se plimbă în jurul acestui pavilion, un bărbat care mă poate auzi! Oh, facă Domnul ca acest om să fie pe aproape şi să-mi audă strigătele prin pereţii acestei închisori. Ajutor! Ajutor!

Henriette începu să ţipe atât de tare, încât Luizzi, furat de acel înfricoşător spectacol, făcu un pas înainte ca şi cum ar fi vrut să răspundă acelei sfâşietoare chemări. Speriat, Félix începu să alerge spre Henriette, strigându-i:

– Taci, nefericito, taci!

În acel moment, Henriette ajunse în faţa uşii care ducea afară din acea temniţă cumplită. Disperată, deschise repede uşa şi se năpusti pe scări, ţipând. Cuprins de furie şi de spaimă, Félix luă cuţitul de pe

masă şi tocmai când era gata s-o prindă pe Henriette încă pe primele trepte ale scării, Luizzi – uitând prin ce miracol asistase la acea înfricoşătoare scenă – se năpusti către Félix, strigând:

– Opreşte-te, ticălosule, opreşte-te!

Dar chiar în clipa în care i se păru că-l înhaţă pe căpitan, Luizzi se clătină şi căzu, simţind o zdruncinătură violentă. În năuceala care-l cuprinse după ce căzu, simţi nişte dureri ascuţite. Încet-încet, Luizzi îşi veni în fire şi deschise ochii: totul dispăruse. Se prăvălise pe fereastra din odaia sa, lăsându-se târât de o emoţie pe care nu fusese în stare să şi-o stăpânească. Baronul încercă să facă un efort ca să se ridice şi să dea fuga în pavilionul unde se petrecea acea tragedie. Dar, lipsit de puteri, căzu leşinat, pe pământ …

IX

Un nou târg

Când Luizzi îşi reveni din leşin, se văzu culcat în pat, în odaia pe care o ocupa la domnul Buré. Alături de el se afla aşezată o lampă, iar la căpătâiul patului o slugă. Îi trebui multă vreme până să-şi adune gândurile ca să-şi dea seama de ce se afla acolo. Încet-încet, îi reveniră în memorie accidentul, precum şi cauzele acelui accident, sau mai curând revăzu totul în minte ca pe un vis cumplit, din a cărui realitate nu se putea încă desprinde. Se ridică cu efort, ca să poată privi în jur; se simţi lipsit de puteri. Apoi văzu un bandaj pe braţul de unde i se luase sânge şi, amintindu-şi în mod confuz de înălţimea ferestrei de la care se prăvălise, se miră că nu murise şi se temu să nu-şi fi rupt vreo mână sau vreun picior. Se pipăi, îşi mişcă mâinile şi picioarele, îşi întinse articulaţiile şi constată cu bucurie că nu suferise nicio fractură. După îngrijirile date, Luizzi începu a se gândi la cumplita scenă al cărei martor fusese şi al cărei deznodământ groaznic dorise să-l

prevină. Ţintuit în pat din pricina durerii şi a slăbiciunii, căută ceva de care să se ajute să coboare sau pe cineva care să-l poată informa şi căruia, la nevoie, să-i dea vreo poruncă. Chiar în acea clipă zări, la căpătâiul său, o slugă. Caraghiosul se ocupa cu atâta sârg de sarcina care-i fusese încredinţată – de a veghea cu grijă bolnavul – încât citea cu foarte mare atenţie un ziar, curăţindu-şi unghiile care erau de o frumuseţe remarcabilă. Având timp să-l examineze în linişte, Luizzi nu-şi aduse aminte să-l fi văzut printre servitorii familiei Buré. Aerul impertinent şi nepăsător al slugii îi displăcu total. De altfel, bolnavii sunt ca şi femeile: nu le place să te ocupi de altceva decât de persoana lor. Mânia lui Luizzi spori la culme, când aşa-zisul valet care-şi citea ziarul cu un mic surâs dispreţuitor în colţul buzelor, murmură:

– Nostim! Foarte nostim!

– S-ar părea că ceea ce citeşti e cât se poate de amuzant, spuse furios Luizzi.

Valetul îl privi pe Luizzi clipind din ochi şi răspunse:

– Judecaţi şi dumneavoastră, domnule baron: „Ieri a avut loc un duel între domnul Dilois, negustor de lână, şi tânărul Charles, slujbaşul său. Acesta din urmă, lovit de un glonţ în piept, a murit azi-dimineaţă. Tocmai ne întrebam care puteau fi cauzele acestui

duel, când plecarea subită a doamnei Dilois le-a explicat tuturora."

– Dumnezeule, strigă Luizzi, ridicându-se în capul oaselor, Charles e mort!

Servitorul îşi continuă lectura: „Se pretinde că vorbele soţiei unuia dintre cei mai bogaţi notari ai noştri nu sunt străine de descoperirea pe care a făcut-o domnul Dilois, şi anume legăturile intime pe care nevasta sa le avea cu tânărul Charles".

– Cum! Scrie asta în ziar? strigă Luizzi stupefiat.

– O, şi încă nu e tot, răspunse servitorul. Ascultaţi: „Ora zece seara. Aflăm despre o întâmplare poate şi mai zguduitoare. Doamna marchiză du Val şi-a pus capăt zilelor, aruncându-se de la ultimul etaj al palatului său. O circumstanţă extraordinară a acestei sinucideri şi care pare să aibă o legătură inexplicabilă cu afacerea Dilois, rezultă dintr-un bilet găsit în mâna marchizei. Iată ce scria în bilet: «Acest A. este un ticălos. Nu şi-a ţinut făgăduiala pe care ţi-a făcut-o şi a vorbit … M-a pierdut şi pe mine, dar şi pe tine … pe tine! Sărmană Lucy! De-ai şti cât te plâng! Semnat: Sophie Dilois». Toată lumea se întreabă cine este ticălosul care se ascunde sub iniţiala A. Să fie vorba de numele de botez sau de familie? Pe de altă parte, toţi se miră de intimitatea dintre cele două femei care-şi spuneau pe nume, deşi nu făceau parte din aceeaşi

societate şi care nu puteau fi nici măcar prietene din copilărie sau colege de pension, pentru că marchiza n-o părăsise niciodată pe mama sa (fosta contesă de Cremancé), decât în ziua măritişului; iar pe de altă parte, doamna Dilois fusese crescută de milă de o bătrână care o găsise aruncată încă din faşă."

Timp de câteva minute, stupefacţia şi disperarea îi luară lui Luizzi şi graiul, şi putinţa de a se mişca. Doamna Dilois, Lucy, Henriette, doamna Buré, toate aceste femei, aidoma unor năluci albe părură că zboară în jurul patului său. „Am ucis-o pe prima şi am împins-o la moarte pe cea de a doua, îşi spunea în sinea lui, ca şi cum cineva i-ar fi şoptit întruna la ureche această frază pe care şi-o tot repeta fără încetare. Privi înspăimântat în jurul lui, dar nu zări pe nimeni căruia să i se poată destăinui. Simţindu-se disperat, îşi împreună mâinile şi, ridicându-şi privirea spre cer, strigă:

– O, Doamne, Dumnezeule, ce să fac?

Nici n-apucă să rostească bine aceste vorbe, că şi primi o lovitură zdravănă peste degete, din partea valetului care veghea asupra lui.

– Ce-i asta, monseniore? îl întrebă acesta. Când daţi de greu, treceţi de partea duşmanului? Nu-i demn nici de un gentilom, nici de un francez!

– A, deci, tu erai, diavole?

– Da, eu.

– Cine te-a chemat, robule?

– Tu, care mi-ai cerut să-ţi spun povestea doamnei Dilois şi a marchizei.

– Ai refuzat să-mi spui această poveste.

– Nu, doar te-am amânat opt zile. Cele opt zile au trecut ...

– Înseamnă deci că stau în pat de ...

– De patruzeci şi opt de ore.

– Şi Henriette?

– Mai târziu, stăpâne, mai târziu vei afla şi deznodământul poveştii acesteia.

– Félix a ucis-o pe nefericita aceea?

– Dacă a ucis-o, a făcut bine atât pentru ea, cât şi pentru el, căci au scăpat amândoi de chin. Mai ales ea, care cam începuse să se plictisească de rolul pe care acum nu-l mai juca decât din orgoliu.

– Cum poţi spune asta? Doar îl iubea pe acel Léon, cu o dragoste fără margini.

– Nu, stăpâne, nu-l mai iubea de mult pe Léon şi, ca să vorbim pe şleau, nici măcar nu ştim dacă l-a iubit vreodată.

– Afurisitule, tu îţi baţi joc de tot!

– Nu, încerc doar să explic nişte lucruri. Henriette nu l-a iubit pe Léon, ci dragostea în sine. Tânărul pe care l-a întâlnit a apărut la ţanc, ajutând-o să-şi

concretizeze dragostea şi visele. I-a răsărit în cale, chiar în clipa în care ea simţea nevoia de dragoste, de ceva pur şi înălţător. Numai că Léon era departe de patima pe care o aprinsese în sufletul fetei. Léon a uitat-o pe Henriette, pe care a crezut-o moartă, s-a însurat, are copii cărora le spune Nini şi Lolo. Léon s-a îngrăşat şi a început să facă burtă. Léon bea două păhărele de rachiu după-masă, şi şi-a asigurat averea în caz de faliment. Dacă Henriette s-ar fi măritat cu Léon, ar fi fost mai nefericită decât în mormânt, căci în mormânt n-a văzut murindu-i decât nădejdea într-o fericire pe care o socotea cerească, pe când altfel, ar fi simţit cum îşi pierde credinţa şi încrederea în dragoste.

Diavolul rosti aceste cuvinte cu un fel de amărăciune, iar Luizzi, contemplându-l cu atenţie, ca şi cum privirea sa ar fi putut străpunge creierul infernal al demonului, spuse:

– Consideri deci drept o nenorocire să-ţi pierzi credinţa, nu-i aşa?

– Treaba asta ar fi o nenorocire pentru Henriette, asta-i tot ce-am vrut să spun, pentru că dispreţuiesc toate teoriile ce se bazează pe nişte principii absolute ce nu se potrivesc tuturor oamenilor, după cum aceeaşi haină nu se potriveşte unui întreg popor. E ca şi cum ai vrea s-o judeci pe doamna du Val la fel ca pe doamna

Buré, pentru că amândouă s-au dăruit unui bărbat doar în câteva ceasuri.

– Spune-mi, zise Luizzi, e adevărat că Lucy a murit? Sau articolul din ziar …

– Absolut adevărat.

– Deci, eu am ucis-o!

– Arma era încărcată, tu n-ai făcut decât să tragi piedica.

– Deci ajunsese într-o stare de plâns?

– Da, asemenea lucruri sunt într-adevăr de plâns, strigă diavolul. De altfel, ai să-ţi dai seama singur …

– Nu în seara asta, strigă Luizzi, nu în seara asta! Mai târziu …

– Nu, baroane, mă vei asculta, doar te-am prevenit; odată ce mi-ai cerut să-ţi dezvălui nişte lucruri, vei fi obligat să mă asculţi până la capăt.

– Ştiu, dar măcar azi mă puteai scuti de obligaţia asta.

– Doar dacă-mi dai câteva din monedele închise în punga cea de colo, ştii tu care …

– Adică o lună din viaţa mea?

– Nu, o, nu … Nu te pot scuti de istorisirea răului pe care l-ai săvârşit, doar pentru atât de puţin …

– Vezi bine că n-am puterea să te ascult …

– Ţi-o voi da eu!

– Am să-mi ascund capul în mâini şi am să-mi astup urechile!

– Vocea mea va pătrunde prin mâinile tale.

– Taci, diavole, te rog … Nu refuz să ascult aceste istorisiri lamentabile, dar mai târziu.

– Crezi că mă interesează să le asculţi, după ce vremea îţi va fi împietrit inima şi-ţi va fi cicatrizat remuşcările? Trebuie să afli astfel de lucruri, în vreme ce inima suferă şi rănile sângerează. Sunt robul tău ca să te ascult, nu-i aşa? Şi apoi, nu ştii, nefericitule, că cel care cumpără un ucigaş se vinde lui? Tu, care ai cumpărat un diavol, îmi aparţii.

Şi spunând acestea, diavolul, al cărui trup ascuns în umbra odăii îşi recăpătase ceva din infernala sa măreţie, zâmbi cu acel surâs al său care-i inspiră milă până şi lui Dumnezeu, aducându-i aminte acestuia că fusese îngerul său preferat, dar pe care trebuise să-l pedepsească şi care-i lăsase în inimă o rană veşnic deschisă, datorită imposibilităţii de a-l mai ierta vreodată. Fiinţa sărmană şi slabă a lui Luizzi nu putu îndura acel zâmbet care-i pătrunse în inimă, aidoma unui şurub spiralat ce se răsuceşte şi sfâşie.

– Iartă-mă, spuse el, te voi asculta oricând vei vrea.

– Fie, spuse diavolul, voi alege eu momentul. Şi cât îmi dai pentru asta?

– O lună din viaţă.

Diavolul începu să râdă şi replică:

– Eşti chiar atât de sigur că ţi-a mai rămas în pungă o lună de trăit de mi-o oferi cu atâta largheţe?

– Dumnezeule! strigă Luizzi, căutându-şi punga sub pernă.

I se păru că e aproape goală.

– Să fiu oare chiar atât de aproape de moarte?

– Viitorul n-a fost cuprins în târgul nostru, aşa că n-am ce-ţi spune. Nu-i vorba decât despre trecut şi despre prezent. Vreau să-ţi şi vorbesc …

După care, începu pe un ton degajat:

– Această doamnă du Val, pe care tu ai trimis-o la moarte …

– Ajunge, ajunge! strigă Luizzi cu glas sfârşit.

Apoi îl cuprinse o ameţeală groaznică, iar creierul parcă-i luase foc; fantasme palide şi descărnate se înghesuiră în juru-i. Temându-se şi mai cumplit de nebunie decât de moarte, îi şopti diavolului:

– Ia punga şi lasă-mă …

Diavolul luă punga şi o deschise. Văzând aceasta, Luizzi făcu un efort să i-o smulgă. Dar rămase ţintuit locului, privind neputincios cum diavolul îşi vârâse degetele în pungă, scoţând din ea un galben. În acea clipă, o răceală de gheaţă cuprinse inima baronului, viaţa se opri, iar el nu mai simţi nimic. Pendula bătu de trei ori.

X

Reîntoarcerea la viaţă

Sună ora trei. Luizzi se simţi tras de picioare şi vocea aspră a unui bărbat îi strigă:

– Hai, sus în trăsură!

Luizzi se trezi şi se văzu într-o cameră necunoscută, o cameră sărăcăcioasă. Sări jos din pat şi se simţi plin de sănătate şi vigoare. Uitându-se în jur, îşi văzu punga şi clopoţelul pe o masă. Dar unde se afla? De ce îl treziseră? Deschise fereastra. Într-o curte imensă erau înhămaţi nişte cai la o diligenţă. Îi reveniră toate amintirile din trecut şi mai ales târgul încheiat cu diavolul. Noaptea era rece. Armand observă că nu se mai afla nici la domnul Buré, nici la Toulouse. Era încă iarnă. Dar oare era aceeaşi iarnă, sau intrase în cea următoare? Luizzi luă sfeşnicul prăpădit pe care i-l aduseseră şi, primul lucru pe care-l făcu, fu să se privească în oglinjoara atârnată într-un cui, pe deasupra unei mici comode de nuc aflată în odaie. Nu

era prea schimbat, doar că acum purta favoriţi. „Oare cât timp din viaţă mi-o fi luat diavolul?" se întrebă el.

– Hai! În trăsură! În trăsură, strigă vocea care-l trezise.

Apoi, în odaie intră un bărbat.

– Cum, încă nu te-ai îmbrăcat, tocmai dumneata care erai atât de grăbit să pleci? Nu mai avem decât cinci minute până la plecare! Cu atât mai rău pentru dumneata, dacă nu eşti gata!

Luizzi se îmbrăcă în mod maşinal, urmărit de ideea că în viaţa lui există o lacună de care nu-şi putea aduce aminte, dar de care nici nu trebuia să se mire. Un servitor veni să ia bagajul lui Luizzi, iar acesta îl urmă, făgăduindu-şi să observe şi să acţioneze în consecinţă. Noaptea era neagră ca smoala şi Luizzi, urcându-se în diligenţă, văzu că era ocupată doar de trei persoane, doi bărbaţi şi o femeie înfăşurată în şaluri, bonete şi văluri, într-un fel în care puteai jura că se va sufoca. În epoca despre care vorbim, mai exista încă prostul obicei de a dormi pe drum, somnul fiind pe atunci cam cum e masa astăzi. Nici n-apucai să te aşezi bine în pat, că şi trebuia să te scoli şi să pleci. Astăzi, obişnuitul diligenţelor e prea puţin deranjat de popasurile mult prea scurte pentru masă, mănâncă în grabă şi-şi vâră desertul în buzunar; pe atunci, cel ce mergea cu diligenţa ştia să se trezească fără să se

scoale şi-şi continua, în berlină, somnul început la han. Acest lucru era binevenit pentru Luizzi, căci se putea gândi în voie la situaţia sa. Oare cât trăise? Cum se explica faptul că el, bogat şi obişnuit cu lucrurile confortabile ale vieţii, se afla în acea diligenţă? De unde venea? Încotro se ducea? Toate aceste întrebări se învălmăşeau atât de tare în mintea lui, încât se hotărî să le lase să fie limpezite de singurul care avea această putere. Scoase deci clopoţelul, sună şi într-o clipă diavolul se află aşezat alături de el, sub înfăţişarea unui comis-voiajor pe care i se păruse a-l fi văzut mai înainte pe imperiala trăsurii. Luizzi îl recunoscu după strălucirea deosebită a ochilor, care sclipeau în întuneric.

– Deci, tu eşti ... Ia spune-mi, cât am trăit până acum?

– Ai trăit şase săptămâni. Vezi bine că nu te-am furat. Am procedat ca un dibaci om de afaceri. Prima oară am fost cinstit, ca să te pot fura, fără ruşine, a doua oară. De altfel, te-am mai prevenit despre acest lucru: aşa că fereşte-te!

– Ce fel de viaţă am dus în aceste şase săptămâni?

– Viaţa ta obişnuită.

– Ce anume am făcut?

– Doar n-o să-ţi istorisesc propria ta viaţă!

– Dar cum de nu mi-a rămas nicio amintire din această perioadă?

– Poţi să afli de la alţii cum ai trăit, nu de la mine. Asta nu-i treaba mea.

– Spune-mi măcar unde mă aflu.

– Într-una din trăsurile Mesageriei regale.

– Şi încotro mă duc?

– La Paris.

– Şi unde mă aflu acum?

– La o leghe de Cahors.

– De ce am plecat cu diligenţa?

– Asta e povestea ta şi eu nu ţi-o pot spune.

– Dar, mă rog, nu pot trăi cu golul ăsta în viaţa mea!

– Poţi să-l umpli.

– Să-mi fac un trecut?

– Nimic nu e mai uşor. Majoritatea oamenilor îşi confecţionează câte unul. Îţi aminteşti de actriţa aceea micuţă, zglobie şi picantă de care ai făcut neghiobia să te îndrăgosteşti ca un nebun? Ai avut o sută de ocazii, să fii unul dintre miile ei de amanţi. Dar n-ai făcut-o, pentru că o iubeai. Odată ce te-ai dezmeticit din această iubire nefastă, ai văzut că toţi amicii tăi erau convinşi că-ţi fusese amantă, neînchipuindu-şi vreunul că neghiobia ta mersese atât de departe, încât să nu fi profitat din plin de acea femeie. Te-ai analizat, te-ai

găsit ridicol, ai văzut că acea femeie îţi dăduse trei întâlniri şi că îţi aparţinuse de drept, dacă nu şi de fapt. Apoi ai lăsat să se creadă, pe urmă ai şi spus-o, iar astăzi eşti convins că ai şi avut-o pe femeiuşca aceea. Se numără printre cuceririle cu care te lauzi, nu-i aşa?

Luizzi fu destul de înciudat de această lecţie dată de diavol, cu atât mai mult cu cât nu discutase cu el despre unele sentimente pe care privirea sa le discernea atât de exact, aşa încât se mulţumi să răspundă:

– Şi crezi că dacă aş fi vrut, n-aş fi avut-o?

– Dar era o femeie demnă de iubit? spuse diavolul. Din zece legături, asta nu ţi se întâmplă decât o dată. Femeile se lasă întotdeauna cucerite de bărbaţii care le iubesc destul de puţin ca să nu tremure în faţa lor. Nu cunosc nici două femei care să şi-l ia amant pe cel care le iubeşte. Apoi tot ele se plâng că le înşală. Şi asta din vina lor; femeile au o tactică de apărare zgomotoasă sau maiestuoasă, pe care n-o impun decât celor care cred în ele. O femeie care, în loc să se lase cucerită, cutează să se dăruiască, va fi femeia cea mai deosebită şi mai iubită.

– Jupâne diavol, spuse Luizzi, care se simţi plin de cutezanţă, oare printre motivele care l-au determinat pe Cel-de-Sus să te arunce în iad să nu se fi aflat cumva şi mania de a teoretiza?

– Între noi fie zis, răspunse diavolul pe un ton molcom, nici n-a existat alt motiv.

– Ei bine, află că simt şi eu nevoia să procedez ca El.

– Şi mai mult ca sigur că pentru acelaşi motiv.

– Da, pentru că sporovăieşti întruna.

– Nu pentru asta, ci pentru că-ţi spun lucruri care nu-ţi convin; dacă ţi-aş istorisi cele şase săptămâni de viaţă despre care nu ştii nimic, m-ai asculta cu urechile pâlnie.

– În legătură cu asta, chiar nu-mi poţi spune nimic?

– Ai o imaginaţie atât de săracă, încât nu poţi inventa chiar nimic? Până şi ultimul hamal e mai isteţ decât tine. În cabrioleta acestei diligenţe se află un oarecare domn de Mérin. E un om de familie bună care, la Curtea din Berlin, a fost surprins trişând la cărţi şi care, pentru această faptă, a fost întemniţat trei ani într-o închisoare a statului. Acolo s-a împrietenit cu un fost spion francez, care fusese trimis în India de către Napoleon. A ascultat cu atenţie toate istorisirile camaradului său, ajungând să-i cunoască în cele mai mici amănunte plecarea, şederea şi reîntoarcerea acestuia din India, iar acum îşi va face reapariţia în societatea pariziană, ca sosind din Calcutta. Chiar în acest moment rumegă o mică lucrare în două volumaşe, intitulată *Amintiri din India.* Pun rămăşag

cu tine pe ce vrei, că, peste cincisprezece ani, omul ăsta va deveni membru al Academiei de Ştiinţe (secţia de geografie) şi că va fi decorat pentru călătoriile sale.

– Înţeleg foarte bine ce vrei să zici, dar omul ăsta nu va întâlni la tot pasul un călător venind din Calcutta, care să-i spună că minte, pe când eu mă pot întâlni oricând cu cineva care mă cunoaşte.

– Ceea ce ţi se întâmplă chiar în acest moment ...

– Cum aşa?

– Oamenii împreună cu care călătoreşti, ştiu cum te numeşti, iar grăsunul de colo e chiar unul dintre amicii tăi.

– Şi mai mult ca sigur că vor să-mi vorbească despre ceea ce am făcut ieri.

– Vorbeşte-le şi tu cât mai mult despre trecut, ca să umpli golul celor şase săptămâni; vorbeşte-le mai ales despre viitor, pe care-l vezi în culori dintre cele mai trandafirii şi nu te ocupa deloc de prezent; şi cel mai bun sfat pe care ţi-l pot da e să le spui că vreme de şase săptămâni ai dus o viaţă atât de banală, încât ţi se pare că ai fost ca şi mort, de vreme ce nu-ţi aminteşti de nimic interesant.

– Şi dacă totuşi vreunul mă va întreba ceva? zise Luizzi, din ce în ce mai alarmat.

– Pe cuvântul meu că-mi inspiri milă! răspunse diavolul.

– Hai, fii generos, şi dacă trebuie, sunt gata să-ţi mai dau câteva zile din viaţa mea, ca să aflu ce-am făcut în acest interval de timp.

– Sărman prost! spuse diavolul.

– Despre cine vorbeşti?

– Despre mine, care n-am ştiut să apreciez just cât de mare e prostia omenească şi n-am observat, băiatule, că dacă aş fi vrut, aş fi putut pune mâna pe viaţa ta, pe nimic!

Pe Luizzi începu a-l cuprinde ciuda. O vreme, tăcu. Tăcerea e un sfetnic bun. „Drace, îşi zise el, dacă aceşti oameni se amestecă în viaţa mea despre care nu ştiu nimic, am să mă amestec şi eu în viaţa lor cea mai ascunsă. Voi proceda faţă de ei ca un om dibaci în faţa unui spadasin. În loc să le parez loviturile, le voi arăta mereu vârful spadei, gata să-i străpungă dacă înaintează. Ştiu acum destule lucruri despre domnul de Mérin, ca să-l determin să-şi ţină gura. Să ne informăm şi despre ceilalţi, apoi vom vedea ... Deşi Luizzi spusese toate aceste lucruri în sinea lui, diavolul îi răspunse:

– Ai judecat destul de bine, şi ca bărbat, şi ca baron. Cu care dintre ei vrei să încep?

– Cu grăsunul care sforăie lângă mine şi despre care spui că e unul dintre prietenii mei.

XI

Fostul notar şugubăţ

Punându-şi picioarele pe bancheta din faţa sa, diavolul începu:

– Se numeşte Ganguernet; e unul dintre acei oameni pe care fiecare l-a întâlnit cel puţin o dată în viaţa sa, unul dintre acei oameni scunzi, burtoşi, durdulii, cu părul drept şi scurt, cu fruntea îngustă, cu ochii cenuşii, cu nasul mare, cu obrajii buhăiţi, cu gâtul scurt înfundat între umeri, cu umerii căzuţi în dreptul stomacului, cu stomacul lăsat în pântece, cu pântecele atârnându-i peste pulpe, hazos, vesel, căpăţânos, revoltător; unul dintre acei oameni care-ţi acoperă ochii cu mâna, pe la spate, strigând: „Ghici, cine e?“, care-ţi trage scaunul, în clipa în care vrei să te aşezi, care-ţi fură batista în clipa în care vrei să-ţi sufli nasul. În sfârşit, unul dintre acei oameni care, atunci când te

uiţi la ei furios, îţi răspund plini de aplomb: „Am glumit!“

Acest domn Ganguernet este din Pamiers, unde a trăit tot timpul până acum. Cunoaşte toate dedesubturile meseriei sale de şugubăţ. Se pricepe de minune să lege o bucată de carne de lanţul clopotului de la poartă, în aşa fel încât toţi câinii vagabonzi din oraş, sărind după carne, trag de lanţ şi trezesc de zece ori pe noapte toate slugile din casă. E expert în arta de a scoate o firmă şi de a o înlocui cu alta. Odată a scos firma unui coafor, a tăit-o cu fierăstrăul şi a adăugat partea tăiată la firma negustorului de alături, firmă pe care acum se putea citi: *„Domnul Rablot închiriază trăsuri şi moţuri false de păr, ca la Paris“*. În altă zi, sau mai curând în altă noapte, a scos afişul de pe scândura unui mânuitor de marionete şi l-a lipit deasupra unei farmacii, încât întregul Pamiers a putut citi a doua zi: *„M.F., farmacist pe câmpul iarmarocului“*. Domnul Ganguernet e tot atât de amabil, la ţară ca şi la oraş. El ştie cum să taie, cu multă iscusinţă, părul unei perii pe cearşaful unui amic, încât acesta, picotind de somn, să se înfurie straşnic că nu poate sta mai mult de un sfert de ceas în patul său. Se pricepe de minune să facă o gaură în perete, prin care strecoară o sforicică pe care o leagă de cuvertura de pe pat. Apoi, când simte că ai adormit, trage uşurel

cuvertura de pe tine şi te dezveleşte. Nu-ţi mai spun că pentru o astfel de treabă Ganguernet îşi alege de obicei nopţile cele mai umede sau mai geroase. Omul se trezeşte, se înveleşte din nou cu grijă şi adoarme nevinovat; Ganguernet trage din nou de sfoară, îl dezveleşte, omul iar se trezeşte îngheţat şi când vede despre ce-i vorba şi înjură de mama focului, Ganguernet îi strigă prin gaura din perete: „Am glumit!“ Dacă Ganguernet dă peste vreun prostănac, cu una dintre acele mutre care parcă te roagă să le joci vreo festă, dacă omul doarme, îi ia pantalonii şi haina şi i le strâmtează el însuşi. Apoi vine să-şi trezească victima, poftind-o să se îmbrace, ca să meargă la o partidă de vânătoare. Nefericitul dă să-şi tragă pantalonii, dar vede că nu mai intră în ei.

– Dumnezeule! strigă Ganguernet, ce-ai păţit, amice? Te-ai umflat tot!

– Eu?

– E nemaipomenit!

– Crezi?

– Nu ştiu … Poate mă înşel … Îmbracă-te! O să coborâm în curte şi fiecare o să-ţi spună acelaşi lucru …

– Dar nu mai încap în haine!

– Vezi? Din pricină că te-ai umflat! E un atac fulgerător de hidropizie.

Şi treaba ţine până când Ganguernet îşi rosteşte faimosul său: „Am glumit!“

În afară de aceste renghiuri, mai există unul care mi se pare abominabil; l-a jucat odată unui om care trecea drept curajos, dar care a simţit la picioare ceva rece şi vâscos; a pipăit cu vârful piciorului: era ceva parcă lung, parcă rotund. Când a pus mâna pe el, a văzut că era un şarpe strâns colac. A sărit ars din pat, scoţând un strigăt de spaimă şi scârbă. Atunci a apărut şi Ganguernet strigând: „Am glumit. Ia uite la el! Se sperie de o piele de anghilă, umplută cu apă“. Domnul, furios, a vrut să-i rupă oasele lui Ganguernet; dar acesta i-a aruncat o ditamai oala cu apă în cap şi a luat-o la goană, strigând: „Am glumit!“ Gazdele, auzind larmă, dădură fuga să-l liniştească pe cel păcălit, explicându-i cum că Ganguernet era un băiat de viaţă, la care nu puteau renunţa ca să nu moară de plictiseală la ţară. Aşa că fii atent cu el, baroane: căci e una din acele fiinţe insuportabile care se vâră în viaţa ta, ca un câine într-un joc de popice, răsturnând cu labele toată rânduiala vieţii, toate bucuriile sau tristeţile tale. Mult mai de nesuportat decât un câine şi mult mai greu de alungat, îţi pândeşte orice sentiment, orice proiect, pentru a le da peste cap printr-un cuvânt sau printr-o glumă; astfel de fiinţe sunt cu atât mai de temut, cu cât te expun la ironiile celor mai crânceni duşmani ai tăi,

la râsetele celor mai buni amici, ceea ce e, de altfel, cam acelaşi lucru şi aproape întotdeauna te declară complice la boacănele făcute altora. Rezultă deci că, ori de câte ori te vei adresa altora, nu vei găsi nici milă, nici compătimire, fiindcă nici tu n-ai avut faţă de alţii şi că te vei trezi singur, cu ridicolul de a te supăra din pricina acestui lucru, dacă e cu putinţă să te superi pentru aşa ceva. Printre oamenii care au un asemenea caracter ca Ganguernet, există unii care, datorită vulgarităţii lor, sfârşesc prin a nu se mai bucura de nicio consideraţie. Aceştia sunt cei care au în repertoriu farsele comune. A-ţi vârî capul prin fereastra de hârtie a unui cizmar, ca să-l întrebi de adresa ministrului de finanţe sau a arhiepiscopului; a întinde o sfoară pe o scară, ca să-i faci pe cei care coboară să-şi rupă şalele; a te duce să trezeşti în toiul nopţii un notar, ca să-l trimiţi să redacteze în grabă un testament, precum şi alte o mie de astfel de farse, iată care e baza meseriei pe care Ganguernet o cunoaşte mai bine decât oricine. Numai că el a scornit şi altele, şi tocmai astea sunt cele care i-au adus o reputaţie uriaşă. Singura într-adevăr spirituală pe care a făcut-o a avut loc într-o reşedinţă de ţară, unde se aflau adunate un mare număr de persoane. Printre femeile care se aflau acolo, Ganguernet pusese ochii pe una de vreo treizeci de ani, foarte ahtiată după moda pariziană

şi care prefera, în locul feţei înroşite a lui Ganguernet, chipul palid al unui tânăr frumos, dar cam sărac cu duhul. Într-o seară, lumea se retrase, după ce-l lăudaseră cu toţii pe palidul tânăr, laude pe care Ganguernet le îndură cu o răbdare care nu prevestea nimic bun. După o jumătate de ceas, toată casa începu să răsune de ţipetele ce veneau din salonul de la parter: „Foc! Foc!" Toată lumea se năpusti într-acolo, bărbaţi şi femei pe jumătate dezbrăcaţi sau pe jumătate îmbrăcaţi, mă rog, cum vrei. Intrând, claie peste grămadă, cu câte o lumânare în mână, dădură peste Ganguernet care stătea lungit pe un fotoliu. La întrebările celor din jur, el nu răspunse nimic; doar îl apucă în mod solemn de mână pe tânărul cel palid şi, îndreptându-se către doamna care-l plăcea, îi spuse: „Vă prezint inima cea mai poetică din întreaga societate, cu scufie de noapte pe cap!"

Toţi izbucniră în râs; doamna nu l-a iertat niciodată pe Ganguernet, dar nici pe tânărul cu scufie.

Şi totuşi, farsele acestui om n-au întotdeauna ca scop răzbunarea. Gluma e principiul călăuzitor al tuturor renghiurilor sale. Înainte de a ajunge la povestirea care ţi-l va arăta pe acest om sub adevărata sa înfăţişare, vreau să-ţi mai zugrăvesc unele trăsături ale sale, de care el e foarte mândru. Locuieşte în Pamiers, vizavi de căsuţa a doi burghezi venerabili,

care e proprietatea lor. Cei doi aveau obiceiul de a se duce în fiecare duminică să ia masa şi să facă o partidă de pichet la o rudă a lor care locuia destul de departe. Într-o astfel de duminică, tocmai se întorceau cam chercheliţi, pe la unsprezece noaptea, la ei acasă. Ajunşi în faţa porţii vecinului, mai făcură zece paşi, exact distanţa care despărţea poarta acestuia de poarta lor. Soţul căută cheia în buzunar şi o găsi; apoi căută broasca uşii, dar n-o mai găsi.

– Unde naiba e gaura cheii? strigă el.

– Ai băut prea mult vin spumos, domnule Larquet, îi spuse nevastă-sa (căci se numeau Larquet). Cauţi broasca uşii, când încă n-am trecut de zidul vecinului.

– Într-adevăr, zise Larquet, să mai facem câţiva paşi.

Şi mai făcură într-adevăr câţiva paşi, numai că făcuseră cam mulţi, pentru că, după ce trecuseră de poarta vecinului din dreapta, se treziră în faţa porţii vecinului din stânga lor. Cei doi intrară în panică, socotind că-şi pierduseră judecata, din pricină că erau prea beţi. Reîncepură cercetările, dar de la poarta vecinului din dreapta ajunseră din nou la poarta vecinului din stânga lor. Dădeau mereu cu nasul de cele două porţi, dar n-o mai găseau pe-a lor. Poarta lor dispăruse. Cine dracu să le fi luat poarta? La început se speriară, apoi se întrebară dacă nu cumva

înnebuniseră. Şi, temându-se ca doi oameni oneşti ca ei să nu devină ridicoli, pentru că nu-şi mai găseau poarta, pierdură un ceas întreg pipăind, cercetând, măsurând. Dar nici urmă de poartă ... Doar un zid necunoscut, un zid implacabil, un zid care te aduce la disperare ... Atunci îi cuprinse brusc spaima, începură să ţipe, să ceară ajutor şi, până la urmă, îşi dădură în sfârşit seama că cineva le zidise poarta. Şi, în timp ce toată lumea se întreba cine putuse juca un asemenea renghi unor oameni atât de cumsecade, Ganguernet, care asistase de la o fereastră de la etaj la toată spaima şi dezolarea bieţilor săi vecini, le strigă neobositul lui refren:

– Am glumit!

– Dar puteai să-i bagi în spital!

– Fleacuri! Dintr-o glumă?

Cei din oraş îl rugară pe procurorul regal să modereze dorinţa de a tot glumi a lui Ganguernet. Şi deşi se apără cu îndârjire, susţinând întruna că glumise, căpătă câteva zile de închisoare.

În ciuda vanităţii sale, Ganguernet nu se lăuda chiar cu toate renghiurile lui; ştiu sigur de unul pe care l-a negat întotdeauna, pentru că persoana căreia i l-a jucat a ameninţat că, dacă pune mâna pe autorul acelei farse, va porunci să i se taie urechile. Farsa i-a fost inspirată de dispreţul cu care a fost tratat într-un salon

aristocratic. Stăpâna, o doamnă în vârstă, de neam foarte mare, nu primea decât lume bună. Între alte obiceiuri, ţinea cu străşnicie mai ales la două: 1. Nu primea la ea în casă oameni de teapa lui Ganguernet. 2. Mergea numai în lectică.

Într-o zi veni la un bal dat de subprefect, bal la care asista şi Ganguernet. Către miezul nopţii plecă, deşi afară ploua cu găleata, şi se urcă în lectică. Dar când ajunse sub una din acele streşini înalte, în formă de gură de lup, prin care apa cerului curgea în şuvoaie pe caldarâmul străzii, se auziră două sau trei fluierături şi-şi făcură apariţia patru necunoscuţi. Servitorii care duceau lectica se speriară şi-o luară la goană. În momentul în care nobila doamnă se credea pe punctul de a fi asasinată, simţi un val de apă rece revărsându-i-se în cap. Acoperişul lecticii dispăruse ca prin farmec şi gura de lup vărsa torente de ploaie în interiorul scaunului capitonat, a cărui stăpână se căznea în zadar să deschidă uşa. Se zbătu, se urcă cu picioarele pe canapea şi de acolo începu să-i blesteme pe tâlharii care o obligaseră să facă un asemenea duş şi care nu răspunseră la invectivele ei, decât prin plecăciuni dintre cele mai respectuoase. Ceea ce i s-a părut cel mai urât în toată povestea asta, a fost faptul că bătrâna doamnă era pudrată din gros, iar atacatorii aveau cu toţii umbrele.

La Pamiers, unde viaţa este din cale-afară de plicticoasă, Ganguernet e socotit, de mai bine de zece ani, drept omul cel mai jovial, mai amabil şi mai amuzant din oraşul său. Există totuşi câţiva cărora le inspiră silă, şi alţi câţiva cărora le e teamă de el. Veşnic cu acelaşi surâs pe buzele lui roşii, ţi se face lehamite să-l mai vezi; veselia lui nesecată cu care se vâră în viaţa tuturor te tulbură tot atât cât prezenţa continuă a unei fantome dizgraţioase; iar cele două cuvinte pe care le tot invocă drept scuză pentru toate tâmpeniile sale: „Am glumit!“, sună adesea tot atât de sumbru ca şi cuvintele călăului: „Frate, a sosit vremea să mori!“. Într-o zi, a făcut-o lată de tot. Tot amuzându-se, l-au văzut aplecându-se asupra unui mormânt şi rostind faimoasele lui cuvinte: „Credeţi-mă, am glumit!“

Acum trei săptămâni, Ernest de B. a invitat mai mulţi prieteni la o partidă de vânătoare. Printre ei se afla şi Ganguernet. În momentul în care sosiră invitaţii, Ernest tocmai isprăvise de scris o scrisoare. Sigilă plicul şi-l puse pe cămin. Ganguernet, curios din fire, îl luă şi citi adresa:

– Ei, îi scrii cumnatei tale? zise el.

– Da, răspunse Ernest cu indiferenţă. Am anunţat-o că ne vom duce diseară, la şapte, la ea, la castel, ca să luăm masa. Cred că suntem vreo cincisprezece. Şi

dacă n-o înştiinţez din vreme, riscăm să n-avem ce mânca.

Ernest îşi sună servitorul, îi dădu scrisoarea şi nimeni nu băgă de seamă că odată cu valetul ieşise şi Ganguernet. În sfârşit, plecară la vânătoare. Ganguernet şi cu unul dintre vânători într-o parte a câmpiei, ceilalţi, în partea opusă.

– O să avem de ce râde diseară, îi spuse Ganguernet amicului său.

– Şi de ce, mă rog?

– Închipuie-ţi că i-am dat un ludovic servitorului ca să nu ducă scrisoarea unde trebuia.

– I-ai luat scrisoarea?

– Nu, ferească sfântul! I-am spus că e vorba de o farsă şi că va trebui să înmâneze scrisoarea nu soţiei, ci soţului. Când va afla că va avea diseară cincisprezece haidamaci flămânzi la masă, va crăpa de ciudă. E avar ca Harpagon şi ideea că o să-i dăm iama prin găini şi prin sticlele cu vin o să-l înfurie atât de tare, încât va fi gata să aducă zece săteni şi să-i pună de strajă la poartă, ca să preîntâmpine jaful.

– Dacă ai procedat astfel, răspunse amicul lui Ganguernet, mi se pare că i-ai jucat un renghi destul de urât.

– Fleacuri! Am glumit! De altfel, lucrul cel mai nostim o să fie când o să se trezească cu noi la uşă.

Toţi, morţi de foame şi de sete, se vor îndrepta spre castel convinşi că se vor ospăta împărăteşte. Şi când colo, nimic.

– Şi crezi că treaba asta o să ne convină? spuse tânărul. Chiar dumneata vei fi primul care vei pătimi din pricina acestei farse.

– Nu, nu, am avut grijă să-mi iau un pui fript şi o sticlă cu vin de Bordeaux, pe care le vom da pe din două.

Tânărul se îndepărtă, îi căută pe ceilalţi şi-i întrebă unde-l putea găsi pe Ernest. I se răspunse că se îndreptase către castelul fratelui său. O porni şi el într-acolo, hotărât s-o prevină pe doamna de B. despre gluma de prost gust a lui Ganguernet. La o cotitură a drumului îl zări pe Ernest, care se îndrepta către castel. Grăbi pasul ca să-l ajungă şi sosi aproape odată cu el. Din păcate, când tânărul ajunse la poartă, Ernest şi apucase să intre. Poarta se trânti cu zgomot în urma acestuia, apoi imediat auzi bubuitul unei arme de foc şi o voce care striga:

– Ei bine, din moment ce-ai venit, apără-te!

Tânărul alergă până la locul unde grilajul era mai scund, de unde se putea vedea în curte. Iar ceea ce văzu, îl sperie de moarte. Soţul, cu sabia în mână îl atacase pe Ernest cu o furie turbată.

– Aha! Deci o iubeşti şi ea te iubeşte! strigă el cu un glas răguşit şi mânios. O iubeşti şi te iubeşte! Aşa că întâi o să te omor pe tine, apoi pe ea!

Scrisoarea trimisă ascundea o taină veche de patru ani şi, înainte de a răzbuna injuriile societăţii, soţul voia să şi le răzbune pe ale sale. În zadar tânărul vânător, prietenul lui Ernest, urcat pe grilaj, îi striga pe cei doi fraţi; domnul de B. îl fugărea pe Ernest, dintr-un colţ al curţii în celălalt, cu o furie oarbă. Dar iată că o fereastră se deschise brusc şi doamna de B., palidă, despletită, li se arătă celor doi.

– Léonie! strigă Ernest, fugi!

– Nu, să stea! zise soţul. De altfel, am încuiat-o în odaie! Aşa că nu spera că va veni să ne despartă! Şi se năpusti din nou asupra fratelui său, încât din cele două spade săriră scântei.

– Eu trebuie să mor! strigă doamna de B. Pe mine ucide-mă! Ucide-mă!

Tânărul spectator ce asista deznădăjduit la acea cumplită scenă, îşi amestecă strigătele cu cele ale doamnei de B. Chemă pe cineva în ajutor, zgudui grilajul. Tocmai se pregătea să sară peste zid, când – împinsă de disperare, palidă, rătăcită, înnebunită, pierdută – Léonie se aruncă pe fereastră şi căzu între soţ şi amant. Bărbatu-său, care-şi pierduse orice urmă de judecată, vru să-şi înfigă spada în trupul ei. Dar

Ernest îl împiedică şi pierzându-şi, la rându-i, orice raţiune, strigă:

– Aha! Vrei s-o ucizi? Ei bine, apără-te!

Şi-l atacă pe frate-său, cu o furie neaşteptată. Din acel moment, nimeni şi nimic nu i-ar mai fi putut despărţi; poarta era ferecată, iar nefericita Léonie căzând, îşi rupsese un picior. Lupta era în toi, sângele începuse să curgă şi dintr-o parte şi din cealaltă. Tocmai când tânărul vânător izbutise să se caţere pe zid şi se pregătea să sară în curte, îi văzu pe câţiva dintre prietenii săi alergând spre castel. În fruntea lor se afla Ganguernet. Se apropie de tânăr şi-i spuse:

– Strigi de parcă te jupoaie careva! Te-am auzit de la un sfert de leghe … Ce s-a întâmplat?

Văzându-l pe Ganguernet, tânărul vânător se năpusti asupra lui şi-l apucă de gât. Şi împingându-l cu putere în grilaj, îi strigă la rându-i:

– Priveşte-ţi gluma, domnule „Am glumit“, priveş-te ce-ai făcut!

Domnul de B., străpuns de o lovitură de sabie, zăcea alături de soţia sa.

– Şi cum s-a soldat acel nefericit duel?

– Soţul a murit, Ernest a dispărut, doamna de B. s-a otrăvit a doua zi după duel.

– Dar omul ăsta e un infam şi un ticălos! Cum de mai vorbeşte lumea cu el?

– Pentru că nimeni nu ştie nimic.

– Bine că ştie măcar tânărul vânător, căruia Ganguernet i-a vorbit despre farsa lui.

– Mda, făcu sec diavolul, dar vezi că tânărul vânător a săvârşit o faptă tot atât de mârşavă ca şi Ganguernet; a dus la pierzanie o femeie şi a împins la moarte o alta, printr-o minciună laşă, aşa că dacă acest Ganguernet adaugă, din întâmplare, şi restul numelui, iniţialei din biletul doamnei Dilois, tânărul va tăcea mâlc, ba chiar îi va întinde şi mâna acestui ticălos ...

– Cum! spuse Luizzi, spectatorul ...

– Da, baroane, spectatorul ai fost tu, care ai tăcut mâlc.

Armand uită brusc tot ce i se povestise. Nu reţinu decât un singur lucru, aşa că spuse bucuros:

– Văd că-mi povesteşti viaţa mea din trecut ...

– Atâta timp cât e legată de a altora, da!

– Atunci, zise baronul, care spera să capete în felul acesta şi alte informaţii despre sine, spune-mi şi mie cine este omul de colo, slab şi îngrijorat, care tot şopteşte întruna: „Da, nevastă!“ ...

– Un soi de cretin, care n-are nicio legătură cu tine.

– Vom vedea, răspunse Luizzi, care n-avea încredere în diavol.

– Cum doreşti; dar cu atât mai rău pentru tine, dacă ţi se va întâmpla vreun necaz.

– Nu-ţi fie teamă, n-am de gând să mă arunc pe fereastra diligenţei, aşa cum m-am aruncat pe fereastra casei lui Buré.

– Sărman prost care, fiindcă-şi ia toate măsurile faţă de un anumit pericol, îşi închipuie că nu-l poate pândi un altul de cu totul altă natură! Tu eşti ca tontul ăla din poveste care, după ce s-a lovit la cap, în timp ce mergea pe drum, nu se mai uita decât în sus, ca să nu-i mai pice ceva în scăfârlie şi tocmai bine a căzut într-o groapă pe care n-o văzuse.

– Puţin îmi pasă de primejdie!

– Ei bine, dragul meu baron, iar mă obligi să fac teorii!

– Nu m-ai putea scuti de aşa ceva?

– Trăia odinioară la Toulouse un notar pe nume Litois; omul n-a murit, dar e ca şi mort, deşi n-are decât şaizeci şi cinci de ani, şaizeci de mii de livre rentă şi treizeci de ani de notariat. Litois ăsta era un fel de om-contract. Dacă-l invitai la masă, el îţi răspundea: „Nu pot. Am contractat un alt angajament.“ În rest, era îndrăgostit nebuneşte de meseria lui; a deveni notar, a fi notar, a fi fost notar, a fost întotdeauna marea ambiţie, mângâierea şi fericirea acestui om. Nu te vei mira, deci, că, având o astfel de înclinare, domnul Litois a rămas atâta vreme notar. Totuşi, nişte crize nefritice, urmarea unei prea mari fidelităţi faţă de

fotoliul său de marochin, îl avertizară că era cazul să mai stea şi în picioare, să meargă pe jos şi să părăsească notariatul. Acum doisprezece ani s-a hotărât să-şi vândă biroul de notariat. A pus ochii pe funcţionarul său principal, Eugène Faynal, un băiat de douăzeci şi opt de ani, spiritual, politicos, vesel, glumeţ şi îndrăgostit. Domnul Litois îi cunoştea bine toate aceste cusururi; Eugène n-avea niciun ban dar tocmai pentru asta l-a preferat. Ca să-şi vândă biroul unui om bogat care i-l putea plăti pe loc însemna să se rupă brusc de tot trecutul său; însemna să-şi arunce în braţele altuia dragostea lui de peste treizeci de ani, notariatul, iubita veşnic tânără şi totdeauna fidelă. Domnul Litois nu avu curajul să facă acest lucru. Atunci şi-a făcut socoteala că un om care-i datora două sute de mii de franci ar fi tot timpul la mâna lui şi că uneori s-ar mai putea strecura, pe furiş, în notariat, vârându-şi nasul ba ici, ba colo, ciugulind o vânzare, întocmai cum ciuguleşte pasărea un fruct copt; atingând, în treacăt, un contract de căsătorie, cum atinge fluturele un trandafir şi veghind asupra notariatului său, fiinţă inestimabilă şi dragă care – aşa cum spunea adesea Litois – devenise fiica sa, după ce-i fusese nevastă. Eugène Faynal a primit cu bucurie propunerile domnului Litois. Acesta ştia că dacă Faynal se va însura, îşi va plăti slujba. Şi pentru ca

tânărul să nu fie neliniştit, Litois îl anunţă că avea, într-o mică vilă din împrejurimile oraşului Toulouse, o clientă care şi-ar fi gratificat viitorul soţ cu o zestre de trei sute de mii de livre. Şansa de a se îmbogăţi era atât de mare, încât Eugène acceptă cu ochii închişi. Când domnul Litois punea bazele unei afaceri, îi plăcea s-o şi încheie imediat. Cum Eugène putea muri înainte de a se însura, patronul său îl asigură pe suma de două sute de mii de franci, lăsându-şi notariatul moştenire neamurilor lui Eugène, care erau obligate să vândă imediat această slujbă şi să-i dea banii lui Litois. Eugène era tânăr, clocotind de viaţă, îi plăceau lumea şi distracţiile şi poate că tocmai din această pricină acceptase atât de repede averea făgăduită de notarul Litois. În primul an, Eugène nu avu de suportat decât vizitele inoportune ale fostului său patron. Dar treaba asta îl deranja prea puţin, pentru că Eugène era acum bine văzut de toată lumea şi foarte fericit. Fericit, pentru că iubea o femeie frumoasă, graţioasă, care-i fusese clientă într-o separare de bunuri. Era o femeie din lumea bună, nu se împăcase cu bărbatul ei şi ştia să se folosească cu multă îndemânare, de paloarea tenului, pentru a da impresia că e profund întristată. Se îmbrăca foarte elegant, graseia când vorbea şi-l adora pe domnul de Chateaubriand. Era, cu alte cuvinte, o cucerire încântătoare a lui Eugène. Nu vorbise

nimănui despre acest lucru, dar toată lumea cunoştea secretul. Vestea zbură atât de departe încât, până la urmă ajunse, cum era de aşteptat, şi la urechile soţului. Bărbatul consimţi să renunţe la bunurile soţiei sale; dar cum aceasta purta încă numele lui nu vru ca acest nume să fie comentat în chip neplăcut. Aşteptă, deci, o ocazie favorabilă şi, într-o zi, când soţia lui şi Eugène ieşeau împreună de la un spectacol, bărbatul îi şterse două perechi de palme notarului, de faţă cu peste două sute de persoane. A doua zi, la opt dimineaţa, Eugène se afla la locuinţa acestuia, însoţit de martorii săi. Tocmai se pregăteau să plece cu toţii undeva, la o jumătate de leghe de oraş, când domnul Litois intră pe neaşteptate, plin de o profundă indignare. Înainte ca cineva să-l recunoască pe omul care dăduse buzna astfel, fără să fie anunţat, Litois se repezi la Eugène şi apucându-l de guler, strigă:

– N-ai să te duci nicăieri! N-ai să te duci nicăieri!

– Domnule, zise Eugène, smucindu-se din mâna lui, ce doreşti?

– Doresc să rămâi un om cinstit!

– Domnule, ce înseamnă asta?

– Asta înseamnă că n-ai să te duci să te baţi în duel!

– Dar am fost insultat!

– Tot ce se poate.

– Mă aşteaptă şi ard de nerăbdare să ne întâlnim!

– Tot ce se poate!

– Dar mi-am insultat eu însumi adversarul!

– Tot ce se poate!

– Unul dintre noi va trebui să moară!

– Asta nu se mai poate!

– Asta o vom vedea!

– N-ai să te duci! strigă furios fostul notar, aşezându-se între Eugène şi uşă.

Tânărul simţi brusc dorinţa de a-l apuca pe bătrân de umeri şi de a-l azvârli cât colo. Dar se abţinu.

– Haide, domnule Litois, zise Eugène, fii om de înţeles. Interesul pe care mi-l porţi merge cam prea departe. Şi apoi, încă n-am murit!

– Cu atât mai rău!

– Cum adică?

– Da, domnule, cu atât mai rău; căci dacă ai fi fost mort, nu mi-ai fi făcut potlogăria de a te bate în duel!

– Domnule ...

– Niciun domnule! Citeşte, dragă Eugène, citeşte!

– Ce-i asta? Poliţa de asigurare pe viaţă?

– Citeşte aici şi în josul paginii.

Eugène citi: „Compania de asigurări nu va plăti asigurarea dacă asiguratul moare în afara teritoriului Europei sau într-un duel".

– Sau într-un duel … Pricepi, domnule Eugène? Deci, n-ai să te baţi în duel decât dacă-mi dai acum, pe loc, două sute de mii de franci, în bani lichizi …

Umilit, încurcat, Eugène nu ştia ce să spună.

– Domnule, spuse el unuia dintre martori, rugaţi-l pe adversarul meu să aştepte până mâine dimineaţă.

– N-ai să te baţi nici azi, nici mâine. Am anunţat poliţia, care o să vă urmărească!

– Dar, domnule, dumneata mă dezonorezi!

– În schimb, dumneata mă ruinezi!

– Dar bine, domnule, doar n-o să iau biroul de notariat cu mine, în groapă!

– Eu nu mai am birou de notariat. Am un debitor, care-mi datorează două sute de mii de franci. Nu s-a mai văzut un notar care să aibă o iubită din lumea mare şi care să se bată în duel! Eu n-aş da nici treizeci de mii de franci pe notariatul dumitale. Dumneata însă îmi datorezi două sute de mii de franci, iar persoana dumitale e garant. A risca, înseamnă a săvârşi o prostie!

– Ei, spuse unul dintre martori, o să ne întoarcem când o să cădeţi de acord!

Eugène nu putu scăpa de Litois. Ora întâlnirii trecu. În zadar i-a scris tânărul notar soţului ca să-i ceară o nouă întâlnire; acesta, care aflase cauza întârzierii lui Eugène, nu mai acceptă, răspunzând că cel care nu

vine la o astfel de întâlnire, în mod sigur va lipsi şi de la a doua; apoi, socotind că se poate răzbuna mult mai bine făcându-l de râs decât împuşcându-l, istorisi tuturor povestea tânărului notar care-şi vânduse fostului notar libertatea.

Întâmplarea făcu mare vâlvă în Toulouse; Eugène nu mai fu socotit un om de lume, iar creditul lui, ca notar, scăzu simţitor. Un tânăr care nu fusese în stare să se bată nici pentru el, nici pentru femeia pe care-o iubea, era un bărbat lipsit de demnitate. Clientela îl părăsi, mai ales cea alcătuită din femei. Domnul Litois se alarmă serios din pricina acestei discreditări şi uză de toate mijloacele, pentru a-l ajuta să se ridice. Dar, mai înainte de orice, se gândi să-şi asigure plata biroului său de notariat. Aşa că-l anunţă pe Eugène să se pregătească să dea ochi cu clienta făgăduită. Aceasta urma să vină peste două luni. De când cu acea întâmplare neplăcută, Eugène luase obiceiul de a nu mai pune piciorul prin saloanele mai simandicoase, ci de a se duce în vizită la clienţi mai modeşti. La unul dintre ei, întâlni o fată de o frumuseţe încântătoare, de o mare modestie, blândă şi dulce, ce mai, un adevărat înger. Ea nu văzu la Eugène decât graţia, manierele elegante, politeţea, inteligenţa, bunătatea inimii. Îl iubi şi se iubiră. Ameţit de dragoste, uitând de obligaţiile

pe care le avea, îi făgădui s-o ia de nevastă. Ea îl crezu şi biata Sophie ...

Dar asta e o altă poveste pe care n-aş vrea încă s-o afli. Aşadar, să revin la Eugène Faynal ...

A doua zi după acest sacru jurământ, Eugène primi de la domnul Litois o invitaţie la masă. Nefericitul se duse, fără să bănuiască nimic. Dar abia sosit, fostul său patron îl anunţă că, în sfârşit, avea să-şi vadă viitoarea soţie. Vestea îl făcu pe tânăr să pălească.

– Dar n-am ştiut ...

– Cum n-ai ştiut? Nu ţi-am spus acum două luni?

– Dar ...

– Ce dar? Ai uitat că termenul de plată al primei rate a trecut şi că, dacă peste opt zile nu primesc o sută de mii de franci, te voi reclama Camerei notarilor?

– Domnule, dar asta e o barbarie!

– Cum o barbarie? Îţi dau o nevastă care-ţi aduce trei sute de mii de franci zestre. Băiete, eu cred că nu eşti în toate minţile!

Eugène ajunse şi el la concluzia că nu era zdravăn la cap. Fără să mai zică nimic, intră în salon. Se uită în toate părţile şi, surpriză! Văzu o tânără încântătoare, graţioasă, frumoasă. În ciuda dragostei sale, o dulce nădejde i se strecură în suflet.

– Unde-i mătuşa dumitale? o întrebă notarul.

– Iată-mă, răspunse o voce acră, ieşind din gura unei fiinţe slabe.

– Domnişoară, îi zise notarul frumoasei copile, fii bună şi lasă-ne ... Avem de discutat unele afaceri.

Eugène o urmări cu ochi drăgăstoşi. Ea îi râse în nas şi se întoarse spre mătuşa sa.

– Şi acum, Eugène, îi spuse notarul, sărută mâna viitoarei tale soţii!

Eugène avu impresia că se prăvale din nori; picioarele îl susţinură doar în virtutea inerţiei, fiindcă i se păru că pământul se zguduie cu el. Bătrâna îşi dădu seama de efectul produs. Dar băiatul îi plăcu şi se gândi că, odată ce va fi al ei, va profita de el, vrând-nevrând. Îl lăsă deci pe Eugène să-şi vină în fire, apoi vorbi cu atâta însufleţire şi atât de categoric despre moşiile sale, despre viile şi ogoarele pe care le avea, încât Eugène – pe care slujba de notar şi începuse a-l deforma pe ici, pe colo – o găsi mai puţin slabă, mai puţin pătată de cuperoză şi parcă mai acceptabilă. În sinea lui avu loc totuşi o luptă crâncenă între făgăduiala pe care o făcuse celei pe care o iubea şi nevoia care-l împingea de la spate. Se simţi atât de nefericit încât, în ajunul nunţii, vorbi unui prieten despre ceea ce i se întâmplase.

O mulţime de notari se însuraseră cu fete bătrâne, groaznic de urâte, numai pentru zestrea lor. Dar

această căsătorie impusă, i-a fost reproşată lui Eugène ca o laşitate. Se acoperi deci de ridicol. Rănile pe care le face această periculoasă armă nu se mai închid niciodată şi, dacă te apuci să le mai şi zgândări, se înveninează de moarte. Tânărul notar şi bătrâna lui nevastă ajunseră de râsul tuturor. Într-adevăr, doamna Faynal îşi păstrase înfumurarea, înţepăturile şi aerul de mironosiţă. La toate aceste necazuri se mai adăugă şi faptul că Eugène deveni tatăl a doi băieţi gemeni. Vezi deci că femeile ştiu să recupereze timpul pierdut. Cei doi gemeni fură un nou prilej de râs. În curând, doamna observă că devenise un fel de curiozitate, că era poftită peste tot ca să vorbească despre gemenii ei. Îl acuză pe bărbatul ei că nu ştie s-o apere de gura lumii. Viaţa lui Eugène deveni un infern. Ca să scape de ea, se dărui cu trup şi suflet profesiei sale. Dar clienţii îl părăsiseră, notariatul era mai mult gol. Atunci îşi cercetă cu atenţie venitul. Văzu că datoria de două sute de mii de franci, plus cheltuielile de rigoare, fuseseră plătite şi că din zestre nu-i mai rămăseseră decât optzeci de mii de franci. O parte din aceşti bani fuseseră cheltuiţi în casă, fiindcă banii aduşi de biroul lui de notariat erau insuficienţi. Trebuia deci ori să reducă serios cheltuielile, ori să se vâre în afaceri necinstite. Eugène nu mai acceptă această nouă umilire, această ruşine.

În 1 martie 1815 găsi pe cineva dispus să-i cumpere biroul de notariat, cu trei sute cincizeci de mii de franci; dar întârziind cu opt zile semnarea actului, cumpărătorul s-a răzgândit, aşa că Eugène şi-a putut vinde abia peste un an notariatul, doar cu cincizeci de mii de franci. Astăzi, Eugène Faynal este un cetăţean oarecare din Saint-Gaudens, cu o nevastă de patruzeci şi opt de ani, patru copii şi două mii două sute de livre rentă. Se ocupă cu cultivarea trandafirilor; poartă pantofi din piele de box, ghetre de postav, face partide de boston, pe un gologan miza şi cântă la clarinet. După ce a fost notar, se simte nefericit şi ridicol. Această biată fiinţă n-are încă patruzeci şi opt de ani ca nevastă-sa şi e omul de colo, care doarme în faţa ta.

– Şi ce mi-a făcut mie omul ăsta, pentru ca să-mi istoriseşti în amănunt toate tribulaţiile vieţii sale?

– Cum, nu pricepi în ce fel se poate amesteca un notar în viaţa ta?

– Când nu faci nici vânzări, nici achiziţii, nici contracte de căsătorie, şi când îţi vinzi numele, fără să-ţi cumperi fericirea …

– Continuă, spuse diavolul.

– Ei bine, când nu faci niciun fel de acte de acest fel, nu prea ai de-a face cu vreun notar.

– N-ai avut de-a face cu domnul Barnet?

– Ba da. Dar domnul Barnet e notarul meu.

– Dar nu l-ai consultat în calitate de notar şi al unei alte persoane?

– Ba da. Ca notar al marchizei du Val. Şi ce-i cu asta?

– Vai, sărmane! Tot nu înţelegi? Şi mai vrei să te duci să trăieşti la Paris, unde eşti obligat să ghiceşti aproape totul.

– Eşti prea subtil pentru mine!

– Ei bine, domnule baron, e aproape inevitabil ca într-un contract de căsătorie să nu fie amestecaţi doi notari: unul, al familiei soţului, iar celălalt, al familiei soţiei.

– Tot ce se poate.

– Cine e domnul Barnet?

– Notarul marchizului du Val.

– Şi cine a fost notarul domnişoarei Lucy de Cremancé, devenită marchiză du Val?

– Probabil că domnul ăsta care doarme! strigă Luizzi.

– Foarte bine! zise diavolul, vorbind pe nas, ca un călugăr ignorantin care interoghează un copil despre existenţa veşnică a lui Dumnezeu-Tatăl şi al lui Dumnezeu-Fiul şi care e mulţumit de răspunsul primit.

– Şi sigur că a asistat la acea scenă, al cărei secret Barnet l-a păstrat atât de bine …

– Şi mai bine, rosti diavolul pe acelaşi ton nazal.

– Şi socoţi să-mi povesteşti aceste lucruri?

– Ştii bine că ţi-am făgăduit că ţi le voi spune … Dar dacă deocamdată m-ai cruţa de treaba asta mi-ai face un serviciu, fiindcă am ceva de făcut aici …

– În diligenţă?

– Da.

– Ce anume?

– Un renghi, în genul meu!

– Ce renghi?

– Ai să vezi.

Şi spunând acestea, diavolul dispăru. Datorită unei însuşiri care-i era acordată din când în când, Luizzi îl văzu pe diavol preschimbându-se într-o muscă atât de mică, încât nimeni n-o zări. Zbură o vreme în interiorul trăsurii, apoi se aşeza pe nasul fostului notar, care, trezindu-se, puse maşinal mâna pe genunchii doamnei de lângă el. Doamna îl lovi pe Eugène Faynal cu geanta peste degete; în geantă se aflau trei chei grele. Notarul gemu şi sări în sus. Ganguernet îl apucă de gât, strigând:

– Banii sau viaţa!

– Ce se întâmplă aici? strigă speriat fostul notar.

– Am glumit, răspunse Ganguernet.

Toată lumea trezindu-se, conversaţia deveni generală.

În vremea asta, Luizzi, mai curios să vadă ce se petrecea în diligenţă, decât de a face cunoştinţă cu tovarăşii săi de drum, închise ochii, prefăcându-se că

doarme, ceea ce nu-l împiedică să urmărească zborul muştei microscopice. Aceasta ieşi din diligenţă şi intră în cabrioletă. Alături de domnul Mérin, „indianul“ ieşit dintr-o puşcărie din Berlin, se afla un tânăr de vreo douăzeci de ani. Era un băiat frumos, dar părea a fi un prostănac ambiţios, pe care Luizzi sigur că nu l-ar fi dibuit, fără acea perspicacitate subtilă pe care i-o transmisese diavolul. Această însuşire îi îngădui baronului să descopere firea tânărului, fără însă a putea prevedea şi unde anume avea să-l ducă o astfel de fire. Constată că era înzestrat cu o natură de o impresionabilitate nemaipomenită, care-l arunca tot timpul în braţele unei existenţe cu atât mai fantastice cu cât era – pentru a spune astfel – suplinită de imaginaţie. Fiind încă la colegiu, unde citise *Hoţii* de Schiller, tânărul căpătase o mare slăbiciune pentru chipurile prelungi şi rătăcite ale acelor tâlhari de drumul mare. Se şi vedea, în închipuire, cu ditamai mustăţile, cu iţari roşii şi cu cizme galbene, cu mănuşi negre ca ale lui Crispen, cu o sabie şi trei perechi de pistoale. Cursul său de Drept, la care se înscrise după un an, îi scoase din cap aceste trăsnăi. Jandarmii francezi i se părură mult prea numeroşi, iar peşterile mult prea puţine, aşa că Fernand renunţă la a mai fi unul din eroii dramei germane. Dar, nu peste mult timp, îi căzu în mână, ca de altfel multora dintre tinerii noştri, detestabilul roman al cavalerului de Faublas şi

iată-l pe Fernand văzând, în mai toate lojile de la Operă, numai marchize de B., în toate femeiuştile vesele, nişte doamne de Lignolles şi imaginându-şi că va putea proceda ca şi eroul din romanul cu pricina. Dar o dansatoare l-a vindecat de această nebunie, iar medicul său l-a vindecat de dansatoare.

În momentul în care Luizzi îl analiza pe Fernand, tânărul tocmai isprăvise de citit *Istoria Papilor,* aşa că începuse să sondeze, cu oarecare încântare, secretele Vaticanului. Această dominaţie absolută ce se ridică deasupra dominaţiei regilor, toată strălucitoarea pompă a ceremoniilor creştine îi năucise imaginaţia şi, fie că râvnea la lubricităţile familiei Borgia, la gloria artistică a familiei de Medici, la politica şi filozofia lui Ganganelli, papalitatea îl obseda. A fi papă, i se părea, la douăzeci de ani, o soartă mult mai frumoasă decât să iubeşti şi să fii iubit. Sigur că toate astea ţineau de ţicneală. În sfârşit, într-o astfel de dispoziţie a inimii şi a spiritului, parcurgea Fernand drumul de la Toulouse la Paris. Luizzi văzu musculiţa dând târcoale nasului tânărului, când iată că diligenţa intră în satul numit Bois-Mandé. Nimic demn de remarcat nu l-ar fi recomandat atenţiei călătorului, dacă oamenii n-ar fi trebuit să ia masa în acest loc, căci nu există pe lume decât două feluri de oameni care ştiu într-adevăr să aprecieze valoarea unei mese îndelung aşteptate: e

vorba de cel care călătoreşte cu diligenţa şi de convalescentul care mănâncă primul cotlet.

Trăsura enormă, cu însemnele Franţei, se opri deci în satul Bois-Mandé, în faţa hanului obişnuit. Din ea coborâră o mulţime de călători, bărbaţi cu fulare şi cu bonete de mătase pe cap, femei cu pălării turtite şi copii durdulii; mai toţi înveşmântaţi în redingote şifonate, în şube mototolite, în mantii jerpelite, toţi înnoroiţi în aşa hal, încât nu mai puteau fi curăţaţi nici cu cea mai năstruşnică perie mânuită de cea mai dibace mână. Singură doamna voalată nu intră în han şi rămase în diligenţă.

Cine nu ştie ce înseamnă a coborî dintr-o diligenţă în faţa unui han şi a face acea primă mişcare, oarecum caraghioasă, prin care toată lumea încearcă să-şi pună hainele în orânduială? Unul scutură cu putere din cap, altul din umeri, un al treilea îşi freacă mâinile şi tuşeşte zdravăn, toţi încercând să iasă din starea de sardele înghesuite în trăsură, să redevină oameni obişnuiţi care să se bucure de toate însuşirile lor. După acel scurt răgaz, toţi se năpustesc în uriaşa bucătărie unde, în nişte oale mari, fierb o mâncare îndoielnică de iepure şi nelipsita tocană, în timp ce în frigarea răsucită în faţa focului din cămin se perpelesc o raţă mocirloasă prinsă din balta de alături şi o bucată de carne de viţel, de care e sătulă toată lumea. Apoi, după câteva minute – când bărbaţii, datorită bazinului de

aramă care străluceşte într-unul din colţurile bucătăriei, se spală pe faţă şi pe mâini, iar femeile, după câteva clipe de dispariţie, reapar mai vesele şi mai îndatoritoare – se aşază cu toţii la lunga masă care ocupă vasta sală de mâncare, după care încep să înfulece meniul de un scud de persoană. La început, discuţiile se învârt, prin excelenţă, în jurul cailor de la ultima staţie de poştă, pe urmă se vorbeşte despre dibăcia şi complezenţa surugiului, despre comoditatea trăsurii, apoi despre oraşele prin care s-a trecut, despre departamentul în care se află, despre satul în care s-au oprit şi, în sfârşit, despre hanul la care iau masa.

Luizzi asculta cu atât mai multă atenţie cu cât spera să afle din aceste discuţii, cum îşi începuse el acea călătorie. Dar fără să piardă din vedere infernala muscă ce dădea întruna târcoale nasului lui Fernand. De obicei, se pare că e de-ajuns să ai douăzeci de ani, să fi băiat, să fii văzut oraşul Toulouse şi Capitoliul său, Parisul şi toate monumentele sale, pentru a te crede îndreptăţit să priveşti totul de sus. Luizzi nu pricepea însă de ce diavolul nu voia cu niciun preţ să părăsească nasul unui tânăr cu o mutră destul de impertinentă, care se reîntorcea la Paris pentru a-şi isprăvi studiile de Drept începute la Toulouse; asta însă nu-l îndreptăţea să spună, cu glas tare, că se afla într-un sat nenorocit, în mijlocul unui ţinut amărât şi într-un han prăpădit. Sigur că dragostea de patrie, de

ținutul natal, de propriul tău cămin e un sentiment nobil, numai că acest sentiment o inspiră prost pe frumoasa Jeannette; căci, dacă Jeannette nu și-ar fi apărat hanul sărman, dacă ar fi tăcut, de câte necazuri n-ar fi fost cruțată! Dar diavolul își vârî coada și, atunci când se amestecă el într-o treabă, până și cele mai frumoase sentimente sunt date peste cap. De pe nasul studentului, musca săltă pe nasul slujnicei care-l auzise și nici n-apucă acesta să isprăvească de zis cuvintele „han prăpădit", că fata – care încă nici nu împlinise șaisprezece ani – strigă:

– Ehei, domnule, cei mai mari seniori au tras aici, și unul n-a vorbit de rău hanul!

Aceste cuvinte atraseră atenția călătorilor asupra copilei; era înaltă, iar veșmintele grosolane nu-i puteau ascunde deosebita eleganță a trupului. Picioare mici, în saboți, mâini minunate, deși crăpate de muncă, anunțau o ființă distinsă, o origine care-i dezmințea situația. Oare Fernand s-o fi observat? Nici pomeneală! Băiatul se visa papă și nimic nu-l putea atinge în suverana sa sferă. Așa că nu remarcase nimic; nici observația, nici răspunsul, nici vocea proaspătă care vorbise, nici gura strălucitoare cu dinți ca fildeșul, nici pletele lungi de un blond-arămiu, nici ochii albaștri-cenușii a căror expresie vagă denota un suflet impetuos expus hazardului. Un om bătrân, privind-o

cu atenție pe Jeannette, îi spuse pe un ton politicos și nu prea cunoscut de slugile unui han:

– Și cine sunt acei iluștri călători, domnișoară?

– Ei drăcie! strigă Ganguernet, întrerupându-se din ronțăitul unei aripi de pui, aproape toți generalii care au luptat în Spania!

– Nu despre ei am vorbit eu, răspunse Jeannette.

– Aha, pricep, zise Ganguernet; e vorba de Papa Pius. Pius a tras la hanul ăsta! Și începu să râdă cu râsul lui zgomotos, care-i era caracteristic.

– Cum? strigă Fernand. Ce vreți să spuneți?

– Da, domnule, răspunse Jeannette cu respect, da. Sfântul Părinte a locuit în hanul nostru!

– Papa, însuși Papa! strigă Fernand, privind speriat pereții prost tapetați și grinzile afumate ale sălii de mâncare, însuși Papa! Ce generos martir!

Spunând acestea, Fernand o privi cu atenție pe tânăra slugă. Călător destul de taciturn, resemnat să stea în diligență, între surugiu și pretinsul indian, Fernand rămăsese până în acea clipă aproape necunoscut micii lumi ambulante din care făcea parte. Dar acel strigăt, atât de ciudat în gura unui tânăr de douăzeci de ani, îl făcu brusc cunoscut tuturor curioșilor aflați de față. Abia atunci observară că era înalt, că avea un chip auster, ochi mari, negri și încercănați, și o frunte înaltă și meditativă care

dezvăluie aproape întotdeauna multă capacitate în lucrurile mari sau o exagerare nebunească în cele mici.

– Da, într-adevăr, reluă Jeannette, încântată de a fi găsit un auditor atât de înflăcărat, şi odaia n-a mai fost de atunci închiriată nimănui. Nimeni n-a mai schimbat nimic în ea, a fost încuiată cu grijă şi nu se mai intră acolo decât cu respect şi reculegere.

În acel moment, musca diabolică se vârî într-una din nările lui Fernand, părând că vrea să-i intre în creier, încât acesta, înfierbântat, strigă:

– N-aş putea să văd şi eu odaia? Trebuie s-o văd!

– Am să vă conduc, răspunse fata. Şi ieşiră împreună din sală.

În vremea asta, Luizzi se străduia să ghicească ce avea de gând diavolul cu acea servitoare de la han şi cu tânărul student. Absenţa lor începu a fi remarcată, când un zgomot puternic se auzi din bucătăria ce preceda sala de mâncare. Numele Jeannettei, rostit cu putere, izbi de mai multe ori auzul călătorilor. Dorind să ştie ce se întâmplă, dădură buzna cu toţii în bucătărie, chiar în clipa în care Fernand intra, pe o altă uşă, în sala de mâncare.

Un bărbat tânăr, de vreo douăzeci şi cinci de ani, decorat şi în costum de vânătoare, o apucase pe Jeannette de braţ, cu o violenţă de neexplicat.

– Dă-mi mie cheia, striga el, dă-mi-o!

Nefericita fată, palidă şi nemişcată, îl privea fără să răspundă, fascinată parcă de o vrajă ciudată; cinci sau şase monede de aur căzute la picioarele sale atraseră privirile lacome ale câtorva ţărani care vorbeau cu aprindere; stăpâna hanului, cu chipul rătăcit şi buhăit, strigă:

– Cheia e în buzunarul şorţului ei! Ia-o, domnule Henri, ia-o!

Acel Henri, căruia, la început, furia aproape că-i luase minţile, sfârşi prin a pricepe ce i se spunea şi, scotocind cu brutalitate în buzunarele şorţului bietei Jeannette, se năpusti ca un apucat spre scara care ducea la primul etaj. Călătorii înaintară ca să ceară explicaţii în legătură cu acea scenă violentă, când baronul – din uşa sălii de mâncare în faţa căreia rămăsese – îl văzu pe tânărul decorat urcând din câteva salturi, scara. Timp de câteva secunde, îşi plimbă furios privirea în jurul camerei cu pricina. Un ţăran se apropie de el şi-l întrebă:

– Ei, cum e?

– Aşa cum mi-am închipuit.

– Chiar în această cameră?

– Da, chiar în această cameră!

– Sacrilegiu şi infamie!

– Tot ce se poate! spuse un altul.

În acel moment, lui Luizzi i se păru că aude acel chicotit de care fusese el însuşi urmărit.

– Dar ce naiba s-a întâmplat? întrebă Ganguernet.

– Chiar în odaia aceea, întrebă din nou ţăranul, în odaia aceea, unde se află patul Papei?

– Aha! strigă Ganguernet, care, în sfârşit, înţelese. Grozavă idee!

Ţăranii însă îi răspunseră prin strigăte furioase şi prin ocări. Se năpustiră spre Jeannette care, privind fix în faţa ei, părea a-şi fi pierdut orice urmă de judecată. După care, strigă brusc:

– Patul Papei! Ah! Sunt damnată!

Un glas pe care numai Luizzi îl auzi râse auzind aceste cuvinte; Jeannette se închise în ea, oftând amarnic, apoi se prăbuşi la pământ, ca şi cum toţi muşchii trupului i-ar fi fost retezaţi. În momentul în care Jeannette rostise cuvintele: „Sunt damnată!“, privi către sala de mâncare, în uşa căreia stătea baronul. Acea privire, trecând dincolo de el şi încercând să ajungă până la Fernand, îi aminti lui Armand ceva din expresia crudă din ochii diavolului. Uitându-se la Fernand, Luizzi văzu în ochii ficşi ai acestuia reflectându-se acel foc sinistru ce părea să-l fi mistuit atâta şi pricepu imediat intenţia diavolului. Împins de un sentiment de milă, intră în sala de mâncare, trânti cu putere uşa după el şi-i strigă lui Fernand:

– Fugi!

– Eu? se miră acesta, fără să se înfricoşeze.

– Fugi, sau eşti pierdut!

– Eu? spuse acesta cu un surâs melancolic. Nu-mi pot face niciun rău, fiindcă nu fac decât să-mi urmez soarta. Totuşi, voi fugi.

– Ascunde-te repede în diligenţă! Urcă pe imperială şi ascunde-te sub prelată!

Fernand deschise fereastra, sări afară şi nici nu apucă să ajungă bine pe imperială, că uşa sălii de mâncare se şi dădu de perete; câţiva ţărani, înarmaţi cu seceri, bice, bâte şi cazmale, se îndreptară furioşi către Luizzi.

– Nu-i el, nu-i el! strigară mai multe glasuri. Atunci, Luizzi fu luat la rost să spună unde era Fernand. Bietul baron nici n-apucă să deschidă gura că mulţimea o şi luă la goană pe drumul ce trecea prin faţa hanului, furioasă şi înjurând de mama focului. În timp ce surugiul înhăma caii, Luizzi îi spuse acestuia unde se afla Fernand.

– E o ascunzătoare bună, spuse acesta. Dacă ar fi fugit pe drumul ăsta, l-ar fi prins şi Dumnezeu ştie ce-ar fi păţit!

– Şi cu Jeannette ce s-a întâmplat?

– Întâi, toţi au crezut că a murit. De asta n-au ucis-o! Apoi, domnul Henri a dus-o într-una din odăi şi i-a dat toate îngrijirile necesare.

– Dar cine-i Henri ăsta?

– Băiatul stăpânului de la popasul de poştă, răspunse surugiul, fost militar înainte de venirea Bourbonilor; fostul meu căpitan ...

– Şi el o cunoştea pe Jeannette?

– Dacă o cunoştea pe Jeannette? Haida de! Şi încă cum o mai cunoştea!

Apoi, surugiul pocni din bici, strigând: „În trăsură! În trăsură!", şi fiecare, destul de trist şi de tăcut, se grăbi să-şi ocupe locul. Armand se urcă ultimul şi observă că surugiul schiţase un gest de mirare, când îşi văzuse ajutorul aşezându-se pe capra trăsurii. Surugiul luă apoi din mâna acestuia o cutie îmbrăcată în piele; ajutorul de surugiu murmură printre dinţi:

– Iată unul din ...

Dar pocnetele biciului îl împiedicară să mai audă restul. În ritmul în care porniră, îi ajunseră curând din urmă pe ţăranii plecaţi să-l prindă pe Fernand; oprind trăsura, vrură să se urce cu forţa în ea, ca să-l prindă mai repede pe fugar, pe care-l credeau cu mult înaintea lor. Dar surugiul îi refuză în mod categoric şi, dând bice cailor, lăsă în urmă gloata furioasă. Până atunci, niciunul dintre călătorii aflaţi în diligenţă nu cutezaseră să rupă tăcerea. Când socotiră însă că lăsaseră cu mult în urmă ceata de ţărani, se întrebară ce se întâmplase cu Fernand. Luizzi le spuse. Cum în acel moment treceau printr-un loc pustiu, diligenţa se opri

brusc şi ajutorul de surugiu dându-se jos, strigă cât putu de tare:

– Dă-te jos, ticălosule! Dă-te, imediat, jos!

Baronul scoase capul pe geam şi, sub bluza ajutorului de surugiu, îl recunoscu pe fostul căpitan Henri. Fernand coborî şi se apropie de adversarul său.

– Ce vrei de la mine? zise el.

– Viaţa ta! Viaţa ta! strigă Henri, şi asta imediat, chiar aici!

– Mă voi bate cu tine la următoarea staţie de poştă!

– Aha! Refuzi, laşule! şi rostind aceste vorbe făcu un gest de ameninţare, care-l lăsă pe Fernand indiferent. Dar, cât ai clipi, îl înşfăcă pe Henri de mână şi, silindu-l să-l urmeze, se apropie de diligenţă şi, trecându-şi mâna liberă pe sub butucul uneia dintre roţi, tânărul ridică enorma maşinărie, de un deget de la pământ. Apoi, dându-i drumul lui Henri, îi spuse surâzând:

– Vezi? în jocul ăsta ai fi repede învins! Ţi-am spus că la următoarea staţie de poştă îţi voi sta la dispoziţie. Cum va fi o luptă pe viaţă şi pe moarte, fără îndoială, cred că-mi îngădui să dau unele dispoziţii, înainte de a ajunge acolo.

Apoi, fără să mai asculte ce-i spunea adversarul său, Fernand i se adresă lui Luizzi, pe un ton blând şi politicos, spunându-i:

– Aţi fi bun să-mi fiţi martor? Aş dori să vă vorbesc câteva clipe ... Dacă doriţi să luaţi loc lângă mine, m-aţi obliga enorm.

Aranjamentul fu acceptat pe loc şi, cum surugiul se retrăsese pe imperială, Armand se pomeni singur cu Fernand şi cu indianul care venea de la Berlin. Henri se urcase pe spinarea unuia din cai şi-i mâna cu o furie nestăpânită; trăsura greoaie gonea ca cea mai uşoară caleaşcă.

– Înainte de a vă mărturisi ceea ce s-a întâmplat, spuse Fernand, îngăduiţi-mi să vă cer unele mici servicii, nădăjduind că le veţi îndeplini. Am scris mai multe scrisori, pe care am să vă rog să le duceţi la Paris ...

Luizzi făcu un semn că e de acord, aşa că Fernand continuă:

– Am să vă rog să cereţi să mi se descarce bagajele, cât timp voi mai scrie eu unele lucruri; am să vă rog apoi ca atunci când vom sosi la staţia de poştă, să cereţi să mi se pregătească nişte cai. După duel, vreau să schimb drumul şi să renunţ la cel spre Paris, unde nu mă voi mai duce.

Baronul se miră, auzind această hotărâre, dar îl miră mai ales liniştita prevedere a tânărului.

– Sunteţi, desigur, uimit, spuse Fernand, fiindcă vorbesc cu atâta siguranţă despre un duel al cărui sfârşit vi se pare îndoielnic în ce mă priveşte; dar uitaţi-vă la acest om, adăugă el, arătându-i-l pe Henri

cu degetul; acest om este mort încă de pe acum, şi încă în mod atât de infailibil, ca şi cum ar fi şi fost îngropat.

– El? se miră Luizzi.

– Da, răspunse Fernand; el ia drept curaj flacăra mâniei. Vă spun că-l voi ucide pe acest om! Când l-am privit mai adineauri, i-am citit moartea în ochi. Uitaţi-vă cum goneşte! Omul ăsta e mult prea grăbit să se bată; îi e frică. Dar să nu mai vorbim despre asta, din moment ce el ţine atât de mult să moară! Acum, adăugă el cu un accent aproape ironic, vreau să mă justific în ochii dumneavoastră, vorbind despre ceea ce aproape toată lumea socoate o crimă. Singure împrejurările mi-au sugerat ideea şi tot ele sunt cele care imprimă faptei mele un înfricoşător caracter de profanare. În fond, mă socot mai puţin vinovat de acea jumătate de oră de plăcere, decât acest om care vrea să-mi ia viaţa şi care de şase luni încoace merge cu perseverenţă pe drumul seducţiei. Din puţinele discuţii pe care le-aţi avut cu mine, v-aţi putut da seama de gândurile care mă tulbură şi bănuiesc că aţi fost mai puţin surprins decât ceilalţi de exclamaţia mea, cât şi de dorinţa puternică de a vizita acea odaie. Abia păşisem acolo şi m-am şi trezit, eu, care mă hrănesc doar cu iluzii, adus pe neaşteptate la realitate. M-am uitat la Jeannette; mă privea cu atenţie, iar sufletul ei era, după cum mi-am putut da seama, destul de departe de respectul pe care-l merita acel loc.

Luizzi îl ascultă pe Fernand, care-şi atribui sieşi onoarea faptei urâte pe care o săvârşise, când el ştia prea bine că, în realitate, nu fusese decât jucăria unui capriciu al diavolului. Musca râdea şi acum pe nasul lui Fernand. Totuşi, acesta îşi duse mâna la frunte într-un fel nespus de dramatic, apoi, vorbind cu glas profund, continuă:

– Jeannette nu-i o fiinţă de rând; aşa că nu mai ştiu nici eu cărui glas din fiinţa mea i-am dat ascultare. Când i-au găsit galbenii pe care îi dădusem, ştiam că nu-mi cedase pentru bani. Ardea în ea aceeaşi dorinţă ca şi în mine.

Musca hohotea de râs.

– Ştiam asta, spuse Fernand cu violenţă. O voi revedea, pentru că fata asta îmi aparţine. Am plătit-o pentru tihna vieţii mele, acum vreau s-o plătesc cu viaţa unui om. Nefericita! strigă Fernand, zâmbind cu tristeţe. Ştiţi că vorbele pe care le-a spus când s-a prăbuşit eu i le-am sădit în suflet; eu sunt cel care, în loc de rămas bun – când şi unui tigru i-ar fi fost milă de lacrimile ei – i-am strigat, părăsind-o:

– Eşti o damnată!

Luizzi tresări. Îl privi pe Fernand cu atenţie, ca să fie sigur că diavolul nu luase înfăţişarea acestuia. Musca râdea, pişcându-l cu înverşunare. Lui Luizzi i se păru că Fernand juca o comedie, că, din dorinţa

nestăpânită a unui tânăr, făcea un episod romantic al unui poem diabolic.

Vrând să fie sigur, reluă pe un ton plin de convingere:

– Vai, dar e înfricoşător!

– Ce vreţi? reluă Fernand, fără să se emoţioneze; ideea de a lupta cu Dumnezeu, orgoliul de a-l insulta în sanctuarul său şi de a pângări în faţa sa, fără ca el să poată interveni, acea fiinţă frumoasă şi dulce creată de el, toate astea m-au ars ca flăcările iadului, încât m-au făcut să cred că diavolul lui Milton nu fusese chiar o simplă scorneală.

Auzind aceste vorbe, Luizzi se tulbură fără voia lui; apoi se uită lung la indianul din Berlin care, scuturându-şi liniştit scrumul ţigării, spuse:

– Micuţa era destul de ispititoare, chiar dacă nu-şi vâra dracul coada!

– Am sosit! strigă Henri şi, sărind de pe cal, aruncă hăţurile unui rândaş; apoi îl chemă pe surugiu şi-şi ceru îndărăt pistoalele.

Care dintre noi n-a fost martor la un duel? Cine n-a simţit acea spaimă pe care ţi-o inspiră certitudinea că unul dintre adversari va pieri? Luizzi nu-l cunoştea decât prea puţin pe Fernand; şi totuşi îi îndeplini toate dorinţele, ca şi cum ar fi fost cel mai bun prieten al său. Peste puţin, tânărul îi înmână baronului toate scrisorile. După ce fură înhămaţi nişte cai la o trăsură,

Armand se îndreptă spre Henri. Acesta se aşezase pe un pietroi şi-şi ţinea capul în mâini. Luizzi îl privi şi se simţi cuprins de spaimă, amintindu-şi de atitudinea cu totul diferită a lui Fernand. Chemându-l pe surugiu, încercă să aplaneze conflictul.

– Crezi că merită, spuse el, să-i lăsăm pe aceşti doi tineri să se ucidă pentru o fată de la han?

– Fată de la han ... zise surugiul. Da, asta e acum, deşi, ca să vorbim deschis, fata e făcută ca să fie slujită, nu să-i slujească ea pe alţii ... Dar, asta-i altă poveste.

– Vorbeşte, strigă baronul, vorbeşte!

– Ar fi prea mult de povestit şi timpul nu ne-o îngăduie. Tot ceea ce vă pot spune e că fostul meu căpitan a avut anumite gânduri în legătură cu ea şi că tânărul dumitale nu va izbuti să i-o fure.

– De ce?

– Fiindcă un glonţ îi va sfărâma ţeasta!

– Bagă de seamă, răspunse Luizzi, dacă mă tem pentru cineva, ei bine, află că nu pentru Fernand mă tem.

– Ăla! zise surugiul, cu un surâs dispreţuitor, un începător, care nici armata n-a făcut-o, să se bată cu un vechi soldat, cu un oştean care a luptat la Moscova şi la Waterloo! Căci, cu toate că domnul Henri n-are decât douăzeci şi cinci de ani, e deosebit de dibaci. Eu am curajul să ţin în dinţi un pahar cu şampanie, fiindcă

ştiu sigur că domnul Henri îl va nimeri de la o distanţă de treizeci de paşi. Şi mucosul ăla să-l omoare pe Henri ...

– Deci, pistoalele sunt bune, zise Fernand, care între timp se apropiase de cei doi interlocutori.

Şi luându-le din mâna surugiului, le jucă în palmă, apoi i le înapoie acestuia.

– Domnule, îi spuse el lui Luizzi, perfecţiunea acestor arme mă mâhneşte, pentru că mă obligă să fiu fără milă. Nu doresc câtuşi de puţin să mă las ucis de turbatul ăla! Aşa că începeţi pregătirile!

Henri, văzându-l pe Fernand sosind, făcu un semn şi martorii îl urmară. Luizzi îşi dădu seama că între cei doi tineri nu exista nicio posibilitate de împăcare. Se hotărî, deci, ca adversarii să se îndepărteze cam la treizeci de paşi unul de celălalt, dar că, la semnal, după zece paşi, puteau să tragă. Pistoalele, încărcate cu grijă şi ascunse sub o batistă, fură înmânate de Luizzi celor doi combatanţi, care-şi ocupară locurile. O bătaie din palme şi cei doi tineri, aflaţi până atunci spate în spate, începură a se îndepărta unul de celălalt. Dar Fernand n-apucă să facă nici trei paşi, că se şi auzi pocnetul pistolului lui Henri. Glonţul acestuia îi străpunsese lui Fernand mâna dreaptă. Calm, acesta apucă pistolul cu stânga.

– Grăbeşte-te, strigă Henri, o luăm de la capăt!

– Nu cred, zise încet Fernand.

Şi întorcându-se brusc, trase. Henri căzu lovit drept în inimă. După un ceas, Fernand se afla în trăsura lui, iar diavolul îşi reluă locul alături de baron, care-l chemase lângă sine.

– Vrei să-mi spui şi mie de ce i-ai insuflat tânărului Fernand acea dorinţă mârşavă?

– Asta-i taina mea; de altfel, n-am ce-ţi povesti pentru că totul s-a petrecut sub ochii tăi.

– Da, dar eroii acestei întâmplări au nişte antecedente pe care aş dori să le cunosc şi eu.

– Mai nimic: o fată de la un han, orfană şi foarte tânără, cu mintea tulburată de literatură proastă, asta-i tot.

– De ce i-ai ales tocmai pe ei pentru această aventură detestabilă?

– Pentru că am avut nevoie de două fiinţe minunat de frumoase, care să devină nemaipomenit de ticăloase.

– Deci, ceea ce-au făcut nu-i decât începutul unei vieţi pline de fapte urâte?

– Sau de gânduri urâte, ceea ce e cu mult mai periculos pentru morala voastră, a oamenilor, şi care-mi slujeşte cu mult mai bine interesele. Aş dărui crimele unui secol întreg pentru un singur gând urât; am condamnat deci, două fiinţe cu o fire puternică şi activă să ducă o viaţă deosebită, o viaţă în veşnic război cu religia, cu căsătoria şi cu respectul faţă de

inegalităţile sociale. Una dintre aceste fiinţe este o femeie pătimaşă, plină de voinţă şi de ambiţie, în ciuda obscurităţii originii sale. Încă de pe acum regretă mai mult ceea ce-a pierdut, decât ceea ce-a făcut. Dacă ar mai fi răbdat încă opt zile, această fiinţă plină de flacără şi de neprevăzut s-ar fi măritat cu Henri, din care poate că ar fi făcut un om distins, plin de consideraţie, ilustru. Acum, acest lucru nu mai e posibil. Căci Jeannette nu e una dintre acele fete care să aibă remuşcări. Aflată într-o situaţie critică, ea va încerca să se impună lumii, tocmai prin această situaţie.

– Şi sigur că pentru asta îl va îndemna pe Fernand să săvârşească grave greşeli, poate chiar crime ...

– Da, conform moralei voastre, voi le veţi numi crime.

– Îmi spui şi mie despre ce e vorba?

– Nu vei avea nevoie de mine.

– Atunci, cum voi afla?

– Vei citi într-o zi lucrările lui Fernand şi poate că-ţi vei da seama.

– Cum?

– Am hotărât să devină scriitor.

XII

Începutul explicaţiei

Călătoria continua şi, cum era şi firesc, lumea începu să discute despre cele întâmplate. Fiecare profită de ocazie ca să istorisească unele întâmplări, mai mult sau mai puţin ieşite din comun, în care fuseseră eroi sau martori. E lesne de înţeles că Ganguernet a fost cel mai fecund în istorisirea unor astfel de întâmplări. Printre povestirile cu care îşi plictisi micul cerc de auditori, se nimeri şi una pe care Luizzi o ascultă cu multă curiozitate.

– Asta, pe care am să v-o spun eu acum, e o farsă bună, o farsă zdravănă, zise Ganguernet; şi cred că n-am râs niciodată mai mult în viaţa mea. Trebuie să fi auzit despre ea, acum vreo trei, patru ani, mai ales dumneata, domnule Faynal.

– Hm! Hm! făcu notarul, acum trei sau patru ani să se fi petrecut ceva nemaipomenit la Pamiers?

– De ce crezi că la Pamiers nu se poate petrece ceva nemaipomenit? zise Ganguernet. Nu, domnule, e vorba despre abatele de Sérac şi treaba s-a petrecut la Toulouse. Îl cunoşti pe abatele de Sérac?

– Vrei să spui, domnul de Sérac, Adrien-Anatole-Jules de Sérac, fiul marchizului Sébastien-Louis de Sérac. Dacă nu mă înşel, nu mai cunosc niciun alt Sérac în viaţă.

– Ei bine, despre el e vorba. Numai că se pare că dumneata l-ai cunoscut ca om de lume, şi nu ca preot, ceea ce e cu totul altceva.

– Ultima oară când l-am văzut, zise fostul notar, încruntându-şi sprâncenele şi clipind din ochi ca şi cum s-ar fi străduit să-şi aducă aminte de ceva din trecut, ultima oară când l-am văzut era un tânăr frumos, de douăzeci şi cinci de ani – iată, au trecut zece ani de atunci – foarte îndrăgostit şi foarte puţin dispus să intre în tagma preoţilor. Pe legea mea, cred că aş putea preciza şi data, adăugă notarul, ducându-şi degetul arătător la frunte; da, l-am văzut înainte de a se semna contractul de căsătorie al domnişoarei de Cremancé, al cărei notar eram, cu marchizul du Val. Şi fiindcă mi-ai adus aminte de acest lucru, ei bine, am asistat la o scenă nemaipomenită, pe care aş vrea să v-o povestesc.

– Aşteaptă-ţi rândul, strigă Ganguernet.

– Mă rog, cum vrei, zise Faynal, retrăgându-se în colţul lui. Numai vezi, să nu ne faci să adormim cu povestea dumitale ...

Ganguernet începu astfel:

– Să tot fie de atunci vreo trei ani. Mă aflam la Toulouse, de Ziua Domnului, zi în care avea loc o mare procesiune. Împreună cu alţi câţiva petrecăreţi, ne-am postat – ca s-o vedem trecând – într-o casă despre care nu vă pot spune nici a cui era, nici pe ce stradă se afla şi nici la ce număr. O casă unde se vindeau multe lucruri prohibite, dar pe care vama nu obişnuieşte să le înhaţe. La parter, alături de o alee, se afla o cafenea; la primul etaj, un magazin de bretele, de gulere şi de cravate, ţinut de două surori, una de douăzeci, cealaltă de douăzeci şi doi de ani; la etajul al doilea, alt magazin de gulere, cravate şi bretele, ţinut de două prietene intime, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani; la etajul al treilea, tot un magazin de cravate, de bretele şi de gulere, ţinut de două grizete de ale căror vârstă şi înfăţişare nu-mi mai aduc aminte. De altfel, ele nici n-au avut nimic comun cu farsa noastră. V-am pomenit însă de ele, doar ca să vă daţi seama că locuinţa era bine garnisită şi că nu ducea lipsă de marfă. Atâta numai că, cu cât urcai mai sus, cu atât scădea calitatea mărfii. Înţelegeţi ce vreau să spun ... Şi Ganguernet râse cu gura până la urechi. Femeia aşezată în colţ îi aruncă o privire care trecu parcă până

şi prin vălul des care-i ascundea faţa ... Fostul notar continuă:

– Ne strânsesem patru sau cinci petrecăreţi ca să ne distrăm la primul sau la al doilea etaj, unde ne aşteptau tot felul de bunătăţi: jambon şi pateu de ficat, păsări şi perişoare de carne; vin spumos şi vin de Roussillon, punci din belşug, mă rog, un chiolhan pe cinste. Sunt necăjit, doamnă, îi spuse el femeii aflate în colţul trăsurii, sunt necăjit că trebuie s-o spun de faţă cu dumneavoastră, dar femeia e lacomă din fire. Nu ştiu dacă ducesele şi marchizele înfulecă atât, dar nu cunosc nimic mai vorace decât o grizetă în faţa unei mese pline; genul ăsta de femeie înfulecă aripile de pui întocmai ca un surugiu şi trage la măsea ca un soldăţoi. Dar nu despre asta e vorba. Vreau să vă spun că, la ora nouă dimineaţa, masa era pusă, vinurile se aflau la gheaţă, iar eu şi prietenii mei ne strecurasem în acea casă, trecând mai întâi pe la cafenea, sub pretextul că ne cumpărăm ţigări, pentru că, chiar atunci când te distrezi, trebuie să ştii să păstrezi aparenţele. Când procesiunea începu să defileze, cerul se întunecă dintr-odată şi, cât ai clipi, o ploaie cu găleata îi împrăştie pe credincioşi. Totul se petrecu atât de repede, ploaia cădea cu atâta furie, încât fiecare se adăposti pe unde se nimeri. Mai multe persoane, printre care şi un preot, intrară pe aleea casei unde ne aflam noi; apoi mai sosiră şi alţii, aşa încât primii

sosiţi fură împinşi până la picioarele scării. Aplecându-mă peste balustradă, l-am văzut pe preotul care intrase primul şi imediat mi-a venit ideea unei farse straşnice.

– E musai ca preotul să ia masa cu noi! mi-am zis în sinea mea.

Împărtăşindu-le şi celorlalţi planul meu, am fost aplaudat cu frenezie. Le-am recomandat tuturor o ţinută decentă şi plină de modestie, eu însumi mi-am luat o înfăţişare plină de smerenie, apoi am coborât după preot.

– Doamne, am strigat, dar locul ăsta nu e deloc potrivit pentru dumneavoastră; n-aţi vrea să urcaţi la noi şi să aşteptaţi până trece furtuna? Ne-aţi face o mare cinste, atât mie, cât şi soţiei mele, bucurându-ne că v-am putut oferi găzduire.

– Vă mulţumesc pentru bunăvoinţă, a răspuns preotul, dar prefer să stau aici.

Am insistat, spunându-i că refuzul lui ne-ar întrista, aşa că bietul om sfârşi prin a mă urma, doar ca să nu mă necăjesc. O, biet preot! Cât ai fost de nătâng! În clipa în care a intrat în prăvălia domnişoarelor noastre, am întins mâna spre el şi mi-am zis: „O, amice, dacă n-ai să fii un damnat ieşind de aici, sunt gata să-mi vând eu sufletul în locul tău". După care, luând-o de mână pe cea mai coaptă dintre femei, i-am spus preotului:

– Am cinstea să v-o prezint pe doamna Gribou, soţia mea!

Mariette mi-era – ca să zic aşa – nevastă doar cu numele, dar, vă mărturisesc cinstit, nu i-ar mai fi trebuit decât binecuvântarea preotului ca să-mi devină soţie adevărată, pentru că în acea vreme trăiam cu ea. Era o fată frumoasă, cu nişte ochi mari, negri şi migdalaţi, cu buzele pline şi roşii ca cireaşa, cu un păr superb, cu o talie de regină şi cu toate celelalte accesorii, şi care avea o înclinaţie înnăscută către dragoste, plăceri şi chiolhanuri, cum nu vă puteţi închipui; niciodată n-am putut atinge, fie şi cu vârful degetelor, pielea brună şi catifelată a acestei femei, fără să iau foc într-o clipă. La prima privire pe care i-o aruncă abatelui, mi-am dat imediat seama că era mai mult decât dispusă să participe la renghiul pe care voiam să i-l joc acestuia. Abatele era un tânăr frumos, bronzat ca un mulatru, cu o chică deasă de păr şi care, pe o fată ca Mariette, o ispitea să-l mai înveţe şi altceva decât tainele împărtăşaniei. La început, am fost gelos şi vă mărturisesc că aş fi preferat ca altă fată să-şi asume această obligaţie; dar, în sfârşit, cum ideea pornise de la mine, nu puteam cere nimănui să-şi sacrifice iubita, în locul meu. Mi s-a părut, totuşi, că Mariette acceptase cam prea repede să îndeplinească această treabă. Mă rog, orice-ar fi fost, farsa mi s-a părut prea bună, ca să mă mai opresc asupra unor

astfel de amănunte, aşa că am început s-o jucăm. Întâi, abatelui i-a fost cam cald, pentru că purta pe el un pluviar în ale cărui broderii intraseră pe puţin vreo zece livre de aur. Aşa că l-am poftit să şi-l scoată ca să se răcorească şi sub pretextul că-i ofer un pahar de apă cu puţin vin, i-am dat, de fapt, un pahar de rachiu amestecat cu vin de Roussillon şi de Limoux; cantitatea era suficientă să facă praf un catâr, nu un om. Bietul preot, dădu paharul pe gât dintr-o răsuflare, fără să-şi dea prea bine seama ce băuse. Dar, după un minut, l-am văzut cum se înroşeşte ca focul şi cum i se dau ochii peste cap.

– Vă e cumva rău, domnule abate? l-am întrebat pe un ton plin de blândeţe, dar, totodată, mucalit.

– Da, răspunse el, vinul acela m-a dat gata …

– Nici nu-i de mirare, i-am răspuns imediat, probabil postiţi şi vinul băut pe stomacul gol se urcă întotdeauna la cap. Dacă mi-aţi face cinstea să gustaţi ceva, aţi vedea ce repede v-aţi veni în fire!

Făcu prostia să mă creadă şi catadicsi să ia loc la masa noastră; cum asta şi aşteptam, l-am aşezat între mine şi Mariette. Masa era foarte îngustă, aşa că, în timp ce, dintr-o parte, eu îi umpleam paharul cu ce ştiam eu, din cealaltă, Mariette îi făcea ochi dulci. Există lucruri pe care degeaba vi le-aş povesti, pentru că ele trebuie văzute. Ei bine, ar fi trebuit să vedeţi mutra bietului tânăr, aflat între sticla mea şi ochii

Mariettei. Nici dracul, căzut într-un agheasmatar, n-ar fi fost mai încurcat ca el. Vedeam capul cum i se înclină din ce în ce mai mult către vecina lui şi, când i-am văzut mâna uitată în mâna Mariettei, am socotit că treaba fusese de acum urnită. În loc să ne tot privească aşa cum făcuse mai înainte, cu nişte ochi speriaţi, acum o privea numai pe Mariette, şi încă în aşa fel, încât aceasta ar fi trebuit să se facă şi mai roşie, dacă, bineînţeles, acest lucru ar mai fi fost cu putinţă. Căci eu cred că fata, în afară de faptul că se vedea cât de colo că-i plăcea abatele, băuse cam mult din paharul lui, dând pe gât din vinişorul acela pe care-l aranjasem atât de bine. Aproape sigur de reuşită, le-am făcut un semn celorlalţi care, sub diverse motive – unul, ca să se uite pe geam, altul, ca să aducă o sticlă cu vin, alta, ca să caute nişte zahăr – se topiră, unul câte unul ; eu am ieşit ultimul, după ce – precauţie, desigur, inutilă – am răsucit de două ori cheia în broască. Abatele nu mai era în stare să fugă şi apoi, o cunoşteam prea bine pe Mariette, ca să-mi dau seama că, atunci când va scăpa din mâinile ei, va fi un damnat.

– Cum, strigă Luizzi, te-ai slujit de asemenea mijloace, pentru a săvârşi o crimă atât de abominabilă?

– Să fim serioşi, dragă domnule, răspunse Ganguernet, a fost o simplă glumă; doar n-ai să-mi spui că dumneata crezi în virtutea ipocriţilor de popi, care au

o droaie de nepoate şi mai ales de strănepoţi pe care-i vâră în corul bisericii! Poate că preotul despre care vorbim era încă destul de tânăr ca să creadă în toate neghiobiile religiei; dar asta n-ar fi durat prea mult şi, dacă n-ar fi fost Mariette, s-ar fi ivit cine ştie ce evlavioasă bătrână care l-ar fi trezit din prostie şi încă într-un mod mai puţin plăcut. De altfel, eu nu-mi ascund opiniile: sunt liberal, îi detest pe iezuiţi şi nu mă voi căi niciodată că le-am jucat o asemenea farsă celor care vor să impună şi la noi zeciuiala şi biletele de indulgenţă.

– Mă rog – zise Luizzi, plin de nerăbdare, fiindcă-şi dădea seama că el, mai puţin decât oricare altul, ar fi fost îndreptăţit să răspundă aşa cum ar fi trebuit la grosolăniile acelui om – cum s-a isprăvit toată povestea?

– Ei, aici e partea cea mai nostimă, răspunse Ganguernet; după ce am lăsat să treacă vreo două ceasuri, ca aburii vinului şi năuceala amorului să se mai risipească, am coborât în cafenea unde, bând pe îndelete un păhărel de rachiu şi jucând o partidă de domino, am început să povestesc cu un aer cât se poate de detaşat că, în timp ce coboram de la etajul al doilea, mi s-a părut că aud la Mariette glasul unui necunoscut. Nu sunt gelos, am adăugat cu glasul împietrit dar, privind prin gaura cheii, aş fi pus pariu pe o sută de

dubloni spanioli din aurul cel mai curat, că am zărit, pe scaunul din faţa uşii, pluviarul unui popă.

– E cu neputinţă!

– E o farsă.

– E o minciună!

– E una! E alta! se striga din toate părţile.

– Nu ştiu, dar pun rămăşag pe două căni cu punci că e un preot în odaia Mariettei!

– Aş fi mai mulţumit să le plătesc, nu să pun rămăşag pe ele, dacă aş fi sigur că aş pierde! spuse unul.

– Şi eu la fel, i-am răspuns, le-aş plăti cu plăcere, dacă aş şti că Mariette nu-mi joacă un asemenea renghi!

– Ba eu aş pune rămăşag pe zece punciuri şi aş fi gata să dau din buzunar o sută de franci, dacă aş şti că ceea ce spui e adevărat!

– Ei bine, fie, ţin rămăşagul! i-am răspuns.

În vremea asta, toţi cei din cafenea, să tot fi fost vreo treizeci, se adunară în jurul mesei noastre. Rămăşagul a fost fixat la câte două căni cu punci pentru toţi cei de faţă.

– Ei, am spus eu, din moment ce toţi vor bea punci, atunci să fie cu toţii martori la ce vor vedea!

Propunerea li s-a părut justă tuturor, aşa că, ieşind prin spatele cafenelei, ne-am furişat pe vârfuri, până la etajul întâi. Când ieşisem din cameră, după ce

încuiasem uşa, pusesem cheia sub preş. Înghesuindu-se, mi-am zis eu, o vor simţi sub picioare şi se vor sluji de ea. Şi chiar aşa s-a întâmplat. După ce unul dintre ei a descuiat uşa, intrând în prima cameră, primul lucru pe care l-a văzut, a fost pălăria abatelui. Ne-am năpustit cu toţii la uşa Mariettei. Dar se pare că fuseserăm auziţi, căci zăvoarele erau trase, aşa că n-am putut surprinde perechea în *flagrante delicto,* cum se spune în *jus romanum.* Cel care pusese rămăşag cu mine voia să spargă uşa; văzând afacerea urnită, m-am reîntors în cafenea. Cei care mai rămăseseră jos, ieşiseră în uşa cafenelei şi discutau cu cei care treceau pe stradă despre afacerea de la etaj. Cum nu-mi place să mă vâr în încurcătură, am ieşit din cafenea şi m-am dus tocmai în capătul străzii ca să văd rezultatul micii mele farse. Cei de la primul etaj strigau ca turbaţii, bătând în uşa Mariettei, iar cei de la parter le răspundeau strigând: „Aruncaţi-ni-l pe popă!“

– Dar, domnule, asta ar fi însemnat un asasinat! zise Luizzi.

– Fleacuri, răspunse Ganguernet, etajul nu era înalt şi apoi, popii sunt întocmai ca pisicile: cad întotdeauna în picioare. Cel în cauză a fost şi mai dihai, fiindcă n-a sărit pe fereastra care dădea în stradă, ci pe cea care dădea în grădină. Şi a sărit atât de bine încât, după o jumătate de oră, când în stradă se adunaseră aproape cinci mii de oameni care urlau şi strigau ca turbaţii, şi

când, sosind la faţa locului, poliţia a deschis cu forţa uşa Mariettei, pasărea zburase din colivie. Dar îşi lăsase penele şi, dacă nu se ştia cine era persoana, cel puţin se putea vedea ce profesie are.

– Deci, nu l-au găsit pe abatele de Sérac, spuse Luizzi. Atunci, cum s-a ştiut că era el?

– Ei, drăcie, făcu Ganguernet, s-a ştiut, fiindcă l-am recunoscut după două zile în biserica Saint-Sernin; se vârâse într-un colţ, unde se ruga, plângând ca un nebun. De altfel, m-a recunoscut şi el, căci s-a ridicat şi nu ştiu dacă nu şi-ar fi luat revanşa, în cazul în care ne-am fi aflat într-un loc pustiu.

– Poate că ar fi avut dreptate s-o facă, zise Luizzi.

– Tot ce se poate, răspunse Ganguernet; dar vă garantez că i-aş fi vârât minţile în cap, după ce şi le-a pierdut aşa cum şi le-a pierdut. Şi apoi, n-a păţit nimic rău, fiindcă toată povestea asta nu l-a împiedicat să ajungă mare vicar, pentru că familia sa a înăbuşit scandalul, dar mai ales pentru că iezuiţii n-au vrut să dea satisfacţie liberalilor şi să pedepsească un preot. Nici măcar nu l-au obligat să se retragă o lună sau două: asta ar fi însemnat recunoaşterea vinovăţiei şi expunerea sa dispreţului public.

– Credeţi? zise Luizzi.

– Mă rog, răspunse Ganguernet, fără să dea atenţie intervenţiei lui Luizzi, a izbutit să afle ceea ce poate că

încă nu ştiuse până atunci şi să aibă ca amantă pe cea mai frumoasă fată din Toulouse.

– Cum! strigă Luizzi, abatele de Sérac a revăzut-o pe acea Mariette?

– Şi încă atât de des, că într-o seară m-am văzut obligat să-l dau afară, cu picioare în fund, din odaia ei.

– Da, adăugă femeia voalată, l-ai dat atât de bine afară, încât ţi-a făcut vânt din capul scării, în ziua în care ai încercat să mai intri în odaia Mariettei.

Ganguernet şi Luizzi tresăriră auzind acea voce care li se păru cunoscută şi amândoi se întoarseră spre femeia voalată care se ascunsese în colţul trăsurii; când notarul Faynal, căruia povestea lui Ganguernet îi stârnise dorinţa de a o istorisi pe a sa, le zise pe un ton doctoral:

– Da, istoria e nostimă. Dar pun pariu că nu cunoaşteţi motivul pentru care domnul de Sérac s-a făcut preot.

– Îl ştiţi cumva? strigă Luizzi, care credea că vede limpezindu-se astfel misterul de care era înconjurată povestea nefericitei Lucy.

– Hm! făcu notarul, dacă îl ştiu? Mai mult decât atât, căci vă pot spune ce s-a întâmplat chiar în ziua căsătoriei domnişoarei Lucy de Cremancé cu marchizul du Val.

XIII

Cosi fan tutte

– Să auzim, spuse Armand.

Şi fostul notar începu astfel:

– După cum ştiţi, acea căsătorie a avut loc în timpul „Celor o sută de zile“. Contele de Cremancé, tatăl domnişoarei Lucy, făcuse şi el ca atâţia alţi nobili – îmi pare rău că trebuie s-o spun în faţa domnului baron – adică se devotase cu trup şi suflet acelui pungaş de *Bu-o-na-par-té.* (Scriem acest nume aşa cum vedeţi, ca să arătăm cum îl pronunţa notarul Faynal.) Or, când s-a reîntors din armată, în 1814, după căderea acelui tâlhar de *Bu-o-na-par-té,* descoperi că nevastă-sa – pe care o lăsase la Toulouse ca să facă onorurile casei, în vreme ce el se războia cu sârg – avea obiceiul să-l primească zilnic pe marchizul du Val. Generalul de Cremancé, fiindcă devenise general în slujba acelui infam *Bu-o-na-par-té,* o întrebă pe nevastă-sa de ce

venea marchizul atât de des la ea. Doamna de Cremancé, o creolă care nu se temea nici de Dumnezeu, nici de dracu, atunci când o apuca fantezia să facă cine ştie ce trăsnaie, dar care avea o spaimă cumplită de bărbatul ei, fiindcă i-ar fi rupt mâinile şi picioarele, dacă s-ar fi îndoit de ea, fie şi o singură clipă, doamna de Cremancé, deci, îi răspunse generalului că marchizul du Val venea în casa ei ca să-i facă curte domnişoarei Lucy.

– Din moment ce a venit în acest scop din două în două zile, răspunsese generalul, apoi a venit mult prea des ca să n-o ia de nevastă!

În primul moment, aceste vorbe nu avură un prea mare efect asupra doamnei de Cremancé, pentru că-şi închipuia că, folosind puţină dezmierdare şi puţină linguşire, îl va face pe bărbatul ei să revină asupra acestei hotărâri. Dar soţul era încăpăţânat ca un măgar sur şi rău ca un măgar roşcat. Odată ce spusese: „Marchizul du Val se va însura cu fiica mea!“, apoi marchizul trebuia musai să se însoare cu ea. Doamna de Cremancé nu consimţi decât de formă, pentru că era încă foarte îndrăgostită de marchiz; dar acesta consimţi imediat, având în vedere că nu mai era câtuşi de puţin îndrăgostit de doamna de Cremancé. Totuşi, îşi jucă destul de bine rolul, pentru a o face pe mamă să creadă că nu se însura cu fata ei decât pentru a-i salva onoarea. Atâta vreme cât contesa crezu acest lucru, ea lăsă lucrurile în voia lor; ba chiar dădu o mână de ajutor, fiindcă-l puse pe goană pe domnul de Sérac, căruia îi făgăduise mâna fiicei sale, în lipsa generalului şi, cu toată disperarea tinerei Lucy, o sili să accepte o căsătorie pe care biata fată o detesta, fără ca, totuşi, să prevadă cât va fi de nefericită. Aşa că lucrurile merseră înainte şi iată că se ajunse în ziua iscălirii contractului. Se pare că, abia în ziua aceea, doamna de Cremancé descoperi că ceea ce ea socotea a fi un sacrificiu din partea marchizului, era de fapt o adevărată fericire pentru el; i se păru că-l aude vorbindu-i domnişoarei Lucy pe un ton în care se vădea mult mai multă dragoste decât îi inspirase ea vreodată iubitului ei. Şi totuşi nu putea face nimic pentru a împiedica acea căsătorie: părinţii şi martorii fuseseră invitaţi, contractele se aflau alături, pe masă, iar seara urmau să fie citite în prezenţa ambelor familii. Chiar dacă ar fi să trăiesc o sută de ani şi tot îmi voi aminti de acea zi, de parcă totul s-ar fi petrecut ieri. Ne aflam în salonul cel mare al domnului de Cremancé. Toată familia se strânsese roată în jurul generalului, aşezat pe un şezlong, fiindcă fusese apucat de un violent atac de gută şi-i trebuise mult curaj ca să se dea jos din pat pentru a veni să asiste la citirea contractului. Confratele meu Barnet făcu acest

lucru, care nu era decât de formă şi, de îndată ce isprăvi, proaspeţii căsătoriţi semnară, apoi urmă generalul, soţia sa şi după ei, părinţii marchizului. Imediat după ce iscăli, generalul se scuză că nu se simţea bine; patru servitori îl duseră de la parter la etaj, unde se afla camera sa. La puţină vreme după asta, părinţii marchizului se retraseră, iar noi – doamna de Cremancé, fiica sa, marchizul, Barnet şi cu mine – rămaserăm singuri în salon. Toată seara, doamna de Cremancé nu scosese un singur cuvânt; dar observasem că avea privirea rătăcită, ca a unei nebune. Când semnase, era atât de tulburată încât nu vedea nici locul unde trebuia să se iscălească; de două ori scăpase pana din mână înainte de a-şi pune parafa pe hârtie. Şi iată acum cum eram aşezaţi; eu şedeam în faţa mesei, orânduind contractele. Marchizul se afla cu Lucy în ambrazura unei ferestre, părând să se scuze că devenise bărbatul ei, în vreme ce biata fată nu se putea abţine să nu plângă; în celălalt colţ al salonului, Barnet îi explica doamnei de Cremancé avantajele enorme pe care acel contract i le asigura fiicei sale, în vreme ce ea, în loc să-l asculte, se uita ţintă la fiica şi la ginerele său. În timp ce-i analizam expresia sinistră de pe chip, am văzut-o părăsindu-l brusc pe Barnet, năpustindu-se către marchiz şi, smulgându-i mâna fiicei sale din mâna lui, îi spuse:

– Minţi, domnule, minţi, n-o iubeşti pe fata asta, nu poţi s-o iubeşti, sau eşti un ticălos!

– Ba o iubesc! strigă cu putere marchizul.

– Ei bine, dacă o iubeşti, n-ai să te cununi cu ea!

– Vă jur că am să mă cunun!

– N-ai să te cununi, strigă doamna de Cremancé, ajunsă într-un asemenea hal de disperare că friza nebunia, n-ai să te cununi cu ea. Copila mea, reluă ea, adresându-se fetei care tremura, uită-te bine la omul ăsta! A fost amantul meu; acest om a fost iubitul mamei tale; acum mai vrei să-l iei de bărbat?

Totul n-a durat decât o clipă, Barnet şi cu mine ne priveam speriaţi de ceea ce auzisem, când iată că o văzurăm pe nefericita Lucy căzând în genunchi la picioarele mamei sale şi strigând:

– Doamnă, doamnă, nu spuneţi asta! Altcineva în afară de mine ar putea să vă audă şi să vă creadă! S-ar putea să audă tata!

– Ei bine, n-are decât să mă audă, răspunse doamna de Cremancé, şi să vină să mă ucidă. Căci dacă acest om e atât de ticălos, încât se poate căsători cu tine, iar tu, fata mea, tot atât de ticăloasă, încât să consimţi la această căsătorie, ei bine, cel puţin taică-tău nu va îngădui acest abominabil incest!

Ai fi zis că sângele ei de creolă i se urcase la cap, căci părea năucă de durere şi de mânie. Apoi se întoarse spre marchiz şi-i spuse cu glas plin de mânie:

– Deci, o iubeşti, ticălosule şi ingratule! O iubeşti! Ei bine, află că ea nu te iubeşte câtuşi de puţin! Iubeşte pe altul, căruia i se va dărui, aşa cum m-am dăruit eu ţie! Iubeşte pe un altul, care – nădăjduiesc – te va dezonora, aşa cum mi-am dezonorat eu bărbatul! Află că îl iubeşte pe de Sérac, aşa că bagă de seamă!

Şi continuă astfel să-l copleşească cu reproşuri furioase pe bietul marchiz, în vreme ce acesta se străduia zadarnic s-o calmeze şi în vreme ce Lucy, îngenuncheată, hohotea de plâns şi gemea de durere. Barnet şi cu mine ne retrăsesem în celălalt capăt al salonului, pentru a fi cât mai puţin martori la această deplorabilă scenă. Chiar ne şi hotărâsem să plecăm, pentru a preîntâmpina primejdia de a vedea nişte oameni atât de puternici roşind în faţa noastră, când doamna de Cremancé care, precis că înnebunise, îl apucă pe marchiz de braţ şi, târându-l cu forţa, îi striga:

– Vino! Hai vino! Vreau ca bărbatul meu să ne vadă împreună! Vreau să-i spun adevărul, de faţă cu tine!

Chiar în acel moment, uşa salonului se deschise şi generalul apăru. Nu ştiu dacă cineva dintre dumneavoastră l-a cunoscut; dar era cu neputinţă să-i

susţii, fără să-ţi pleci ochii, acea privire ternă şi rece, cu care te pironea când îţi vorbea. Înfăşurat într-un lung halat de casă, de culoare roşie, cu părul alb ca zăpada şi cu mustăţile lui albe şi lungi, părea o apariţie din altă lume: parcă era fantoma morţii. Oprit în prag, cu sabia în mână, zise cu voce coborâtă, dar al cărei timbru nu-l voi uita niciodată:

– Ce se petrece aici?

Fiica sa alergă înaintea lui, strigând:

– Îndurare, milă, tată!

Generalul se aplecă spre ea şi, cu o voce plină de blândeţe, în contrast cu expresia plină de cruzime, îi răspunse sărmanei Lucy:

– Îndurare pentru tine, nu-i aşa, Lucy? Milă pentru tine, nu-i aşa, fiica mea? Pentru că iubeşti pe un altul şi pentru că ţi-e teamă ca maică-ta să nu fie supărată. Dar eu ştiu că această dragoste e nevinovată şi te iert; căci dacă ar fi fost vinovată, dacă această dragoste ar fi lăsat să planeze cea mai uşoară bănuială asupra cinstei unei femei care poartă numele meu, aş fi ucis-o pe acea femeie, aş fi ucis-o chiar în clipa asta!

Rostind aceste cuvinte, generalul făcu doi, trei paşi către nevastă-sa. Lucy se aruncă înaintea lui, strigând:

– Tată! Tată! Tată! Fie-ţi milă!

Ridicând-o de jos şi strângând-o în braţele sale, generalul îi răspunse cu voce blândă, dar dezolată:

– Da, fata mea, te-aş fi ucis dacă ai fi necinstit numele de Cremancé, dar cum nu văd că acest nume ar fi fost dezonorat ...

– Mă voi mărita cu marchizul du Val, răspunse Lucy, căzând în genunchi în faţa tatălui ei.

– Îţi mulţumesc, fiica mea, zise generalul, lăsând să-i cadă sabia; apoi, întorcându-se către noi, adăugă cu voce calmă:

– Pe mâine, domnilor; vă invit la nuntă!

Ne aflam doar la câţiva paşi de uşa salonului, când generalul, apucat de o groaznică durere de piept, fu obligat să se culce în grabă pe o saltea, de unde fu dus în camera lui.

– Şi căsătoria a avut loc a doua zi? zise Luizzi.

– Căsătoria a avut loc a doua zi, răspunse fostul notar. După alte două zile, generalul de Cremancé a murit, soţia sa a părăsit oraşul Toulouse, iar tânărul de Sérac a intrat într-un seminar, să se facă preot.

XIV

Urmare

Luizzi ascultase cu un viu interes acea istorie lamentabilă. Diligenţa se opri la picioarele unei coline, foarte înaltă şi foarte povârnită. Toţi călătorii trebuiră să coboare. Armand mergea alături de Faynal, frământat de gândurile sumbre pe care i le răscolise acea povestire, când Ganguernet – care voia s-o ia înainte ca să bea câteva păhărele de rom la crâşma care se zărea în vârful colinei – îi spuse, în trecere:

– S-ar părea că povestea notarului te-a impresionat foarte mult, domnule baron.

– Într-adevăr, adăugă Faynal, pare să vă preocupe foarte mult.

– Pentru că mi-a dezvăluit începutul unei nefericiri şi al unei rătăciri pe care nu mi le puteam explica.

– Dar pe care pot să vi le explic eu imediat, zise femeia tăcută şi voalată din diligenţă.

– Dumneata?

– Eu! Nu mă recunoaşteţi, domnule baron? Şi femeia îşi ridică vălul.

Luizzi îşi aminti că o văzuse undeva; dar n-ar fi putut spune nici când, nici unde. Atunci femeia spuse încet:

– Eu sunt camerista care v-a introdus într-o noapte la marchiza du Val.

– Mariette! strigă Luizzi.

– Da, Mariette, răspunse ea; într-adevăr, ăsta mi-e numele; l-am purtat ca femeie de încredere a marchizei, ca şi atunci când l-am ajutat pe abatele de Sérac să fugă pe geam, din odaia mea!

– Cum! Dumneata ai fost? Luizzi trecea din surpriză în surpriză.

– Da, eu am fost ... îndrăgostită nebuneşte de acel preot, n-am găsit alt mod de a mi-l apropia şi a-l aduce la mine, decât înspăimântându-l cu greşeala pe care o săvârşise. Apoi, după ce i-am înfrânt mustrările de conştiinţă, l-am obişnuit încet-încet cu desfrâul, până în ziua în care a devenit mai desfrânat ca mine, silindu-mă, cu bani şi cu ameninţări, să-i îndeplinesc planurile.

– Împotriva cui?

– Ascultaţi, spuse Mariette. Timp de şapte ani, de când se măritase domnişoara Lucy, timp de şapte ani,

de când era preot, de Sérac o iubise tot timpul, dar nu cu o dragoste în care disperarea să fie atât de mare încât să se apropie de nevinovăţie. După ce abatele de Sérac a devenit amantul unei femei uşoare, după ce s-a stins în el orice sentiment nobil, cufundându-se în tot felul de orgii, pe care şi eu le respingeam, ei bine, abatele şi-a dat seama că încă o mai iubea pe marchiza du Val, dar o iubea cu o dragoste urâtă, mai mult josnică decât criminală. Vai, nu prevăzusem până unde putea merge spiritul înflăcărat şi firea încăpăţânată a acestui om, odată ce alunecase în prăpastie. Eu sunt prima vinovată pentru desfrânarea la care l-am împins. Se purta îngrozitor cu mine, mă ucidea cu crizele lui de gelozie, deşi nu mă iubea. La şase luni după întâmplarea pe care v-a povestit-o Ganguernet, i-a venit ideea să devină amantul marchizei du Val. Ca să-şi ajungă scopul, m-a silit să intru cameristă la ea. După ce-i devenisem amantă, m-a obligat să-mi părăsesc locuinţa şi m-a instalat într-o căsuţă, dincolo de râu, unde venea în fiece seară, deghizat fie în burghez, fie în militar, niciodată cu aceeaşi haină sau cu aceeaşi uniformă, aşa încât nimeni să nu poată bănui că, de fapt, era vorba de unul şi acelaşi om care venea în fiecare seară la mine. Mă ţinea, pur şi simplu, încuiată. Cred că ar fi putut să mă şi ucidă, căci nimeni nu l-ar fi întrebat nimic. De altfel, mă înspăimânta

cumplit şi, drept să vă spun, nu ştiu dacă l-aş fi putut refuza, în cazul în care mi-ar fi cerut să săvârşesc o crimă sau să mă omor. Am fost obligată să-i accept planul şi să intru în slujba marchizei. Încă de la început, am observat că nu era fericită; îşi petrecea vremea mai mult rugându-se, pentru că biata femeie nu avusese nici măcar dulcea şi sacra bucurie de a avea copii.

Luizzi o asculta pe Mariette cu mirare şi interes; ea observă acest lucru, aşa încât continuă:

– Poate că limbajul meu vă miră, domnule, dar, timp de trei ani cât am trăit alături de marchiza du Val, am învăţat multe lucruri şi am descoperit sentimente despre care habar n-avusesem mai înainte. Cum vă spuneam, marchiza era nefericită; n-avea copii, fiindcă se despărţise de bărbatul ei încă din primele zile ale măritişului, iar acesta nu i-a mai călcat niciodată pragul odăii în care dormea, atunci când dormea. Da, domnule baron, am învăţat multe lucruri, dar ceea ce m-a uimit cel mai mult a fost să descopăr cum spiritul şi comportarea îşi pot păstra graţia şi eleganţa, chiar atunci când sufletul şi inima sunt total dominate de desfrâu. Am citit uneori scrisorile pe care abatele de Sérac mă silea să i le duc doamnei du Val şi mărturisesc că n-am văzut niciodată o dragoste mai curată şi mai plină de respect, exprimată cu mai multă

gingăşie şi farmec. Îi duceam disperată acele scrisori marchizei. După ce multă vreme a refuzat să-l primească, nefericita a sfârşit prin a se lăsa convinsă de mine, de mine care o minţeam, fiindcă mi-era frică de abate, de mine care regretam reuşita vorbelor mele, chiar în clipa în care le rosteam. Au trecut trei luni, până ce marchiza a acceptat să citească scrisorile abatelui. Au trecut apoi alte trei luni, până când marchiza a acceptat ca abatele să pună piciorul în casa ei; am împins-o, fără voia mea, către o faptă urâtă; nu mă gândeam că se va dărui unui preot, ci că urma să devină prada unui ticălos desfrânat şi fără inimă. Mai aveam totuşi o nădejde şi nădejdea mea era însăşi marchiza. Îmi închipuiam că în ziua în care acel ticălos avea să-i spună răspicat ce dorea, ea avea să-l dea afară. Dar, din păcate, nu mă gândisem la mijloacele de care avea să se servească acel popă ticălos ca să-şi bată joc de virtutea unei femei atât de pure şi atât de tare, totodată. Şi apoi, uitasem, domnule baron, uitasem că tocmai eu fusesem aceea care-i dăduse primele lecţii ...

– Cum, strigă Luizzi, a avut-o ...

– Da, domnule, răspunse Mariette, a avut-o, turnându-i în puţinul vin pe care-l bea şi ea, din când în când, câteva picături din nu ştiu ce licoare; a avut-o, ameţită şi năucită, aşa cum am făcut şi eu cu el; i-a călcat în

picioare virtutea ei de femeie, aşa după cum şi eu i-am călcat în picioare virtutea lui de preot. A avut-o neprihănită, căci marchizul nu se atinsese de ea, după cum şi eu îl avusesem pe el neprihănit. E cumplit, nu-i aşa, domnule?

Mariette se opri; Luizzi îşi trecu mâna peste ochi, ca şi cum ar fi avut o revelaţie.

– Numai că, adăugă Mariette, coborându-şi glasul şi apropiindu-se de Luizzi, începând de atunci, acea femeie nobilă, elegantă, tânără, înconjurată de lumea cea mai aleasă, a încercat să-şi uite greşeala făptuită, dedându-se viciului care o făcuse să cadă: băutura. De îndată ce rămânea singură, dădea pe gât cele mai tari băuturi. Le fura din propria-i casă, deşi era sever supravegheată şi bea până-şi pierdea minţile, ca să-şi înăbuşe remuşcările ce-o chinuiau. A trăit astfel vreme de doi ani, ascunsă de mine, care o feream de ochii lumii şi ai servitorilor şi pe care aş fi vrut s-o ascund şi de ochii dumneavoastră, domnule baron. Fiindcă mi-a zis, într-unul din acele momente de nebunie care te apucă atunci când eşti beat-turtă, mi-a zis: „Ei bine, mă voi debarasa de călăul ăsta care mă ucide; şi fiindcă n-am nici frate, nici soţ care să mă smulgă din mâinile lui, am să-mi iau un amant. În dimineaţa asta o să vină să mă vadă Luizzi, Luizzi care mă iubea de pe vremea când eram încă o copilă şi care a suferit

destul când a auzit că m-am măritat; dacă va vrea să mă iubească, ei bine, îl voi iubi şi eu! Sunt încă destul de frumoasă, ca să mă iubească, nu-i aşa? Da, îl voi iubi şi Domnul îmi va ierta această nouă greşeală; iar dacă nu va vrea să mă iubească, ei bine, mă voi omorî şi gata!“ Şi fiindcă ea a vrut astfel, domnule, v-am aşteptat atunci la uşa palatului ei, v-am vârât în odaia ei, după ce v-am scăpat de supravegherea abatelui de Sérac, pe care-l zărisem ceva mai încolo de uşa la care băteaţi. V-am lăsat să intraţi în acel oratoriu din care un popă făcuse un budoar, numai de teama ca biata marchiză să nu-şi curme zilele. De altfel, când ieşisem eu, era destul de liniştită. Am nădăjduit, o clipă, că n-avea curajul să vă povestească totul, şi că dumneavoastră veţi fi destul de generos ca s-o protejaţi, fără să-i cereţi nimic. Dar ea a profitat de absenţa mea pentru a-şi pune în practică hotărârea. Aşa că, atunci când aţi intrat în odaia aceea în care vă aştepta …

Mariette se opri, ca şi cum n-ar mai fi cutezat să-şi termine fraza. Luizzi rosti încet:

– Aşa că nefericita, atunci când mi s-a dăruit, ba plângând cu hohote, ba râzând de bucurie, lucru pe care nu mi-l puteam explica, era …

– Era beată, domnule baron, era beată!

XV

Urmare

Abia rosti Mariette această frază, că o trăsură de poştă, trecând la doi paşi de ea şi de Luizzi, îi obligă să se despartă, la strigătul de „Păzea!“ scos de surugiu. Aruncând o privire rapidă în trăsură, Luizzi îi recunoscu pe Fernand şi pe Jeannette, aşezaţi pe banca din fund. Aplecându-se peste portieră, Fernand îi strigă lui Luizzi, din mersul cailor:

– Să nu uitaţi de scrisoarea mea către de Mareuilles! Vă rog! E unul dintre cei mai buni prieteni ai mei!

Printr-o întâmplare ciudată, baronului i se păru că musca ce dăduse tot timpul târcoale nasului lui Fernand nu-l părăsise şi că, atunci când tânărul rostise numele lui de Mareuilles, ea începuse a se agita şi a bate din aripi. Luizzi era atât de preocupat de tot ceea ce auzise şi văzuse, îşi plătise atât de scump momentul

de odihnă şi de singurătate, încât nu mai auzi strigătul de mirare pe care-l scoase Mariette, văzând-o pe Jeannette în trăsura de poştă. Tot discutând, Luizzi ajunse în vârful colinei, unde urma să se urce în diligenţă. Luizzi începuse a crede că diavolul se amestecase în viaţa sa mai mult decât doar prin povestirile sale. Era aproape sigur că datorită lui, sătul să-i tot istorisească atâtea lucruri, se trezise în acel poştalion alături de Ganguernet, de notarul Faynal şi de Mariette; se convinse pe loc de acest lucru, când îl văzu pe Ganguernet alergând înaintea lui şi mai ales când îl auzi spunându-i:

– Ca să vezi ghinion! Osia cea mare de la diligenţă s-a rupt, aşa că nu vom putea pleca, decât peste zece sau douăsprezece ore. Iată-ne deci, adăpostindu-ne atâtea ceasuri într-un han mizerabil, unde n-au decât nişte ouă, ca să ne facă o omletă, şi o poşircă de rachiu făcut din cartofi ca să avem cu ce-o stropi.

– Cum, strigă Luizzi, plin de nerăbdare, nu există nicio modalitate de a repara mai repede stricăciunea?

– Ei, zise Ganguernet, dacă ai bani de pierdut sau de azvârlit, adică dacă vrei să renunţi la locul pe care l-ai plătit pentru diligenţă, n-ai decât să te urci în berlina care urmează să vină dintr-o clipă în alta şi care te va duce la Paris.

– Sigur, zise Luizzi, o voi lua şi încă imediat, indiferent cât m-ar costa!

– Se pare că buzunarul ţi-e bine garnisit! zise Ganguernet, bătându-l uşor pe burtă pe Luizzi.

Această observaţie îi aminti baronului că până atunci nu se gândise la situaţia sa financiară, aşa că-şi vârî mâna în buzunar, unde găsi câţiva pumni de galbeni. Nu-şi închipuia că n-ar avea bani, dar împrejurările în care se trezise în diligenţă îi rămăseseră necunoscute. Presupuse deci că şi acea berlină nu trecea pe acolo, decât pentru că aşa decisese diavolul. Hotărât să se lase călăuzit de el, îşi descărcă bagajele, după ce, în prealabil, cercetă foaia surugiului, vrând să ştie care anume erau, fiindcă el, personal, n-avea nici cea mai mică idee în ce constau ele. Printre bagajele descărcate, găsi o mapă mare, de piele, de care baronul nu-şi aduse aminte c-ar fi avut-o vreodată. Se hotărî să-i cerceteze conţinutul după ce se va urca în berlină; apoi se despărţi de tovarăşii săi de călătorie, după ce-i dădu Mariettei adresa sa de la Paris. Odată singur în berlină, se grăbi să deschidă mapa şi observă, printre alte lucruri, câteva scrisori pe adresa lui, al căror conţinut ţinu să-l cunoască imediat, deşi sigiliul scrisorilor fusese rupt şi un altul decât el se pare că le şi citise. Prima era semnată de procurorul arondismentului din ... şi era concepută astfel:

„Domnule baron,

Faptele pe care ni le semnalaţi sunt de o asemenea gravitate, încât a trebuit să le aduc la cunoştinţa domnului procuror general al Curţii Regale din Toulouse. O femeie întemniţată de aproape şapte ani, fără ca nimeni să bănuiască nimic, e un lucru care întrece orice închipuire. De îndată ce voi avea un răspuns de la domnul procuror general, ca să ştiu ce trebuie să fac, vă voi scrie. Am onoarea de a fi etc., etc ... “

– O, făcu Luizzi, se pare că l-am denunţat pe căpitanul Félix. Ia să vedem ce-a ieşit din treaba asta!

Şi deschise scrisoarea următoare; ea începea astfel:

„Domnule, eşti un ticălos ... “

– Ăsta trebuie să fie Félix, îşi zise Luizzi, mă acuză că nu i-am lăsat crima nepedepsită.

Făcând această reflecţie consolatoare, îşi continuă lectura.

„M-ai făcut să ucid un tânăr şi să dezonorez femeia care-mi poartă numele. Dacă nu eşti un laş, ai să-mi dai socoteală pentru purtarea dumitale!

Semnat: *Dilois.“*

Această a doua scrisoare îl îngrijoră pe Luizzi mult mai mult decât prima şi dori să afle dacă răspunsese la provocare. Pentru asta, căută în mapă scrisoarea care l-ar fi lămurit cum se isprăvise toată afacerea. Dar nu găsi decât nişte note de plată, onorate de agenţii şi de

intendentul său. Examinându-le, i se păru că nu-şi neglijase câtuşi de puţin interesele, ci că, dimpotrivă, şi le aranjase atât de bine, încât se miră până şi el de acest lucru. Tot parcurgând şi selectând numeroasele hârtii, descoperi într-un colţ al mapei o scrisoare aproape arsă, ca şi cum cineva ar fi smuls-o din foc, când era gata să fie mistuită în întregime de flăcări:

„... Înainte de a muri, nefericita Lucy mi-a dezvăluit taina naşterii mele. A trebuit ca tocmai tu, Armand, să fii cel care m-a târât pe panta pierzaniei şi a dezonoarei. Dar cerul e drept!

Semnat: *Sophie Dilois."*

Degeaba se strădui Armand să mai descopere noi informaţii în hârtiile sale, fiindcă se încurcă şi mai mult în acel imposibil labirint de aventuri în care intrase. Nu-i rămânea altceva de făcut decât să-l cheme pe diavol, ca să-i ceară unele lămuriri privitoare la ceea ce citise; dar, în afară de faptul că nu era sigur că le va obţine, nu se mai simţea în stare să reînceapă acea viaţă atât de agitată, care nu-i lăsa nici măcar o clipă de gândire. Îşi propuse, deci, ca de îndată ce va ajunge la Paris, să se intereseze ce se întâmplase cu denunţul împotriva familiei Buré, cum răspunse la provocarea lui Dilois şi pentru ce doamna Dilois îi spunea Armand, ca şi cum ar fi fost fratele sau amantul ei. „Pe legea mea, îşi spuse baronul, ar fi cât se poate

de nostim ca în acea epocă din viaţa mea, despre care nu-mi amintesc nimic, să fi fost amantul doamnei Dilois; mă cred în stare! Probabil că voi fi încercat s-o fac să-mi ierte indiscreţia şi voi fi obţinut mai mult decât o simplă iertare. De altfel, era frumoasă şi dulce ca un înger ... Dar cum dracu de s-a întâmplat acest lucru? Într-adevăr, situaţia mea e groaznică! Să n-am nici măcar amintirea unei bucurii, care trebuie să fi fost plină de un farmec nespus, mai ales dacă mă gândesc la necazurile pe care i le-am adus acestei femei!"

Luizzi stărui asupra acestei idei şi, agăţându-se de ea, adăugă: „Ei drăcie, va trebui ca într-o zi s-o răsplătesc. Căci a obţine un astfel de dar, din partea unei femei căreia i-ai rănit orgoliul şi dragostea, mi se pare un lucru nemaipomenit. Aşa că, dacă o voi regăsi pe doamna Dilois, jur că o voi lua la mine. Dacă nu cumva a şi făcut altcineva acest lucru." Apoi strigă mânios: „Şi să mă ia dracu, dacă îi voi mai da fie şi o singură zi din viaţa mea, chiar de ar fi să-mi istorisească poveşti mai înfricoşătoare decât cele ale reverendului Mathurin sau mai plicticoase decât cele ale venerabilului domn Bouilly".

– Am reţinut ce-ai spus! rosti o voce ce păru să fi intrat pe o portieră şi să fi ieşit pe cealaltă. Luizzi se

sperie atât de tare, încât, două ceasuri, aproape nu se mai mişcă, nu mai vorbi, nu mai gândi.

În vremea asta, berlina îşi continuă drumul fără niciun necaz şi în 25 februarie 182... Luizzi ajunse la Paris hotărât să nu se mai preocupe de ceea ce se petrecuse la Toulouse şi să lase la voia întâmplării descoperirea misterului tuturor evenimentelor la care fusese martor de când îl cunoscuse pe diavol. Se hotărî, de asemenea, să-l cheme cât mai puţin în ajutorul său şi, în special, să nu se mai slujească în niciun fel de informaţiile pe care i le dădea acesta; şi, ca să-şi ţină această făgăduială pe care şi-o făcuse lui însuşi, se decise să nu mai vadă pe niciunul dintre indivizii cu care venise în contact în timpul călătoriei sale. Luizzi hotărî deci să-şi reia viaţa pe care o dusese înainte la Paris şi să-şi revadă vechile cunoştinţe. Pentru a nu se abate de la această hotărâre, în seara sosirii sale se mulţumi doar să trimită, la adresele indicate, scrisorile pe care i le încredinţase Fernand, chiar şi pe cea destinată domnului de Mareuilles, deşi îi fusese recomandat cu o căldură cam suspectă. Luizzi socotea că în felul acesta va fi scutit de orice vizită, când – chiar a doua zi – valetul său îl anunţă pe domnul de Mareuilles. Luizzi văzu în faţa lui un bărbat deosebit de frumos, extrem de elegant, şi căruia îi istorisi foarte simplu cum îi slujise de martor lui

Fernand. Dar pare că-i era scris să nu scape chiar atât de uşor de tot ceea ce ţinea de diavol, oricât de subţire ar fi fost acel fir. Astfel, acel domn de Mareuilles – prietenul lui Fernand pe care diavolul izbutise să pună mâna – făcu o adevărată pasiune pentru Luizzi şi, cum bietul baron nu era omul care să-i pună pe goană pe plicticoşi, se lăsa, cât era ziua de mare, însoţit de noua sa cunoştinţă, fie la cafenea, fie la Teatrul Italian, fie la Bois de Boulogne. Totodată, se lăsă condus într-o casă unde era primit de Mareuilles, aşa că în curând baronul îşi spuse că întâmplarea îi scosese în cale un băiat bun, foarte bogat, foarte nobil şi foarte tont, dar care îl introducea în unele saloane ce-i erau necunoscute şi a căror frecventare nu putea decât să-l facă să fie privit ca un bărbat cu o viaţă ordonată şi la adăpost de orice reproş. E de remarcat că Luizzi încă nu se gândise la adevăratul scop al târgului pe care-l încheiase cu diavolul şi că soarta lui, cu totul deosebită, nu-l scutise de legea comună a umanităţii, care constă în a suporta viaţa, înainte de a o judeca şi de a merge, înainte de a-ţi alege drumul. Dar întrevederile regulate cu mentorul său nu aveau să se lase prea mult aşteptate.

XVI

Cele trei fotolii

La două zile după sosirea sa, Luizzi abordă o lume destul de puţin cunoscută la Paris, şi anume lumea financiarilor retraşi din slujbe. Dar, să ne înţelegem bine, nu e vorba aici despre finanţa Restauraţiei, despre finanţa liberală care lupta – prin banii ei – cu marile averi nobiliare, care-şi tapeta cu mătase şi aur apartamentele pline de slujbaşii agenţilor de schimb, în zilele marilor recepţii, care vrând să-şi creeze galerii cu portretele strămoşilor, poruncea să fie pictată la o partidă de vânătoare şi admitea ca mutrele vizitiului şi rândaşului să figureze printre portretele familiei; care, cu toate diamantele etalate neîndemânatic de nişte femei bogate şi vulgare, n-a putut să le confere acestora niciodată seducţia unui cap purtat în mod aristocratic, sau a unui capăt de panglică înnodat cu gingăşie în pletele unei dansatoare de la Operă. Aici e

vorba de o cu totul altă finanţă: cea care existase cu mult înainte de Restauraţie; cea care începuse odată cu Directoratul şi se amestecase în jafurile acestuia, înghiţind fondurile statului şi bucurându-se de plăcerile vieţii. Într-adevăr, Franţa, ajunsă sub Directorat, după Republică şi Teroare, semăna perfect cu o oaste ce trecuse printr-o ţară aflată pe marginea prăpastiei, plină de duşmani, de oameni gata să-ţi taie beregata, plină de încăierări în care îşi pierduse aproape toată avangarda şi care acum ajunsese, în sfârşit, într-o cetate prietenă, unde, timp de câteva ceasuri, se putea bucura de siguranţă şi belşug. Atunci oamenii au simţit imediat nevoia să se revadă, să sărbătorească evenimentul, să bea, să mănânce, să râdă, să se îmbrăţişeze, să danseze, să se plimbe braţ la braţ, toţi la grămadă, fără să mai dea atenţie rigorismului toaletei, nici ţinutei, nici comportării; fără să mai fie preocupaţi de priviri curioase, nici de propriile lor răutăţi, fiindcă toată lumea fusese luată de acelaşi vârtej. Se duceau, alergau, se bucurau, auzind sunetele muzicii, zgomotul aurului aruncat pe mesele de joc, zgomotul paharelor care se ciocneau; superb carnaval, superbă orgie în care amintirile slujeau de scuză şi de apărare împotriva amintirilor; căci dacă un om ar fi spus altuia: „Te-am întâlnit ieri, erai cherchelit“, celălalt i-ar fi putut răspunde: „Aşa o fi, dar nu-mi aduc aminte, eram beat!“ Sau dacă o femeie

i-ar fi spus alteia: „Erai cam dezbrăcată ieri la Operă", cealaltă i-ar fi putut replica: „Da, dar dumneata, la cursele de cai de la Longchamp, erai doar într-o cămăşuţă!", iar dacă prima ar fi adăugat: „Deci, ţi l-ai luat pe tânărul Trénis de amant?", a doua i-ar fi putut răspunde: „Doar nu ţi l-am furat dumitale!" etc., etc., precum şi mii de alte trăsnăi şi zăpăceli care aveau să facă – cu vremea – din aceste femei nişte mironosiţe bătrâne, urâte şi evlavioase. Şi iată cum s-a întâmplat acest lucru:

În acea epocă frumoasă, atât de decoltată şi atât de transparentă, au început a sosi emigranţii. Mulţi fuseseră foarte tineri, când părăsiseră Franţa şi majoritatea îşi petrecuseră cea mai frumoasă parte a vieţii – cea dintre optsprezece şi douăzeci şi cinci de ani – în tot felul de lipsuri, în mizerie şi adesea într-o proastă companie. Aşa că s-au năpustit cu o grabă lesne de explicat în acea lume feerică, ce le oferea pe tavă frumuseţile goale de la Operă. Noii sosiţi nu aveau bani. Averile lor, zdruncinate sau ruinate de confiscări, încă nu fuseseră refăcute. Aşa că cei bogaţi îi împrumutau pe bărbaţi, ofereau bani soţiilor, şi-şi aureau prezentul pentru a-şi pregăti viitorul. Mai târziu, când elanul a scăzut, când clasele au început să se separe, când averile s-au reaşezat, nobilimea din foburgul Saint-Germain n-a mai putut s-o rupă definitiv cu această finanţă care-i furnizase capitalul şi

cu care avea interese. Milioanele se cheltuiesc repede şi se plătesc încet. Acea lichidare a durat mai mult decât Imperiul. Obişnuită cu nume mari şi cu mari influenţe politice, nobilimea nu s-a putut hotărî să nu mai primească în saloanele sale celebrităţile de la Bursă şi pe marii financiari, adică pe cei care făcuseră istoria noii Franţe, împreună cu cei ai căror strămoşi făcuseră istoria vechii Franţe. Mai târziu, când a venit Restauraţia, această finanţă princiară a trecut total de partea ei. În felul acesta, ea şi-a păstrat strânsele legături cu foburgul Saint-Germain, i-a copiat cu iscusinţă ifosele, pretenţiile şi mai ales acea luxoasă evlavie de suprafaţă. În aceste saloane nu prea întâlneai, e adevărat, femei din cea mai înaltă aristocraţie, dar întâlneai bărbaţi din clasa cea mai înaltă. Mulţi dintre ei păstraseră legături de afaceri sau afective cu această finanţă. Mai întâlneai, pe ici, pe colo, băieţi şi fete care aveau chipul şi mâinile străvechii caste aristocratice, deşi titlul de conte sau de baron al tatălui lor nu data decât de pe vremea Imperiului; şi apoi, marii seniori care se interesau de ei, o făceau cu o superioritate protectoare care se înţelegea de la sine, aşa că nimeni nu se mai întreba care era motivul acelor preferinţe. Or, dintre toate saloanele, lui Luizzi i se păru cel mai indicat să-i restabilească reputaţia de care avea atâta nevoie, cel al doamnei Marignon sau de Marignon, aşa cum îi

spuneau cei care aveau onoarea de a se duce la ea sau care aveau cinstea de a fi primiţi de ea. Doamna de Marignon era în acea epocă (182...), o femeie între cincizeci şi şaizeci de ani, foarte înaltă, destul de slabă, cam ciolănoasă, cu nişte dinţi admirabili, cu chipul ridat, întotdeauna împodobită cu nişte bonete lucrate elegant, puse peste părul sur, dar extrem de îngrijit, cu ochii strălucitori, cu lornion, cu buze subţiri, cu talia bine strânsă în corset şi fără nicio altă podoabă decât moliciunea unor stofe superbe, croite întotdeauna la fel. În concluzie, acceptase cu multă francheţe rolul de femeie bătrână, treabă pentru care bărbaţii o apreciau în mod deosebit, iar femeile o detestau în mod cordial, ele pretinzând că acea renunţare la orice pretenţie nu era sinceră. Doamna de Marignon primea multă lume şi Luizzi îşi făcu în salonul ei cunoştinţe preţioase, pentru a-şi putea permite să salute, la Teatrul Italian sau la Operă, pe cei mai de vază oameni. În rest, regulile casei erau foarte severe: se asculta muzică bună, cântată de artişti profesionişti. Muzica de amatori i se părea primejdioasă doamnei de Marignon, care avea o fată de o frumuseţe încântătoare şi de un mare talent. Se juca *whist,* începând de la cinci sute de franci miza. Se mânca zdravăn, se dansa rar şi nu se servea niciodată masa noaptea târziu. Totul părea atât de bine orânduit, atât de pus la punct în această casă, încât Luizzi încă nu simţise dorinţa de a afla tainele

acelor oameni care, datorită numelui său, averii şi luxului, îl primiseră nemaipomenit de bine, cu toate că abia îl cunoşteau. Iată şi mica întâmplare care i-a sugerat acea dorinţă şi care l-a făcut să apuce clopoţelul infernal ce i-l punea pe diavol la dispoziţie.

Într-o seară, în timp ce la doamna de Marignon avea loc un concert, în toiul unei bucăţi cântate de doamna D., o femeie de vreo treizeci de ani îşi făcu apariţia în uşa salonului, făcându-le semn valeţilor să n-o mai anunţe; bărbaţii aflaţi în uşă se dădură la o parte, aşa că femeia se trezi singură în faţa întregului auditoriu. În faţa pianului se afla un fotoliu gol. Femeia, pe care Luizzi n-o cunoştea, străbătu salonul, făcând un mic semn de scuză către stăpâna casei – care o salută fără să se ridice şi destul de prost dispusă – după care se aşeză în fotoliul gol. Intrarea ei produse oarecare rumoare, deşi femeia era palidă şi cam ofilită. Luizzi observă acest lucru, după cum observă că era îmbrăcată cu o desăvârşită eleganţă. Dar ceea ce l-a mirat şi mai tare pe baron, a fost faptul că cele două femei care ocupau fotoliile din dreapta şi din stânga celui în care se aşezase noua sosită se ridicară imediat şi dispărură în cel de al treilea salon, unde se adunaseră cei care jucau cărţi. Cum cântecul încă nu se isprăvise, insulta era şi mai usturătoare. Scandalul a fost mare, dar pe tăcute. Musafirii se întrebau şi-şi răspundeau din priviri. Cântăreaţa îşi isprăvi în sfârşit

aria, în toiul unei neatenţii generale. După ce cântecul se termină, doamna de Marignon se duse după cele două femei, care o ofensaseră cu atâta cruzime pe nou-venită. În calitate de stăpână a casei, ea putea drege totul, aşezându-se lângă victimă şi discutând cinci minute cu ea; dar, cu toate că se arătase foarte contrariată de cele întâmplate, părea că nu cutează, deşi era la ea acasă, să-şi asume răspunderea unei reparaţii. Luizzi le cunoştea pe cele două femei care avuseseră o asemenea comportare urâtă, aşa cum cunoşti, în general, oamenii pe care-i întâlneşti într-un salon: fotoliul din dreapta fusese ocupat mai înainte de baroana du Bergh, femeie de vreo patruzeci şi cinci de ani, renumită pentru evlavia şi pentru relaţiile cu preoţii cei mai la modă; era citată pentru binefacerile sale, pentru protecţia acordată unor şcoli, dar mai ales pentru purtarea ei absolut ireproşabilă. Cea de a doua persoană, care ocupase fotoliul din stânga, era doamna de Fantan. Doamna de Fantan avea cincizeci de ani, însă în ciuda vârstei, frumuseţea ei era atât de surprinzătoare, încât îşi făcuse un obicei din a cocheta cu bătrâneţea sa. Nu se ştia nimic despre ea, în afară de faptul că fusese foarte nefericită în prima căsnicie şi că trebuise să se despartă de copiii ei. Se spunea, de asemenea, că măritişul ei cu domnul de Fantan n-o ajutase să-şi uite necazurile din prima căsnicie, încât te mirai – şi pe drept cuvânt – că un asemenea farmec

izbutise să reziste atâtor lacrimi. În rest, era admirată şi respectată atât pentru felul în care îşi îndurase nefericirea, cât şi pentru excelenta educaţie pe care o dădea fiicei sale, ca şi baroana, de altfel, care avea un fiu. Nemaiavând nimic ce afla despre cele două femei de la cei din jur, îl întrebă, cât mai firesc cu putinţă, pe unul dintre vecinii săi, cine era femeia care fusese astfel izolată între două fotolii goale.

– Ei drăcie, răspunse acesta, dar e contesa de Farkley.

– N-o cunosc.

– Fiica naturală a marchizului d'Andeli.

– Aha! făcu Luizzi, cu aerul unui om care nu se lămurise totuşi prea mult.

– Da, reluă interlocutorul său, e Laura de Farkley, cea despre care s-a spus în mod atât de spiritual: „Cine-o va vrea, o va avea"[1]. Pricepeţi calamburul, nu-i aşa?

– Da, sigur ... Numai că aş fi curios să-i aflu povestea.

– Păi, povestea ei v-o poate spune oricine ...

– Aveţi dreptate să susţineţi că i-o poate spune oricine se vârî în vorbă un bărbat, fiindcă fiecare ar avea câte ceva de completat.

[1] În original: *„Qui la voudra, l'aura"*, aluzie la numele ei, Laura.

– Dar iată-l pe Cosmes de Mareuilles, zise primul, despre care se spune că i-ar fi fost amant; cred că el îl poate lămuri cel mai bine pe domnul baron, spunându-i cine este doamna de Farkley.

– Fleacuri! zise celălalt, Cosmes ştie tot atât cât ştim şi noi. Îl cunoaşte doar pe cel care a fost înaintea lui şi pe cel cu care a fost schimbat.

– Poate că şi pe cel cu care a împărţit-o!

– Probabil. Dar nu e el omul care să ţină o astfel de socoteală! Ca să poţi face adunări atât de lungi, trebuie să fii un foarte bun matematician, ori Cosmes nu are un astfel de talent.

– Aş vrea totuşi să ştiu şi eu unele lucruri, zise Luizzi.

– Ei, dragul meu, strigă unul din cei doi aroganţi, mi-ar fi mai uşor să-ţi istorisesc pe dinafară *O mie şi una de nopţi!*

– De altfel, aşa cum ţi-am spus şi la început, nimeni nu ţi-ar putea relata această poveste, decât numai doamna de Farkley. Şi unde mai pui, că ar trebui – ca să fie exactă – să publice în fiecare dimineaţă o nouă ediţie, revăzută, corectată şi, mai ales, adăugită.

Luizzi nu mai auzi această ultimă şi încântătoare glumă, fiindcă atunci când i s-a spus că numai doamna de Farkley ar fi putut să-şi istorisească viaţa, el s-a şi gândit imediat că putea s-o afle în întregime de la cel care-i istorisise atâtea, aşa că se hotărî să-şi satisfacă

această curiozitate. Dar, mai înainte de a-i cunoaşte viaţa, vru s-o cunoască pe însăşi doamna de Farkley. Aşa că, de îndată ce luă această hotărâre, intră în salonul acum plin numai de bărbaţi, salută pe vreo câţiva dintre ei şi, apropiindu-se pe nesimţite de doamna de Farkley, se aşeză în fotoliul de lângă ea. Aceasta nu se putu abţine să nu-l privească pe bărbatul care ocupase locul ce fusese părăsit. Privirea înflăcărată, rapidă şi profundă, aproape că-l înfricoşă pe Luizzi. Avu impresia că o mai văzuse cândva. Se gândi chiar dacă nu cumva cunoscuse acel chip palid şi obosit, atunci când era în toată splendoarea tinereţii şi purităţii sale. Dar scormonindu-şi degeaba amintirile, răscolite şi de emoţia pe care o simţise, se hotărî să intre în vorbă cu ea. Luizzi tocmai începuse o frază destul de insignifiantă, când doamna de Marignon reapăru brusc în salon. Văzându-l pe Luizzi lângă doamna de Farkley, stăpâna casei păru să-şi manifeste faţă de el un sentiment de vie nemulţumire. Se apropie totuşi de doamna de Farkley, căreia îi spuse pe un ton cât se poate de degajat:

– Aş dori, dragă doamnă de Farkley, să-ţi cer părerea asupra unui caşmir pe care vreau să-l dau nepoatei mele. În afară de faptul că ai un gust desăvârşit, ştiu că te pricepi grozav la astfel de lucruri.

– Sunt la dispoziţia dumitale!

– Nu cumva abuzez de bunăvoinţa dumitale?

– Câtuşi de puţin …

– Şi, fiindcă tot veni vorba, ce mai face domnul d'Andeli?

– Foarte bine, ca orice om fericit.

– N-a mai îmbătrânit?

– Atât de puţin, încât la noapte mă aşteaptă la balul Operei …

– Iată ce înseamnă să fii un tată bun!

– Da, într-adevăr, e foarte bun.

Acest scurt dialog avu loc în timp ce doamna de Farkley îşi aduna de pe fotoliu o eşarfă, un evantai, un buchet de flori, toate acele nimicuri elegante ale unei femei în ţinută de seară. Apoi părăsi salonul, împreună cu doamna de Marignon. Imediat după asta, reapărură şi doamnele de Fantan şi du Bergh. După câteva minute, intră în salon şi doamna de Marignon, dar singură. Nu poţi alunga o femeie dintr-un salon, într-un mod mai făţiş decât fusese alungată doamna de Farkley. Luizzi rămăsese pe fotoliu; dar de îndată ce cele două mironosiţe intrară, se ridică imediat. I se mulţumi atât de sec pentru politeţea sa, încât baronul bănui că făcuse o gafă. Doamna de Marignon îi spuse pe şleau, ceea ce privirile încruntate ale celor două doamne îl făcuseră să bănuiască:

– Cum, mai eşti încă aici? Credeam că ai şi dat fuga la întâlnirea de la balul Operei!

Auzind aceste vorbe, Luizzi căzu într-una din acele stări de perplexitate, care fac adesea dintr-un bărbat cea mai feroce fiară din câte există. Inima i se revoltă împotriva nedreptei acuzaţii a doamnei de Marignon. „Cum, îşi spuse el, femeia asta îşi închipuie că acel răspuns atât de indiferent, dat unei întrebări şi mai indiferente, ascundea în sine o invitaţie a doamnei de Farkley, la balul Operei? Că mi-a dat, la noapte, întâlnire la Operă? Nu, nu se poate! Nu cred să existe vreo femeie capabilă de atâta neruşinare! Doamna de Marignon e orbită de o prejudecată care o face să dea un cu totul alt sens vorbelor celor mai nevinovate! Purtarea doamnei de Farkley o fi fost ea uşuratică, poate chiar vinovată, dar de aici, până la a se arunca de gâtul primului venit, e cale lungă! Doamna de Farkley e destul de tânără şi destul de elegantă, pentru a fi sigură că încă mai poate fi dorită. Toţi o socot pe această biată femeie mult mai josnică decât e în realitate, cu atât mai mult cu cât nici măcar nu ştie cine sunt. Sigur că pentru ea nu sunt decât un străin oarecare, destul de insignifiant … "

Acest val de gânduri bune fu stăvilit brusc de şuşotelile celor din jur, care-l şi luaseră în tărbacă. „A, va să zică aşa! Deci, sunt un neghiob! Sunt singurul care mai poate presupune că această femeie nu mi-a dat întâlnire! Oare voi pierde şi de data asta ocazia câtorva ore de distracţie – ca de altfel de atâtea ori –

din pricină că am avut o părere prea bună despre alţii şi o părere prea proastă despre mine? Prea m-am înşelat adesea, făcându-mi iluzii despre aşa-zisa virtute a unora şi am avut prea multe scrupule în ceea ce mă priveşte. Acum, vreau să fiu cu inima împăcată! Aşa că, hai la Operă!"

Câte laşităţi, câte trădări, câte lucruri urâte n-au săvârşit bărbaţii din teama de a nu fi socotiţi de semenii lor nişte nătângi! Părăsind salonul doamnei de Marignon, Luizzi comise şi el o astfel de laşitate. Luând în serios cuvintele răutăcioase ale acelei femei, consideră drept certitudine un fapt îndoielnic. Cuvintele doamnei de Marignon fuseseră auzite, Luizzi era acum observat de toţi, apoi fu urmărit. Unul din acei înfumuraţi care-i vorbise despre doamna de Farkley ieşi afară odată cu el, îl lăsă să treacă primul şi, după ce baronul se urcă în trăsură, aşteptă până ce-l auzi pe valetul acestuia strigându-i vizitiului: „La Operă!" Intră apoi în casă şi istorisi ce văzuse, la patru sau cinci dintre prietenii săi. Începură să râdă cât puteau de tare, pentru a atrage atenţia şi pentru a-i determina şi pe ceilalţi să afle de ce râd. La început, unul dintre ei răspunse:

– Dar e o glumă! O, bietul Luizzi! Şi ce aer de cuceritor avea! În fond, e un băiat bun, dar care-şi merită soarta!

– Dar ce anume s-a întâmplat? se interesă doamna de Marignon.

– Nu merită osteneala să mai repetăm ...

– Vorbiţi despre baronul de Luizzi?

– Despre el, ca şi despre oricare altul ...

– Cum? A plecat?

Unul dintre bărbaţi făcu un semn afirmativ din cap, zâmbind atât de semnificativ, încât toţi ceilalţi izbucniră în hohote de râs.

– Dar ce naiba s-a întâmplat? se impacientă doamna de Marignon. De ce faceţi astfel pe misterioşii?

– Luizzi s-a dus la balul Operei ...

– Ce ticăloşie! Dar e de-a dreptul scandalos!

– Şi mai ales de prost-gust, adăugă Cosmes de Mareuilles.

Doamna de Marignon se îndepărtă indignată şi se duse lângă cele două prietene ale sale. Nu peste mult li se alăturară şi altele şi împreună începură a o bârfi pe biata doamnă de Farkley, într-un limbaj cum nu auzi decât în cele mai rău famate mahalale ale Parisului. În această împrejurare, virtutea doamnei de Fantan o făcu să rostească cele mai murdare cuvinte:

– Sigur, îi spuse ea doamnei de Marignon, târfa asta a venit aici să-şi facă meseria, pe care suratele ei şi-o fac pe drumurile publice.

– Vai, doamnă, protestă indignat un bărbat destul de în vârstă, care o cunoscuse pe doamna de Fantan în tinereţe.

– Da, domnule, strigă doamna de Fantan, iritată de intervenţia acelui bărbat, da, doamna de Farkley a venit aici ca să se …

– Ajunge, nu rosti acest cuvânt! strigă domnul cel bătrân, acoperind cu glasul său cuvântul ruşinos care, deşi nu fusese auzit, fusese totuşi rostit.

În clipa aceea, se petrecu ceva ciudat. În toiul celor mai însufleţite şuşoteli şi comentarii, un bărbat îmbrăcat în negru, cu chipul slab şi ascuţit, cu o frunte înaltă, cu ochii care – deşi ascunşi sub sprâncenele dese – străluceau într-un mod bizar, cu buze subţiri şi batjocoritoare, se aşeză la pian. De îndată ce-i atinse clapele, toate privirile se întoarseră spre el. Căci ai fi zis că toate acele clape nu erau lovite de ciocănelele ascunse în interiorul pianului, ci înşfăcate de o gheară de fier. Pianul parcă striga, parcă ţipa sub acele degete de temut. Aspectul omului captivă şi el atenţia, în aceeaşi măsură ca şi muzica sa. Peste puţin, tonul înfricoşător şi ironic al glasului său făcu tot acel auditoriu să simtă un fior prin şira spinării: căci pianistul începuse să cânte aria calomniei din opera *Bărbierul din Sevilla*. Cuvântul „calomnie“ fu intonat cu un asemenea sarcasm, încât, fără voia lor, tăcură cu toţii. Cântăreţul îşi continuă aria, cu o forţă nemaipo-

menită şi cu un sarcasm atât de muşcător, încât îngheţară cu toţii. Tot timpul cât a cântat a privit fix acel trio alcătuit din doamnele du Bergh, de Fantan şi de Marignon; ultima se aşezase în fotoliul unde stătuse mai înainte doamna de Farkley, ca şi cum ar fi vrut să reabiliteze acel fotoliu, pentru ofensa ce-i fusese adusă. Exact ca şi cum cineva ar fi pus o cruce pe locul unde se săvârşise o crimă.

Acea privire batjocoritoare, devenită insultătoare prin tenacitatea sa, păru s-o sperie până într-atât pe doamna de Marignon, încât se prinse strâns cu mâinile de braţele fotoliului. Ai fi zis că-i era teamă ca nu cumva din ochii aceia întunecaţi să nu ţâşnească vreo flacără care să ajungă până la locul unde şedea ea. În sfârşit, când acel cântăreţ ciudat ajunse aproape de sfârşitul ariei, glasul său deveni atât de puternic, încât toate cristalele vibrară şi toate inimile tresăriră. Toată lumea se simţi cuprinsă de o nelinişte neaşteptată; după ce cântăreţul isprăvi, timp de câteva clipe domni o tăcere de gheaţă; cântăreţul dispăru imediat în primul salon. Ca şi cum vraja s-ar fi rupt dintr-odată, doamna de Marignon se ridică din fotoliu şi, adresându-se şefului orchestrei, îl întrebă cine era cel care cântase. Dar omul nu-l cunoştea şi-i răspunse că-şi închipuise că era un amator ce făcea parte dintre invitaţii gazdei. Atunci doamna de Marignon începu a se interesa în dreapta şi-n stânga, crezând că fusese

adus de unul dintre invitații ei; dar se interesă degeaba, fiindcă nu-l cunoștea nimeni. Se duse apoi să-l caute, dar nu-l mai găsi. Servitorii – întrebați – declarară că de o jumătate de ceas nu ieșise nimeni din casă. Toată lumea se neliniști și, în vreme ce în salon se iscă o zarvă nemaipomenită, servitorii cercetară, rând pe rând, toate odăile. Dar nimeni nu descoperi nimic. Speriată, doamna de Marignon întreba pe toată lumea:

– Oare cine să fi fost omul acela?

– Pe legea mea, spuse unul dintre cei doi înfumurați despre care am mai vorbit, nu putea fi decât un hoț!

– Dacă nu cumva o fi fost chiar diavolul în persoană, spuse vesel domnul acela bătrân, care încercase să stăvilească șuvoiul de vorbe urâte ale doamnei de Fantan.

Acel nume, cel mai adesea rostit și primit cu indiferență, o făcu pe doamna de Marignon să pălească, rostind, în tulburarea ei:

– Diavolul ... Ce idee ... După care, se retrase imediat.

După câteva minute, o slugă veni să-i anunțe pe oaspeți că nu se simțea bine. Musafirii își luară repede tălpășița, fiecare plecând cu un sentiment penibil.

În vremea asta, Luizzi ajunsese la balul Operei, acel câmp de bătălie al frumuseților vândute cu amănuntul. Căci aici, și numai aici, puteai vedea taliile cele mai fine și mai suple, mâinile cele mai mici și

degetele cele mai prelungi, picioarele cele mai frumoase și mai bine conturate. S-au spus multe despre toate aceste amănunte secundare, care sfârșeau uneori prin a avea un chip de o urâțenie ce-i făcea să bată în retragere chiar și pe adoratorii cei mai puțin pretențioși. Dar s-a întâmplat de multe ori și invers: ca un bărbat, după ce a fost dezamăgit de chipul mediocru al unei femei, să descopere, totuși, în ea farmece pe care nu le observase mai înainte. S-a întâmplat de multe ori ca o femeie, eclipsată într-un salon particular de trăsăturile regulate și de puritatea altor chipuri, la balul Operei, unde toată lumea e mascată, să fie deosebit de ațâțătoare. Chiar de la început, Luizzi remarcă un domino care – zărindu-l – se opri brusc și-l privi câteva secunde; apoi dominoul fu luat de valul mulțimii. Luizzi rămăsese în foaierul Operei, iar dominoul se plimba acum pe coridorul ce ducea la lojile din față. Urmărind cu privirea acea mască, îi admiră, mai întâi, talia subțire și elegantă. Masca se întoarse brusc spre el și acel trup elansat și flexibil se răsuci ușor, ca o frânghie de mătase. Luizzi așteptă ca masca să treacă din nou pe lângă el, ca s-o poată examina mai bine. Privind picioarele acelei femei, văzu că erau lungi și subțiri, iar albeața lor străbătea până și prin ciorapii negri de mătase pe care și-i pusese. Femeia îi dădu ocol lui Luizzi, de câteva ori. Mersul plăcut și ușor legănat, eleganța taliei,

distincţia ce emana din întreaga ei făptură, îl impresionară atât de puternic pe baron, încât acesta făcu un pas spre ea ca s-o vadă mai bine. Femeia observă şi, ca şi cum s-ar fi temut să nu fie recunoscută, îşi apăsă mai tare masca pe faţă. Luizzi observă că avea mănuşi; dar mănuşile, a căror albeaţă ieşea şi mai mult în relief pe satinul negru al dominoului, dezvăluiau nişte mâini deosebit de elegante, de delicate, de distinse. Luizzi se întrebă: „Cine să fie oare femeia asta atât de frumoasă?“ Rămase nemişcat, în timp ce necunoscuta continua să-i dea ocol. La un moment dat, dându-şi seama de ridicolul situaţiei, tocmai se pregătea să plece, ca s-o caute pe doamna de Farkley, când femeia se apropie brusc de el şi, aplecându-se uşor, îi şopti:

– Eşti baronul de Luizzi, nu-i aşa?

– Da.

– Aşteaptă-mă la ora patru sub orologiul din foaier, vreau să-ţi vorbesc ...

Până să-i răspundă Luizzi, masca se şi îndepărtase. Lângă el, Cosmes de Mareuilles îi spuse ironic:

– Ei, la ce oră ţi-a dat întâlnire?

– Ce întâlnire?

– Ei drăcie! Întâlnirea pe care ţi-a dat-o doamna de Farkley!

– Cum! Persoana era doamna de Farkley?

– Ea însăşi.

– Dar la doamna de Marignon nu mi s-a părut nici pe departe atât de frumoasă.

– Aici e încântătoare, nu-i aşa? Ea ştie acest lucru şi de asta îşi fixează întâlnirile la balul Operei. Văd că te-a şi prins în mreje ...

– Pe mine?

– Lasă, nu mai fă pe modestul. Se pare că avansurile au fost puţin cam prea îndrăzneţe. Doamna de Marignon e furioasă foc; dar, mă rog, nu te afli în salonul ei şi te sfătuiesc să fii punctual cu Laura fiindcă nu-i place să aştepte. Şi de altfel, merită osteneala, pe cuvânt de onoare!

– Ştii acest lucru?

– Îl ştie toată lumea!

Cosmes se îndepărtă şi Luizzi o căută cu ochii pe doamna de Farkley. Tocmai cobora pe una dintre scările care duceau în sală. Candelabrul îţi lua ochii cu strălucirea lui. Trecând pe lângă ea, Luizzi îi adresă câteva cuvinte. Ea se întoarse să-i răspundă şi prin acea mişcare îşi dezvălui toată supleţea, eleganţa şi frumuseţea trupului, încât Luizzi fu nevoit să-şi spună din nou: „Dar femeia asta este, pur şi simplu, minunată!“ Nerăbdător, se uită la ceas. Era abia unu şi jumătate, deci mai avea de aşteptat două ore şi jumătate. Baronul simţi brusc o nerăbdare care-l miră şi pe el. „Ei drăcie! îşi spuse, să mă simt tulburat din pricina acestei femei? S-o doresc atât de mult, încât să

fiu preocupat de persoana ei? Te pomeneşti c-o mai şi iubesc! O femeie pe care au avut-o toţi! O femeie pe care e aproape ruşinos s-o ai, dar tot ruşinos e şi să n-o fi avut! Zău că mi se pare curată nebunie! Totuşi, mai am încă destul de aşteptat, ca să stau înfipt aici ca un idiot şi s-o urmăresc cu privirea! Hai să-mi caut o ocupaţie."

Doamna de Farkley trecu din nou şi-i făcu un mic semn de simpatie; părându-i-se minunat de graţioasă, inima începu să-i bată mai tare. „Mda, îşi zise el, văd că sunt preferatul ei la balul ăsta! Ei bine, fie! Numai că nu vreau să fiu mai stângaci ca alţii. Vreau să-şi aducă aminte cu plăcere de mine. Văd că toţi cei dinaintea mea îi cunosc majoritatea legăturilor; dar trebuie să fi avut şi câteva pe care nu le ştie decât ea şi pe care aş vrea să i le dezvălui eu. Să nu creadă că are de-a face c-un prost ..." Şi îndepărtându-se de mulţime, scoase din buzunar clopoţelul, sună şi un domn în haine negre se aşeză lângă el.

– Iată-mă, zise diavolul. Ce vrei?

– Vreau să aflu povestea femeii aceleia care trece acum prin sală ... O vezi?

– A celei care a fost izgonită într-un mod atât de josnic de la doamna de Marignon?

– Da.

– Şi, de ce, mă rog?

– Fiindcă, înainte de a o afla de la ea, aş vrea s-o aflu de la tine, ca să ştiu până unde poate împinge o femeie îndrăzneala, atunci când îşi pune în minte să înşele un bărbat.

– Da, ai dreptate! Iată-te într-o lume cu totul nouă, în care abia ai pus piciorul. E bine s-o cunoşti, ca să nu fii expus unor căderi prea dese. Dar experienţa nu ţi-ar folosi la nimic, dacă nu ţi-aş istorisi mai întâi povestea celor două femei care au izgonit-o pe doamna de Farkley.

– Ai ceva să-mi spui împotriva lor?

– În calitate de diavol, nu-mi dau seama dacă ceea ce-ţi voi spune va fi în favoarea sau în defavoarea lor. Dar, cu acest prilej, vei afla cine este de fapt doamna de Farkley, pe care lumea o socoteşte o femeie pierdută, şi cine sunt doamnele du Bergh şi de Fantan, pe care lumea le socoteşte femei onorabile.

– Fie, zise Luizzi.

Intrară împreună într-o lojă goală şi Cosmes de Mareuilles, care trecea în acel moment pe acolo, îi spuse unuia care era cu el:

– Ei drăcie! Doamna de Marignon voia să ştie cine era ciudatul cântăreţ din salonul ei! Luizzi i-ar putea spune, căci iată, îi văd împreună în aceeaşi lojă!

– E foarte talentat, deşi e atât de antipatic!

XVII

Primul fotoliu

Şi diavolul începu astfel:

– Doamna du Bergh se numea, în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, domnişoara Nathalie Firion. Era fata domnului Firion, un furnizor bogat, elegant, cu o avere princiară, un vorbitor distins şi care poseda, în cel mai înalt grad, arta de a obţine totul cu bani. L-am văzut pe acest om cumpărând farmecele celor mai distinse femei şi dându-le impresia că nu i se vânduseră. Magistraţi, mari generali, miniştri au primit de la el milioane, pe care le socoteau câştigate în mod cinstit, făcându-i, în schimbul lor, nişte servicii despre care susţineau că fuseseră gratuite, întrucât nu fusese încă introdusă moda plăţii directe. Îţi spun asta ca să nu-ţi închipui, dragul meu Luizzi, că ceea ce numim corupţie ar fi un lucru uşor. Cumperi un lacheu, un poliţai, o fetişcană întreţinută, pentru o sumă pe care o

stabileşti dinainte şi pe care ei o acceptă fără mofturi. Dar un deputat, un scriitor, o femeie de lume fac fasoane. Treaba asta cere tact, iscusinţă şi mai ales perseverenţă. Dacă ai să te învârţi vreodată prin lumea prinţeselor imperiale, am să-ţi spun povestea unui cap încoronat, care s-a vândut unui mare negustor de mode. Cunosc destule cazuri din astea ...

– Mai târziu, spuse Luizzi, acum vreau să aud povestea doamnei du Bergh.

– Ca să ajungi mai repede la doamna de Farkley! Fie! Aşa după cum ţi-am spus, domnul Firion era singurul om din Franţa care se pricepea să încheie o afacere. Orice i-ar fi cerut unica lui fiică, Nathalie, era acceptat dinainte. La orice i se pretindea, bogatul Firion răspundea: „Bine, ţi-l sau ţi-o voi cumpăra!“ după cum era vorba, fie de un tablou, de un apartament, de un obiect aparţinând altcuiva, sau de o casă, o rochie, o diademă. Cu cât întâmpina mai multe dificultăţi ca să-i procure fiică-sii ceea ce dorea, cu atât se încăpăţâna mai tare şi nu se lăsa până nu izbutea. Se lăuda cum reuşise să-i smulgă unei bătrâne baroane nemţoaice un mops pitic, la care ţinea ca la ochii din cap. Un principe ilustru, aflând despre această reuşită, îi oferi lui Firion postul de ambasador la Petersburg, dar el refuză.

– Spuneţi-i Alteţei Sale, răspunsese, că nu sunt nici destul de nobil, nici destul de sărac şi nici destul de prost, ca să pot fi un bun ambasador!

Deci, cariera politică a lui Firion se opri aici. În vremea asta, în timp ce el se îmbăta cu succesele repurtate pe tărâm financiar, fata lui, Nathalie, devenea tot mai tristă şi tot mai gânditoare. Căci Nathalie împlinise şaisprezece ani. Domnul Firion se alarmă, dar se şi bucură. Se alarmă, pentru că fata era tristă, pentru că plângea adesea, pentru că nu mai avea somn şi se bucură pentru că acum avea şi el o preocupare serioasă. Poate că fata voia să se mărite? Aştepta, din partea ei, să-i ceară cine ştie ce lucru, atât de dificil, încât ar fi fost o adevărată sărbătoare pentru el să-i poată satisface dorinţa. Oare Nathalie să se fi îndrăgostit de vreun prinţ? Şi imediat începea să calculeze câte milioane i-ar putea da. Dacă se amorezase de vreun bărbat însurat, îl va ajuta imediat pe alesul inimii ei să divorţeze, ca să poată fi liber. Ţi-am mai spus că satisfacerea dorinţelor fiicei sale devenise, la Firion, o adevărată manie, dar care-l bucura mai mult, pe el decât pe fiică-sa. Aşa că aştepta şi se pregătea. Nathalie era frumoasă, înaltă, distinsă; era făcută parcă anume să stârnească dorinţe. Dar un cap de copil pe un trup armonios dezvoltat nu lăsa nicio şansă acelor gânduri devoratoare care te fac să-ţi

pierzi şi raţiunea şi virtutea, nici acelor crize de nervi care au, de obicei, acelaşi rezultat. Un egoism profund o apăra pe Nathalie de toate acele înduioşări ale inimii, care fac să se înmoaie până şi firile cele mai aspre, care le fac să se încline chiar şi pe fiinţele cele mai voluntare. Firion era, deci, sigur că nu va avea de satisfăcut decât nişte dorinţe, care ţineau de ambiţie şi de vanitate.

– Şi cum a făcut? întrebă Luizzi.

– Ai să vezi, răspunse diavolul. Tuşi, apoi continuă:

– Una dintre cele mai nostime tâmpenii ale oamenilor e cuprinsă în următoarea frază: „Vreau să fiu iubit numai pentru mine“. Dacă îi întrebi pe cei care rostesc aceste cuvinte pe un ton categoric, ce anume înseamnă „numai pentru mine“, încep să bată câmpii, ajungând la nişte absurdităţi uluitoare: „Nu vreau – zic unii – să fiu iubit pentru că sunt bogat! Asta e o dragoste interesată!“; „Nu vreau – zic alţii – să fiu iubit pentru că sunt frumos. Asta e o dragoste care denotă prostie!“; „Nu vreau să fiu iubit pentru că sunt deştept. Asta nu-i o dragoste izvorâtă din inimă!“; „Da, zic unii, iubirea pură asta e! Vreau să fiu iubit pentru mine însumi! Căci singura dragoste adevărată este cea pe care n-o interesează nici bogăţia, nici frumuseţea, nici deşteptăciunea, ci numai inima.“

Bărbații erau, mai ales în acea epocă, aproape otrăviți de acest dicton. Ceea ce nu-i împiedica deloc, în cazul în care unei femei din lumea mare i se năzărea să se mărite cu un țopârlan, să o trateze cu cel mai suveran dispreț.

În vremea asta, tristețea tinerei Nathalie sporea pe zi ce trecea. Ba chiar deveni atât de serioasă, încât domnul Firion începu a fi preocupat serios de ea. Dacă își făcuse o lege din a satisface cele mai mici pretenții ale fiicei sale, de îndată ce aceasta și le-ar fi exprimat, își făcuse o lege și din precauția de a nu întreba niciodată nimic. De data asta însă, s-a văzut nevoit să renunțe la principiile sale. Într-o seară, în timpul unei serbări splendide, unde Nathalie – strălucind de frumusețe și de podoabe – era asaltată de cele mai umile și mai măgulitoare omagii, fata izbucni brusc într-un plâns cu hohote. Apoi, aruncându-se în brațele tatălui ei, strigă:

– Du-mă de aici! Să plecăm! Să plecăm! Simt că mă înăbuș, că mor!

Această izbucnire îl sperie pe domnul Firion, care se temu de un acces de gelozie. Își luă fata aproape leșinată, și o duse pe sus până la trăsură. De îndată ce rămase singură cu tatăl ei, Nathalie își smulse cu furie cununa de flori, își scoase bijuteriile, își sfâșie rochia de muselină adusă tocmai din India, lucru extrem de

rar în acea epocă a blocadei continentale, și o călcă în picioare, repetând:

– Oh, cât sunt de nefericită! Cât sunt de nefericită!

– Dar ce ai? Ce vrei? o întrebă taică-său foarte alarmat.

– Ceea ce vreau eu, tu nu-mi poți da!

– Dar despre ce e vorba?

– Vreau să fiu iubită doar pentru mine! strigă Nathalie, privindu-și triumfătoare tatăl.

Acest răspuns îl năuci pe Firion, pentru că-i dădea peste cap toate calculele. E greu să cumperi o inimă care să iubească fără interes. Nu poți plăti ceea ce n-ar mai exista, din moment ce s-ar lăsa cumpărat. Așa că toată diplomația financiară a domnului Firion se duse de râpă.

– Dar cum poți crede că nu ești iubită pentru tine însăți? Ești tânără, ești frumoasă, ești deșteaptă, ești bogată ...

– Păi tocmai de asta sunt nefericită, replică Nathalie. Fiul ducelui de ... mă copleșește cu atențiile, dar nu pe mine mă iubește, ci milioanele mele, cu care speră să-și aurească blazonul ruginit! Colonelul V... mă adoră; îl cred dezinteresat; dar știu că-și va plimba nevasta cu același orgoliu cu care-și plimbă uniforma de husar. Dacă această uniformă va fi mult mai frumoasă decât a generalului D... pe care-l

detestă, ei bine, va fi omul cel mai fericit. O sumedenie de bărbaţi îmi fac o curte asiduă, de care mi-e şi ruşine, fiindcă niciunul nu mă iubeşte doar pentru mine, niciunul nu e îndrăgostit cu adevărat. Dacă aş fi doar o biată fată săracă, sunt sigură că aş întâlni omul care să mă iubească doar pentru mine. Oh, ce fericiţi trebuie să fie oamenii sărmani! Cel puţin, ei sunt siguri de dragostea pe care o inspiră!

Şi Nathalie continuă multă vreme pe acelaşi ton. Tot pentru prima oară, Firion, dezarmat de acest nou capriciu al fiicei sale, constată că nu-i mai putea răspunde ca de obicei: „Ei bine, spune ce vrei şi-ţi voi cumpăra!“ Nădăjduia totuşi că îi va trece şi acea toană, aşa cum îi trecuseră atâtea altele, pe care izbutise să i le satisfacă. Dar, cum pentru fată era ceva nou să dorească un lucru mai multă vreme, se încăpăţână şi, nu peste mult timp, simţi o adevărată silă faţă de oameni. Sănătatea i se şubrezi şi viaţa îi fu, o perioadă, în primejdie. Domnul Firion, care-şi pusese în ea toate nădejdiile, dorind să-i lase întreaga avere şi vrând să facă din Nathalie o mare doamnă, o duse imediat şi în mare taină la băile din B… şi acolo, sub numele de Bernard, închirie o căsuţă modestă. N-aveau nici cai, nici trăsuri, nici valeţi în livrele. O singură slugă îi servea şi pe tată, şi pe fiică. Mergeau pe jos, erau îmbrăcaţi modest şi, dacă i-ar fi întâlnit cine ştie ce

mare elegant din Paris, ar fi ezitat să-i recunoască. În concluzie, nimeni nu-i băga în seamă, ceea ce – în loc s-o vindece – o îmbolnăvi şi mai rău pe Nathalie.

– Vezi, îi spunea mereu tatălui ei, ai în faţa ochilor dovada falsităţii tuturor celor care mă urmăreau cu declaraţiile lor de dragoste. Nu sunt nici mai puţin frumoasă, nici mai puţin bună decât eram la Paris şi iată că nimeni nu-mi mai face curte, fiindcă nu mai sunt bogată. Oh, ce nenorocire e să ai o inimă care vrea să iubească şi să nu găseşti pe nimeni care să te înţeleagă!

Firion nu mai avu ce răspunde căci, de data asta, din păcate, fiică-sa avea dreptate. Cu timpul, tot străduindu-se să devină plăcuţi şi să fie agreaţi de cei din jur – care, văzându-i atât de suspect de perseverenţi, îi ocoliră – începură a se îndoi până şi de propriile lor calităţi: tatăl îşi pierdu veselia şi spiritul, fata deveni urâtă şi stângace.

– Trebuie să afli, dragă baroane, că succesul e ca beţia: există bărbaţi care nu se pricep decât să reuşească în viaţă şi femei care nu ştiu decât să fie fericite. Cea mai mică rezistenţă întâmpinată îi distruge pe primii, iar părăsirea le urâţeşte pe femei. Li se întâmplă acestor oameni, exact acelaşi lucru ca şi cailor de curse: dacă nu mai câştigă cursa în trei minute, cei mai grozavi bidivii devin nişte mârţoage.

Sezonul băilor se apropia de sfârşit şi niciun bărbat nu-i adresase tinerei Nathalie vreun cuvânt, când iată că apăru baronul du Bergh. Baronul du Bergh era din Quercy şi venise la băi să-şi toace rămăşiţele unei averi frumoase şi ale unei sănătăţi ruinate. Orfan, se lăsase dominat de emoţiile jocurilor de noroc şi de destrăbălare, deşi avea o constituţie plăpândă şi delicată. Cu toate că era încă tânăr – abia împlinise douăzeci şi cinci de ani – era în stare să săvârşească orice pungăşie şi să abordeze o femeie fără nicio urmă de emoţie; inima nu-i mai bătea nici de ruşine şi nici din pricina dragostei. Era, ca să spunem aşa, întruchiparea viciului. Cu toate acestea, era un om superior sau, în orice caz, s-a dovedit a fi, din moment ce a remarcat-o pe Nathalie. Apoi s-a prezentat, a spus cine e şi a fost primit cum nu se poate mai bine. Tânăra săracă şi suferindă era singura cucerire la care mai putea spera, în calitatea lui de tânăr ruinat. Începu deci s-o curteze cu asiduitate; o copleşi cu atenţiile şi cu omagiile sale. Aşa că, în curând, Nathalie crezu că dăduse peste omul visurilor sale. Redeveni frumoasă, veselă, scânteietoare şi atât de pătimaşă, încât îl sperie pe bietul taică-său. Nu se mai plimba şi nu mai vorbea decât despre du Bergh. Ba chiar şi aranjase să se mărite cu el. Numai că Firion, care cunoştea valoarea morală, fizică şi pecuniară a baronului, nici nu vru să

audă de aşa ceva. Dar bietul om îşi cam făcea griji degeaba. Cu un caracter ca acela al fiicei sale, a fi iubită pentru ea însăşi însemna, de fapt, a fi iubită pentru nimic. Pretindea să inspire o pasiune totală şi dezinteresată. Cu greu suporta ca du Bergh să-i spună că e frumoasă. Şi cum nu simţea câtuşi de puţin dorinţa de a se desfigura, pentru a proba sinceritatea dragostei lui du Bergh, începu să-l sâcâie cu tot felul de hachiţe şi încercă să-l domine, aşa cum fac, de altfel, toate femeile când se cred iubite. Numai că du Bergh nu suportă prea multă vreme un astfel de regim şi dovedi în curând, prin absenţele sale tot mai dese, că el iubea femeile pentru cu totul altceva. Această părăsire constitui pentru Nathalie o adevărată prăbuşire; căci îl iubea pe du Bergh din orgoliu şi mai ales ca pe ceva folositor.

– Hm, făcu Luizzi, auzind acest cuvânt al diavolului, îl iubea ca pe ceva folositor …

– Sigur că da! Nathalie o apucase pe un drum greşit şi, din pricina încăpăţânării caracteristice tuturor spiritelor mărunte, perseverase pe acest drum, ca un copil îndărătnic. Acum, era mai mult decât încântată că găsise un bărbat care s-o ajute să iasă din locul în care se împotmolise. Aşa că, atunci când du Bergh se îndepărtă de ea, simţi o furie cumplită. Dar asta nu din dragoste, ci din orgoliu. Căci nimic nu e mai

primejdios pentru o femeie, decât un orgoliu rănit; astfel că Nathalie, de data asta, se îmbolnăvi cu adevărat. Firion dădu fuga după medic.

– Pentru fiică-sa, spuse Luizzi, căscând.

– Nu, pentru du Bergh.

– Pentru du Bergh?

– Da, se duse la un fel de călău, de altfel foarte cunoscut pentru felul în care îşi îngrijea bolnavii, pe care-i aducea întotdeauna în pragul morţii. Firion îi istorisi tot adevărul, îi vorbi despre capriciul fiicei sale, îi spuse câte milioane avea şi de ce trebuia să ascundă acest lucru. În această împrejurare, Firion îşi regăsi spiritul şi verva. Apoi, fără a-i lăsa doctorului răgazul să-şi vină în fire, îi spuse că fata sa întâlnise în sfârşit omul pe care-l căuta şi că acel om era baronul du Bergh.

– Du Bergh? strigase, uluit, medicul.

– Da – răspunsese Firion, fără să se tulbure – şi sunt gata să dau o sută de mii de franci celui care-l va vindeca de boala mortală de care e atins!

– Cum mortală? întrebă doctorul, a cărui ureche deveni cât o pâlnie, când auzi de o sută de mii de franci. De ce mortală? E vorba doar de o uşoară iritare a plămânilor, atâta tot! Dacă vreţi să-mi ascultaţi părerea, ei bine, peste două luni, va fi tot atât de sănătos ca dumneavoastră şi ca mine.

– Mă rog, zise Firion, vindecă-l, dar păstrează-mi taina! Mă încred în cuvântul dumitale!

– N-am să vă înşel încrederea.

– Sper, zise Firion.

Şi avu dreptate. Doctorul nu i-a înşelat încrederea. De îndată ce bogătaşul plecă, medicul alergă la du Bergh şi-i istorisi în amănunt tot ceea ce aflase de la aşa-zisul domn Bernard. Du Bergh bănui imediat că Firion îl dăduse pe mâna acelui medic, doar ca să scape cât mai repede de el.

– Ce mişelie! spuse Luizzi.

– Du Bergh, socotind că treaba devenise nostimă, se reîntoarse la Nathalie şi – avertizat de rolul pe care trebuia să-l joace – izbuti s-o convingă că o iubea doar pentru ea însăşi. Nathalie – cu atât mai fericită de acel succes, cu cât se temuse o vreme că-şi pierduse adoratorul – vru să răsplătească acea dragoste atât de dezinteresată, de puternică, de adevărată. Aşa că-i declară tatălui ei că singurul om cu care accepta să se mărite era baronul du Bergh. Deşi fusese ferm convinsă că tatăl ei nu va fi de acord, Firion acceptă, ba chiar fixă şi nunta, care urma să aibă loc peste două luni. Îşi făcuse socoteala că, graţie „îngrijirilor“ date de medicul pe care i-l alesese, du Bergh n-avea s-o ducă mai mult. Într-adevăr, baronul devenea din zi în zi mai palid şi mai slab şi, cu toate eforturile făcute,

nu-i mai putu ascunde fetei starea sănătăţii sale. Biata Nathalie, în culmea disperării, îşi blestemă soarta şi rosti o sumedenie de fraze ridicole la adresa destinului care se înverşuna s-o urmărească, răpindu-i singura nădejde care-i mai rămânea pe lume.

Diavolul căzu o vreme pe gânduri, aşa că Luizzi – căruia povestirea nu-i inspirase până atunci cine ştie ce interes – îi spuse, dispreţuitor:

– Nu prea eşti în vervă astă-seară, jupâne, şi zău dacă ştiu ce învăţăminte aş putea trage din această poveste plicticoasă pe care mi-ai înşirat-o!

Aţintindu-şi privirea sa crudă asupra baronului, diavolul îi spuse rânjind:

– Ascultă, crezi că doamna du Bergh e virtuoasă?

– Păi, până acum nu mi-ai spus nimic care să mă facă să mă îndoiesc de virtutea ei.

– Dar crezi că o femeie, care astă-seară a tratat cu atâta obrăznicie o altă femeie, poate fi şi otrăvitoare şi adulteră?

– Cu neputinţă! strigă Luizzi. Doamna du Bergh, otrăvitoare şi adulteră!

– Ei, treaba asta e o taină între mine şi ea şi tocmai de aceea vreau să ţi-o povestesc.

– Oare să nu mai existe nimic adevărat pe lumea asta?

– Adevărat nu-i decât Adevărul!

– Şi cine ştie asta?

– Eu, strigă diavolul, şi vreau să ţi-l spun. Ascultă-mă cu atenţie şi nu pierde o vorbă din povestirea mea!

Deci, Nathalie era disperată, du Bergh era pe moarte, iar Firion îşi freca satisfăcut mâinile. Dar un nou capriciu al Nathaliei veni să-i pună cuţitul în gâtul tatălui ei.

– Dacă nu pot fi a lui, zise ea, vreau ca măcar să-i port numele! De câte ori îl voi auzi rostit, îmi va aminti de fericirea pe care am pierdut-o! Dacă moare şi nu apuc să mă mărit cu el, să ştii, tată, că mă voi omorî pe mormântul lui. Vreau numele lui! Îl vreau, cu orice preţ!

Nathalie era atât de obsedată de această idee, încât sigur că şi-ar fi procurat otravă, ca să-şi pună această ameninţare în practică. Firion se consultă mai întâi cu sine, apoi cu un doctor – altul decât cel care-l îngrijea pe du Bergh – acesta, citind la farmacist reţetele confratelui său, nu şovăi să-i spună lui Firion că du Bergh era ca şi mort. Firion ieşi vesel de la doctor şi, cu lacrimi în ochi – prefăcătorie prostească la care ar fi putut să renunţe – o anunţă pe Nathalie că era de acord cu măritişul.

„Ei drăcie, îşi zise el, o femeie rămasă văduvă la două zile după căsătorie, o văduvă-fecioară, iată un

lucru ieşit din comun, care i-ar putea conferi fetei mele tocmai atracţia care-i lipseşte acum!“

S-a fixat ziua căsătoriei, du Bergh a fost dus pe sus la biserică şi cununat de un preot care se simţea tentat să-i dea, odată cu binecuvântarea nupţială, şi ultima împărtăşanie, apoi adus repede acasă şi depus în patul nupţial, care avea să-i fie, în curând, patul morţii. Între timp, se făcuse noapte şi, deşi tatăl ei n-ar fi vrut s-o lase să-şi vadă bărbatul murind, sau poate chiar mort, Nathalie se îndreptă totuşi spre odaia acestuia. Deschise uşa, apoi o închise cu grijă. Du Bergh …

– Du Bergh murise, zise Luizzi.

Diavolul îl privi cu milă.

– Du Bergh, reluă el, şedea într-o berjeră, cu un pahar de vin de Bordeaux în mână, cu o ţigară în gură şi fredona vesel, *Copilul îndrăgit de dame.*

– Ce imprudenţă, strigă Nathalie, văzând vinul.

– Dar e excelent, draga mea, zise du Bergh, ridicându-se şi aruncând ţigara pe fereastră. Este tot ce are mai bun socru-meu, în afară de tine şi de milioanele lui!

Auzind aceste cuvinte, Nathalie încremeni; dar du Bergh, apucând-o obraznic de talie, îi zise:

– Am vrut să-ţi fac o surpriză, scumpo! Hai, iubito, nu fi proastă! Doar sunt bărbatul tău, nu mă poţi trata

mai prost, decât ai trata un amant! Aşa că nu mai fă pe copila!

– Aha! strigă Nathalie, deci tata m-a trădat …

– Cum adică te-a trădat, iubito? Ce înţelegi prin asta? I-ai cerut să-ţi dea de bărbat un mort? Sau faci şi tu parte din complot?

– Ce complot?

– Iată despre ce-i vorba, zise du Bergh, umplându-şi un al doilea pahar cu vin. Am să-ţi spun tot ca să ştii şi tu despre ce e vorba. Mai întâi, află că tatăl dumitale, care este un om foarte distins, nu s-a hotărât să accepte ca ginere un om ca mine, fără un motiv bine întemeiat. Or, cine sunt eu? Un jucător înrăit, un fustangiu, un escroc …

– Un escroc! strigă Nathalie.

– Ei, un fleac de două mii de guinee! Dar tatăl dumitale va ţine prea mult la onoarea ginerelui său ca să nu înăbuşe această afacere. Avem tot timpul! Scrisoarea de schimb nu va ajunge la E… decât peste o lună şi papa Firion va închide toate gurile, plătind …

– Un escroc … repetă Nathalie, care abia se mai putea ţine pe picioare, din pricina vorbelor pe care le auzea.

– Adevărul e că tatăl tău ştia destule despre mine, ca să nu fie de acord să-i fiu ginere; norocul meu a

constat în nădejdea lui că, în cel mult două luni, va scăpa definitiv de mine.

– Tata a știut că vei muri? întrebă Nathalie.

– Nu numai că a știut, ba chiar a și dat o mână de ajutor.

– A vrut să te omoare?

– Nu, nu spun asta! E mult prea bine-crescut, pentru a comite astfel de josnicii! Dar m-a dat pe mâna unui medic care trebuia să mă dea gata. Am și acuma, acasă la mine, tot sortimentul de medicamente pe care trebuia să mi le vâre pe gât!

– Deci, zise Nathalie, toată boala, slăbiciunea, apropierea morții ...

– Mi-am jucat bine rolul, nu-i așa?

– Deci, știai cine sunt ...

– Am aflat, iubito!

– Știai că sunt bogată ...

– Imens de bogată, idolul meu!

– Și ai cutezat ...

– Să te fac nevasta mea? Da!

Nathalie se întoarse și-și ascunse fața în mâini. Du Bergh i le îndepărtă cu brutalitate și o privi. Fata plângea.

– Plângi pentru că am înviat din morți? Deci, dacă aș fi murit, ai fi râs, nu-i așa?

Nathalie lăsă să-i scape un hohot de plâns.

– Ia stai, fetițo, strigă du Bergh cu brutalitate, ia stai să discutăm puțin ... Așa înțelegi tu ca oamenii să fie iubiți numai pentru ei? Deci, nu m-ai fi iubit decât în calitate de cadavru! Dar slavă Domnului, încă n-am ajuns până acolo! Așa că bucură-te! Am încă destulă vlagă în mine, ca să mănânc toată averea pe care mi-o va da domnul tată al dumitale! Ei, bătrânul ticălos! Ce mutră va face mâine dimineață, când, în loc să mă găsească horcăind și gata să-mi dau sufletul, mă va vedea culcat în brațele iubitei sale fiice! Merită să-i joc o asemenea festă!

Și du Bergh o sărută pe Nathalie. Deși pe jumătate năucită, fata se scutură de groază și dezgust. Du Bergh se duse să închidă obloanele și să tragă draperiile. Nathalie dădu să fugă.

– Ne, ne, ne, porumbițo! zise du Bergh, oprind-o.

– Domnule, să știi că strig ...

– De ce? Ca să le spui că soțul adorat n-are de gând să moară? O, tată-socrule, ai o fată demnă de tine!

Aceste vorbe se înfipseră ca niște cărbuni aprinși în mintea Nathaliei.

– Copila mea, zise du Bergh, pe tonul unui părinte jignit, sigur că tot ceea ce ți s-a întâmplat te-a dat puțin peste cap. Mâine vom pleca la Paris. În fond, sunt un om de treabă și, dacă socru-meu ne va asigura o rentă de două, trei sute de mii de franci, un palat, un castel

şi altele, n-am să scot o vorbuliţă despre planurile lui în legătură cu mine. Gândeşte-te, Nathalie, că de două luni eu nu mă gândesc decât la asta! Hai, fato, că trece noaptea ... Vino!

– Imediat, răspunse Nathalie pe un ton aproape tandru.

– Ce tot faci acolo?

– Nimic ... M-am obişnuit ca, înainte de a mă culca, să-mi scot cerceii şi să-i închid în secreter ...

– Cu un bărbat în casă, nu trebuie să te temi de hoţi ...

– E adevărat, zise Nathalie surâzând; şi, întinzându-i lui du Bergh fruntea să i-o sărute, luă aproape imperceptibil un flaconaş din secreter.

– Du-te, îi spuse ea, şi vezi dacă nu cumva e cineva la uşă!

– Vai! ce copilă eşti ...

– Te rog ...

Du Bergh se îndreptă spre uşă, o întredeschise, apoi o încuie şi se îndreptă spre Nathalie. Aceasta, palidă şi tremurând, se sprijinea de masă.

– Ce ai, fato?

– Nu mă simt bine ... Dă-mi puţină apă ...

– Bea puţin din vinul ăsta de Bordeaux ... Îţi va face bine ...

– Vinul îmi face rău, zise Nathalie, dar, cum nu mai văd alt pahar aici, am să vărs vinul ăsta şi am să umplu paharul cu apă ...

– Nu, iubito, zise du Bergh, sunt econom când e vorba de mine şi nu risipesc nimic, decât în profitul meu ...

Şi luând paharul cu vin, îl dădu peste cap, dintr-o înghiţitură.

– Acum sunt al tău, Nathalie ...

– Cum, strigă Luizzi? Deci, i s-a dăruit acelui om, iar tânărul du Bergh este fiul lui?

– Cu tânărul du Bergh e o altă poveste, zise diavolul, căci în flaconaşul acela se aflau trei picături de acid prusic şi du Bergh n-apucă să facă un pas şi căzu mort.

– Mort! strigă Luizzi. Şi pe urmă?

– Amice dragă, e ora patru şi doamna de Farkley te aşteaptă ...

– Totuşi, vreau să ştiu!

– Ţi-am arătat cât de virtuoasă e doamna du Bergh; acum du-te să afli cine este femeia decăzută care se numeşte Laura de Farkley.

Şi diavolul dispăru, lăsându-l pe Luizzi singur în lojă.

XVIII

Cum au femeile amanţi

Apropiindu-se de orologiul unde trebuia s-o găsească pe Laura, Luizzi fu obligat să treacă printr-un grup destul de numeros de tineri eleganţi, ce se înghesuiau în jurul a două femei pe care le copleşeau cu ironiile lor. Una dintre ele se întoarse spre el: era doamna de Farkley. Laura îl luă imediat pe Armand de braţ şi ieşi din cercul celor care o înconjurau. I se făcu loc, cu acea curtenie batjocoritoare care respectă femeia pentru că femeie, dar care arată totodată că respectul nu se adresează decât sexului şi nu persoanei. Abia se depărtaseră cu câţiva paşi de acel grup zgomotos, că Laura îi şi spuse lui Armand, cu vocea languroasă:

– Eşti baronul de Luizzi, nu-i aşa?

– Da, doamnă.

– Şi vii din Toulouse.

– Da, doamnă.

– Pe dumneavoastră am avut plăcerea să vă văd la doamna de Marignon?

– Da, doamnă.

– Ştiţi, domnule, că vă bucuraţi de o reputaţie nemaipomenită?

– Eu, doamnă? De ce fel de reputaţie? Fiindcă sunt omul cel mai obscur din Franţa!

– Obscur, pentru că sunteţi discret, domnule. Se spune că aţi fi avut unele aventuri – chiar dacă n-ar fi vorba decât de cele din Toulouse – care v-au făcut bărbatul cel mai căutat din Paris.

– Adevărul e, doamnă, că atunci când mă aflu lângă dumneavoastră, nu mai simt dorinţa să-mi aduc aminte de trecut.

– Adevărul e, domnule, că eşti ingrat cu trecutul; fiindcă am fost asigurată că e greu să mai întâlneşti o femeie tot atât de frumoasă ca acea biată marchiză du Val şi o femeie tot atât de încântătoare ca acea tânără negustoreasă, doamna … doamna … ori cum îi spuneai dumneata?

– Vă jur că aceste amintiri n-au nimic măgulitor în ele, şi că – chiar dacă nu m-aş afla alături de dumneavoastră – aş da nu ştiu cât, să le uit …

– Iată un lucru nu prea frumos, domnule, care ne demonstrează încă o dată că mai toţi bărbaţii sunt lipsiţi de spiritul de dreptate şi de generozitate. Nu socot că o legătură trebuie să fie veşnică; nici că un bărbat, pe care mari interese sau o ambiţie nemăsurată îl pot duce departe de femeia care l-a iubit, e obligat să-i păstreze o veşnică fidelitate în dragoste; lucrul e imposibil; dar, ca în clipa în care n-o mai iubeşte sau a părăsit-o, să devină duşmanul sau detractorul ei, iată ceva care mi se pare odios şi demn de dispreţ.

– Dar astea sunt crime de care eu nu mă fac vinovat câtuşi de puţin, zise Luizzi, şi vă mărturisesc că nimeni nu nutreşte un respect mai profund decât mine, faţă de cele două doamne despre care aţi vorbit.

– Iată deci şi un alt fel de ridicol, spuse doamna de Farkley, sprijinindu-se uşor de braţul lui Luizzi.

– Ce vreţi să spuneţi, doamnă, prin „un alt fel de ridicol"? E ridicol să respecţi nişte femei care merită să fie respectate?

Întorcându-se către Luizzi, în aşa fel încât pieptul i se lipi de braţul lui, doamna de Farkley îi şopti la ureche:

– Eşti un copil, baroane!

Aceste cuvinte fură rostite pe acel ton de seducătoare superioritate care, în gura unei femei ca

doamna de Farkley, par a spune unui om ca Luizzi: „Nu ştii cât preţuieşti şi ai toate şansele să reuşeşti, pentru că eşti modest!"

Deşi crezu astfel, totuşi baronul răspunse:

– Nu pricep de ce sunt copil, după cum nu pricep de ce sunt ridicol.

– Ei bine, nu eşti nici ridicol, nici copil şi-ţi cer scuze pentru cele spuse. Nu eşti sincer, sau, mai curând, nu eşti cel adevărat ...

– Sunt sigur doar de un singur lucru: că sunt cam mărginit, deoarece nu pricep nimic.

– Ei bine, reluă doamna de Farkley – punându-şi în poziţie de tragere toate bateriile cochetăriei feminine, pentru a mă exprima mai plastic, adică anumite inflexiuni ale glasului, o mână scoasă în mod abil din mănuşă, cu care-şi ridică partea de jos a măştii, dezvăluind nişte buze pline şi senzuale şi nişte dinţi de o albeaţă sclipitoare – ei bine, domnule, spuse ea, am să-ţi explic despre ce anume e vorba. Am amintit mai adineauri despre două femei; presupun că una dintre ele ţi-a aparţinut. Dar mi-ai dat un răspuns în doi peri: o frază banală şi insignifiantă. Prin asta, ai jignit-o pe cea nevinovată, şi n-ai apărat-o pe cea vinovată.

– Dar dacă niciuna dintre ele n-a fost vinovată?

– Oh, reluă Laura cu însufleţire, să nu schimbăm vorba, fiindcă ştiu că una dintre ele a fost vinovată …

– Se poate, doamnă, dar, după câte ştiu, discreţia este una din calităţile acestei lumi!

– Chiar şi acea virtute cu care voi, bărbaţii, dezonoraţi femeile? Totul se află, totul se ştie exact în astfel de aventuri, domnule …

– Dar de ce credeţi, doamnă, că ar trebui să vă spun adevărul în legătură cu cele două doamne?

– Fiindcă multe femei, domnule, sunt bănuite pe nedrept … Un amant e ca cifra unu, vârâtă în viaţa unei femei; dacă după el apare un nătărău, care se laudă cu ceea ce n-a obţinut niciodată, toată lumea adaugă după nefastul unu acel zero, acel nătărău, şi iată că toţi vorbesc despre zece amanţi. Poţi să fii sigur, domnule, că în viaţa unei femei, şi mai ales în aritmetica galantă, un amant plus un nătărău vor echivala întotdeauna cu zece amanţi.

Luizzi socoti că doamna Farkley îşi pleda propria cauză, într-un mod destul de direct. Aşa că îi răspunse fără prea multe ocolişuri:

– Şi sigur, doamnă, veţi împinge acest sistem numeric cât mai departe cu putinţă, şi, presupunând că al doilea nătărău este egal cu un alt zero, se va ajunge să se creadă despre o femeie că a avut zece, o sută sau

chiar o mie de amanţi, după numărul nătărăilor, nu-i aşa?

– Într-adevăr, domnule … Dar asta nu-i nimic, fiindcă există femei şi mai nefericite ca cele despre care ţi-am vorbit până acum.

– Mi-e cam greu să cred acest lucru!

– Trag nădejde să ţi-l dovedesc. Există câte o femeie despre care se crede că a trăit cu mai toţi bărbaţii din Paris, când, în realitate, ea n-a avut nici măcar un singur iubit, în toată viaţa ei.

– Chiar niciunul? întrebă Luizzi, privind-o pe Laura cu un aer ironic.

– Niciunul, domnule baron, răspunse ea, nici măcar pe dumneata!

Auzind acest lucru, Luizzi se simţi foarte stânjenit, aşa că răspunse destul de încurcat:

– N-am presupus niciodată că voi ajunge în asemenea situaţie, doamnă!

– Şi rău ai făcut! Fiindcă poate că eşti singurul bărbat pentru care i-aş fi lăsat şi calomniei – o dată în viaţă – posibilitatea de a se transforma în adevăr.

– Şi aş fi pierdut, fără îndoială, toată bunăvoinţa dumneavoastră.

– Nu-ţi mai pot răspunde acum, pentru că-l văd pe tatăl meu venind încoace şi …

– Şi n-am să capăt niciodată răspuns? întrebă Luizzi.

– Astăzi e sâmbătă: luni e ultimul bal al Operei. Dacă ai să fii aici, la aceeaşi oră, poate că am să-ţi mărturisesc unele lucruri care te interesează, dacă nu cumva, ceea ce am să-i spun tatălui meu nu mă va obliga să te văd mai curând.

Doamna de Farkley se îndepărtă, lăsându-l pe Luizzi foarte încurcat. Înainte de a se întoarce acasă, a fost ţinta glumelor de prost-gust ale tuturor eleganţilor pe care-i cunoştea şi mai ales ale lui de Mareuilles, care-i spuse:

– Se pare, dragă Armand, că ai multă vreme de pierdut ...

– Cum adică? întrebă Luizzi.

– Păi, două baluri mascate pentru doamna de Farkley ... Fiindcă am auzit-o când ţi-a dat întâlnire pentru luni. Zău că mi se pare cam mult şi află că ai fi cel mai mare nătărău de pe pământ, dacă mâine la prânz nu-i vei face o vizită, ca să te scuzi că nu poţi veni luni.

Luizzi reflectă un moment; apoi – vrând să se smulgă din perplexitatea în care-l aruncase discuţia cu doamna de Farkley – îl privi pe de Mareuilles serios şi-i spuse:

– Eşti sigur, domnule de Mareuilles, că nu-mi pui mie în cârcă, în acest moment, îngâmfarea dumitale prostească?

De Mareuilles păli, auzind aceste cuvinte. Luizzi nu ştia dacă pălise din pricină că fusese învinuit, pe faţă că minţise, sau de indignare că fusese acuzat pe nedrept. Din fericire, prietenii lui de Mareuilles crezură că era vorba despre cea de a doua presupunere; căci, izbucnind cu toţii într-un râs cu hohote, îi spuseră acestuia:

– Foarte bine! Foarte bine! Nu e cazul să te superi! Luizzi e măreţ, pe cuvânt de onoare! Crede în virtutea frumoasei noastre Laura şi e în stare s-o determine să se mărite a treia oară; fiindcă trebuie să afli, dragă domnule baron de Luizzi, că Laura a mai ţinut doi bărbaţi, care au lăsat-o amândoi văduvă.

De Mareuilles, care în primul moment fusese gata să-l provoace pe Luizzi la duel, se răzgândi şi, întinzându-i baronului mâna, îi spuse:

– Hai, dragă Armand, fără copilării; femeia asta are o vină cu mult mai mare, decât aceea de a fi avut prea mulţi amanţi; are vina de a-i compromite, expunându-i într-un mod nedemn! Primul bărbat a fost ucis în duel din pricina ei; cel de-al doilea la fel şi, te rog să mă crezi, n-o să ne apucăm să ne tăiem acum gâtul, unul

altuia, pentru o femeie atât de certată cu virtutea. Doamna de Farkley ţi-a dat întâlnire luni seară, în ziua lăsatului de sec; ei, bine, dacă marţi dimineaţa te mai apucă fantezia să te baţi pentru ea, în ziua aceea îţi voi sta la dispoziţie, dar numai în ziua aceea, bagă bine de seamă! pentru că mie îmi place să fac lucrurile la vremea lor şi-ţi declar că miercuri – prima zi din postul Paştelui – nebuniile carnavalului se vor sfârşi, în ce mă priveşte.

– Pe legea mea, zise Luizzi, nemulţumit de el însuşi, nemulţumit de toată lumea, neştiind ce să mai creadă, ce să mai gândească şi sătul până în gât de acea perplexitate perpetuă în care-şi petrecea viaţa; pe legea mea, nu-ţi pot spune nici da, nici nu! Pe marţi dimineaţă!

– Pe marţi dimineaţă! strigară râzând toţi acei tineri nebuni. Vom veni să-ţi cerem de mâncare, baroane, şi sperăm că doamna de Farkley va catadicsi să ne poftească la masă!

Atâta siguranţă îl zăpăci de-a binelea pe Luizzi; îşi zise că lumea nu putea vorbi totuşi cu atâta dispreţ despre o femeie care să nu-l fi meritat. Se întoarse acasă, mai hotărât ca niciodată să nu se încreadă decât în propriile sale păreri şi să nu se mai ia după nimeni; apoi se culcă şi adormi. Dar se pare că-i era sortit ca

noi incidente să-l facă să-şi schimbe hotărârile. Căci a doua zi, după ce se trezi, valetul îi aduse mai multe scrisori. Una dintre ele era de la doamna de Marignon şi atât stilul, cât şi conţinutul îl mirară grozav pe baron. Iată ce cuprindea scrisoarea:

„Domnule,

Domnul de Mareuilles te-a adus în casă la mine, numai cu îngăduinţa mea ... Artistul pe care dumneata l-ai adus la mine, fără îngăduinţa mea, are un talent uluitor, dar există nişte convenienţe care trebuie respectate, domnule baron. Astfel, numele dumitale, oricât ar fi de ilustru, nu mi se pare suficient de ilustru pentru a păşi într-o casă unde toată lumea se bucură de un mare respect. Nu-ţi pot spune mai mult. Iartă-i unei femei, care la vârsta mea ar putea să-ţi fie mamă, că-şi îngăduie să-ţi dea sfaturi şi te rog să crezi în sinceritatea regretelor pe care le am, că nu te vei mai putea număra printre persoanele care-mi onorează salonul cu prezenţa lor.“

După ce Luizzi citi acea scrisoare prin care, de fapt, era dat pe uşă afară, sări din pat, strigând:

– Va să zică, aşa! Ce naiba, am înnebunit sau m-am prostit? Ce cântăreţ am dus eu în casa doamnei de Marignon? Ce convenienţe n-am respectat? S-a supărat că m-am aşezat lângă doamna de Farkley? Această

femeie e chiar o târfă, iar eu am devenit o jucărie în mâna ei? Ei bine, vreau să ştiu clar despre ce anume e vorba!

Începu să caute înfrigurat o pană, ca să-i răspundă doamnei de Marignon. Dar, în clipa în care se apucă să scrie, îşi spuse că o asemenea insolenţă merita o lecţie aspră.

„Aha, vor să mă facă să mă ruşinez că am avut curajul să mă aşez alături de doamna de Farkley! Ne-au alungat şi pe ea, şi pe mine! Ia să aflu eu cine-i această doamnă de Marignon, prietena intimă a doamnelor du Bergh şi de Fantan! Cine e oare această doamnă de Marignon? De unde vine? Ce fel de viaţă a dus? Trebuie să aflu chiar acum!"

Şi spunând acestea, Luizzi sună din clopoţel şi diavolul îşi făcu apariţia.

– Amice, îi zise baronul, să-mi isprăveşti imediat povestea doamnei du Bergh, dar fără niciun fel de divagaţii şi, mai ales, fără dizertaţii privind morala. Apoi îmi vei spune povestea doamnei de Fantan şi, pe urmă, istoria doamnei de Marignon.

– Adică trei povestiri privind viaţa a trei femei. Trebuie să-mi acorzi o păsuire de cel puţin trei săptămâni.

– Nu! Vreau, îţi cer să începi imediat! Şi, pentru că sunetul acestui clopoţel are darul de a te face să simţi veşnicele tale remuşcări, îl voi scutura atât de tare, încât ai să-mi îndeplineşti porunca, fără niciun răgaz! Hai, începe …

– Ţi-am cerut totuşi trei săptămâni …

– Nu-ţi voi da nici trei zile!

– Nu-ţi cer decât două, răspunse diavolul. Azi e duminică, şi e prânzul; ei bine, vin marţi, la ora asta, când vei şti de-acum cine-i doamna de Farkley. La ora la care prietenii tăi vor veni aici să-ţi ceară explicaţii, vei putea să le dai un răspuns. De asemenea şi doamnei de Marignon, pentru că vei afla tot ce doreşti să ştii!

– Fie, spuse Luizzi, dar fiindcă povestea doamnei du Bergh va fi, probabil, prea lungă, ar trebui să începi să mi-o istoriseşti chiar acum …

– Ba, mai curând, voi încerca s-o scurtez …

– Fie şi aşa …

Luizzi se aşeză în pat, diavolul într-un fotoliu încăpător, apoi îl sună pe valet şi-i spuse:

– Domnul baron nu-i acasă pentru nimeni, pricepi? Absolut pentru nimeni!

Valetul ieşi; după ce-şi aprinse o ţigară, diavolul se întoarse spre Luizzi şi-i spuse:

XIX

Urmarea primului fotoliu

– L-ai citit vreodată pe Molière?

– Iar abuzezi de răbdarea mea. Te-am rugat să-mi istoriseşti sfârşitul aventurilor doamnei du Bergh!

– Ajung şi acolo, domnule baron, ajung şi acolo!

– Dar fără ocolişuri care mă plictisesc.

– Şi pe care tu însuţi le lungeşti.

– Ei bine, spune cum vrei tu, numai spune …

– Deci, l-ai citit pe Molière …

– Citit şi răscitit.

– Ei bine, din moment ce l-ai citit şi răscitit, ai observat că acest comic a fost omul cel mai serios din vremea lui? Ai observat că acest scriitor, care i-a încondeiat cu atâta cruzime pe semenii săi, a fost omul cel mai pur din epoca sa? Ai remarcat vreodată că

acest ironic atât de batjocoritor, a avut cea mai melancolică inimă din secolul său?

– Da, strigă Luizzi cu mânie, da, da, da! Am remarcat toate aceste lucruri! Şi, mă rog, unde vrei să ajungi?

– Nicăieri. Vreau doar să te mai întreb dacă ai observat că în opera acestui scriitor serios, cu sufletul pur şi cu inima melancolică, în piesa *Bolnavul închipuit* exista o frază: „Domnul Purgon mi-a făgăduit că o să-i facă un copil nevestei mele“ …

– Da, cunosc fraza, răspunse Luizzi, numai că nu văd …

– Păi tu nu vezi niciodată nimic, răspunse diavolul. Ei bine, după ce du Bergh a murit, Nathalie a rămas o vreme în faţa cadavrului şi primul lucru la care s-a gândit, a fost dacă să-i spună sau nu tatălui ei. Ea cunoştea taina tatălui ei, în vreme ce acesta nu i-o cunoştea pe a sa; aşa că s-a hotărât să tacă. Sigur că i-a trebuit curaj, nu glumă, ca să petreacă noaptea alături de un cadavru, să-l urce în pat, să-l dezbrace şi să facă în aşa fel încât, a doua zi dimineaţă, toată lumea să creadă că dormise împreună cu el.

După toate câte ţi le-am povestit, moartea lui du Bergh n-a iscat nici cea mai mică mirare, aşa că

tânărul a fost îngropat cu toată cinstea, fără ca cineva să se mai întrebe cum sau de ce murise. Nici măcar Firion n-a avut nici cea mai mică bănuială şi a crezut în disperarea fiicei sale. Îl chinuia totuşi o întrebare: ar fi vrut să ştie dacă du Bergh murise datorită medicului său, sau dacă-l dăduse gata noaptea aceea de nuntă. Aşa că, a doua zi după ce du Bergh fu înmormântat, Firion intră în odaia fiicei sale; aceasta trăsese draperiile, nevrând să mai lase lumina să pătrundă în cameră, după ce-l pierduse pe cel pe care-l iubise. Cam aşa ceva îi spuse lui taică-său, iar acesta o ascultă, chipurile, plin de întristare; dar iată că, în toiul lacrimilor şi al lamentărilor, Nathalie trânti deodată această frază:

– Şi măcar dacă mi-ar fi lăsat o amintire a dragostei sale! Dacă, după el, aş mai fi putut iubi, pe lumea asta, o fiinţă care să-mi aparţină.

– Biata copilă! Deci, n-ai nicio nădejde să vezi realizându-se această bucurie?

Nathalie nu se putu abţine să nu-şi privească tatăl în faţă şi să nu-i răspundă, cu o voce fermă, în care nu exista nici urmă de lacrimi, de suspine, sau de lamentări:

– Nu, tată, nu! N-am această speranţă; dar am o alta, pe care dumneata o vei înţelege mai bine ca oricine, pentru că ştii cât preţuieşte un copil!

Firion nu-şi pierdea niciodată cumpătul, deoarece ştia că fiica sa putea avea uneori toane dintre cele mai năstruşnice. Dar, de astă dată, tonul cu care-i făcu această mărturisise, îl sperie; ascunzându-şi teama, îi răspunse cât mai patern cu putinţă:

– Sunt bucuros să aflu că-ţi mai rămâne totuşi o speranţă; şi sunt convins că această speranţă e demnă de tine, că e bine chibzuită, că nu se bazează pe utopia sentimentelor – care, dacă ar exista, ar constitui o adevărată fericire – dar nu există.

– Ai dreptate, tată dragă, răspunse Nathalie, da, ai perfectă dreptate! Acum ştiu că dragostea e un vis cu neputinţă de realizat; ştiu că e o pasiune egoistă, crudă şi că esenţa ei divină a fost alterată de cele mai meschine calcule. Îţi jur, tată, că de acum n-o să mai iubesc pe nimeni! Există însă o dragoste mult mai mare, mai sfântă, mai profundă, căreia vreau să-mi închin viaţa. Tată, tată, adăugă ea cu lacrimi în ochi, dragostea dumitale faţă de mine mi-a deschis ochii şi mi-a arătat care-i cea mai puternică dintre iubiri: află, tată, că doresc să fiu mamă!

Această declarație îl făcu pe Firion să sară ca ars de pe scaun, nu atât pentru extravaganța ei, cât mai mult pentru felul cum fusese spusă. După ce-și mai veni în fire, îi răspunse fetei sale:

– Ei bine, copila mea, după ce va trece perioada de doliu, sau, dacă ții cu tot dinadinsul, după cele zece luni de văduvie, prevăzute de lege, am să te mărit din nou; iar în tot acest timp am să-ți caut un soț potrivit.

Auzind acest lucru, Nathalie își privi tatăl cu un aer plin de curiozitate și totodată gânditor și, cu tonul unui client care-i cere avocatului său să-i explice o lege despre care își închipuie că ar putea-o eluda în vreun fel, îi spuse:

– Dar de ce, tată, sunt obligate femeile să aștepte zece luni înainte de a se recăsători?

Firion păru foarte încurcat din pricina acestei întrebări. Dar cum era unul dintre bărbații care socoteau că o femeie poate și trebuie să cunoască viața și obligațiile pe care i le impune legea, se hotărî să răspundă cât mai clar cu putință, la întrebarea ce-i fusese pusă:

– Pentru că, în cele zece luni care urmează după moartea soțului, se poate naște un copil, deși sarcina nu ține decât nouă; acest copil aparținând soțului

decedat, legea nu vrea ca femeia să contracteze o nouă căsătorie, înainte de a fi sigură de situația sa, atât în ceea ce privește familia pe care o părăsește, cât și noua familie în care intră.

Nathalie deveni și mai gânditoare, în timp ce Firion continuă cu un aer foarte degajat:

– Dar asta ține și de avere, de drepturi de moștenire, de probleme de stat și ar dura prea mult ca să ți le explic acum ...

– Te cred, tată, zise Nathalie, te cred. Deci, dacă eu aș deveni mamă în aceste zece luni, copilul meu ar fi al lui du Bergh, nu-i așa?

– Sigur, zise tatăl, cam încurcat.

– Vorbesc din punct de vedere legal, adăugă Nathalie.

Firion începea să nu mai înțeleagă sau, mai curând, îi fu frică să înțeleagă. Încercă deci să abată discuția pe alt plan:

– Mâine plecăm, zise el; mâine ne reîntoarcem la Paris. Acolo vei găsi bărbați demni de tine, de averea ta, oameni care te vor ridica la un rang atât de înalt, încât bucuria orgoliului satisfăcut o va înlocui pe cea a iubirii la care vrei să renunți.

– Dar, tată, eu nu voi mai purta alt nume decât pe cel al omului pe care l-am iubit!

– Atunci, zise Firion, ce ai de gând?

– Tată, strigă interesanta văduvă-fecioară, căzând la picioarele părintelui ei, ţi-am spus că vreau să fiu mamă!

– Un incest! strigă Luizzi.

– Tinere, nu fi stupid, zise diavolul. Restul acestei discuţii, continuă el, dură exact două minute. A doua zi, domnul Firion se duse prin împrejurimi şi, tăind-o peste câmp, discută cu câţiva ţărani pe care-i întâlni în cale. Primul era un bărbat de patruzeci şi cinci de ani, urât şi rahitic. Îl părăsi imediat. Al doilea era gras, scurt, robust, dar cumplit de murdar şi de sărăntoc. Al treilea era un unchiaş de şaizeci de ani. Firion o apucă în altă direcţie, când iată că zări un flăcău splendid, tânăr, doar de douăzeci şi patru de ani, şi care trudea cu o ardoare ce vădea o vigoare puţin obişnuită; tânărul cânta cu o voce puternică, dovedind nişte plămâni sănătoşi şi un piept bine dezvoltat. După ce l-a privit o vreme, s-a apropiat de el şi i-a zis:

– Amice, n-ai vrea să înlocuieşti pe cineva?

– Pe cine să înlocuiesc?

– Să-l înlocuieşti pe nepotul meu, care urmează să fie recrutat.

– Mulţumesc, dar sunt singurul fiu al unei văduve şi nu ţin să slujesc în locul altuia la oaste. Dacă mai cauţi, ai să găseşti destui amatori.

– E cam greu, zise Firion, fiindcă nepotul meu e un tânăr cam ca dumneata şi cârmuirea nu vrea în loc, decât unul pe potrivă.

– Cred că va fi treabă grea, pentru că, dacă aş primi, te-ar costa al dracului de scump ...

– A, zise Firion, banii n-au nicio importanţă. Unui bărbat ca dumneata i-aş da şi o mie de scuzi.

– Te cred, zise ţăranul, luându-şi sapa şi apucându-se de treabă. Dar ştiu o văduvă pe-aici, care mi-ar da mult mai mult, dacă m-aş învoi să-l înlocuiesc pe bărbatu-său în patul ei ...

– Mă rog, zise Firion, de fapt am vrut să spun două mii de scuzi ...

– Nepotul dumitale are un unchi bun, zise ţăranul, aplecându-se şi începând a fluiera un cântecel care nu se prea potrivea cu situaţia.

– Trei mii de scuzi, zise Firion.

– Suma asta cred că l-ar interesa pe roşcovanul de peste drum.

– Patru mii de scuzi, zise Firion.

Ţăranul îşi ridică încet cazmaua şi spuse pe un ton nu prea sigur de el:

– Cam cât fac patru mii de scuzi?

– Douăsprezece mii de franci.

– Douăsprezece mii? E o sumă frumuşică. Şi cam ce venit mi-ar aduce?

– Şase sute de franci pe an.

– Şase sute! Asta ar face … trei franci şi cinci bănuţi pe zi.

– Nu trei franci şi cinci bănuţi pe zi, ar face o rentă de o mie două sute de franci pe an.

– Ei bine, zise ţăranul, trei franci şi cinci bănuţi pe zi, o mie două sute de franci pe an, rentă; asta câţi bani ar însemna?

– Douăzeci şi patru de mii de franci!

– Dacă-mi dai douăzeci şi patru de mii de franci pe an, sunt omul dumitale!

– S-a făcut! Vino să te vadă doctorul!

– Păi de ce să mă vadă doctorul?

– Amice, eu nu cumpăr ceva pe nevăzute; şi, cum vei fi obligat să treci prin faţa comisiei de recrutare, nu vreau să te refuze, din pricina cine ştie cărui viciu de conformare pe care nu-l cunosc.

– Pentru asta mă duci la doctor? Atunci, haidem, eu sunt un om cinstit, pricepi? Şi n-am nimic de ascuns, jupâne!

– Aş fi încântat să fie aşa. Hai, zise Firion.

Şi fără alte comentarii, Firion îl duse pe ţăran la cel mai strălucit medic al băilor. Ieşind de la medic, Firion îl duse pe ţăran într-o locuinţă izolată, unde nimeri peste o servitoare foarte nurlie, care-i făcu onorurile casei şi care-l lăsă să vadă foarte clar că odaia ei se afla la doi paşi de cea unde fusese găzduit el.

– Cum, zise Luizzi, Nathalie s-a pretat la un asemenea rol? Femeia asta s-a coborât până la a aţâţa pofta de dragoste a unui ţărănoi?

– Da, baroane. După ce servitoarea i-a dat de înţeles ţăranului că băieţii frumoşi sunt făcuţi pentru fetele frumoase, când s-a făcut noapte, Firion s-a dus să se plimbe prin împrejurimi. Apoi s-a întors şi, după ce l-a trimis pe băiat să se culce în odaia lui, s-a urcat în trăsură şi a plecat. Dar nu în camera lui s-a culcat tânărul ţăran, ci în cămăruţa slujnicei, unde era întuneric beznă.

– Şi Nathalie era acolo? întrebă Luizzi, cu o indignare şi o mirare demne de tot respectul.

– Şi de ce n-ar fi fost acolo? În zori, ţăranul ieşi din acea odaie, iar a doua zi a şi fost expediat de către Firion la douăzeci de leghe depărtare. După nouă luni şi două zile de la moartea baronului du Bergh, în registrele de stare civilă din cel de-al treilea arondisment al oraşului Paris era înscrisă naşterea legală a lui Anatole-Edgard du Bergh, acel tânăr fermecător pe care l-ai văzut şi despre care imbecilii ce l-au cunoscut pe răposatul baron susţin că seamănă, ca două picături de apă, cu taică-său.

– Aşa că femeia asta a fost …

– Femeia asta a fost, aşa cum ţi-am spus, otrăvitoare şi adulteră; căci adulterul constă în a introduce copii străini în familia unui bărbat care trăieşte; dar mi se pare şi mai original să-i introduci în familia unui soţ mort. E vorba de adulterul postum, deci de ceva nou …

– Şi nimeni nu-i poate arunca aceste crime în faţă? întrebă Luizzi.

– Nimeni, în afară de tine. Dar te las să judeci singur, dacă eşti în măsură s-o faci!

– Şi după asta, Nathalie n-a mai avut şi alte capricii?

– Niciunul!

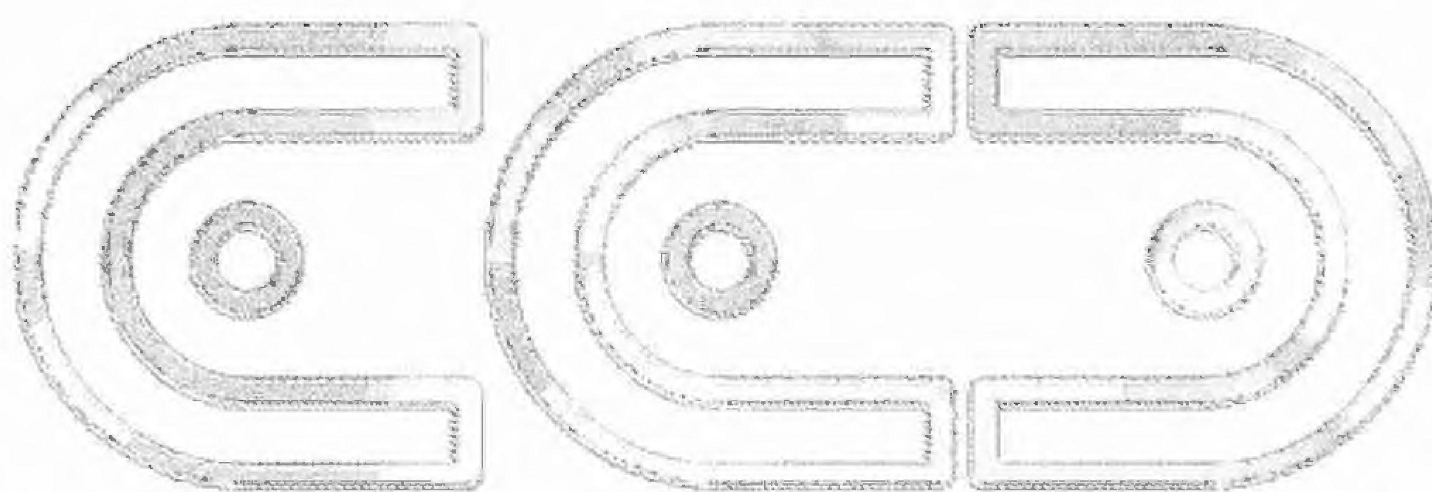
– Dar aventura asta mi se pare imposibilă!

– O inimă rece, un spirit rece şi un trup şi mai rece vor fi de-ajuns ca să ţi-o explice. Nu uita că Nathalie s-a născut într-o altă epocă, în care, dacă ar fi fost crescută cu grijă, probabil că ar fi ajuns una dintre acele stareţe uscate şi rigide care ar fi împins până la un despotism barbar, respectul faţă de virtute; sau poate că ar fi devenit una dintre acele fete bătrâne şi virtuoase, care ţin de tagma femeiască tot atât cât ţin surzii şi muţii de societatea care-i înconjoară. N-au nicio idee despre dragoste, cum n-au surzii despre sunete. Şi cum nimeni nu-i poate face să înţeleagă – nici pe unii, nici pe alţii – că le lipseşte un simţ, devin invidioşi pe toţi cei care-l posedă. Aşa că, fereşte-te, baroane, să-ţi lipsească vreunul dintre simţuri; oamenii de acest gen sunt cumplit de răi.

Cuprins

Scanare și prelucrare digitală

de

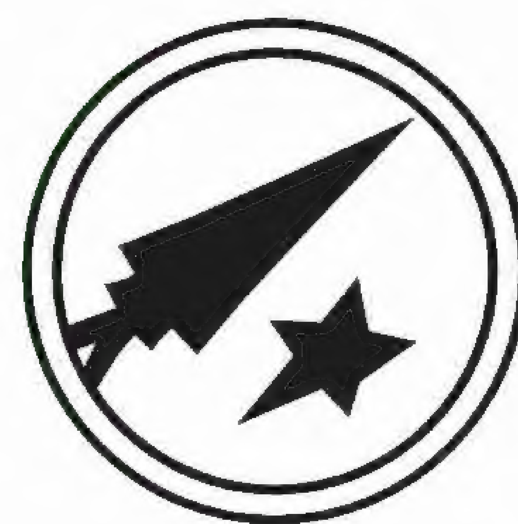

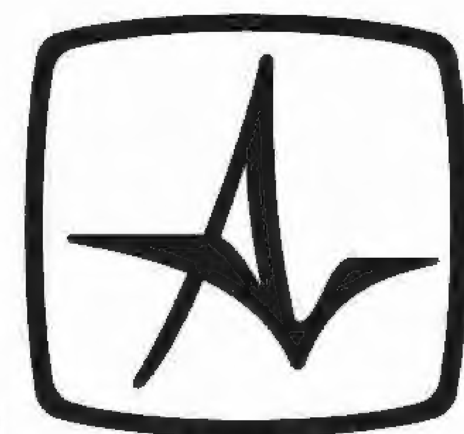
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

